

Hieronymus

Lietuvos literatūros
vertėjų sąjungos
žurnalas

Trumpa **Lino Rybelio** prancūziškų
poezijos vertimų antologija

Guillaume Apollinaire

Bestiarijus, arba Orfėjo
garbės palyda
Kiti eilėraščiai

Marcel Proust

Malonumai ir dienos (ištraukos)

Marivaux

Marianos gyvenimas (ištrauka)

Mathias Énard

Kompasas (ištrauka)

**PRANCŪZAKALBEI
LITERATŪRAI
SKIRTAS NUMERIS**

2018

05

ISSN 2538-6670

Hieronymus

Lietuvos literatūros
vertėjų sąjungos
žurnalas

Turinys

Redakcijos žodis

7 Gediminas Pulokas. 2018-ieji – prancūzakalbės literatūros metai

Eilės

11 Trumpa prancūziškų vertimų antologija

(Clément Marot, Jacques du Lorens, Théophile de Viau, Marceline Desbordes-Valmore, Alphonse de Lamartine, François Coppée, Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine, Maurice Rollinat, Arthur Rimbaud, Jules Laforgue, Paul-Jean Toulet, Tristan Klingsor, Valéry Larbaud, Jules Supervielle, Georges Ribemont-Dessaignes, Pierre Reverdy, Jean Cocteau, Philippe Soupault, Jean Follain, André Frénaud, Alain Bosquet, Philippe Jaccottet, Yves Martin, Florence Sallén)
Vertė Linas Rybelis

55 Guillaume Apollinaire. Bestiarijus, arba Orfėjo garbės palyda

Vertė Liudas Gineitis

69 Guillaume Apollinaire. Eilėraščių rinktinė

Vertė Lanis Breilis

Akistatos

97 Marcel Proust. Malonumai ir dienos (ištraukos)

Vertė Akvilė Melkūnaitė

105 André Maurois. Laiškas jaunimui

Vertė Donata Linčiuvienė

Trumpoji proza

109 Vivant Denon. Rytojaus nebus

Vertė Diana Bučiūtė

129 Christian Bobin. Ekvilibristas

Vertė Jūratė Navakauskienė

Ne visas romanas

139 Marivaux. Marianos gyvenimas (ištrauka)

Vertė Genovaitė Dručkutė

157 Charles Ferdinand Ramuz. Atskirtieji (ištraukos)

Vertė Diana Bučiūtė

177 Mathias Énard. Kompasas (ištrauka)

Vertė Violeta Tauragienė

Drama

199 Florian Zeller. Tėvas (ištrauka)

Vertė Jonė Ramunytė

Pokalbiai

241 „Mane ugdė ir prancūzų literatūra“

Vertėją Vytautą Bikulčių kalbina Genovaitė Dručkutė

LLVS rekomenduoja

253 Geriausių prancūzų grožinės literatūros vertimų šimtukas

265 Geriausių prancūzų rašytojų penkioliktukas

267 Prancūzų vaikų literatūros dešimtukas

269 Geriausių prancūzų humanitarinės literatūros vertimų penkiasdešimtukas

2018-ieji – prancūzakalbės literatūros metai

Nuo 2013 m. Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga kasmet skelbia literatūros, sukurtos kuria nors kalba, metus. Taip siekiama atkreipti didesnę skaitytojų dėmesį į atitinkamos šalies ar šalių rašytojų kūrybą, paskatinti jos vertimus į lietuvių kalbą. Iki šiol jau spėta – kiek leido jėgos ir galimybės – pasigilinti į lenkų, ukrainiečių, vengrų, Azijos šalių ir italų rašytojų palikimą, tad 2018-uosius nuspręsta paskelbti prancūzakalbės (juk prancūziškai kalbama ir rašoma anaiptol ne tik Prancūzijoje, bet ir Šveicarijoje, Belgijoje, Monake, Kanadoje, daugelyje Afrikos valstybių) literatūros metais.

Ir štai jau trečius metus mūsų sąjunga kasmet išleidžia po du internetu nemokamai platinamo žurnalo-almanacho „Hieronymus“ numerius, kurių vienas yra bendrojo pobūdžio – skirtas įvairių šalių skirtingų laikotarpių ir žanrų literatūrai, o kitas – teminis, skirtas vertimams iš tos kalbos, kurios metai paskelbti. Jums prieš akis – prancūzakalbei literatūrai atstovaujantis numeris. Turtinga ir visame pasaulyje itin populiari prancūziškai parašyta kūryba iš dalies puikiai pažįstama ir Lietuvoje, o kad skaitytojui būtų lengviau šiuose kloduose susigaudyti, žurnalo pabaigoje skelbiame LLVS ekspertų sudarytus sąrašus: geriausių prancūzų grožinės literatūros vertimų šimtuką, geriausių prancūzų rašytojų penkioliktuką, prancūzų vaikų literatūros dešimtuką, geriausių prancūzų humanitarinės literatūros

vertimų penkiasdešimtuką. Vis dėlto, nors vertimų į lietuvių kalbą gausu, atidžiau pažvelgę ir į prancūziškai rašytą klasiką, ir į šiuolaikinę literatūrą, aptiksime iki šiol žiojinčių nemenkų spragų. Viliamės, kad kamšant šias spragas bent iš dalies sėkmingai prisideda ir šis žurnalas-almanachas. Ypač džiugu, kad nemažą jo dalį sudaro prancūzų poezijos klasikos vertimai. Tačiau neapleisti ir kiti žanrai – tikime, kad skirtingų skonių ir preferencijų literatūros gurmanai čia tikrai ras, kuo pasmaguriauti.

Malonaus skaitymo!

Gediminas Pulokas
Vyriausiasis redaktorius

Trumpa prancūziškų vertimų antologija

Clément Marot
(1496–1544)

Prancūzų Renesanso poetas. Kūryboje plėtojo ir įtvirtino įvairius poezijos žanrus – baladę, rondo, dainą, epigramą; įtvirtino soneto formą prancūzų poezijoje. Eilėraščių siužetas daugiausia siejamas su aukštuomenės gyvenimu ir papročiais – meile, anekdotais, ironija ir satyriniais paveikslais. Už pažiūras ir dalyvavimą reformatų judėjime kalintas. 1534 m. nuo persekiojimų pabėgo į Italiją, vėliau kurį laiką gyveno Ženevoje pas J. Kalviną. Mirė Turine 1544 m., ten ir buvo palaidotas.

XXVIII Daina

Nuo pat pradžių
Karštai geidžiu
Aš meilės šičia,
O ne patyčių,
Nes visi mylintys dažnai,
Tikri nelaimėliai nūnai:
Tik mylįs giliau,
Pelnys pagaliau
Malonę didžią.

Jacques du Lorens

(1580–1655)

Prancūzų poetas satyrikas.

Epitafija vaidingai žmonai

Čia ilsisi žmona: o, kaip šaunu!
Ir jai, ir man – kiek poilsio dienų!

Théophile de Viau

(1590–1626)

Prancūzų barokinis poetas ir dramaturgas.

Odė

Sukrankia varnas man palaukėj,
Užtemdo žvilgsnį sutema dulsva,
Per kelią priešais palengva
Dvi kiaunės ir dvi lapės traukia;
Suklumpa žirgas nelauktai,
Nuvirsta tarnas iš aukštai,
Perkūno dundesį išgirdęs;
Ir štai šešėlių išvystu,
Charoną, kviečiantį kartu
Su juo keliaut į žemės širdį.

Ant bokšto jautis užropojęs,
Šaltinis grįžta atgalios,
Ištrykšta kraujas iš uolos
Ir su meška žaltys poruojas;
Ant kuoro vanagą staiga
Gyvatė pakerta marga,
Ledynuos ugnys dega,

Pajuodo saulės spindulys,
Matau, kad mėnuo tuoj nukris,
Ir medis iš paskos man seka.

Anoniminis
(XVIII amžiaus daina)

Šviečiant mėnesienai...

– Šviečiant mėnesienai,
Pjerai, dievaži,
Duok nors plunksną vieną
Laiškui parašyt.

Žvakė baigė degti,
Šaltas židinys;
Šitą vaiskią naktį
Man atverk duris!

Mėnesienai šviečiant,
Sako jis liūdnai:
– Duočiau, jei turėčiau,
Bet guliu seniai.

Aplankyt kaimynę
Aš patarčiau tau.
Ji įskelt mėgina
Ugnį, kaip matau.

Šviečiant mėnesienai,
Liubenas¹ šaunus
Pas brunetę vieną
Beldžias į namus.

1 Originalė – Lubin (gašlaus vienuolio vardas).

– Kas tenai? – ji klausia,
Jai atsako jis:
– Aš meldžiu, mieliausia,
Man atverk duris.

Šviečiant mėnesienai,
Daug tamsių kampų.
Plunksną rast vis viena
Stengiasi abu.

Ar ją ras lig ryto,
Nežinau tikrai,
Bet jau uždarytos
Durys sandariai.

Marceline Desbordes-Valmore

(1786–1859)

Prancūzų poetė, gana mažai žinoma už Prancūzijos ribų. Jaunystėje vaidino teatre. Kaip rašytoja, debiutavo eilėraščių rinkiniu „Elegijos ir romansai“ (*Élégies et romances*, 1819), sulaukusi nemažai dėmesio ir teigiamų vertinimų. Kūryba romantinė; jai būdinga eleginės nuotaikos, muzikalumas, natūralūs ir gilūs jausmai.

„Saadžio rožės“, laikomas vienu gražiausių ir žinomiausių poetės eilėraščių, pirmąkart pasirodė tik po jos mirties rinkinyje „Pomirtiniai eilėraščiai“ (*Poésies posthumes*, 1860).

Saadžio rožės²

Šį rytą tau rožių atnešti norėjau.
Tačiau jų tiek daug aš už juostos pridėjau,
Kad neatlaikė raišteliai, per daug įtempti.

2 Eilėraščio pavadinimas – aliuzija į vieną žymiausių persų poetų Saadi iš Širazo (apie 1208 – po 1291) ir į jo „Rožių sodą“ (عناتس لگ، *Golestân*, 1258), rafinuotos ritminės prozos su erotinės mistinės lyrikos intarpais šedevrą.

Raišteliai sutrūko, o rožės nuskriejo
Į marias, kur išsklaidė jas rytmečio vėjai
Ir tolyn greit nuplukdė vandenys šalti.

Tik bangos lyg ugnys raudonai žerėjo.
Kaip rožėm šįvakar drabužis kvepėjo,
Man palikdamas jų aromataų širdy...

Alphonse de Lamartine

(1790–1869)

Prancūzų poetas, istorikas, politinis veikėjas. Vienas iš pirmųjų prancūzų romantikų. Žinomiausias jo kūrinys – meilės eilėraštis „Ežeras“ iš rinkinio „Poetinės meditacijos“ (*Méditations poétiques*, 1820). Eilėraštyje minimas ežeras – Buržė ežeras (*Lac du Bourget*), didžiausias ir giliausias Prancūzijos teritorijoje.

Ežeras

Vis link naujų pakrančių nešami nuo seno
Ir svaidomi į amžinos nakties gelmes,
Ar inkaro išmest virš amžių okeano
Negalime nors dienai mes?

O, ežere! Vos metai vieneri prabėgo,
Ir prie mielių, jos laukiančių vėl vandenu, –
Pažvelk! – ant šio akmens, kur ji sėdėti mėgo,
Prisėst aš vienas ateinu!

Tu taip kadais po šiom stačiom uolom maurojai,
Tu taip kadais trankei jų skeldinčias kaktas,
Ir savo bangomis prie numylėtų kojų
Tu taip tuomet taškei putas.

Meni tą vakarą? Bangom laivelis skriejo
Ir tik girdėjos po dangum lig tolumų,
Kaip darniai plakė tavo vandenį yrėjai,
Irkluodami vienu ritmu.

Ūmai aidai garsų, šioj žemėj negirdėtų,
Atskriejo skambesiu kerėdami krantus;
Nutyko bangos, kai šituos žodžius iš lėto
Man tarė balsas toks brangus:

„O laike, stok! Ir jūs, akimirksniai palankūs,
Sustokite nors laikinai!
Dienų gražiausių laimę, kur trumpam tik lankos,
Patirti leiskit mums nūnai.

Daug nelaimingųjų maldauja jus parklupe,
Tekėkit jiems negirdimi;
Nuneškit jų vargų dienas tarytum upė,
Laiminguosius pamiršdami.

Bet veltui dar kelių akimirkų aš siekiu,
Prabėga laikas man, deja,
Ir nors tariu šiai nakčiai: bėk lėčiau į priekį,
Jinai išnyksta aušroje.

Mylėkime, mylėkime, lai mirksniai skrenda,
Skubėkim džiaugtis vieni du!
Žmogus neturi prieglobsčio, o laikas – kranto;
Praeina jis ir mes kartu.“

O laike pavydus, ar šios minutės svaigios,
Kai meilė mus užlieja laimės bangomis,
Ne ką greičiau nei valandos mums baigias
Piktų nelaimių dienomis?

Nejau pranykti be žymės – toks jų likimas?
Nejau jie dingo amžiams už ribos juodos?
Ir laikas mums juos davęs, o dabar naikinąs
Nesugrąžins jų niekados?

O amžinybe, nebūtie, o gelmės grasios:
Ką su dienom, kurias praryjat, darot jūs?
Sakykit, ar bent mirksnį atimtos ekstazės
Mums duosite darsyk pajust?

O ežere! Nebylios uolos, girių toliai,
Nebijantys nei laiko bėgsmo, nei mirties,
Ir tu, gražioji gaūta, saugokit nuo šiolei
Bent atminimą tos nakties!

Lai tavo rimtyje ir audrose jis būna,
Gražusis ežere, ir ant šlaitų džiugiu,
Juoduos eglynuos ant uolų, kurios lyg griūna
Virš tavo vandenų sunkių.

Lai būna jis iš lėto dvelkiančiam vakary
Ir tarp krantų klajojančiuos nakties aiduos;
Sidabraveidėje žvaigždėj, kur šviesą švarią
Tau švelniai lieja ant bangos.

Lai vėjo aimanos ir nendrių liūdnoš šnekos,
Lai tavo aromatas sklidęs šiais krantais,
Lai visa, kas gyvena ir alsuoja, sako:
„Mylėjo jie abu kadais!“

François Coppée

(1842–1908)

Prancūzų poetas, dramaturgas, prozininkas. Dėl jautraus vargšų ir nuskriaustųjų vaizdavimo savo kūryboje vadintas pažemintųjų poetu (*le poète des humbles*). 1884 m. buvo išrinktas į Prancūzų akademiją. Vėliau jo literatūrinė reputacija nemažai nukentėjo dėl jo politinės veiklos ir antisemitinių pažiūrų. Maištingasis Arthuras Rimbaud, išjuokdamas šio poeto gan banalią ir sentimentaloką lyriką, sukūrė nemažai jo eilėraščių parodijų.

Spalio rytas

Gaivų ir nuostabų rytą
Saulė dažo raudonu dažu.
Pro miglos rudenį šydą
Sodo lapai byra pamažu.

Lapų skrydį – lėtą, galutinį –
Tu gali atsekt akim aštria:
Ažuolinis lapas – vario žvynas,
Klevo lapas – kruvina žara.

Štai galiausiai paskutintas
Surūdijęs lapas krinta,
Bet žiema negreitai dar ateis.

Maudosi geltony sodas,
O pro rausvą ūką rodos,
Kad jau sninga aukso pabarstais.

Iš rinkinio „Raudonasis sąsiuvinis“ (*Le Cahier rouge*, 1874)

Stephane Mallarmé

(1842–1898)

Prancūzų poetas ir kritikas. Vienas žymiausių simbolistų. Kūryba hermetiška, o sintaksė – įmantri ir paini. Poeziją laikė transcendentiniu pradū, neapčiuopiama paslaptimi, kuri atskleidžiama tik garsų sugestija, užuominomis, aliuzijomis, nuotaika. Siekdamas absoliuto, siūlė išvaduoti poeziją iš kalbos varžtų ir panardinti į tylą. Jo eilėraščiai ir filosofinės pažiūros turėjo didžiulę įtaką tolesnei moderniosios poezijos raidai.

Jūros brizas

Ir kūnui liūdna, ir jau perskaičiau aš viską!
Pabėgt! Pabėgt iš čia! Tenai, kur toliai tviska,
Ir pauščiai svaigsta nuo bangų ir nuo erdvės!
Ak naktys, nieks į jūrą traukiančios širdies
Nesulaikys! Nei šito seno sodo kampas,
Atsispindėjęs mano akyse, nei lempos
Vienatvė, švytinti virš lapo dykumos,
Nei vaiką žindanti jauna mama namuos.
Aš išvykstu! Linguojas garlaivi, tu plaūki
Ten, kur egzotiškų salų gamta mus šaukia!
Nuobodulys, sumaitotas žiaurių vilčių,
Tegu dar tiki nosinių sudie tuščiu!
Ir šie stiebai, kurie į audrą tiesiai skrieja,
Galbūt yra iš tų, kuriuos palenkia vėjai
Prie nuolaužų – bestiebių, visiškai vienu...
Tačiau vis tiek, širdie, klausais jūreiviškų dainų!

1864

Ar skaisti ir gyva, ir graži šiandiena...

Ar skaisti ir gyva, ir graži šiandiena
Mums svaigiuoju sparnu čia suskaldyti žada
Šio sukaustyto, užmiršto ežero ledą,
Kuriam slypi nebuvusią skrydžių šalną?

Vis vaidenasi gulbei šlovės karūna,
Bet išlaisvinti balsą ji viltį prarado,
Kai bevaisėj žiemos nuobodybėj be žado
Jos giesmė surakinta sustingo liūdna.

Nusipurtyt jos kaklas agoniją baltą,
Atšiaurios ir šiurkščios aplinkos jai sukeltą,
Bet ne ledą, prislėgusį gulbei sparnus.

Pasmerkta lyg vaiduoklis boluot vienoj vietoj,
Ji su panieka žvelgia į šaltus sapnus,
Kurie tuščią jos tremtį apgaubia iš lėto.

Sveikinimas

Nieks, nelytėtos eilės, šie purlai
Kaip krištolo taurė vos švyti;
Taip tolumoj dulsvai matyti
Būriai sirenų, nerių atbulai.

Draugai įvairūs, plaukiam atkakliai,
Jūs prieky stovit pastatyti,
O aš gale, ir laivą lydi
Žiemos audra, žaibai ir viesulai.

Apsvaigęs maloniai nuo laimės,
Nepaisau net supimo baimės,
Nes noriu šitą sveikinimą skirt

Kaip žvaigždę, rifą, vienišumą,
Visiems, kurie yra verti patirt
Mūs drobės baltą neramumą.

1893

Siela visa atsiskleidžia
Kai ją išpučiam lėtai
Dūmų žiedais kuriuos keičia
Kylantys kiti žiedai

Geras cigaras išmokė
Mus šios išminties senos:
Kad pelenai jau kitokie
Negu bučinys liepsnos

Ir jei romansai tau plasta
Lūpose arba širdy
Venk realybės lyg spąstų
Nes jinai yra šleikšti.

Per tiksli prasmė sutraiško
Tavo kūrinį neraiškų.

1895

Paul Verlaine
(1844–1896)

Rudens daina

Gailia gaida
Rudens rauda
Skausminga
Manon širdin
Skaudyn, graudyn
Susminga.

Girdžiu gūdžius
Varpų dūžius
Nubudęs
Ir daug menu
Jaunų dienų
Sugrudęs.

Einu miestan,
Lai vėjas ten
Užsupęs
Mane nupūs
Tarsi lapus
Už upės.

Begaliniai plotai
Nykiaji toliuos plyti,
Tarsi smėlis švyti
Balsvo sniego klodai.

Skliautas lyg varinis,
Šviesulio nė vieno,
Tarsi juos ištrynęs
Būtų juodas mėnuo.

Ūkanotoj girioj
Plaukia lyg pro dūmą
Debesų pilkumo
Ažuolai apmirę.

Skliautas lyg varinis,
Šviesulio nė vieno,
Tarsi juos ištrynęs
Būtų juodas mėnuo.

Jūs, vilkai išalkę,
Jūs, varnai sušalę,
Kas užjaust jus gali,
Kai šiaurys padvelkia?

Begaliniai plotai
Nykiai toliuos plyti,
Tarsi smėlis švyti
Balsvo sniego klodai.

Iš rinkinio „Saturniški eilėraščiai“ (*Poèmes saturniens*, 1866)

Dangus toks žydras virš stogų...

Dangus toks žydras virš stogų,
Toks ramutėlis!
Linguoja medis virš stogų
Šakas iškėlęs.

Aš varpą danguje matau,
Jis švelniai gaudžia.
Aš paukštį medyje matau,
Jis skundžias graudžiai.

O Dieve, Dieve, kaip tenai
Gyventi miela.
Kaip miesto ūžesys tenai
Nurimdo sielą.

Kodėl taip graudžiai raudi tu?
Kas taip užgavo?
Kodėl, sakyk, apraudi tu
Jaunystę savo?

Iš rinkinio „Išmintis“ (*Sagesse*, 1881)

Poezijos menas

Charles 'iui Morice 'ui³

Lai muzika tau bus svarbiausia,
Todėl geriau eilutė nelygi,
Ore tokia miglota ir laki,
Kad jos ir svorio nepajausi.

Nebūtina, kad nuolat svertum tu
Žodžius, bijodamas suklysti,
Verčiau pilka daina, kur drįsta
Tikslumą sieti su migla kartu.

Tai – už vualio akys mielos,
Tai – virpanti vidurdienio šviesa,

3 Charles Morice (1860–1919) – prancūzų poetas, prozininkas, eseistas.

Tai – maloni rudens dangaus vėsa,
Skaisčių žvaigždžių mėlynė šėlas.

Mes norime tik atspalvių pilkų,
O spalvos mums nėra malonios!
Tik jie apvesdina svajonę
Su svajone, o fleitą su ragu!

Venk piktavališkų liežuvių,
Netyro juoko, sąmojo dygaus,
Pravirkdančio žydras akis dangaus,
Ir pričesnakintų virtuvių.

Griebk iškalbą ir sprandą jai nusuk!
Šaunu, jei suvaldysi rimą,
Net ir apsėstas įkvėpimo,
Nes, kai palaidas, taikos jis pasprukt!

Kaip apsaakyti rimo žalą?
Koks mauras ar kurčėbylys kadais
Šį pigų žaislą davė mums juokais,
Nors skleidžia jis tik tuščią melą?

Ir muzikos – daugiau ir visados!
Lai tavo lengvos eilės skrieja
Kaip sielos, lekiančios su vėju
Link meilių kitokių kituos danguos!

Lai poema tau bus avantiūra,
Rytinio dvelksmo tyliai paskleista
Ir kvepianti čiobreliais ir mėta...
O visa kita – literatūra.

Iš rinkinio „Kadaise ir neseniai“ (*Jadis et naguère*, 1884)

Maurice Rollinat

(1846–1903)

Dekadentinės krypties prancūzų poetas, muzikantas. Ch. Baudelaire'o kūrybos sekėjas. Poezijoje vyrauja baimės, chaoso, mirties, nevilties ir tamsos temos.

Beprotybė

Chaoso voras tylomis
Tykoja Protą, savo auką.
Keliu Dvasia apšlubus traukia
Trankydamasi į kliūtis.

Kaip tramdomuosiuos naktimis
Paklaikę vienarankiai staugia!
Chaoso voras tylomis
Tykoja Protą, savo auką.

Kvatoja urvuose mirtis,
Lyg būtų vėl kažką pasmaugus
Priešais tą tinklą sukry, baugų,
Kurį smegenyse vynioja vis
Chaoso voras tylomis.

Iš rinkinio „Neurozės“ (*Les Névroses*, 1883)

Arthur Rimbaud
(1854–1891)

Svajonė žiemai

*Jai ****

Išvyksim žiemą, į vagoną rausvą sėdę,
Su pagalvėliais švelniai mėlynais.
Bus gera mums; jo minkštuose kampuos begėdės
Glamonės mūsų lauks su bučiniais.

Tu užsimerksi, kad sutemus neišvystum,
Kaip vaiposi šešėliai už langų,
Ta niurzganti gauja, irštva bjaurių menkystų,
Juodų velnių, pabaisų ir vilkų.

Lengvai įdrėksiu tavo skruostą aš netrukus...
Išdykęs bučinys nelyg judrus voriuokas
Nubėgs kaklu paskubomis...

„Ieškok“, palenkus galvą, liepsi man, ir vėlei
Abu ilgai nerasime to padarėlio,
Keliaujančio daug su mumis...

Traukinio vagone, 1870 m. spalio 7 d.

Jules Laforgue

(1860–1887)

Prancūzų poetas, gimęs Montevidėje (Urugvajus). Vienas laisvųjų eilių prancūzų poezijoje pradininkų. Artimas simbolistams. Eilėraščių rinkiniuose „Skundai“ (*Les Complaintes*, 1885), „Dievo Motinos mėnulio mėgdžiojimas“ (*L’Imitation de Notre Dame de la Lune*, 1886), „Paskutiniai eilėraščiai“ (*Dernier vers*, išleisti po mirties 1890) atvirai reiškė pesimistines pažiūras, gyvenimo beprasmybės ir tuštumo nuotaikas, įtvirtino skeptiškai didmiesčio gyvenimą stebinčio subjekto vidinio monologo formą, ironišką požiūrį į aplinką ir tikrovę. Paveikė tolesnę Vakarų poezijos raidą. Jo įtaka ryški G. Apollinaire’o ir ankstyvojoje T. S. Elioto kūryboje.

Mėnulio skundas iš kaimo

Ak! Didelis, gražus mėnulis,
Laimingas, storas kaip kukulis!

Signalas aidi pratisai:
Teisėjo garbei šie garsai;

Už sienos klavesinas skamba,
Nueina katinas už kampo:

Geriausia kaime – tik miegot!
Fortepijonas, baigęs grot,

Tuoj dangtį su trenksmu užverčia.
Kiek valandų man liko dar čia?

Ramus mėnuli, ši tremtis –
Ar mano, ar visų lemtis?

Ak, diletantiškas mėnuli,
Visų šalių meilus bičiuli,

Misūrį vakar tu matei,
Paryžiaus mūrams tu švieteii,

Norvegų fjordams ir kalnynams,
Ašigaliams ar net sniegynams?

Mėnuli, koks laimingas tu,
Jeigu regi šituo metu,

Kaip su svita jaunieji traukia
Į Škotiją, kur jų taip laukia.

Žiauru, jei būtų ji paskui
Mane supratus pažodžiui.

Dangum klajojantis mėnuli,
Ar mes sutarsim kaip bičiuliai?

O naktys! Aš mirštu, deja!
Kiek kaimo mano širdyje!

Bet šypsos mėnuo kuo saldžiausiai:
Nes užkimštos vata jo ausys.

Paul-Jean Toulet

(1867–1920)

Prancūzų poetas, sukūręs naujo tipo eilėraštį – kontrarimą, kurio posmus sudaro keturios nevienodų skiemenų eilutės (paprastai 8-6-8-6), sujungtos gaubiamaisiais rimais (ABBA).

Nūnai, kai liko po dienų ilgų
Tau vien tik pelenų ant lūpų skonis,
Prieš vykdamas į tolimą kelionę,
Kurioj užmigsis amžinu miegu,
Sugrįžk prie kopos, ardomos bangų,
Ir ten, kaip kitados, nuskinki vėlei
Leliją, palenktą dvelksmų skaudžių,
Ir šiuos žodžius įbrėžki kranto smėly:
Žmogaus svajonės dingsta lyg šešėliai,
Lyg viltys jūros vandenų tuščių.

V

Aš atsimerkiu šalia jos,
Lovoje nugulėtoje,
Virpant ją jaučiu iš lėto:
Nuo apgaulios svajos.

Grėžias spindulys pro langą
Lyg atskala smaili.
Ant gatvės grindinio, toli
Kibiras sužvanga...

Pastarasis eilėraštis iš rinkinio „Kontrarimai“ (*Contrerimes*, 1921)

Toulet taip pat sukūrė 109 epigramas-kupletus, išspausdintus tame pačiame rinkinyje „Kontrarimai“ (*Contrerimes*, 1921). Štai pluoštelis iš jų.

Keleivi, aš kvepiu gardžiai, tad skink mane ramiai:
Žibutės – tiktai mirusiųjų šypsena ūksmėj.

Van Loo paveikslas „Trumpas poilsis medžiojant“

Juokas, bučkliai, pietūs ant žolės...
Ima temt: senatvė netolies.

Nebėr anos šviesios dienos, nei tų baltų balandžių alėjoj –
Anos karštos dienos, kai tarp tylių kapų mane taip mylėjai.

Aš šunį vadinau Tomu, kalaitę gi – Džadi.
Tokie pompastiški vardai tik užmaršties verti.

Šiandien – sekmadienis. Ir oras – lyg medaus spalvos.
Sausam kieme nuaidi šaižiabalsis vaiko juokas:
Tarsi kardelį durtų kas dangun iš gilumos.
Vargonai tyli tolumoj. Tai mirksnis – grynas, nuogas.

Meilės kupina naktis tarp dviejų sekmių dienų:
Ji lyg juodas paukštis, pralėkęs ant baltų sparnų.

Tristan Klingsor

(tikr. *Arthur Justin Léon Leclère*, 1874–1966)

Prancūzų poetas, dailininkas, muzikantas, meno kritikas. Rašė daugiausia verlibru. Garsus prancūzų kompozitorius Maurice'as Ravelis yra sukūręs muziką jo eilėraščių ciklui „Šecherezada“ (*Shéhérazade*, 1903).

Lyjant

Lyja:
Špinatai pašoko,
Visos spalvos lietuj atsigavo;
Užeigos plytos paraudonavo,
O kerpės mėlynija
Ant stogo.

O tu geri,
Mielas miestieti
Strasbūrieti,
Kas matosi pro uždarytą langą tavo?
Seną vyną sau geri, ir sirpsta kambary
Tavo nosis lyg avietė.

1921

Valery Larbaud

(1881–1957)

Poetas, prozininkas, redaktorius, vertėjas. Turtingo vaistininko, Sent Joro mineralinio šaltinio Viši miesto apylinkėse savininko sūnus. Gyveno iš tėvo palikimo. Daug keliavo, skaitė, rašė. Mokėjo šešias kalbas. 1935 m., ištiktas hemiplegijos (vienos kūno pusės paralyžiaus) ir afazijos, likusį gyvenimą praleido invalido vežimėlyje. Išleidęs visą palikimą, buvo priverstas parduoti didžiulę (daugiau nei 15 000 tomų) asmeninę biblioteką ir nekilnojamąjį turtą.

Vaizdai

I

Kartą, dažnai lankomam Charkovo kvartale
(Ak ta pietinė Rusija, kur visos baltaskarės
Moterys yra tokios panašios į madonas!),
Aš pamačiau merginą, grįžtančią nuo kolonėlės
Kaip vietinės moterys, kaip Ovidijaus laikų romėnės
Su naščiais ant pečių – dviem kibirais vandens
Ant kablių medinio jungo galuose.
Prie jos, kažką sakydamas, pribėgo skarmaluotas vaikas.
Tuomet, grakščiai pasvirusi į dešinę,
Ji palinko tiek, kad kibiras švaraus vandens palietė grindinį
Sulig lūpomis vaiko, priklaupusio atsigerti.

II

Kartą, Roterdamo Bompjės krantinėj,
(1900 m. rugsėjo 18 d., apie aštuntą ryto),
Aš stebėjau dvi paneles, einančias į darbą;
Priešais vieną iš didžiulių geležinių tiltų
Jos atsisveikino, nes ten skyrės jų keliai.
Jos švelniai apsikabino; jų virpančios rankos

Norėjo ir nenorėjo atsiskirti; jų lūpos
Liūdnai nutolo ir netrukus vėl suartėjo,
O akys žvelgė įdėmiai vienos į kitas...
Sustingusios, tiesios, jos ilgai stovėjo drauge,
Skubančiai miniai zujant aplink,
Jūrų vilkikams sunkiai bildant upėj
Ir manevriniams traukiniams švilpiančiam ant geležinių tiltų.

III

Tarp Kordobos ir Sevilijos
Yra nedidelė stotis, kur be jokios aiškios priežasties
Visada sustoja Pietų ekspresas.
Veltui keleivis dairosi kaimo
Anapus stoties, snaudžiančios po eukaliptu:
Jis mato tik Andalūzijos lygumas: žalias ir auksines.
Bet priešpriešais, kitapus geležinkelio,
Dunkso lūšna, suręsta iš patamsėjusių šakų ir molio.
Sudžeržgus traukiniui, iš jos pasipila pulkelis apiplyšusių vaikų;
Jų priekyje – vyriausioji sesuo, ji žengia ant prievažos
Ir, netarus nė žodžio, šypsodamasi
Ima šokti už kelis grašius.
Jos kojos dulkėse rodosi juodos,
O veidas murzinas, tamsus ir negražus;
Ji šoka, ir pro didžiules pilkšvo sijono skyles
Švysčioja jos liesos, nuogos šlaunys
Ir kilnojas jos gelsvas pilvukas;
Jį pamatę keli ponai vagone restorane,
Skendintys cigarų dūmuos, vis pašaipiai sukikena...

Prierašas

O Dieve, nejau niekados negalėsiu
Pažinti tos mielos moters tenai, pietinėj Rusijoje,

Ir tų dviejų draugių Roterdame,
Ir tos elgetaujančios Andalūzijos mergaitės,
Ir užmegzti su jomis
Neišardomos draugystės?
(Deja, jos neperskaitys šitų eilių,
Nesužinos mano vardo, nepajaus mano širdies prielankumo;
Ir vis dėlto jos yra, jos gyvena *dabar*.)
Nejau niekados negalėsiu patirti to didžiulio džiaugsmo –
Jas pažinti?
O Dieve, nežinau kodėl, bet man rodos, kad su jų ketvertuku
Aš pajėgčiau užkariauti visą pasaulį!

Neišsakomybė

Kai būsiu miręs, kai būsiu, brangūs mirusieji, vienas iš jūsų
(Kažin ar prisiminsit mane, praeiviai,
Su kuriais taip dažnai susitikdavau gatvėj),
Ar mano eilėraščius liks nors dalelė tų vaizdų
Iš įvairių kraštų, tų žvilgsnių, tų visų veidų,
Probėgšmais matytų sukuriuojančioj minioj?
Kaip ir jūs, aš sustodavau prie vitrinų,
Mandagiai nulydėdavau akim Damas
Ir linksmas žygiavau link pramogų ir šlovės,
Tikėdamas naiviai širdy, kad jos jau laukia manęs;
Netverdamas džiaugsmu, ėjau su žmonių banda,
Nes bandai priklausau aš pats ir mano siekiai,
Ir jeigu aš, deja, kažkuo skiriuos nuo jūsų visų,
Tai tik tuo, kad kartais
Išvystu tarp jūsų lyg dievišką regėjimą,
Prie kurio aš metuos, kad palytėčiau
Apšmeižtą, nepripažintą, ištremtą,
Dešimteriopai slėpinimą,
Nematomą
Grožį.

Jules Supervielle

(1884–1960)

Baskų kilmės Urugvajuje gimęs prancūzų poetas, dramaturgas, prozininkas.
Kūrybos dominantė – paprastumo ir prarastos žmonijos vienybės ilgesys.

Sugauti

Sugauti obuolį, statulą⁴, mėnesieną,
Sugauti šešėlių, gatvės kampą ir sieną.

Sugaut pėdą, kaklą moters, rymančios kartu,
Ir išskėst rankas. Kiek daug paukščių paleistų,

Kiek prarastų jau tapo gatve, mėnesiena,
Obuoliu, šešėliu, statula ir siena.

Rankos, šie žaidimai rimti
Greit atims jums jėgas.
Ir tada, ir tada ateity
Jus nukirs ir pakas.

Sengirėj pirmapradėj

Sengirėj pirmapradėj
Nukirto didelį medį.
Prie tįsančio kamieno
Virpa aukštyn kildama
Lyg stiebas stati tuštuma.

Skriskit, skriskit, paukščiai,
Kol jo laja dar kužda,
Ieškoti vietos gūžtai
Šioj atminty aukštoj.

4 Lietuvių kalboje daiktavardis statula kirčiuojamas dvejopai – kaip 3^b ir 2 kirčiuotės daiktavardis. Šio eilėraščio vertime buvo pasirinktas antrasis variantas.

Lietus ir tironai

Matau, kaip lietus krinta
Į balas, kuriom nušvinta
Mūsų rimta planeta.
Krinta toks kaip visada,
Kaip ir Homero laikais,
Kaip ir Villono dienom,
Ant motinų su vaikais
Ir ant avių pilkom vilnom.
Laškoja lietus be paliovos,
Bet nesuminkštins niekada
Nei tirono kietos galvos,
Nei tirono kietos širdies,
Ir nuostabą pajusti
Negalės jį priverst išties;
Lynoja lietutis lietus
Gaivindamas vis Europą,
Gyvuosius visus be išimties
Apsiautęs ūkanos drobe,
Nors laukia apkasuos budriai
Užtaisę šautuvus kariai,
Nors laikraščiai iš proto varo
Skelbdami artėjant karą,
Lynoja lietutis lietus,
Ir šlapios vėliavos nukara.

Žuvys

Giliavandenės žuvys, žuvys šaltasielės
Kas man iš jūsų lėtapėdės atminties?
Žinau, kad lengvos jūs lyg putos ir šešėliai,
Ir kad nelemta jums ir man išvengt mirties.

Ar mano drumsdamos sapnus nebyliai tikit,
Kad aš kuo nors padėt galėčiau jums tikrai?
Į jūrą grįžkit, o man sausumą palikit,
Nes mūsų dienos žemėj teka atskirai.

Poetas

Ne visad vienas leidžiuosi savin, į dugną.
Kitus gyvuosius dar nešuos su savimi.
Ar nors trumpam palikti mano šaltus urvus
Tikėtis gali jie, į juos įžengdami?
Į savo naktį suverčiu lyg skęstas laivas
Visus – ir keleivius, ir jūreivius – draugėn,
Akių šviesas kajutėse lėtai užtemdau,
Ir taip susidraugauju su gelmių gelmėm.

Iš rinkinio „Nekaltasis kalinys“ (*Le Forçat innocent*, 1930)

Georges Ribemont-Dessaignes

(1884–1974)

Prancūzų dailininkas, dramaturgas, libretistas, poetas, glaudžiai susijęs su avangardinio meno sąjūdžiu *Dada*.

Laukimas

Atsiminimų kregždės

Skraido nuo piršto ant piršto

Ir ant piršto galiuko

Ateities žalias driežas

Ryja širdies museles.

Aš padėsiu šį žirniuką

Ant liežuvio, kuris aplaižys draugužį nuobodį,

Ištiesiu delną rankai,

Kuri pribers saulės, mėnulio,

Žvaigždžių ir debesų grūdų

Savo žaliajai papūgai.

Aš rėkiu:

– Ir man, ir man, ir man!

Bet gerai žinau,

Kad tai tik papūga su besote akim,
Nes nieko nešaukiu – nei savęs, nei jūsų, nieko,
Po kauke tuštumą įmetęs.
O tuštumoj išmėčiau tūkstančius raidžių,
Tai bent šaunus koncertas,
Nors niekas jo negirdi.
Ir vis dėlto aš laukiu, laukiu.
Laukiu nulio, kuris niekad neiškris.

Pierre Reverdy

(1889–1960)

Prancūzų poetas, prozininkas. Buvo artimas kubistams ir dadaistams; vienas pirmųjų siurrealizmo teoretikų. Sukūrė savitą poetinio vaizdo koncepciją. 1917–1918 metais leido įtakingą žurnalą „Šiaurė-Pietūs“ (*Nord-Sud*; spėjo išleisti tik 16 numerių), kur spausdino siurrealistų poeziją. 1926 m. pasitraukė į Solemo (*Solesmes*) abatijos vienuolyną, kur ir gyveno iki mirties, kartais aplankydamas Paryžių.

Savo poezijoje kūrė išgrynintą, ypatingą realybę, supindamas ją su vizijomis ir svajonėmis. Jo kūrybą persmelkia netekties, nusivylimo, nerimastingos vienatvės, vidinės tuštumos jausmas, skausmingas vaizdinio ir tikrovės neatitikimo suvokimas, tragiškas individo konfliktas su priešiška aplinka. Rašydamas siekė atskleisti tai, kas nežinoma, slapčiausia, sunkiausia, ko neįmanoma perteikti kitaip nei poetiniu vaizdu.

Klajūnas

Durys, kurios neatsidaro
Ranka judanti tyloj

Stiklas dūžtantis toluoj
Rūkstanti lempa
Kibirkštys apšviečiančios kampa
Stogas dar juodesnis
Virš stogų

Keli gyvūnai
Be savo šešėlio

Žvilgsnis
Pavidalas pasmėlęs

Namai, į kuriuos neįžengia nieks

Iš rinkinio „Stogo čerpės“ (*Les Ardoises du toit*, 1918)

Žodžiais, kuriais apsiukeičiam

Linija užtveria kelią
Mums norėtus praeit
Mane sekęs šešėlis sustoja greit
Mūras suka į šalį
Galbūt kažkas yra

Aš ramesnis už dangų
Joks garsas netrikdo mano rimties
Aš vienas
Kelio vidury

Kraštovaizdis neprimena nieko
Jokių atsiminimų daugiau
Aš pradedu
Upokšnis dainuoja šalimais

Iš pradžių mes buvom trise
Mano šešėlis ir aš
Ir tu už nugaros
Dabar per daug šviesos
Diena
Ir priešais mane
Ir tau už nugaros
Dabar per daug šviesos
Diena
Ir priešais mane
Kažkas ko nepažįstu

– Nueina į pievą –

Gieda paukštis

Vienatvė turi mirtiną jėgą
Naujasis pasaulis, kuris užmiega

Šalis kur spindi mėnuo

Iš rinkinio „Balti akmenys“ (*Pierres blanches*, 1930)

Gyvas kūnas

Kelkis skelete ženk į pasaulį
Nieko naujo po geltona saule
Paskutinis tinis tinis luidoras
Šviesa, kuri lupas
po laiko plėvelėm
Spyna ant sprogstančios širdies
Šilko gija
Švino viela
Kraujo srovelė
Po šių tylos bangų
Šių juodakartės meilės ženklų
Dangus glotnesnis už tavo akį
Kaklas iš puikybės apjakęs
Mano gyvenimas už durų
Iš kur matau banguojant mirčiapjūtę
Visos tos godžios rankos, kurios dūmų kamuolius manko
Sunkesnės už visatos ramsčius
Tuščios galvos
Nuogos širdys
Iškvėpintos rankos
Beždžionių čiuptuvai nusitaikę į debesis
Šių grimasų raukšlėse
Tiesi linija įsitempia
Nervai susukti
Jūra soti

Meilė
Mirties šypsena karti

Iš rinkinio „Dauguma laiko“ (*Plupart du temps*, 1945)

Jean Cocteau
(1889–1963)

Prancūzų dramaturgas, prozininkas, poetas, kino režisierius, tapytojas.

Gabrielius kaime

– *Jūs laukiatės, miela panele, –*
Jai angelas taria saulėtas, –
– *Be vyro sulauksit sūnelio,*
Atleiskit, jei tai netikėta.

Per angelą tokią naujieną
Ar gavo kas žemėj bent sykį?
Nors stebis jaunoji, vis viena
Jai noris pažinti jaunikį.

Bet angelas skrist pasileido
Anapus, į tolimą dangų,
Ir dangstosi rankomis veidą
Sumišus Marija prie lango.

1922

Philippe Soupault

(1897–1990)

Prancūzų poetas, prozininkas, literatūros kritikas. Vienas iš siurrealizmo (kartu su André Bretonu) įkūrėjų.

Dar kartą mėnuo

Lyg vandenys skaidrus
Mėlynas lyg oro okeanas
Ugnies ir žemės veidas senas
Labas mėnesėli mėlynėli tau sakau
Šiaurės ir Nakties sūnau

Piratas

O jis snaudžia sau po burėm
klausos vėjo savo bendrininko
mato žemę priešais savo priešę be pagiežos
ir kompasas prie jo nejudančios širdies
Jis plaukia per jūras
ieškodamas pasaulio nematomos ašies
jokių šauksmų
jokių garsų
skaičiai lekia
o naktis juos trina
Tai žvaigždės dangaus lentoj
Jos stebi šešėly tekančias upes
ir tylos bičiules žuvis
bet jų akys žvelgia į kitą žvaigždę
pasimetusią minioj
kol debesys slenka
palengva stipresni už jį
jį
jį

Jean Follain

(1903–1971)

Prancūzų poetas, pagal išsilavinimą – teisininkas. Jaunystėje priklausė poetų grupei „Išmintis“ (*Sagesse*). 1970 m. už kūrybą buvo apdovanotas Prancūzų akademijos Didžiąja poezijos premija.

Paslaptis

Kur tu slepies pasaulio paslaptie
tokia aštriai kvapni?
Kartais tykus darbininkas
krečiamam karštligės mieste
nukrenta nuo pastolių
bet vėjas kvepia alyvom;
kibi nelaimė
įsikuria gražiausiuos kūnuos
rankos gniaužiasi į kumščius vakare
gyvūnas užmiega
žmonių statytame būste
taika visada pašlyja
o karai daugiau
neturi amžiaus.

Iš rinkinio „Būti“ (*Exister*, 1943)

Šuo ir mokiniai

Mokiniai išdykaudami daužo leduką
balose ant tako
šalia geležinkelio bėgių
jie apsirengę šiltais
tamsiavilniais drabužiais
susijuosę svidžiais odiniais diržais
juos seka šuo

jau neturįs ir dubens maistui
jis senas
nes jam tiek metų kiek ir jiems.

Iš rinkinio „Teritorijos“ (*Territoires*, 1953)

André Frénaud

(1907–1993)

Metafizinės pakraipos prancūzų poetas. 1973 m. už savo kūrybą gavo Prancūzų akademijos Didžiąją poezijos premiją, o 1985 m. – Didžiąją nacionalinę poezijos premiją.

Epitafija

Kai vieną netolimą dieną,
aš ateisiu nebūčiai gražint skolas,
ji neišjuoks manęs išsišiepus.
Mano sumos bus nesuklastotos,
o balansas – lygus nuliui.
– Glauskis, sūnau, – šaltadantė tars nebūtis, –
prie mano krūtinės, tu jos vertas.
Ir aš sutirpsiu jos saldumoj.

Iš rinkinio „Trys karaliai“ (*Les Rois mages*, 1938)

Alain Bosquet

(tikr. Anatole Bisk, 1919–1998)

Rusų kilmės prancūzų poetas, prozininkas, eseistas, literatūros kritikas, vertėjas, žurnalistas.

Aplankyk Prancūziją, tolimas vaike

Aplankyk Prancūziją, tolimas vaike.
Daug mūsų šaly javų, kurie linguodami šoka:
sakytum nelyg marionetės.
Aplankyk Prancūziją, tolimas vaike.
Daug ir miestų, senų, senų,
kurių akmenys savo istoriją byloja;
daug miestų jaunų, jaunų,
jaunesnių už tave.
Aplankyk Prancūziją, tolimas vaike.
Ten susirasi draugų, tokių kaip ir tu,
jie žaidžia, mokos,
nori būti laimingi.
Aplankyk Prancūziją, tolimas vaike.
O mano namuos – daug muzikos,
daug saulės, sausainių,
turiningų knygų,
ir matos pro langus didžiulė žirafa,
Eifelio bokštas,
kurį tu spalvinti gali žydrai,
rausvai, raudonai,
visaip kaip tik nori.

Prašau už prarastus vaikus.
Rašau.
Prašau už moterį papjautą.

Rašau.
Prašau už saulę, kurią tepa.
Rašau.
Prašau už miestą, kuris dega.
Rašau.
Prašau už medį nužudytą.
Rašau.
Prašau už sapną, tik be dugno.
Rašau.
Prašau už išprotėjusią planetą.
Rašau
Negalėdamas šaukt.

Poetas kaip baldas

Poetas yra vienas iš buities daiktų:
jį rast gali tarp sodo žirklių, padangų,
čiaupų ir vinių: didžiųjų prekybos centrų
viršutiniam aukšte į kairę, jį parduoda

už prieinamą kainą. Skyrių vedėjai
gerai žino, kam jis tinka. Brošiūrėlė
giria jo savybes. Vietos jam reikia mažai:
gal kubinio metro virtuvėj, ne daugiau.

Veikiantis modelis vartoja kietą duoną
su pusbuteliu vyno. Už nemalonumus
gali atsilyginti vertingom paslaugom,

nes jo specialybė – skleisti gundomai saldų
pavasario kvapą, kurį jis palieka,
ant sienų, skalbyklės, viryklės, šiukšlių dėžės.

Philippe Jaccottet

(1925)

Šveicarų vertėjas, literatūros kritikos ir poetas, rašantis prancūziškai. Nenuilstamas vertėjas: į prancūzų kalbą išvertė visą Hölderliną, taip pat vertė Homerą, Rainerį Mariją Rilkę, Robertą Musilį ir Thomą Manną. 1953 m. persikėlė gyventi į Pietų Prancūziją. Už savo poeziją 1986 m. gavo Paryžiaus didžiąją poezijos premiją, o po metų buvo apdovanotas Didžiąja nacionaline vertimo premija.

Savo eilėraščiais kuria poetinį audinį, kuriame atsiskleidžia pasaulio grožis, paprastumas ir slėpingumas.

Svarbiausi kūriniai: „Rekviem“ (*Requiem*, 1947), „Liepsnotoji pelėda ir kiti eilėraščiai“ (*L'Effraie et autres poésies*, 1953), „Neišmanėlis“ (*L'Ignorant*, 1958), „Pamokos“ (*Leçons*, 1969), „Kraštovaizdžiai su nesamomis figūromis“ (*Paysages avec figures absentes*, 1970), „Žiemos šviesoje“ (*A la lumière d'hiver*, 1977), „Mintys po debesimis“ (*Pensées sous les nuages*, 1983), „Per sodą“ (*A travers un verger*, 1984), „Žalumos sąsiuvinis“ (*Cahier de verdure*, 1990) ir kt.

Liepsnotoji pelėda

Naktis – tai didelis, miegantis miestas,
kur pučia vėjas... Jis atskriejo iš toli iki
šios lovos prieglobsčio. Birželio vidurnaktis.
Tu miegi, aš paliktas prie beribių pakraščių.
Vėjas purto lazdyną. Pasigirsta ūksmas,
priartėja ir nutolsta, galėtum prisiekt,
tai šviesa, bėganti per miškus, ar veikiau,
kaip sako, sūkuriuojantys pragaro šešėliai.
(Tas ūksmas vasaros nakty, kiek daug visko
galėčiau pasakyt apie jį ir tavo akis...)
Bet tai tik paukštis, liepsnotoji pelėda,
mums ūkianti šiuos priemiesčio miškuos. Ir jau
mūsų kvapas auštant primena puvėsį, jau
po mūsų oda, tokia karšta, skverbias kaulas,
žvaigždėms lėtai tamsėjant gatvių kampuose.

Ant mėnulio laiptų

Šią naktį, pasilenkęs prie lango,
pamačiau, kad pasaulis tapo lengvas
ir jame neliko kliūčių. Viskas, kas
dieną sulaiko mus, berods, buvo
mane benešas nuo vienos angos
prie kitos, iš vandens erdvės link kažko
gležno ir labai šviesaus nelyg žolė:
ruošiaus be baimės įžengti į žolę,
ruošiaus padėkoti už žemės skaistumą,
ant mėnulio laiptų tariau taip ir išėjau...

Yves Martin

(1936–1999)

Prancūzų poetas, prozininkas. Eilėraščiuose kūrė savitą pasaulį, kur pro gyvenimo banalybės ir kasdienybės šydą prasismelkia būties mįslingumo ir stebuklingumo nuojauta.

Su amžiumi einu bjauryn.
Sninga. Gniūžtė. Žvirgždas.
Prasčiausi pokštai. Smėlis vyne.
Stiklo šukės maiste.

Mažyčiai nerimo amatai,
Aš neturiu jėgų.
Mergaitės, dailios vyšnaitės,
Reik bėgt mane išvydus, sutinku.

Paskutinis prieglobstis. Klajūnas.
Jis moko skanduoti mane skaičiuotes –
Taiklias, nuo kurių pakyla kumščiai,
Griežiama dantimis.

1978

Pajūrio miestas su traukiniais žydrais ir baltais...

Pajūrio miestas su traukiniais žydrais ir baltais,
Didžiulė vasara, kone rusva,
Duona atlaužta, šlovė nuplėšta,
Užmiršta lyg senos negandos kadais.

Užsisakysiu kambarį, rašysiu knygą.
Joj nieko esminio nebus:
Nei vyrų svajonių, nei moterų švelnių,
Vienišką knygą, ištrauktą iš liepsnų.

Spalis. Pirmieji šešėliai
Melduos prie pakrantės, seniausiam draugui
Skaitysiu iš knygos, o jam pavargus klausytis,
Eisime išgert, jis – anyžinės, aš – mėlyno vyno.

Pastarasis eilėraštis iš rinkinio „Liūdesių maniežas“ (*Manège des mélancolies*,
1996)

Florence Saillen

Šveicarų poetė. Gyvena Montė (Monthey, Valė kantonas) mieste.

Šį eilėraštį išverčiau kaip pavyzdį rimuotos grafomaniškos poezijos, tvindančios visas interneto platybes. Tokia pseudokūryba tik įrodo, kokia gili yra M. Kunderos įžvalga, išsakyta romane „Juoko ir užmaršties knyga“: *Kai vieną dieną (ir tai įvyks greitai) visi žmonės pabus būdami rašytojais, ateis visuotinio kurtumo ir nesupratimo laikai.*

Skrisk!

Drugeli, skrisk...
Kur neš svajonių sūkurys,
Klausyk, ką siela tau dainuos,
Būk atšvaitas širdies liepsnos.

Drugeli, skriski, skriek,
Prie saulės tik per daug nepriartėk,
Klausyk širdies dainos linksmi
Ir laimės nepaleisk nūnai!

Kaip jonvabalis, laumžirgis ar žiogas,
Klausyk miške, ką ūbaus tau apuokas,
Tik užsimiršęs, tu save atrasi,
Tiktai pamilęs atsiversi drąsiai.

Drugeli, skrisk,
Kur švies tau proto žiburys,
Lai tavo širdį šildys saulė,
Lai tau vien džiaugsmas bus pasauly.

Paskelbta 2006 m. gruodžio 8 d.

Iš prancūzų kalbos vertė Linas Rybelis

Bestiarijus, arba Orfėjo garbės palyda

Guillaume Apollinaire

*Skirta Élémirui Bourgesui*¹

1908 m. G. Apollinaire'as (1880–1918) išspausdino eilėraščių-miniatiūrų ciklą „Pasaulietiškas Bestiarijus“, papildytą ir pakartotinai išleistą 1911 m. su dailininko Raoulio Dufy medžio graviūromis, pavadinimu „Bestiarijus, arba Orfėjo garbės palyda“. Knygos tiražas – tik 120 egzempliorių, – nedidelė jos apimtis (trisdešimt trumpų poetinių miniatiūrų su komentarais), tikro pergamento viršelis ir puošni vinjetė tituliname lape liudija, jog tai buvo elitinės knygos, pirmiausia skirtos bibliofilams, pavyzdys. Kartu ji atskleidžia ir paties poeto, aistringą knygų mylėtojo, pomėgius: jis daug laiko praleisdavo prie Senos, naršydamas po antikvariatų, bendraudamas su bukinistais ir aistringai ieškodamas retų ir senovinių knygų. Kadangi XX a. pradžioje sugrįžo prancūzų menotyros dėmesys primirštai viduramžių kultūrai, ypač jos periferinėms sritims, kurios anksčiau buvo išstumtos iš tyrinėtojų akiračio ar užgožtos tuo metu vyravusių antikinių, renesansinių, klasicistinių ir klasikinių meno koncepcijų, apsiskaitęs ir eksperimentuoti linkęs Apollinaire'as šiuo ciklu pamėgino išryškinti naujus viduramžių kultūros aspektus ir motyvus. Remdamasis tradicinėmis antikos legendomis apie gyvūnus,

1 Élémir Bourges (1852–1925) – prancūzų rašytojas, artimas dekadentams ir simbolistams. Palankiai vertino G. Apollinaire'o kūrybą.

viduramžių lapidarijais ir bestiarijais, jis grakščiai ir šmaikščiai perteikė realių ir mitologinių gyvūnų įvaizdžius. Miniatiūros trykšta jaunatvišku gyvenimo džiaugsmu, kiekviena eilute skelbia slėpiningą gyvų pasaulio būtybių vienybę ir bendrystę. Daugialypė pirminių reikšmių, antikinių, bibliinių ir viduramžių reminiscencijų, alegorinių reikšmių, asmeninių ir lyrinių akcentų sampyna leido poetui glausta poetine forma pasiekti maksimalios prasmės koncentracijos. Taip pat saviti ir įdomūs yra miniatiūras papildantys autoriaus komentarai.

Visas lietuviškas „Bestiarijaus“ vertimas skelbiamas pirmą kartą.

Vertėjas

Orfėjas

Žavėkitės šios linijos tvirtybe
Ir jos kilminga bei grakščia galybe:
Jinai tarytum balsas šviesoje išvystas,
Kaip liudija „Poimandre“ Hermis Trismegistas².

Vėžlys

Gimtinę Trakiją – o šėlsme tyras! –
Man mena stebuklingos stygos lyros.
Paskleidęs vėžlio kerinčius garsus,
Aš privilioju gyvūnus visus.

Arklys

Mano rimtos svajonės sėdės ant tavęs,
O lemtis aukso važy laikys vadeles,
Jau suvytas iš mano eilių pavyzdingų,
Pagimdytas poezijos šėlo didingo.

Tibeto ožka

Šios ožkutės plaukas ir anoji
Aukso vilna, dėl kurios kovojo
Argonautai, neverta net ir vienos
Tavo, meile, auksaspalvės garbanos.

2 Hermis Trismegistas (gr. *Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος*, t. y. triskart didysis Hermis) – senovės egiptiečių išminties dievas Totas (*Dhwty*, Džehutis arba Tehutis), helenistinėje vaizduotėje sutapęs su graikų dievų pasiuntiniu Hermiu. Viduramžiais jis buvo laikomas septyniolikos platoniskųjų ir pitagoriškųjų traktatų, sukurtų ne anksčiau kaip II–III a. ir vėliau pavadintų „Hermetiniu rinkiniu“ (*Corpus hermeticum*), autoriumi. „Poimandras“ (gr. *Ποιμάνδρης*) yra pirmasis ir svarbiausias rinkinio traktatas. Nors pavadinimas graikiškas (*ποιμήν* senovės graikų kalba reiškia piemuo, *ὁ ἀνὴρ* – vyras), tačiau, dabartinių tyrinėtojų nuomone, jis yra koptiškos sąvokos *Peime-nte-rê* (Ra intelektas arba Ra pažinimas) vertinys.

Gyvatė

Tau moteris graži – grasi,
Todėl per šimtmečius nesyk
Tu joms įgėlusi esi.
Ieva, Kleopatra... Ir Euridikę
Į Hadą nusiuntei, žiauri žudike!

Katė

Štai ko noriu aš namuos:
Sumanios, ramios žmonos,
Snaudžiančios katės ant knygos
Ir linksmos draugų šeimos,
Nes kitaip namai bus nykūs.

Liūtas

O liūte, nelaimingas tvariny,
Karaliau, kaip žemai nupuolei:
Tu Hamburgo žvėryne gyveni,
Už grotų kaip ir tavo broliai.

Kiškis

Tik kiškiui ir meilužiui tinka
Bijot ir būti geidulingam.
Geriau, kūrėjau, būki panašus
Į kiškę: visados našus, našus.

Triušis

Pažįstu aš vieną tokį triušelį,
Pagauti jį gyvą – mano svajonė.
Gyvena jisai tarp sodo čiborelių
Švelnumo šalies³ žaliuojančiam klony.

Kupris

Nupirkęs keturis kuprius,
Don Pedras de Alfarrobeira
Po šį pasaulį pasidairė.
Ir aš toks būčiau apsukrus,
Užsėdęs keturis kuprius.

Pelė

Tarsi išalkusių pelių gentis ėdri
Gyvenimą man graužiat, dienos mielos!
O Dieve! Man tuoj dvidešimt aštuoneri,
Bet gyvenau nekaip, nors ir be gėlos.

Dramblys

Nelyg dramblys savąsias brangias iltis,
Nešiojuos lobį burnoje slapta.
O purpure mirties!.. Turiu aš viltį
Pelnyti šlovę žodžių valiuta.

3 Švelnumo šalis (pranc. *Pays de Tendre*) – pramanyta šalis iš prancūzų rašytojos Madeleine'os de Scudéry (1607–1701) preciozinio baroko romano „Klelija“ (*Clélie, histoire romain*, 10 t., 1654–1660). Romane pateiktas Švelnumo šalies žemėlapis (pranc. *Carte de Tendre*) yra savotiškas vadovas po meilės ir galantiškumo šalį, primenantis prancūzų viduramžių literatūros eiliuoto „Rožės romano“ kurtuazines alegorijas.

Orfėjas

Pažvelkit į šią bjaurią svitą,
Į tūkstančius kojelių ir akių:
Vabzdžiai, verpetės, parazitai,
Mikrobai ir dar begalė tokių,
Pranokstančių pasaulio stebuklus septynis
Ir Rozamundos rūmų spindinčius sietynus!

Vikšras

Darbas, sako, puošia žmogų.
Darbo jums, poetai, ir linkiu!
Tik plušėdamas išmoko
Vikšras pasiverst puošniu drugiu.

Musė

Norvegų sniego dievybės,
Musės klajoklių tautų,
Dainų jos moka galybę,
Šiaurėj kadais išmoktų.

Blusa

Ir blusos, ir draugai, ir meilės, –
Ar tų, kuriuos jie myli, gailis?
Ir visas mūsų kraujas – jiems.
Nelaimė būti mylimiems!

Skērys

Aure skērys, puikus skrajūnas,
Juo šventas Jonas mito kažkada.
Tegu ir mano eilēs būna
Puiki geriausiuju puota!

Orfėjas

Lai būna vandeniū dangus, o masalu – širdis!
Kur – jūroj, upėj, ežere – yra tokia žuvis,
Kuri ir forma, ir skoniū nors kiek prilygti gali
Tai dieviškajai žuviai – JĖZUI, mūs Karaliui?

Delfinas

Delfinams laimė siaust po jūras,
Bet bangos visad lieka sūrios.
O kurgi mano laimės pasaga?
Kokia rupi gyvenimo druska.

Aštuonkojis

Paleidžia rašalą dangun – ir štai:
Jau čiulpia mylimuju kraują.
Šita pabaisa – ar ne aš tiktai,
Jeigu ir aš taip smaguriauju?

Medūza

O jūs medūzos, galvos pragaištingos
Ir purpurinės ševeliūros,
Labai patinka jūros jums audringos;
Ir man patinka tokios jūros.

Vėžys

Miela dvejone, kaip gražiai
Į priekį judam lygiomis,
Tarytum upėje vėžiai
Atbulomis, atbulomis.

Karpis

Rezervuarai, tvenkiniai –
Gimtieji jums namai seniai!
Ar tokias melancholiškas žuvis
Kaip jūs, mirtis prisimena išvis?

Orfėjas

Ir tulžio čiulbanti pati,
Ir Kupidonas, ir sirenos –
Kiekvieno jų giesmė saldi,
Bet pražūtingi jie kaip vienas.
Klausykite ne jų giesmių,
O rojaus Angelų romių.

Sirenos

Iš kur, Sirenos, jūsų ta rauda graudi,
Per jūrą ilgesingai plaukianti nakty?
O jūra, ir many tiek daug balsų gyvena,
Ir tie dainuojantys laivai – tai metai mano.

Balandis

Per meilės ir Šventosios Dvasios jungtuves,
Balandi, Jėzus Kristus gimė iš tavęs.
Ir mano mylimosios vardas Marija.
O kad greičiau galėčiau susituokt su ja!

Povas

Išskleidęs uodegą, sykiu
Jisai paskleidžia žinią:
Grožiu nebūtų jam lygių,
Jei ne plika sėdynė.

Pelėda

Nelyg pelėda ūbauja širdis –
Jos uhuhū vis plėšo miško tylą.
Ar ją ilgai aistra kraujy valdys?
Garbė visiems, kurie mane pamilo!

Ibis

Ak, į mirties tamsybes leisti baugščiai
Man irgi lemta – tebūnie, nors ir graudu.
Vedlys bus ibis, šventas Nilo paukštis,
Lotynų taip vadintas šiuo baugiu vardu.

Jautis

Šis cherubinas angelo balsu
Giedoja šlovę rojui virš dausų,
Kur mes sėdėsime iš dešinės,
Kai mus prikelti Dievas malonės.

Autoriaus pastabos

*Žavėkitės šios linijos stiprybe
Ir jos kilminga bei graškčia galybe.*

Tai pagyra linijai kaip nuostabių šio poetinio divertimento iliustracijų pagrindui.

*Jinai tarytum balsas šviesoje išvystas,
Kaip liudija „Poimandre“ Hermis Trismegistas.*

„Netrukus, – skaitome „Poimandre“, – pasirodė žemyn grimztanti tamsa... ir iš jos pasigirdo kažkoks neaiškus šauksmas, panašus į šviesos balsą.“

Ar šis „šviesos balsas“ nėra piešinys, tai yra linija? Ir kur šviesa apreiškia visą savo spalvą? Tapyba iš tiesų yra šviesos kalba.

Gimtinę Trakiją...

Orfėjo gimtinė – Trakija. Šis prakilnus poetas grojo lyra, kurią jam padovanojo Hermis (Merkurijus). Ji buvo pagaminta iš vėžlio kiauto, apvilktos jaučio oda, poros antilopės ragų, pastovo ir stygų, susuktų iš avies žarnų. Tokias pat lyras Hermis padovanojo Apolonui ir Amfionui. Kai Orfėjas giedodamas skambindavo lyra, net laukiniai žvėrys ateidavo pasiklausyti jo giesmių. Orfėjas laikomas visų mokslų ir menų pradininku. Įvaldęs magijos meną, jis mokėjo burti ateitį ir lyg krikščionis išpranašavo ateisiant IŠGANYTOJĄ.

*Mano griežtos svajonės sėdės ant tavęs,
O lemtis aukso važy laikys vadeles...*

Pirmasis sėdęs ant Pegaso buvo Belerofontas, išsiruošęs į žygį prieš Chimerą. Ir mūsų laikais esti nemažai chimerų, bet prieš stojant į kovą su viena iš jų – nuožmiausia poezijos priešininke, – pirma reikėtų pažaboti ir net pakinkyti Pegasą. Akivaizdu, ką aš noriu tuo pasakyti.

*būk panašus
Į kiškę: visados našus, našus.*

Kiškė, jau būdama nėščia, gali dar kartą pastoti.

*Nupirkęs keturis kuprius,
Don Pedras de Alfarrobeira
Po šį pasaulį pasidairė.*

Garsiamė kelionės aprašyme, pavadinimu „Infanto dono Pedro Portugaliečio istorija, bylojanti apie tai, kas nutiko jam keliaujant po septynias pasaulio dalis ir kurią išdėstė Gomezas de Santistevanas, vienas iš dvylikos infantų lydėjusių asmenų“, pasakojama, kad Portugalijos infantas donas Pedro de Alfarrobeira kartu su dvylika palydovų aplankė septynias pasaulio dalis. Šie keliautojai sėdomis ant keturių vienkuprių perjoję visą Ispaniją, pasiekė Norvegiją, o iš ten nukako į Babiloną ir Šventąją Žemę. Portugalų princas taip pat pabuvojo presbiterio Jono karalystėje ir po trejų metų ir keturių mėnesių grįžo namo.

Ir Rozamundos rūmų spindinčius sietynus!

Šie rūmai minimi vienoje gaudžioje dainoje, – kurios autoriaus aš tikrai nežinau, – bylojančioje apie Anglijos karaliaus aistrą savo mylimajai. Štai tas ketureilis:

Gelbėdamas savo Rozamundą nuo bėdos
Ir nuo karalienės neapykantos juodos,
Karalius tokius rūmus jai pastatė,
Kokių lig šiol nebuvo žmonės matę.

*Norvegų sniego dievybės,
Musės klajoklių tautų...*

Čia kalbama ne apie pasaulyje pasirodančias snaiges, o apie suomių ir samių burtininkų prijaukintas ir jiems paklūstančias muses. Raganiai perduoda jas iš tėvų sūnams, laiko uždarytas dėžėje ir nematomas, bet visada pasirengusias spiečiumi kamuoti vagis magišku dainavimu; be to, šios musės yra nemirtingos.

*Aure skėrys, šaunus skrajūnas,
Juo šventas Jonas mito kažkada.*

Jonas vilkėjo kupranugario vilnų apdaru, o strėnas buvo susijuosęs odiniu diržu. Jis valgė skėrius ir lauko medų. *Mk 1,6*

*Ir tulžio čiulbanti pati,
Ir Kupidonas, ir sirenos –
Kiekvieno jų giesmė saldi,
Bet pražūtingi jie kaip vienas.*

Jūrų keliautojai, išgirdę tulžio patelės giesmę, ruošdavosi mirčiai, išskyrus tik gruodžio vidurį, kai šie paukščiai suka lizdus, nes buvo manoma, jog tuomet jūra lieka rami. O Kupidonas ir sirenos, sparnuotosios stebuklingos būtybės, gieda taip saldžiai, kad tie, kurie jų klausosi, yra net pasiryžę sumokėti savo gyvybę už tokią dievišką muziką.

Šis cherubinas...

Dangiškoje hierarchijoje yra esybių, kurių paskirtis – tarnauti dievybei ir ją šlovinti; kai kurios jų stebina savo pavidalu ir stulbina grožiu. Cherubiniai – tai sparnuoti jaučiai, tačiau visai nepanašūs į pabaisas.

Kai mus prikelti Dievas malonės.

Žmonės, kuriantys poeziją, siekia ir myli tik tobulybę, kuri yra ne kas kita kaip pats Dievas. Nejaugi dieviškoji malonė, aukščiausioji tobulybė galėtų apleisti tuos, kurių visas gyvenimo tikslas tebuvo troškimas jas atrasti ir pašlovinti? Mano galva, tai neįmanoma ir poetai turi teisę tikėtis, kad po mirties jie pelnys amžiną laimę, kurią teikia visiškas Dievo, t. y. aukščiausiojo grožio pažinimas.

Iš prancūzų kalbos vertė Liudas Gineitis

Eilėraščių rinktinė

Guillaume Apollinaire

Tai pluoštas Guillaume'o Apollinaire'o eilėraščių vertimų, skirtų prancūzų poeto šimtųjų mirties metinių progai. Daugelis vertimų spausdinama pirmą kartą, o tie keli, kurie buvo skelbti anksčiau, iš naujo peržiūrėti ir suredaguoti.

Tą šiltą vakarą stebėjom
Kaip ežeru gulbės plaukė tolyn
O gluosniai svyrrokučiai liūdėjo
Palenkę savo šakas vandenin
Taip geso diena grimzdama mirtin

Iš ciklo „Stavelotas“¹ (*Stavelot*, 1899)

1 Miestas Belgijoje, kuriame 1899 m. trumpam lankėsi poetas.

Mirabo tiltas

Po tiltu Mirabò Sena teka
Kaip mūs meilė
Vėl menu ją lyg vakar
Džiaugsmas visados po skausmo seka

Slinks naktis muš valanda tegu
Plaukia teka dienos aš lieku

Veidas prie veido o mūsų rankos
Tartum arka
Po kuria lėtos ir vangios
Srūva žvilgsnių amžinos bangos

Slinks naktis muš valanda tegu
Plaukia teka dienos aš lieku

Meilė kaip upė skuba ir bėga
Meilė skrieja
Gyvenimas primena miegą
O Viltis turi milžino jėgą

Slinks naktis muš valanda tegu
Plaukia teka dienos aš lieku

Dienos savaitės mėnesiai lekia
Meilė dingo
O jai grįžti laikas išseko
Po tiltu Mirabò Sena teka

Slinks naktis muš valanda tegu
Plaukia teka dienos aš lieku

Klotilda

Pražydo plukė ir sinavadas
Sodely pabudę po nakties
Tik miega graudulys bežadis
Tarp meilės ir paniekintos vilties

Klajoja ten mūsų šešėliai
Kurie sutirps naktyje liūdnai
Nuo saulės dar labiau pasmėlę
Su saule jie ir dings kaip sapnai

Versmių ir šaltinių dievybės
Lai teka jūsų plaukai palaidi
Tau reikia tik vieno kantrybės
Pagaut šešėlį kurio taip geidi

Atsisveikinimas

Aš atlaužiau viržio šakelę
Negyvą rudenį matai aplink
Susitikt mes žemėj nebegalim
Laiko kvapas viržio šakelė
Bet aš laikiu tavęs prisimink

Klajojantys artistai

Louisui Dumurui²

Per lygumą palei sodus
Palei tvoras palei vartus
Pro kaimus kur jų nieks nelaukia
Klajojantys žonglieriai traukia.

Apspinta juos vaikų minia
Kiti juos lydi lyg sapne
Ir vaismedžių palinksta šakos
Pasveikint juos čionai atkakus.

Jie turi svarmenis sunkius
Būgnus ir auksinius lankus
Meška su beždžione iš lėto
Apeina žmones dėl monetų.

Čigonė

Išbūrė ateitį čigonė
Gyvenimus mums naktys sužlugdys
Sudie mes jai pasakėm ir viltis
Iš to mums gimė prieš kelionę

O meilė prijaukinta lyg meška
Klusniai mums šoko ligi ryto
Žydrasai paukštei plunksnos krito
Kaip elgetai kepurėn kapeika

2 Louis Dumur (1863–1933) – šveicarų kilmės prancūzų rašytojas ir kritikas, avangardinio kultūros žurnalo „Mercure de France“ redaktorius, kuriame nuo 1904 m. dažnai spausdinosi ir G. Apollinaire’as.

Mes žinom prakeikimą savo
Tačiau viltis kely mylėt šventai
Abu mus verčia prisimint vien tai
Ką mums čigonė pranašavo

Ruduo

Kreivakojis kaimietis pilkam rudeny
Ir jo jautis iš lėto per lauką klampoja
Ūkanoj slepias iš gėdos kaimai vargani

Ir kaimietis šleivodamas dainą niūniuoja
Apie meilę ir klastą šaly tolimoj
Apie žiedą ir širdį išduotą ir auką

Rudenie, rudenie, mirė vasara tavo migloj
Du pilki siluetai klampoja per lauką

Ženklas

Rudens Valdovo Ženkliui tylomis tarnauju
Tik vaisius myliu o visų gėlių aš nekenčiu
Kiekvieno savo bučinio gailiuos iš naujo
Taip skundžias vėjyje riešutmedis balsu graudžiu

O rudenie o sielos amžinas kartėli
Kiek daug apkrito tavo žemę rankų mylimų
Matau aš lydintį mane žmonos šešėlį
Balandžiai skrenda paskutinį kartą iš namų

Dama

Tuk tuk Jisai neatidaro durų
Lelijos nuvyto sode
Kieno čia kūną neša žmonės niūrūs

Tu tyliai sukrebždi prie durų
Lyg bėgtų lyg bėgtų
Pelytė bėgte

Iš rinkinio „Alkoholiai“ (*Alcools*, 1913)

*

Už gatvės vingio pamačiau jūreivius nuogais kaklais

Jie šoko trypė akordeonui grojant

Aš viską atidaviau saulei
Viską išskyrus savo šešėlį

Tinklai ryšuliai prislopę sirenų garsai
Tristiebiai burlaiviai grimzdo horizonte į ūkus
Nuščiuovo vėjai karūnuoti plukėm
O Mergele trečiojo mėnesio ženkle skaistus

1909

Alyvinę turkiško fajaus suknią

Vilkėjo dama

Auksu išsiuvinėta tunika

Iš dviejų dalių

Buvo segėm susegta ant pečių

Jos akys šokinėjo lyg angelai

Kai ji juokės juokės

Jos veidas buvo panašus į Prancūzijos spalvas

Akys žydros dantys balti o lūpos skaisčiai raudonos

Tikrai jos veidas buvo panašus į Prancūzijos spalvas

Iškirptę apvalią ji turėjo

Šukuosena *à la Récamier*

Dailios apnuogintos rankos

Nejau nieks negirdėjo išties kai mušė dvyliktą nakties

Dama alyvinio turkiško fajaus suknia

Auksu išsiuvinėta tunika

Iškirpte apvalia

Garbanos regis veržės laukan

Iš po auksinio lankelio

Tyliai slydo jos kurpaitės su sagtimis

Ji buvo tokia graži

Kad neišdrįstum jos pamilt dievaži

Aš mylėjau tas šiurkščias moteris didžiuliuos kvartaluos

Kur pasaulin ateidavo būtybės sulig nauja diena
Jų kraujas buvo geležis o smegenys liepsna
Aš mylėjau mylėjau tuos žmones sumanius iš mašinų amžiaus
Prabanga ir grožis ten tėra tik putos
Ta moteris buvo tokia graži
Kad mane net ėmė baimė

Ligotas ruduo

Ligotas rudenie bet mielas
Mirsi kai rožynuos vėtra siausti ims pašėlus
Ar kai sniegas lakus
Užklos laukus.

Vargšas rudenie
Mirki sniego spindesy
Vaisių brandžioje gausoj
Danguje aukštai
Sklando vanagai
Virš nykštukių undinaičių žaliaplaukių mergaičių
Nemylėtų niekad iš tiesų

Tolumoje, už giraičių
Elniai baubia pratisu balsu.

Kaip man patinka tavo metas ir tavi garsai
Kai dunksi vaisiai soduos apleistuos

Audrų ir girių raudantys balsai
Jų ašaros byra lyg lapai ant žemės kietos
Lapai jau
Ant tako
Traukinys
Atkako
Gyvastis
Išseko

Viešbučio numeriai

Numeris jau tuščias
Nieks nerūpi čionais
Kitas greitai bus čia
Sumokėti grynais

Šefas rauko nosį
Ar esi tu mokus
Aš visaip sukuosi
Lyg vilkelis smarkus

Gatvėj triukšmas dvokas
Ir kaimynas žaltys
Rūko vis taboką
Kol mane išrūkys

Nuo maldų staliukas
(Kuriam vietos daug nēr)
Šlubčiodamas sukas
Lyg madam La Vallière³

Viešbutyje ūžia
Babilonas tautų
Mes visi vienužiai
Nors gyvenam kartu

Užrakinkim tyliai
Mes duris iš vidaus
Ir su tuo ką myli
Lai kiekvienas draugaus

Iš ciklo „Sužieduotuvės“ (*Fiançailles*)

3 Louise de La Vallière (1644–1710) – pirmoji Prancūzijos karaliaus Liudviko XIV meilužė, vėliau davusi vienuolės įžadus ir tapusi karmelite. Nuo pat vaikystės šlubčiojo, tačiau tai netrukde jai būti ir gera šokėja, ir jojike.

Saitai

Virvės suvytos iš riksmų

Varpų gausmas per Europą
Šimtmečiai kaboję kilpoj

Bėgiai sujungę tautas
Mes tokie tik du arba trys
Nesaistomi jokių saitų
Paduokime rankas kartu

Liūtyš šukuojančios dūmus
Virvės
Susuktos virvės
Kabeliai po vandeniū
Babelio bokštai pavirtę tiltais
Ariadnės-Pontifikės
Visi mylintieji susieti vienu saitū

Kiti dar plonesni saitai
Balti šviesos spinduliai
Gijos ir Draugijos

Rašau vien tam kad išaukštinčiau jus
O jausmai mieli jausmai
Priešai atsiminimų
Priešai troškimų

Priešai atgailos
Priešai ašarų gailių
Priešai visko ką dar myliu

Pirmadienis Kristinos gatvėj

Namo prižiūrėtojos motina ir ji pati praleis visus
Jei tu vyras tai šįvakar mane palydėsi mane
Užtenka kad kas nors pasaugotų vartus
Kol kitas kopia viršun

Trys degantys dujų degikliai
Šeimininkė serga džiova
Kai pabaigsi pažaisim trik trak
Orkestro dirigentui skauda gerklę
Kai būsi Tunise duosiu tau parūkyt hašišo

Regis tinka
Lėkštučių stirtos gėlės kalendorius
Pim pam pim
Esu skolingas 300 frankų namo savininkei
Geriau nurėšiu pirštą nei atiduosiu

Išvyksiu dvidešimtą valandą dvidešimt septynios minutės
Šeši veidrodžiai ten vienas priešais kitą
Manau kad mes dar giliau įklimpsim

Mielas pone
Jūs tikras lepšis
Tos ponios nosis kaip soliteris
Luiza pamiršo kailinius
O aš neturiu kailinių ir man nešalta
Danas rūko sklaidydamas tvarkaraštį
Juodas katinas vaikštinėja po aludę

Sklindžiai buvo nuostabūs
Dubuo kiauras
Suknia juoda kaip jos panagės
Tai visiškai neįmanoma

Štai pone
Malachito žiedas
Grindys pabarstytos pjuvenom
Vadinas tai tiesa
Tas knygius nusičiupo rudaplaukę tarnaitę

Beje to žurnalisto beveik nepažįstu
Klausyk Žakai tai labai rimtas reikalas ką tau pasakysiu
Jungtinė laivybos bendrovė
Jis man sako pone gal norit pažiūrėti mano ofortų ir paveiksliukų
Aš turiu tik smulkutę tarnaitę

Po pusryčių Liuksemburgo kavinėj
Kartą jis man tenai pristato storą gerulį
Anas sako
Tu paklausk tiesiog žavu
Smirnoj Neapoly Tunise
Dėl Dievo meilės kur tai
Paskutinįkart kai lankiaus Kinijoje
Prieš aštuonerius ar devynerius metus
Garbė dažnai priklauso nuo valandos kurią rodo laikrodis
Penkių čirvų eilė

Per Europą

*Skiriu M. Ch.*⁴

Rotzoge⁵

Skaistus tavo veido raudonis tavo biplanas virstantis hidroplanu

Tavo apvalūs namai kuriuose plaukioja silkė

Man reikia rakto nuo tavo blakstienų

Laimė sutikome poną Panado

Ir galim dėl to būti ramūs

Ką matai mano senasis drauguži M. D...⁶

90 ar 324 žmogus danguje veršelis žiūri iš savo motinos
iščių

Aš ilgai klajojau pasaulio keliais

Kiek akių užsimerkė amžiams pakelėse

Vėjas virkdo gluosnyną

Atverk atverk atverk atverk

Pažvelk pažvelk pagaliau

Senis kojas mazgoja dubeny

Una volta ho inteso dire Che vuoi⁷

Pravirkau prisiminęs jūsų vaikystę

Ir tu man rodai baisų Violetą

Tas mažytis paveikslas kur rieda vežimas man priminė dieną

Dieną iš rausvai violetinių geltonų mėlynų žalių raudonų gabalų

Kai aš vedinas jos kalaite traukiau laikais kur matės žavus

kaminas tolumoj

4 Turimas omenyje rusų-žydų modernistinis tapytojas Marcas Chagallas (1887–1985).

5 Rotzoge (originale Rotsoge) – tai poeto sugalvotas naujadaras, savotiška tapytojo Marco Chagallo pravardė. Žodžio prasmė lig šiol tebėra neaiški. Įtikimiausiai skamba aiškinimas, jog tai dviejų vokiškų žodžių samplaika (*Rot* – raudonas, o *Soge* – kilvateris (praplaukusio laivo pėdsakas vandenyje; šliūžė), apibūdinanti rusvaplaukio dailininko ševeliūrą (tarkim, tokią kaip „Autoportrete su septyniais pirštais“, nutapytame 1912). Tolesni eilėraščio įvaizdžiai taip pat yra aliuzijos į M. Chagallo paveikslų motyvus.

6 G. Apollinaire'o kūrybos tyrinėtojų nuomone, paslaptینگasis M. D. – tai prancūzų žurnalistas ir meno kritikas Maurice'as Delcourt'as.

7 Vieną kartą išgirdau sakant Ko nori (It.). Ko nori – tai velnio vartojamas retorinis kreipinys prancūzų rašytojo Jacqueso Cazotte'o (1719–1792) romane „Įsimylėjęs velnias“ (*Le diable amoureux*, 1772).

Nebeturi nebeturi tu savo dūdelės
Kaminas rūko rusiškus papirosus atokiai nuo manęs
Kalaitė aploja alyvas
Naktinis žibintas užgeso
Žiedlapiai apkrito suknele
Du aukso žiedai nusirite prie sandalų
Sužibo saulės šviesoje
Betgi tavo plaukai kaip tramvajų laidai
Virš Europos apsisiautusios margaspalvėm liepsnelėm

Lyja

Lyja moterų balsais lyg būtų jos mirusios net atminty
ir tu laši lašeliais su stebuklingais pasimatymais iš mano praeities
o piestu pasistoję debesys ima žvingaut lyg ausylų miestų visata
klausykis lietaus kol rauda širdgėla ir panieka lyg muzika senų laikų
klausykis tai trūkinėja saitai jungiantys tave su dangumi ir su žeme

Šešėlis

Štai jūs ir vėl su manim
Prisiminimai apie mano žuvusius kare draugus
Laiko alyva
Prisiminimai kurie susiliejo į viena
Kaip šimtas šermuonėlių į vieną mantiją
Kaip šie tūkstančiai sužeidimų į vieną laikraščio skiltį
Jūsų neapčiuopiamas ir tamsus pavidalas įgavo
Kintančią mano šešėlio formą
Budrus indėne sergstintis amžinai
Šešėli jūs šliaužiojat prie mano kojų
Tačiau jūs nebegirdit manęs
Jūsų daugiau nepasieks mano kuriamos dieviškos eilės
O aš jus girdžiu aš jus dar matau

Likimai
Daugialypi šešėli tegu saulė jus globoja
Jūs tikrai mylit mane jeigu niekad manęs nepaliekat
Ir šokat saulėj nesukėlę dulkių
Šešėli saulės rašale
Mano šviesorašti
Atgailos tūtele
Nusižeminęs dieve

Rekognoskuotė

Panelei P...

Tas beržas vienišas kur matos
Ties horizontu pakrašty nakties
Yra tiksliausias kampo matas
Nuo proto ligi sielos ir širdies

Dulsvi prisiminimų dūmai
Lengvai praslysta pro akis melsvas

Ir blėsta mano svajų rūmai
Patrankoms tingiai šaudant

į
dausas

Amžinai

*Poniai Faure-Favier*⁸

Amžinai

Mes eisime toliau niekadros nepajudėdami į priekį

Ir nuo planetos prie planetos

Nuo ūko iki ūko

Donžuanas kuriam atsidavė tūkstantis ir trys kometos

Nors jis net nepaliko žemės

Ieško naujų pajėgų

Ir tiki nuoširdžiai vaiduokliais

O kiek visatų grimzta užmarštin

Kas tie didieji užmiršėjai

Kas mums nugramzdins užmarštin tą ar aną pasaulio dalį

Kur tas Kristupas Kolumbas priversiantis žmones pamiršti nors vieną žemyną

Netekti

Bet netekti suvisam

Kad liktų vietos atradimui

Netekti

Gyvybės kad surastum Pergalę

Malonė tremtyje

Išeik vaivorykšte mana

Paliki dangišką buveinę

Tremtis tai tavo karūna

Infante mano septynmaine

8 Louise Faure-Favier (1870–1961) – rašytoja, žurnalistė, aviatorė. Artima poeto bičiulė. 1945 m. Grasset leidykla išleido jos atsiminimų apie Apollinaire'ą (*Souvenirs sur Apollinaire*) knygą.

Vaivorykštė tremty nūnai
Kaip viskas kas vaivorykštėja
Ir plaikstos vėliava tenai
Kur pučiant žiemiui tu stovėjai

Karių stovyklos žiburiai

Karių stovykloj virpa žiburiai
Jų atšvaitai sapnus apšviečia
Ir pro šakų tankynę neskubriai
Dangun svajonės kyla spiečiais

Prisiminimų persmelkta gėla
Lyg braškių lysvė išdraskyta
Kartėlis paslaptis ir atgaila
Išblėsta tarsi plėnys rytą

Angliškas užrašas

Tai kažkas tokio plono tokio tolumo
Kad net mintis jį gali per daug sudaiktinti
Pavidalas ribojamas mėlynos jūros
Pravažiuojančio traukinio bilsmo
Eukaliptų mimozų jūros pušų
Aromato

Bet lietimas ir skonis

Ir ta smulki žvitri keliautoja netikėtai palenkė galvą
Marselio stoties perone
Ir nuėjo
Nežinodama
Kad jos atminimas plevens
Virš Šampanės miškelio kur kareivis

Prie stovyklos laužo stengiasi iššaukti tą atvaizdą
Pro beržo žievės dūmus
Kvepiančius minėjų⁹ smilkalais
Kai melsvi cigaro dūmų užraitai
Kylantys viršun rašo patį švelniausią vardą
Bet atsimezgantys žalčių mazgai
Taip pat rašo jaudinantį vardą
Kurio kiekviena raidė susiraito į *love* dailiu anglišku raštu
Ir kareivis nedrįsta užbaigti
Dvikalbį žodžių žaismą kurį neišvengiamai sužadina
Šis pavasarinis miško dailyraštis

Požeminėje slėptuvėje

Puolu prie tavęs ir man atrodo taip pat kad tu puoli prie manęs
Iš mūsų prasiveržia tvirta ugnies galia sulydanti mus
Tačiau čia irgi slypi priešara dėl kurios mes negalim vienas kito
pamatyti
Priešais mane trupanti kreidos siena
Joje yra plyšių
Ilgai kastuvų įspaudai glotnūs įspaudai lyg ne kreidoj o stearine
Tų plyšių kampus suapvalino praeidami vyrukai iš mano baterijos
O mano dvasia šįvakar lyg smegduobė tuščia
Sakytum vis krenti į ją krenti nepasiekdamas dugno
Ir nėr į ką įsikabinti
O ten įkrite gyvena šlykštūs padarai kamuojantys mane ir atsiradę
nežinia iš kur
Taip aš manau kad jie ateina iš gyvenimo iš keisto gyvenimo slypin-
čio ateity rupioj ateity
kurios dar niekas neįstengė sukultūrinti ar išaukštinti ar sužmoginti
Toj didžioj mano dvasios tuštumoj stinga saulės stinga kibirkštis
Taip man yra tik šiandien šįvakar o ne visados
Laimė tik šiandien

9 Minėjai – tai senovės Jemeno regiono ir valstybės Maino (arab. ماعين Ma'in) tauta, gyvenusi dabartinio Jemeno šiaurėje.

Kitom dienom aš kabinuos į tave
Kitom dienom randu paguodą nuo vienatvės ir visų baisybių
Įsivaizduodamas tavo grožį
Kad iškelčiau jį virš juo sužavėto pasaulio
Paskui pagalvoju kad veltui vaizduojuos
Nepažįstu tavo grožio nei pojūčiais
Nei žodžiais
Nejaugi mano grožio ilgesys yra toks bergždžias
Ar tu esi mano meile
O gal tesi esybė kurią aš susikūriau nejučiom
Kad užpildyčiau savo vienatvę
Ar viena iš tų deivių kurias išgalvojo graikai kad mažiau nuobodžiautų
Dievinu tave mano nuostabioji deive net jei esi tik mano vaizduotės vaisius

Žemės vandenynas

*Skirta G. de Chirico*¹⁰

Pasistačiau namus vandenyno vidury
Jų langai tai upės tekančios iš mano akių
Visur kur stovi sienos knibžda aštuonkojai
Ar girdit kaip plaka jų trigubos širdys ir daužos jų snapai į langus
Namai drėgnėja
Namai liepsnoja
Metai praskrieja
Metai dainuoja
Lėktuvai deda kiaušinius
Dėmesio inkarą mesime tuoj
Dėmesio tušas ištikš apačioj
Geriau jūs nusileistumėt iš dangaus
Dangiškas sausmedis stiebias

10 Giorgio de Chirico (1888–1978) – XX a. italų tapytojas, iliustratorius, dizaineris, memuaristas. Vienas italų metafizinės tapybos pradininkų.

Žemiški aštuonkojai virpa
Ir šitiek mūsų daug privalančių tapsiančių savo pačių duobkasiais
Aštuonkojai blyškūs kaip kreidinės bangos o aštuonkojai blyškiasna-
piai
Namus apsupęs vandenynas kaip žinai
Ir jis banguoja amžinai

Karo stebuklas

Kaip gražu šios raketos nušviečiančios dangų
Jos pakyla į savo viršūnę ir pasvyra kad pažvelgtų žemyn
Tai šokančios damos o tie žvilgsniai jų akys galūnės ir širdys

Aš jose atpažinau tavo šypseną ir gyvumą
Tai kasdienė apoteozė mano visų Berenikių kurių kasos pavirto
žvaigždėm
Tai nuauksuotų šokėjų ratelis priklausęs visiems laikams ir visoms
rasėms
Jos gimdo kūdikius paskubomis kurie nė pagyvent nespėję tuoj
numiršta

Kaip tai gražu visos šios raketos
Būtų dar gražiau jei čia būtų jų dar daugiau
Jei milijonai jų būtų ir visos turėtų tobulą reikšmę kaip rašmenys kny-
goj
Beje ir taip jau gražu lyg gyvybė paliekanti mirštantį kūną

Būtų dar gražiau jei čia būtų jų dar daugiau
Tačiau aš taip žiūriu į jas kaip grožį kuris pasirodo ir beregint dingsta
Tarsi būčiau patekęs į šventę kur viskas apšviesta lyg dieną
Lyg pati žemė sau būtų iškėlusį puotą
Ji pražioja pailgus nasrus iš alkio pabalus
Ji išalkus ir tai jos Baltazaro puota su kanibalais

Kas būtų galėjęs pamanyt kad mes tapsime tokiom žmogėdrom
Ir kad reikia tiek ugnies kad pačirškintum žmogaus kūną
Štai todėl ir sklando ore svilėsių kvapas kuris net savaip malonus
Regis būtų puota prašmatnesnė jei joje dalyvautų ir dangus su žeme
Bet jis minta tik sielom
O juk jos nėra maistas
Ir patenkintas tuo jisai šviesuliuoja margaspalvėm liepsnom

O aš įsiliejęs į karo švelnumą su visa kuopa ėmiau plaukti per ilgas
tranšėjas
Tik keli šaukiantys pliūpsniai raportuoja kad aš esu čia
Aš išsirausiau vagą kur teku išsišakojęs tūkstančiais upokšnių
Esu priešakinėj tranšėjoj tačiau esu visur greičiau visur imu būt
Aš ateinančių amžių skelbėjas
Tačiau jų laukti teks ilgiau negu Ikaro skrydžio kadais

Ateičiai palieku aš istoriją apie Guillaume'ą Apollinaire'ą
Kuris buvo kare ir mokėjo būti visur
Laimingų užnugario miestų skveruose
Visose visatos vietose ir sferose
Tuose kurie žūva įstrigę spygliuotose vielose
Moteryse patrankose arkliuose
Zenite nadire keturiose pasaulio šalyse
Ir ypatingame įkaršty kuris būna prieš mūšį

Be abejo viskas būtų gražiau
Jei galėčiau manyti kad visa tai kur esu
Galėtų užpildyt ir mane
Bet man šitai nėra duota
Nes jei dabar aš ir visur esu tai viduj nieko nėra išskyrus mane patį

Išvykimas

Veidai išblyškę, blukios akys
Ir raudos lyg skeveldros širdy

Kaip snaigių lengvos plaštakės
Ar meilės bučiniai stoty
Mus apibėrė lapai lakūs.

Šampanės vyndarys

Atžygiuoja pulkas
Kaimas snūduriuoja kvapnioje šviesoje
Klebonas užsivožęs šalną ant galvos
Ar šampano butelys sviedinys ar ne
Vynuogienojai lyg šermuonėlio kailis ant herbo skydo
Sveiki kareiviai
Aš mačiau kaip jie ėjo ir grįžo iš naujo
Sveiki kareiviai šampano buteliai kur fermentuojas kraujas
Kelias dienas čia atsipūskit ir vėl į frontą kovot žūtbūtinai
Darniom gretom nelyg vynuogienojai čionai
Siunčiu jums savo butelius kaip sviedinius žavaus pabūklo

Naktis šviesi o vyne šviesus
Dainavo vyndarys prie vynuogių palinkęs
Beburnis vyndarys horizonte paskendęs
Vyndarys kuris pats buvo tarsi gyvas butelys
Vyndarys kuris širdy pažino kas per daiktas karas
Šampanės vyndarys kuris nūnai artileristas

Dabar jau vakaras jie pliekia kortom
Paskui kareiviai pasitrauks į viršų
Kur Artilerija atkemša savo putojančius butelius

Taigi ponai sudiev pasistenkit sugrižti namo
Bet niekas nežino kur gali nukristi sprogmuo

Pašto atvirukas

Aš tau rašau vėl palapinėj
Kol merdi vasaros diena
Ir blankioje dangaus mėlynėj
Pražysta kruvina liepsna
Tai kanonados sutartinė
Nuvystanti greit puošmena

Būrio vadas

Mano burna nutvilkys tave Gehenos¹¹ karščiu
Mano burna bus tau švelnumo ir gundymo pragaras
Mano burnos angelai užims tavo širdies sostą
Mano burnos kareiviai paims tave puldami
Mano burnos kunigai apsmilkys tavo grožį
Tavo siela ims virpėti kaip tūrai žemei sudrebėjus
Tuomet į tavo akis plūstels meilė susitvenkus žmonių akyse nuo pradžių pradžios
Mano burnos kariauna stos prieš tave nedarni padrika kariauna
Protėjiška lyg pavidalus keičiantis burtininkas
Mano burnos orkestras ir chorai tau giedos mano meilę
Jinai murma tau ją iš tolybių
Kol įsmeigęs akis į laikrodį laukiu minutės kai pradėsime puolimą

11 Gehena – (lot. *Gehenna* < hebr. *gēj (ben) hinnōm* גֵּי הַבְּנֵי הַחַיִּים ar *gehinnōm* גֵּי הַחַיִּים – „Hinomo (sūnaus) slėnis“) – biblinis slėnis netoli Jeruzalės; jame žydai aukodavę Molochui vaikus; pasipiktinusio karaliaus Jozijos paverstas šiukšlynu (jame dieną ir naktį buvo deginamos miesto šiukšlės), pranašų prakeiktas, tapo baisios, pasmerktos vietos, kur Jahvė teisiąs nusidėjėlius, simboliu; apokaliptinė, rabiniškoji literatūra pavertė ją pragaru; Naujajame Testamente Gehena taip pat yra nusidėjėlių bausmės vieta.

Žvaigždės liūdesys¹²

Iš galvos man išdygo gražuolė Minerva
Kruvinoji žvaigždė ir dangaus karūna
Ji iššoko pragrėžusi kaukolės narvą
Kaip ilgai ginklavais o dievybe liūdna

Ji nebuvo blogiausių bėdų man kūrėja
Ši kone mirtina ir žvaigždėta žaizda
Bet nelaimė slapta nuo kurios aš kliedėjau
Sielą draskė labiau nei didžiausia skriauda

Ir savy aš nešiojuos liepsnojančią gėlą
Kaip žibukas kūnely šaltąsias liepsnas
Kaip kareivis širdy Prancūziją jam mielą
Kaip lelijos žiedadulkes svaigiai kvapnias

Iš rinkinio „Kaligramos, taikos ir karo eilėraščiai“
(*Calligrammes, Poèmes de la paix et de la guerre*, 1913–1916)

Ir tu mano širdie ko tu plaki

Kaip nuliūdęs sargybinis
Naktį ir mirtį stebiu

Iš rinkinio „Nuliūdęs sargybinis“ (*Le guetteur mélancolique*, 1952)

12 Eilėraštis parašytas po sunkaus sužeidimo Pirmajame pasauliniame kare: 1916 m. kovo 17 d. sprogsio svedinio skeveldros kliudė Appolinaire'ui smilkinį; jį teko dukart operuoti. Iš čia ir Minervos įvaizdis: romėnų mitologijoje minima, kad Minerva (kaip ir graikų Atėnė) gimusi neįprastu būdu: iššokusi iš tėvo Jupiterio galvos kaip suaugusi ir kaip karys apsiginklavusi moteris.

Devyneri tavo kūno vartai¹³

Šios eilės Madlena geismo eilės
Jos vienos pirmųjų kurias tau noriu skirt
Tai mylimoji mūsų pirmos slaptos eilės
Diena graži ir karas toks gražus, tarsi čia reiktų mirt

Tu mergele turi devynerius kūno vartus ir to nežinai
Septynerius aš jau žinau o dveji man dar slapti
Aš ketverius paėmiau šturmu nesitikėk kad išėsiu iš tenai
Nes į tave įėjau pro tavo akis-žvaigždes nakty
Ir pro tavo ausis žodžiais kurie lydi mane it pavaldūs tarnai

Dešinė mano meilės akis tai pirmieji mano meilės vartai
Jos vokų užuolaidos nusileido
Tavo blakstienos išsirikiavo tartum
Ant graikiškų vazų piešti kareiviai juodu veidu
Vokų užuolaidos sunkaus aksomo dailios
Jos paslėpė tavo žvilgsnį šviesų
Sunkų tiesų
Kaip ir mūsų meilės

Kairė mylimosios akis antrieji meilės vartai
Ji panaši į savo skaisčią draugę apsunkusią nuo meilės kaip ir jinai
O vartai vedantys į tavo širdį mano atvaizdą ir šypsnį, švytintį raudonai
Nelyg žvaigždė panaši į tavo akis kurias taip myliu
O dvigubi žvilgsnio vartai aš jus taip myliu

Dešinioji mano meilės ausis tretieji vartai bus
Juos užimdamas įstengiau atverti pirmuosius dvejus
Dešinioji ausis vartai mano balsui kuris tave nugalėjo
Myliu tave nes įprasminai atvaizdą per idėją

13 Aliuzija į Bhagavadgytos vaizdinį (5.13), kur kūnas minimas kaip devynerių vartų miestas (*nava-dvāre pure*). Pasak indiškų šaltinių, devyneri kūno vartai yra dvi akys, dvi ausys, dvi šnervės, burna, išangė ir lytiniai organai.

Ir tu taip pat kairioji ausie tu ketvirtieji mano meilės vartai
O jūs mano mylimosios ausys aš laiminu jus
Vartai kurie atsivėrėte išgirde mano balsą
Kaip rožės, kai atsiveria pavasario glamonėms
Pro jus mano balsas ir mano įsakymas
Įsiskverbia į visą Madlenos kūną
Kaip visas vyras ir kaip eilėraštis bemaž
Jos geismo eilėraštis nuo kurio save patį pamilstu ir aš

Kairioji šnerve penktieji mūsų meilės ir troškimų vartai
Pro tave įsiskverbsiu į tavo mylimą kūną
Savo geismo kvapu
Aštriu vyrišku kvapu apsvaiginsiančiu Madleną

Dešinioji šnerve šeštieji mano meilės ir palaimos vartai
Tu pajusi kaip ir tavo kaimynė mano malonumo kvapą
Ir mūsų bendrą kvapą stipresnį ir puikesnį negu žydintis pavasaris
Dvigubi šnervių vartai aš taip myliu jus kiek švelnių malonumų jūs
žadat
Pasemtų iš kvapų ir aromatų meno

Madlenos lūpos septintieji mano meilės vartai
Išvydau jus o vartai raudoni mano geismo bedugne
Ir stovintys tenai kariai numirę iš meilės man sušuko kad jie pasi-
duoda
O vartai raudoni ir sodrūs

O Madlena dveji vartai lieka dar
Kurių nežinau
Dveji tavo kūno vartai man dar
Slėpiningi

Aštuntieji mano didžio meilės grožio vartai
Ir mano neišmanymas nelyg aklų karių kur šąla tarp spygliuotų
užkardų po skysta mėnesiena Flandrijos kankynėj

Arba lyg tyrinėtojo kurs miršta iš alkio troškulio ir meilės kirvio nely-
tėtoj girioj
Tamsesnėj nei Erebas
Šventesnėj nei Dodonės giria
Nors ir jaučia trykštant netolies gaivesnį už Kastaliją šaltinį
Bet mano meilė ten atras šventovę
Ir sukruvinęs bažnyčios priedurį kurį saugo žavi nekaltybės pabaisa
Ten aptiksiu ir priversiu ištrykšti karščiausią pasaulio geizerį
O mano meilė Magdalena
Aš aštuntųjų vartų šeimininkas

Ir jūs devintieji slapčiausi vartai
Kurie atsiveriat tarp dviejų perlinių kalnų
Slaptiesni net už tuos
Kerų ir burtų vartus apie kuriuos nedrįsta nieks kalbėt
Jūs man taip pat priklausot
Didingiausieji vartai
Man kuris rankoje varto
Didingiausiąjį raktą
Nuo devynerių vartų

O vartai atsiverkite išgirdę mano balsą
Aš – Rakto šeimininkas

1915 m. rugsėjo 21 d.

Iš rinkinio „Eilėraščiai Madlenai“ (*Poèmes à Madeleine*, 1952)

Iš prancūzų kalbos vertė Lanis Breilis

Malonumai ir dienos

(ištraukos)

Marcel Proust

Kelios ištraukos iš pirmos Marcelio Prousto (1870–1922) knygos „Malonumai ir dienos“ (*Les Plaisirs et les jours*, 1896). Ją Proustas parašė mokydamasis licėjuje ir universitete. Pasak rašytojų enciklopedijos: jei tikėsime Proustu, kai kurie kūriniai parašyti, kai jam tebuvo keturiolika metų. Prieš patekdami į rinkinį, jie buvo publikuoti žurnaluose *Le Banquet* ir *La Revue blanche*. Rinkinį rašytojas dedikavo 1893 m. mirusiam draugui Williamui Heathui: „Senovės graikai nešdavo savo mirusiems papločių, pieno ir vyno. Susižavėję rafinuotesne, o gal išmintingesne iliuzija, mes dovanojame jiems gėles ir knygas.“

Tai daugialypis rinkinys: novelės, pastišai, dailininkų ir kompozitorių portretai, poezija proza, scenarijai. Pirmasis leidimas buvo iliustruotas Madeleine'os Lemaire piešiniais, įterpta kompozitoriaus Reynaldo Hahno, kuriuo žavėjosi Proustas, partitūrų fragmentų.

Vertėja

Laiko nuspalvintos svajos

III

Pasivaikščiojimas

Nors dangus buvo giedras ir saulė jau šildė, vis dar pūtė žvarbus vėjas, medžiai stovėjo tokie patys pliki kaip žiemą. Ugniai užkurti man prireikė nukirsti šaką – visos atrodė nudžiūvusios, bet iš šios trykštelėjo syvai ir apšlakstė ranką iki alkūnės, tai išdavė po suledėjusia medžio žieve slypint nerimastingą šerdį. Tarp kamienų pliką žiemos žemę pamažu nubarstė plukės, raktažolės ir našlaitės, o dar vakar tamsūs ir tušti upeliukai iki pat dugno pritvino švelnaus, žydro ir gyvo dangaus. Ne to blankaus ir pailsusio gražių spalio vakarų dangaus, kuris, tyvuliuodamas vandenu dugne, regis, miršta iš meilės ir melancholijos, o ryškaus ir karšto, plytinčio ant švelnaus ir besijuokiančio mėlio, kur šen bei ten šmėžuoja pilki, žydri ir rausvi – ne mažliū debesų šešėliai, – o blizgantys, slidūs lydekos, ungurio ar stintos pelekai. Apgirtę iš džiaugsmo jie nardė tarp dangaus ir žolių po savas pievas ir po savų girių lajomis, kurias, kaip ir mūsiškes, nuostabiai užkerėjo spindinti pavasario dvasia. O vėsūs vandenys, tekantys virš jų galvų, tarp žiaunų, papilvėmis, dainuodami ir linksmai gindami priešais save saulę, taip pat skubėjo.

Paukščių kiemas, kur reikėjo eiti surinkti kiaušinių, pažiūrėti buvo ne menkliau malonus. Saulė tarsi įkvėptas, vaisingas poetas, kuris nesididžiuoja skleisti grožį atkampiausiose vietose, iki šiol, regis, nepriklausiusiose meno sričiai, vis šildė naudingąją mėšlo galią, nelygiai išgrįstą kiemą ir kriaušę, pakumpusią lyg sena tarnaitė.

Tačiau kas gi ta karališkai pasidabinusi būtybė, kuri tarp visų kaimiškų, ūkiškų daiktų tipena pasistiebusi taip, tarsi vengtų išsipurvinti? Tai Junonos paukštis, spindintis ne bedvasiais brangakmeniais, o pačiomis Argo akimis, tai povas, kurio pasakiška prabanga čia stebina. Taip puotos dieną kelioms akimirksmams iki pasirodant pirmiesiems svečiams dėvėdama suknelę su mirguliuojančių spalvų šleifu, karališką kaklą papuošusi ryškiai mėlynu antkakliu, galvą plunksnomis, švytinti namų šeimininkė eina per kiemą stebint susižavėjusioms prie vartų susibūrusių žiopių akims – ketina duoti paskutinį nurodymą arba lūkuriuoti karališko kraujo asmens, kurį pasitikti privalo prie pat slenksčio.

Tačiau ne – povas, tikras rojaus paukštis naminių kieme, savo dienas leidžia čia, tarp kalakučių ir vištų, kaip pagrobta vergų apsuptyje vilną verpianti Andromachė, tačiau, kaip ir ji, nenustojęs savo karališkų puošmenų ir paveldėtų brangakmenių didybės, kaip visada atpažįstamas Apolonas – net kai spindėdamas gano Admeto bandas.

IV

Muzikos besiklausanti šeima

*„Nes muzika yra švelni,
Padaro sielą harmoningą ir lyg dieviškas choras
Pažadina šimtus balsų giedoti širdyje.“*

V. Hugo, *Ernani*

Iš tikrųjų gyvai šeimai, kurioje kiekvienas galvoja, myli ir veikia, mielas dalykas yra turėti sodą. Pavasario, vasaros ir rudens vakarais baigę dienos darbus visi susiburia sode, kad ir koks jis būtų mažas, kad ir kaip arti augtų jį juosiančios gyvatvorės, jos ne tokios aukštos, kad kliudytų matyti didelį dangaus plotą, į kurią kiekvienas be žodžių, svajodamas pakelia akis. Vaikas svajoja apie ateities sumanymus, apie namą, kuriame gyvens su geriausiu draugu ir niekada nesiskirs, apie žemės ir gyvenimo nežinomybę; jaunuolis svajoja apie paslaptinę mylimosios žavesį, jauna mama – apie vaiko ateitį, kadaise buvusi nerimastinga moteris šių skaidrių valandų tėkmėje po šalta sutuoktinio išore pastebi skausmingą širdgraužą, o ši sužadina jai gailestį. Tėvas, akimis sekdamas virš stogo kylančius dūmus, prisimena taikius vaizdus iš praeities, kurią tolumoje užlieja vakaro šviesa; mąsto apie artėjančią savo mirtį, apie vaikų gyvenimą po jos, ir taip visos šeimos siela pamaldžiai kyla saulėlydžio link, o didžioji liepa, kaštonas ar eglė juos iš aukštai laimina nuostabiu aromatu ar garbingu šešėliu.

Tačiau iš tiesų gyvai šeimai, kurioje kiekvienas galvoja, myli ir veikia, šeimai, turinčiai sielą, dar mieliau, kad šioji galėtų įsikūnyti tyrame ir neišsenkamame muzikos ir dainavimo gebėjimu apdovanotų jaunos merginos ar vaikino balse. Nepažįstamasis, einantis pro sodo, kur tyli šeima, vartus, artindamasis bijotų nutraukti tarsį religinį jų visų sapną, bet jei dainavimo negirdintis nepažįstamasis išvystų jo klausančių giminaičių ir draugų sambūrį, jam tai būtų dar panašiau į nematomas mišias, nepaisant laikysenų skirtingumo, panašios jų veidų išraiškos

liudytų tikrą sielų sąjungą, akimirksniu įvykusią dėl įsijautimo į tą pačią idealią dramą, dėl bendrystės panirus į tą patį sapną. Kaip vėjas kartais nulenkia žoles ir ilgai siūbuoja šakas, taip dvelkimas palenkia arba staiga pakelia galvas. Tuomet visi – tarsi neregimas žinios nešėjas pasakotų labai įdomią istoriją – atrodo nerimastingai laukiantys, aistringai ar išgąstingai besiklausantys naujienos, kuri kiekvienam sužadina kitokį atgarsį. Muzikos nerimas pasiekė viršūnę, jos proveržius kerta staigūs kryčiai, po jų atsirita dar beviltiškesni proveržiai. Beribė jos šviesa, slėpiningi patamsiai seniui – platūs gyvenimo ir mirties reginiai, vaikui – skubinantys jūros ir žemės pažadai, įsimylėjėliui – paslaptinga begalybė, šviesūs meilės patamsiai. Mąstytojas regi išsiskleidžiant visą savo dorovinį gyvenimą, slūgstančios melodijos kryčiai yra jo paties atoslūgiai ir kryčiai, širdis kyla ir veržiasi, kai melodija vėl ima skristi. Galingas harmonijų gaudimas drebina tamsias ir turtin-gas jo atminties gelmes. Veiklos žmogus pinantis akordams, šuoliuojant *vivace* alsuoja, o didingai triumfuoja skambant *adagio*. Neištikima moteris pajunta, kad jos nusižengimas dovanotas, ištirpęs begalybėje, nusižengimas, kurio dangiška priežastis – kasdienių džiaugsmų nenuramintos širdies apmaudas: ji paklydo, bet siekė paslapties, o dabar sodri kaip varpų gausmas muzika patenkina didžiausius jos užmojus. Muzikantas, apsimetantis, kad jaučia tik atlikimo malonumą, taip pat apimtas reikšmingų, bet po muzikinių grožybių šydu nuo jo akių paslėptų emocijų. O aš, muzikoje klausydamasis didingiausio ir universaliausio gyvenimo ir mirties, jūros ir dangaus grožio, juntų ir tai, kas tavo žavesyje savita ir unikalu, brangi mylimoji.

X

Ašarų šaltinis buvusioje meilėje

Skaitytojus taip jaudinantis rašytojų arba jų veikėjų grįžimas prie mirusios meilės, deja, yra dirbtinokas. Kontrastas tarp praėjusios meilės didybės ir visiškas abejingumas dabar, taip pat šimtai materialių smulkmenų, – pokalbio metu primintas vardas, stalčiuje rastas laiškas, susitikimas su pačiu žmogumi ar, dar daugiau, vadinamasis jo „turėjimas“ viskam praėjus, – slegiantis, užgniaužtų ašarų kupinas kontrastas meno kūrinyje mums padeda susivokti, o gyvenime jį šaltai konstatuojame kaip tik todėl, kad dabartinė mūsų būseną – abejingumas ir užmarštis, mūsų mylimoji ir meilė tepatinka daugių daugiausia estetiškai, kartu su meile pranyko nerimas ir gebėjimas kentėti. Gelianti šio kontrasto melancholija tėra moralinė

tiesa. Ji taptų ir psichologine tikrove, jei rašytojas minėtų ją aprašomos aistros pradžioje, o ne jai pasibaigus.

Iš tiesų, kai pradėdame mylėti, dažnai patirties ir įžvalgumo įspėti, – nepaisydami prieštaraujančios širdies, kuri jaučia ar puoselėja iliuziją, jog meilė amžina, – žinome, kad toji, mintimis apie kurią gyvename, taip pat neberūpės, kaip dabar nerūpi visos kitos, išskyrus ją... Išgirdę jos vardą nejausime skausmingo geidulio, į jos rašyseną žvelgsime nedrebėdami, nesuksime iš kelio, kad pamatytume ją gatvėje, ją sutikę nebejausime sumaišties, ją turėdami neklidėsime. Tad tvirtas išankstinis žinojimas, nepaisant absurdiškos ir stiprios nuojautos, kad ją mylėsime amžinai, pravirkdys, o meilė, meilė, kuri išauš mums kaip dieviškas, be galo slėpiningas ir liūdnas rytas, priešais mūsų skausmą kiek pravers keistą, gilų, platų horizontą, užburiančią negandą...

XI

Draugystė

Kaip gera, kai išgyveni širdgėlą, atsigulti į savo šiltą lovą ir joje, nutraukus visas pastangas ir pasipriešinimą, pakišus galvą po antklode, visam visutėliam užsimiršti dejuojant kaip šakos rudens vėjyje. Tačiau esama dar geresnės lovos, persmelktos dievišku aromatu. Tai švelni, gili, neperprantama mūsų draugystė. Kai mano širdis liūdna ir sužvarbusi, atsargiai gulda ją ten. Net mintis apgaubiu šiltu mūsų švelnumu, nieko nebesuvokiu iš išorės ir nebenoriu gintis, esu beginklis, bet, mūsų švelnumo stebuklo tuoj pat sustiprintas, nenugalimas verkiu iš skausmo ir iš džiaugsmo, kad turiu kur patikimai jį paslėpti.

XIII

Pagiriamasis žodis blogai muzikai

Blogos muzikos nekęskite – neniekinkite jos. Ją groja, dainuoja daug dažniau, daug aistringiau negu gerąją, ji daug labiau negu šioji prisipildžiusi žmonių svajonių ir ašarų. Tegu dėl to ji būna gerbtina. Meno istorijoje jai vietos nėra, bet visuomenės jausmų istorijoje ji užima neaprėpiamai daug vietos. Pagarba – nesakau „meilė“ – blogai muzikai yra ne tik to, ką galima vadinti geru skoniu, labdara arba skeptiškumas, tai dar ir muzikos socialinio vaidmens svarbos suvokimas. Kokia daugybė menininko akyse nieko vertų melodijų visai miniai romantiškų jaunuolių ir įsimylėjusių merginų atstoja rinktinius patikėtinius. Kiek „aukso žiedų“ ir

kiek „A-a! Dar miegoki, nepabuski!“, kurių natų lapai kas vakarą verčiami teisėtai įžymių virpančių rankų, drėkinami ašaromis gražiausių pasaulyje akių, tyriausias mokytojas pavydėtų melancholiškos ir geidulingos jų aukos – tos nuostabios ir įkvėptos patikėtinės, taurinančios širdgėlą ir pakylėjančios svajonę, mainais ji joms patikėtą paslaptį suteikia svaiginamą grožio iliuziją. Liaudžiai, miesčionims, kariuomenei, kilmingiesiems – visiems tarnauja tie patys paštininkai, ištinkančio gedulo ar užliejančios laimės nešėjai, tie patys nematomi meilės pasiuntiniai, tie patys numylėti patikėtiniai. Tai blogi muzikantai. Koks nors apgailėtinas priedainis, kurio sveika gimusi ir gerai išlavinta ausis išsyk atsisako klausytis, gavo tūkstančių sielų turtus, saugo paslaptis tūkstančių gyvenimų, kuriems jis buvo gyvas įkvėpimas, visada paruošta, nuolat ant pianino piupitro atversta paguoda, svajingas grožis ir idealas. Kiek arpedžio, kiek „įžangų“ ne vieno įsimylėjęlio ar svajotojo sieloje pažadino rojus harmonijų skambesį arba pačios mylimosios balsą. Nuo dažno vartymo nušiuręs prastų romansų sąsiuvinis turi jaudinti mus kaip kapinės arba kaip kaimas. Argi svarbu, kad namai jame be stiliaus, kad po užrašais ir prasto skonio puošmenomis nebematyti kapų. Vaizduotėje, turinčioje pakankamai užuojautos ir pagarbos, kad akimirką užgniaužtų estetinę panieką, iš šių dulkių gali pakilti visas debesis sielų, laikančių snapuose dar žalią svajonę, kuri leido nujausti kitą pasaulį, o šiame – džiūgauti arba verksti.

Iš prancūzų kalbos vertė Akvilė Melkūnaitė

Laiškas jaunimui

André Maurois

André Maurois (tikrasis vardas Emile Salomon Wilhelm Herzog, 1885–1967) – lietuvių skaitytojams jau gan puikiai pažįstamas prancūzų rašytojas, eseistas, labiausiai išgarsėjęs beletrizuotomis biografijomis (Shelley, Balzaco, Hugo, Byrono, Turgenevo, Sand, Dumas ir kt.) ir trumpais ironiškais psychologizmo kupiniais apsakymais. Pateikiamas tekstas iš autoriaus 1939 m. pirmą kartą pasirodžiusios esė knygos „Gyvenimo menas“ (*Un art de vivre*).

*Here 's a smile to those who love me,
And a sigh to those who hate;
And, whatever sky 's above me,
Here 's a heart for every fate.*

Byron

Jūsų gyvenimas prasideda sunkiais laikais. Istorijos vyksme pasitaiko smarkių potvynių, kurie nuneša į sėkmę net silpniausius plaukikus. Jūsų karta leidžiasi plaukti prieš srovę per šėlstančią jūrą. Tai grėsminga. Pirmąsias akimirkas jums užgniauš kvapą; prarasite viltį pasieksią krantą. Nusiraminkite! Kiti, jūsų pirm-takai, susigrūmė su tokiomis pat aukštomis audringomis bangomis ir nebuvo paskandinti. Vikrūs ir drąsūs, jūs atsilauksite iki artimiausio atoslūgio.

Nugalėtojai, nepamirškite, kad žmonių pergalės visada tėra dalinės ir trumpa-laikės. Niekas, jokie šio pasaulio reikalai nesutvarkomi visiems laikams. Jokia pergalė nenulemia tolesnės ateities. Jokia sutartis ilgam nenubrėžia santykių tarp tautų arba jas skiriančių sienų. Jokia revoliucija nesukurs amžinai laimingos visuo-menės. Tikėkitės, kad žmogus arba karta, atlikusi savo priedermę, nusipelno teisę į tingią laimę, malonumus. Juk gyvenimo tarpsnis pasibaigia tik tą valandą, kai nusileidžia tamsa.

Neskubėkite! Sėkmė, turtai ir geras vardas, akimoju įgyti, akimoju ir dingsta. Todėl linkiu jums kliūčių, kovos. Kova jus užgrūdins. Kai jums sukaks penkiasde-šimt ar šešiasdešimt metų, būsite tvirti, atsparūs kaip senos uolos, nuolat talžomos audrų. Atšiaurus priešiškas pasaulis jus nuskaptuos, apdildys. Būsite stipruoliai, turėsite kietą būdą, ir nepalankios viešosios nuomonės bangos jums kels juoką. Kai esi jaunas, viskas atrodo siaubinga; pirmosios kliūtys – tarsi patyčios; žmo-nių pyktis – bausis. Atremti žmonių ir gyvenimo žiaurumą jums padės išsiugdyta vidinė atspara. Kiekvienas žmogus savo minčių gelmėje gali susikurti prieglobstį ar slėptuvę, kurioje saugo kovai parengtus sprogmenis ir vylingai užnuodytus žodžius. O ko bijo darni taikinga siela? Nei persekiojimai, nei šmeižtai negali nuneigti to, kad jos stiprybė – slapčiausios mintys.

Rimtai žvelkite į meilę, bet ne tragiškai. Pačioje jaunystėje būsite sukrėsti moterų tuštybės, koketiškumo, melagysčių, žiaurumo. Patikėkite, tai prigimti-niai jų bruožai; taip, jie realūs, bet paviršutiniški. Stebėdami jas, galvokite apie jūrą, jos permainingą paviršių; tiems, kurie prisiriša prie jos, išmoksta ją pažinti, ji tampa tikra drauge. Už glaudžiai susispietusių, pernelyg atlapai besisiūlančių

moterų gretų ieškokite tyriausių sielų, kurios droviasi atskleisti savo švelnumą ir pasitikėjimą. Iš visos širdies prisiekite ištikimybę būtybei, kuri jums pasirodys to verta. Nepavyduliaukite Donžuanui; gerai jį pažįstu; tai buvo nelaimingiausias, neramiausias ir silpniausias žmogus.

Būkite pastovūs ir tvirti. Žinau, kad jei reikalai klostosi blogai, kyla pagunda viską mesti ir pradėti naują gyvenimą su kita moterimi, kitais draugais, svetur, kitoje padangėje. Nesusiviliokite tuo tariamu išsigelbėjimu. Yra ypatingų atvejų, kai kančios darosi nebeištveriamos, ir tada, galimas daiktas, būtina išvykti, bet daugeliui žmonių geriau susitaikyti su tuo, ką turi. Ar gali būti laimingesnė dalia, kaip pasenti ir mirti apsuptam tų, su kuriais augai ir drauge kovojai?

Pagaliau – būkite kuklūs ir drąsūs. Mylėti, mąstyti, dirbti, vadovauti – visa labai sunkios užduotys, ir per žemiškąjį savo gyvenimą jums nepasiseks nė vieno iš tų dalykų padaryti taip tobulai, kaip apie tai svajojote būdami jauni. Bet kad ir kokie sunkūs atrodytų jūsų užmojai, vis dėlto jie nėra neįmanomi. Dar prieš jus nesuskaičiuojama daugybė žmonių kartų savo priedermes atliko ir šiaip taip įveikė siaurą gyvenimo šviesos ruožą tarp abipus jo plytinčių tamsos dykrų. Tad ko bijote jūs? Vaidmuo toks trumpas, o publika mirtinga kaip ir jūs.

Iš prancūzų kalbos vertė Donata Linčiuvienė
Versta iš: André Maurois. *Un art de vivre*. Paris, 1967

Rytojaus nebus

Vivant Denon

Vivant'as Denonas (1747–1825), gimęs pasiturinčioje šeimoje, visą gyvenimą buvo finansiškai nepriklausomas. Pasak jo paties, nieko nestudijavo, nes jam būtų buvę nuobodu, bet daug stebėjo, nes jam buvo įdomu. Sąmojingumas, iškalba, geros manieros ir sėkmė tarp moterų atvėrė Denonui kelią į Versalio rūmus. Liudvikas XV jį paskyrė ambasados Peterburge sekretoriumi, Liudvikas XVI perkėlė kaip diplomata į Švediją, vėliau į Šveicariją. Fernėjuje jis aplankė Voltaire'ą ir nupiešė jo portretą. Gavęs postą Neapolyje, keliavo po Italiją, piešė senovės paminklus, parašė veikalus „Kelionė po Siciliją“ ir „Kelionė po Neapolio karalystę“. 1798–1799 m. su kitais menininkais ir mokslininkais lydėjo Napoleoną Bonapartą į Egipto ekspediciją. To vaisius – dviejų tomų knyga „Kelionė po Žemutinį ir Aukštutinį Egiptą“, iliustruota jo paties graviūromis. 1802 m. Denonas buvo paskirtas Napoleono muziejaus (vėliau tapusio Luvro muziejumi) vadovu. Sekdamas paskui Napoleono kariuomenę, Europos miestuose rinko meno kūrinius naujajam muziejui (ne veltui vienas Luvro korpusas dabar vadinamas jo vardu). Denono iniciatyva Vandomo aikštėje iškilo triumfo kolona. 1812 m. Napoleonas suteikė jam barono titulą.

Baronas Vivant'as Denonas gyvenimą baigė Paryžiuje, išsinuomotuose Voltaire'o krantinės namo Nr. 7 apartamentuose tarp savo turtingos asmeninės

kolekcijos objektų: paveikslų, skulptūrų, knygų, relikvijų. Palaidotas Per Lašezo kapinėse.

Vivant'o Denono biografija tokia spalvinga, kad 1777 m. be autoriaus pavardės išspausdintas apsakymas ar veikiau trumpas romanas „Rytojaus nebus“ (*Point de lendemain*), kurio gerokai pataisytas variantas buvo išleistas – taip pat anoniškai – 1812 m., atrodo tik nuostabus štrichas tarp daugybės kitų. Šis kūrinys, laikomas rokoko literatūros šedevru, įkvėpė bent kelis garsius grožinės literatūros kūrinius – Pierre'o Choderlos de Laclos „Pavojingus ryšius“, Honoré de Balzaco „Santuokos fiziologiją“, Milano Kunderos „Létumą“, o kino režisierius Louis Malle'is 1958 m. pagal jį sukūrė skandalingą filmą „Meilužiai“, kuriame pagrindinį vaidmenį vaidino Jeanne Moreau.

Čia spausdinamas 1812 m. varianto vertimas.

Vertėja

Aš pasiutiškai mylėjau grafienę de...; man buvo dvidešimt, ir aš buvau naivus; ji mane apgavo, aš supykau, ji mane paliko. Aš buvau naivus, jos gailestavau; man buvo dvidešimt, ji man atleido: o kadangi man buvo dvidešimt ir aš buvau naivus, vis dar apgaudinėjamas, bet nebepaliekamas, tariausi esąs karščiausiai mylimas meilužis, vadinasi, laimingiausias iš vyrų. Ji bičiuliavosi su ponia de T., kuri, regis, šio bei to tikėjosi iš manęs, tačiau nenorėjo, kad būtų pamintas jos orumas. Kaip matysime, ponia de T. turėjo savo principus – skrupulingai saugojo padorumą.

Vieną dieną, kai laukiau grafienės jos ložėje, girdžiu mane šaukiant iš gretimos ložės. Ar tai ne ta pati padorioji ponia de T.?

– Ką? Jau? – nusistebėjo ji. – Ar neturite ką veikti! Nagi, ateikite pas mane.

Toli gražu nesitikėjau, kad šis susitikimas bus koks nors romantiškas ir ypatingas. Bet moterų vaizduotė tokia, kad viskas vyksta sparčiai; o tą valandėlę ponios de T. vaizduotė buvo nepaprastai įkvėpta.

– Reikia, – tarė ji, – išgelbėti jus nuo šios juokingos vienatvės; kad jau jūs čia, reikia... Puiki mintis. Regis, jus man atsiuntė pati Apvaizda. Gal kartais ką nors planavote šiam vakarui? Žinokit, jums nieko neišeis; tik nieko neklausinėkit ir nesipriešinkit... pakvieskite mano tarnus. Jūs žavingas.

Puolu ant kelių... esu spiriamas nusileisti ir paklūstu.

– Nueikite į pono namus, – girdžiu sakant ją tarnui, – įspėkite, kad jis šįvakar negriš...

Paskui jam kažkas pašnabždama į ausį ir leidžiama eiti. Kol ryžtuosi tarti kelis žodžius, opera prasideda, aš nutildomas: ji klausosi arba dedasi besiklausanti. Vos tik baigiasi pirmas veiksmas, tas pats tarnas poniai de T. atneša raštelį ir sako, kad viskas parengta. Ji nusišypso, paprašo duoti jai parankę, nulipa žemyn, įsisodina mane į savo karietą, ir aš jau už miesto nė nespėjęs sužinoti, ko iš manęs norima.

Kaskart, kai ryždavausi klausti, būdavo atsakoma juoko pliūpsniu. Jei nebūčiau žinojęs, kad ponia de T., didžiai aistringa moteris, šiuo metu turi simpatiją ir, aišku, žino, jog man apie tai papasakota, būčiau gundęsis patikėti, kad tai meilės pasimatymas. Ir jai nebuvo paslaptis mano širdies reikalai, nes grafienė de..., kaip jau sakiau, su ponia de T. artimai bičiuliavosi. Taigi neleidau sau nė kiek kelti skiauterės ir laukiau, kas bus toliau. Pakeitėme žirgus ir vėl lėkėme kaip žaibas.

Pradėjo atrodyti, kad tai rimtesnis reikalas. Jau primygtiniau paklausiau, ką gi man žada šis pokštas.

– Jis jums žada puikią viešnagę, tik atspėkite kur... ak, dedu galvą... pas mano vyrą. Ar jį pažįstate?

– Neturėjau garbės.

– Tikiuosi, būsite patenkintas: mes taikomės. Jau šeši mėnesiai dėl to deramasi, o pastarąjį susirašinėjame. Man rodos, gana gražu, kad jį aplankysiu.

– Taip, bet malonėkite pasakyti, ką ten darysiu aš? Kuo galiu būti naudingas?

– Tai jau mano reikalas. Bijau, kad mums nebūtų nuobodu vieniems dviem. Jūs labai mielas, ir aš džiaugiuosi turėdama jus po ranka.

– Bet keista, kad mane pristatyti pasirinkote susitaikymo dieną. Galėčiau pamanyti, jog esu laikomas per nieką. Be to, nepamirškite, pirmasis susitikimas būna nejuokus. Po teisybei, manau, kad jūsų užgaida nebus maloni nė vienam iš trijų.

– Ak, meldžiu, tik nemoralizuokit. Jūs neatliekate jums skirtą vaidmens. Turite mane palinksminti, prablaškyti, o ne pamokslauti.

Ji atrodė tokia ryžtinga, kad nusprendžiau pasekti jos pavyzdžiu. Pradėjau šaipytis iš savo personažo, ir mudviem pasidarė labai linksma.

Antrą kartą pakeitėme žirgus. Paslaptingas nakties deglas, nušvietęs giedrą dangų, skleidė goslingą prieblandą. Artėjome prie vietos, kur turėjo baigtis mūsų bendravimas akis į akį. Kartkartėmis man būdavo siūloma pasigrožėti peizažu, nakties ramybe, jaudinančia gamtos tyła. Kad galėtume drauge grožėtis, lyg niekur nieko palinkdavome prie tų pačių durelių; karietai kratantis ponios de T. ir mano veidas susiliesdavo. Netikėtai krestelėta, ji sugniaužė man ranką; o aš per patį didžiausią atsitiktinumą pasaulyje pagavau ją į glėbį. Nežinau, ką tokia poza mudu galėjome pamatyti. Esu tikras tik dėl to, kad vaizdai liejosi mano akyse, kol ji staigiai iš manęs išsivadavo ir atšlijo į karietos gilumą.

– Ar jūsų planas, – paklausė ji, valandėlę rimtai pamąsčiusi, – yra mane įtikinti, kad elgiuosi neapdairiai?

Mane sutrikdė jos klausimas.

– Planai... ir jūs... koks apsigavimas! Jūs kaipmat juos perprastumėte. Bet atsitiktinumas, staigmena... tai atleidžiama.

– Man regis, jūs to vylėtės.

Taip kalbėdamiesi veik nepastebėjome, kaip įvažiuovome į pilies prieškiemį. Viskas buvo apšviesta, viskas skelbė džiaugsmą, išskyrus šeimninko veidą, užsispyrusį džiaugsmo nerodyti. Jo vangumas bylojo, kad jis jaučia poreikį susitaikyti tik dėl šeimos. Ir vis dėlto mandagumas atveda poną de T. iki kariatos durelių. Esu pristatomas, jis paduoda man ranką, ir aš lydžiu jį, galvodamas apie savo personažą, buvusį, dabartinį ir būsimą. Apeinu svetaines, išpuoštas ir skoningai, ir prašmatniai, nes namų šeimninkas kaip įmanydamas visur siekė prabangos. Geidulingais paveikslais jis stengėsi atgaivinti užgesusių aistrų šaltinius. Nežinojau, ką sakyti, tad išsisukau gėrėdamasis. Deivė skuba aprodyti svečiui savo šventyklą ir išklaudyti jo pagyras.

– Jūs dar nieko nematėte. Turiu jus nuvesti į pono apartamentą.

– Ponia, jau penkeri metai, kai jį sunaikinau.

– Ojoj! – aikteli jinai.

Per vakarienę, še tai tau, jai šauna į galvą pasiūlyti savo vyrui riebios veršienos, o vyras atsako:

– Ponia, jau treji metai, kai laikaisi pieno dietos.

– Ojoj! – vėl aikteli ji.

Pamėginkite įsivaizduoti pašnekesį trijų žmonių, neatsistebinčių, kaip jie atsidūrė prie vieno stalo!

Vakarienė baigėsi. Maniau, kad gulti eisime anksti; bet neapsirikau tik dėl vyro. Įeidamas į svetainę, jis pareiškė:

– Esu dėkingas, ponias, kad dėl viso pikto atsivežėte svečią. Nusprendėte, kad iš manęs prastas vakarotojas, ir buvote visiškai teisi, nes aš einu miegoti.

Paskui, grįžtelėjęs mano pusėn, ironiškai pridūrė:

– Ponas malonės man atleisti ir perduos ponias mano atsiprašymus.

Jis mus paliko.

Mudu susižvalgėme, ir kad nuvytume visas mintis, ponias de T. pasiūlė man apsukti ratą terasoje, kol tarnai baigs vakarieniauti. Naktis buvo įstabi; ji leido įžiūrėti daiktus ir, regis, gaubė juos tik tam, kad duotų vaizduotei daugiau polėkio. Pilis, taip pat sodai, įsirėmę į kalno šlaitą, terasomis leidosi ligi Senos krantų; o pasikartojantys upės vingiai sudarė vaizdingas kaimiškas saleles, kurios teikė įvairovės reginiam ir ši graži vieta atrodė žavesnė.

Iš pradžių pavaikščiojome ant ilgiausios terasos: ji buvo apkėsta storų medžių. Ką tik pamėginus savotiškai pasišaiptyti, to atsisakoma; toliau vaikščiodami išpažįstame kai kurias paslaptis. Išpažintis pritraukia išpažintį, ir aš atvėriau širdį, išpažintys darėsi vis intymesnės ir įdomesnės. Mudu jau žingsniavome ilgą laiką. Iš pradžių ji man leido prilaikyti ją už parankės, paskui mūsų rankos susivijo, nežinau kaip, ir mano ranka kėlė jos ranką, veik neduodama jos nuleisti žemyn. Toji poza buvo maloni, bet ilgainiui ėmė varginti, o mudu turėjome dar daug ką vienas kitam pasakyti. Pievelėje išvydę suolą; atsisėdome nekeisdami pozos. Ir šitaip įsitaisë pradėjome liaupsinti pasitikėjimą, jo žavesį, jo saldybes.

– Ak, – pasakė ji, – kas gali juo mėgautis labiau už mudu, be jokios baimės? Puikiai suprantu, kaip branginate man žinomą ryšį, kad ko nors baiminčiausi šalia jūsų.

Gal ji norėjo, kad būtų paprieštarauta, aš to nepadariau. Taigi tikinome vienas kitą, jog mūsų santykiai niekad negalėtų būti kitokie, negu yra dabar.

– Vis dėlto būgštavau, – tariau, – kad nesena staigmena nebūtų pabaidžiusi jūsų širdies.

– Aš ne taip lengvai puolu į paniką.

– Vis tiek bijau, kad ji nebūtų aptemdžiusi jums nuotaikos.

– Kas galėtų jus nuraminti?

– Ar neatspėsite?

– Prašom paaiškinti.

– Turiu būti tikras, kad man atleisite.

– Ir dėl to reikėtų...

– Kad čia pat dovanotumėt man bučinį, kurį atsitiktinumas...

– Mielai sutinku: per daug pasikeltumėte į puikybę, jeigu atsisakyčiau. Savimeilė skatintų jus manyti, kad jūsų bijau.

Norėta užkirsti kelią iliuzijoms, ir aš gavau bučinį.

Būna bučinių, panašių į išpažintis: jie pritraukia vienas kitą, skubina vienas kitą, įsidega vieni nuo kitų. Iš tikrųjų, dar veik nespėjus duoti pirmo, jį pasekė antras; paskui dar vienas: bučiniai veržėsi vienas per kitą, nutraukdavo pašnekesį, jį pakeisdavo; net atodūsiams veik neleisdavo ištrūkti. Ūmai stojo tylą, ji buvo išgirsta (mat tylą kartais girdima) – ji išgąsdino. Atsistojome nė žodžio netarę ir vėl leidomės eiti.

– Reikia grįžti, – tarė ji, – vakaro oras mums ne į gera.

– Manau, jums jis ne toks pavojingas, – atsakiau.

– Taip, aš ne tokia imli, kaip anoji. Bet nesvarbu, grįžkime.

– Tai, žinoma, dėl manęs... norite apsaugoti mane nuo pavojaus, kurį kelia tokio pasivaikščiojimo įspūdžiai... ir galimi jo padariniai man vienam.

– Jūs mano motyvams teikiate delikatumo. Tuo geriau... bet grįžkime, aš to reikalauju (dovanokime už nesklaidžias šnekas dviem žmonėms, kurie trūks plyš stengiasi kalbėti visai ką kita, negu jie turi pasakyti).

Ji privertė mane pasukti atgal į pilį.

Nežinau, bent jau nežinojau, ar ji taip nusprendė prisiversdama, ar tai buvo tvirtas sprendimas, ar ji irgi jautė širdperšą, kokią jaučiau aš, matydamas, kaip baigiasi taip gerai prasidėjusi scena; bet, abipusio instinkto kurstomi, mūsų žingsniai lėtėjo, ir mudu keliavome liūdnai, nepatenkinti vienas kitu ir patys savimi. Nežinojome nei kurį žmogų, nei kokias aplinkybes kaltinti. Nei vienas, nei kitas neturėjome teisės nieko reikalauti, nieko prašyti; netgi neturėjome dėl ko priekaištauti vienas kitam. Kaip mums būtų palengvėję susikivirčius! Bet ko kivirčytis? Tačiau artėjome prie pilies, tylomis svarstydami, kaip nusikratyti pareigos, kurią užsikrovėme per savo nemitrumą.

Kai jau buvome prie pat durų, ponía de T. pagaliau prakalbo:

– Esu nelabai patenkinta... buvau jums atvira, taigi negražu... labai negražu, kad neparodote man nė trupučio pasitikėjimo! Matote, nuo to laiko, kai mudu kartu, pasakėte apie grafieneį vos vieną žodelį. O juk taip saldu kalbėti apie tą, kurį myli! Ir negalite abejoti, kad būčiau klausiusi jūsų dėmesingai. Tai buvo mažiausia paslauga, kokią galėjau jums padaryti surizikavusi palikti jus be jos.

– Ar neturėčiau prikišti jums to paties? Argi nebūtumėte užkirtusi kelio daugybei dalykų, jei, užuot padariusi mane susitaikymo su vyru patikėtiniu, būtumėte papasakojusi apie kokį geresnį pasirinkimą, apie pasirinkimą...

– Nutraukiu jus... ar nepagalvojate, kad mus žeidžia jau vien įtarimas? Jei tik pažįstate moteris, žinote, kad iš jų reikia tikėtis išpažinčių... Grįžkime prie jūsų: kaip jums sekasi su mano drauge? Ar jūs laimingas? Ak, bijau, kad nebūtų priešingai: tai mane liūdina, nes aš taip švelniai jus atjaučiu! Taip, pone, aš jus atjaučiu... labiau, negu galite įsivaizduoti.

– O! Tad kodėl, ponía, jums kartu su minia norisi tikėti tuo, ką ji dėl smagumo išpučia, apmeta ir ataudžia?

– Tik jau negudraukite; žinau apie jus viską, ką galima žinoti. Grafiene ne tokia slapukė, kaip jūs. Jos būdo moterys nesaugo savo garbintojų paslapčių, ypač kai dėl tokio diskretiškumo, kaip jūsų, galėtų likti nepastebėtos jų pergalės. Toli gražu nekaltinu jos koketiškumu; bet tariamoji skaistuolė turi ne mažiau tuštybės už koketę. Pasakykite man atvirai: ar nėra taip, kad dažnai tampate šio keisto charakterio auka? Nagi, kalbėkit, kalbėkit.

– Bet, ponია, jūs norėjote grįžti... be to, oras...

– Oras pasikeitė.

Ji vėl įsikibo man į parankę, ir mudu vėl pradėjome vaikščioti, nors nemačiau kelio, kuriuo eįjome. Tai, ką ji pasakė apie meilužį, kurį žinojau ją turint, tai, ką ji kalbėjo apie meilužę, kurią žinojo mane turint, šioji kelionė, scena karietoje, epizodas ant suolo pievelėje, nakties metas – viskas jaudino; mane čia uždegdavo savimeilė arba aistros, čia atvėsindavo protas. Buvau, beje, per daug susijaudinęs, kad suvokčiau, ką išgyvenu. O kol mane kamavo jausmų sumaištis, ponía de T. kalbėjo toliau, ir vis apie grafieneę. Kadangi tylėjau, atrodžiau sutinkąs su visu tuo, ką ji taip maloniai apie ją pasakojo. Tačiau kelios jai išsprūdusios pastabos padėjo man atsitokėti.

– Kokia ji viliūgė! – kalbėjo ponía de T. – Kiek ji turi apžavų! Klasta jos lūpose virsta sąmoju; neištikimybė atrodo lyg proto pastanga, pasiaukojimas dėl padorumo. Jokio atsainumo; visada maloni; retai švelni ir niekados tikra; iš prigimties vėjavaikė, dėl akių skaistuolė, guvi, apdairi, apsikri, lengvabūdė, jautri, apsišvietusi, koketė ir filosofė: tartum koks Protėjas, keičiantis pavidalus, tartum kokia gracija savo manieromis: ji traukia, ji bėga. Kiek vaidmenų mačiau ją vaidinant! Tarp mūsų kalbant, kiek apmulkintų vyrų ją supa! Kaip ji pasityčiojo iš barono!.. Kiek šunybių iškrėtė markizui! Jus jinai suviliojo, kai reikėjo atitraukti dviejų pernelių neapdairių varžovų dėmesį, nes galėjo kilti skandalas! Ji per ilgai laikė juos prie savęs, jie turėjo laiko ją stebėti; ir galų gale būtų demaskavę. Bet ji išvedė į sceną jus, privertė juos kvaršinti galvą dėl jūsų, imtis naujų tyrimų, įvarė jus neviltin, pasigailėjo jūsų, paguodė jus; ir visi keturi likote patenkinti. Ak, kaip jūs leidžiatės valdomas apsikrios moters! Ir kokia ji laiminga, šiam žaidimui panaudodama viską ir neįdėdama į jį nė truputėlio savęs!

Pastarąją frazę ponía de T. palydėjo be galo išraiškingu atodūsiu. Tai buvo meistriškas eįjimas.

Pajutau, kad man nuo akių ką tik nutrauktas raištis, bet nesupratau, kad rišamas kitas. Meilužė man pasirodė vylingiausia iš visų moterų, o po paranke tariausi

laikąs jautrią būtybę. Atsidusau ir aš, nežinodamas, kam skirtas šis atodūsis, nesu-
sigaudydamas, ar jį pagimdė apgailestavimas, ar viltis. Ji, regis, graužėsi, kad
mane nuliūdino ir kad leido sau nueiti per toli, pateikdama portretą, kuris galėjo
atrodyti abejotinas, nes buvo nupieštas moters.

Nesuvokiau nieko iš to, ką girdėjau. Mudu leidomės didžiuoju jausmo keliu ir
vėl įsukome į jį iš taip aukštai, kad buvo neįmanoma numatyti, kur baigsis kelionė.
Vidury mūsų abstrakčių samprotavimų man buvo terasos gale parodytas paviljo-
nas, pačių saldžiausių akimirų liudytojas. Ir smulkiai papasakota, kur jis stovi,
kaip jis apstatytas. Kaip gaila, kad ji neturinti rakto! Šnekučiuodami artėjome prie
paviljono. Jis pasirodė besas atidarytas; stigo tik dienos šviesos. Bet ir patam-
sis galėjo teikti jam žavesio. Be to, aš žinojau, koks žavus yra objektas, kuris jį
papuoš.

Žengdami vidun sudrebėjome. Tai buvo šventovė, meilės šventovė. Ir mudu
patekome jos valdžion: mūsų keliai sulinko, mūsų rankos, netekusios jėgų, susi-
pynė, ir nebegalėdami tvardyti kritome ant sofos, kuri užėmė dalį šventyklos.
Mėnuo leidosi, ir paskutinis iš jo spindulių netrukus nusinešė drovumo skraistę,
kuri, manau, jau darėsi nepageidautina. Tamsoje viskas susiliejo. Ranka, norinti
mane atstumti, jautė, kaip daužosi mano širdis. Ir ji, užuot nuo manęs pabėgusi,
vėl priartėjo sušvelnėjusi. Mūsų sielos vis susitikdavo, jų vis daugėjo; iš kiekvieno
bučinio gimdavo dar viena.

Kad ir nebe toks sumaištingas, pojūčių svaigulys dar neleido prabilti balsu.
Šnekėjomės tyloje minčių kalba. Ponia de T. ieškojo prieglobsčio mano glėbyje,
slėpė galvą ant mano krūtinės, dūsavo ir rimo nuo mano glamonių: ji liūdėjo, guo-
dėsi ir reikalavo iš meilės viso to, ką meilė ką tik iš jos buvo pagrobusi.

Šioji meilė, kuri prieš akimirką ją gąsdino, dabar teikė jai nusiramimą. Vienas
nori duoti tai, ką buvo leista imti, o kitas trokšta gauti tai, kas buvo išplėšta; ir abu
skuba pasiekti antrą pergalę, kad nugalėta būtų užtikrintai.

Visa tai vyko per daug staigiai. Abu pasijutome kalti. Ir jau skrupulingiau ėmė-
mės to, kas mums išslydo iš rankų. Pernelyg karštai aistrai trūksta delikatumo.
Skubama patirti malonumą, suplakant visas prieš jį einančias saldybes; mazgas
nutraukiamas, uždangalas perplėšiamas; goslumas visur palieka savo pėdsaką, ir
neilgai trukus stabas tampa panašus į auką.

Apsiraminsiems oras mums pasirodė tyresnis, gaivesnis. Anksčiau negirdė-
jome, kad upė, kurios bangos skalauja paviljono sienas, drumsčia nakties tylumą
romiu čiurlenimu, regis, darančiu su mūsų širdžių plastėjimu. Buvo per tamsu, kad

įžiūrėtum bent kokį daiktą; bet mūsų vaizduotė, prasismelkusi pro permatomą gražios vasaros nakties šydą, pavertė salą, kuri buvo priešais paviljoną, apkerėta vieta. Upė atrodė pilna bangose žaidžiančių amūrų. Niekados Knido miškuose nebuvo tiek daug įsimylėjėlių, kiek mes jų pripildėme kitą krantą. Regėjos, kad gamtoje tesama tik laimingų porų, bet tarp jų nėra laimingesnės už mus. Galėjome varžytis su Psiche ir Amoru. Buvau toks pat jaunas, kaip anas; poniją T. laikiau tokia pat žavinga, kaip anoji. Labiau atsipalaidavusi, ji pasirodė dar magesnė. Kiekviena akimirka man dovanodavo kokią nors grožybę. Meilės deglas ją nušviesdavo sielos akims, ir patikimiausia iš juslių patvirtindavo mano laimę. Kai baimė nuvyta, glamonės ieško glamonių: jos šaukiasi viena kitos jau švelniau. Nebenorima išplėsti meilės liudijimo jėga. Jis vilkinamas tik iš rafinuotumo. Atsisakymas neryžtingas, tai tėra švelnus rūpestis. Tu geidi, tu nenorėtum; tau patinka dievinimas ir pagarba... Geismas glosto širdį... Pakylėja sielą... Tu garbini... Tu nepasiduosi... Tu pasidavei.

– Ak! – tarė ji dangišku balsu, – bėkim iš šios pavojingos pastogės; čia be paliovos daugėja troškimų, ir nėra jėgų jiems atsispirti.

Ji ištempia mane lauk.

Tolstame nuo paviljono apgailėstaudami; ji dažnai atsigręžia; šventyklos prieangyje, regis, šviečia dieviška liepsna.

– Tu ją pašventinai dėl manęs, – kalbėjo ji. – Kas dar galėtų taip įtikti, kaip tu? Kaip tu moki mylėti! Kokia ji yra laiminga!

– Kas tokia? – sušukau nustebęs. – Ak, jeigu aš dovanuju laimę, kokiai būtybei gamtoje jūs galite pavydėti?

Eidami pro suolą pievelėje, mudu nevalingai, apimti nebylių jausmų, ten sustojome.

– Koks milžiniškas atstumas, – tarė ji, – tarp šios vietos ir paviljono, kurį ką tik palikome! Mano siela tokia kupina laimės, kad veik nebepresimenu, kaip pajėgiau jums atsispirti.

– Ak štai kaip! – pasakiau. – Negi čia išsisklaidys kerai, kurių mano vaizduotė buvo prisipildžiusi tenai? Ar šioji vieta man visad bus nelemta?

– Ar yra vieta, kuri dar galėtų tau būti nelemta, kai aš esu su tavimi?

– Taip, be abejo, nes esu toks pat nelaimingas šioje, koks ką tik buvau laimingas anoje. Meilei reikia pakartotinių įrodymų: ji tariasi nieko negavusi, kol nėra gavusi visko.

– Ir vėl... Ne, aš negaliu leisti... Ne, niekad... – O po ilgos pauzės: – Betgi tu mane iš tikrųjų myli!

Meldžiu skaitytoją prisiminti, kad man dvidešimt metų. Tačiau pašnekesio tema pasikeitė: ji tapo ne tokia rimta. Buvo netgi drįsta pajuokauti apie meilės malonumus, pagvildinti meilės klausimą, atskirti nuo jos moralinę pusę, ją supaprastinti ir įrodiuoti, kad meilės liudijimai tėra malonumo apraiškos; kad čia nesama įsipareigojimo (filosofiškai kalbant), nebent toks, kokie prisiimami, kai leidžiama miniai perprasti mūsų paslaptis ir kartu su ja paleidžiamas liežuvis.

– Kokią nuostabią naktį, – tarė ji, – ką tik praleidome tiesiog pasidavę malonumui, mūsų vadovui ir mūsų pasiteisinimui! Jei kokios nors priežastys, spėju, mus priverstų rytoj išsiskirti, mūsų laimė, apie kurią nežinojo niekas gyvas, nepaliktų mūsų, tarkim, supančiotų... tik šiookie tokie apgailestavimai, kurių mielas prisiminimas būtų atlygis... Ir, beje, malonumas be jokių delsimų, knietulių, be pastangų tironijos.

Mes esame tokie *mechanizmai* (ir dėl to raustu iš gėdos), kad pamiršęs bet koki delikatumą, kuris mane kamavo prieš ką tik įvykusią sceną, drįsau bent jau pusiau pripažinti šiuos principus; man jie atrodė nuostabūs, ir jaučiau, kad labai greitai palinksiu į laisvės meilę.

– Kokia graži naktis! – kalbėjo ji. – Kokios gražios vietos! Palikau jas prieš aštuonerius metus; bet jos nė kiek neprarado savo žavesio; o ką tik, mano akimis, įgijo naujų kerų; mudu niekad nepamiršime šio kambarėlio, ar ne teisybė? Pilyje užsislėpęs dar žavingesnis; bet jums nieko negalima rodyti: jūs tartum koks vaikas, kuris nori prie visko prisiliesti ir sulaužo visa, ką paliečia.

Pagautas smalsumo, kuris nustebino mane patį, pažadėjau elgtis tik taip, kaip bus pageidaujama. Patikinau, kad jau atėjau į protą. Kalbos pasikeitė.

– Šita naktis, – tarė ji, – man atrodytų be galo maloni, jei tik nepriekaištaučiau sau. Graužiuosi, iš tikrųjų graužiuosi dėl to, ką pasakiau apie grafieneę. O jums negalėčiau skųstis. Naujovė kursto. Pavadinote mane miela, ir noriu tikėti, kad buvote nuoširdus; bet įpročio galia išgyvendinama taip lėtai, jog pati jaučiu neturinti to, ko reikia jai įveikti. Be to, jau išsėmiau visus širdies išteklius, kad eičiau toliau. Ko galėtumėte dabar tikėtis šalia manęs? Ko galėtumėte trokšti? Ir kuo tampama su moterimi be troškimo ir vilties! Atidaviau jums viską: vargu ar kada nors atleisite man už malonumus, kurie, svaigulio valandėlei praėjus, įstums jus į žiaurios apmąstymus. Tarp kitko, nagi, pasakykit, kaip jums pasirodė mano vyras? Gana rūškanas, ar ne teisybė? Jo režimas nėra malonus. Nemanau, kad jis žiūrėjo

į jus šaltakraujiškai. Mūsų draugystė jam sukeltų įtarimų. Šios pirmos viešna-
gės negalima užvilinti: jį pagautų apmaudas. Vos tik pasirodys žmonių (o jų, be
abejo, pasirodys)... Beje, ir jūs turite būti atsargus... Ar prisimenate, kokia buvo
pono mina, kai jis vakar mus paliko?.. – Ji pamatė, kokį įspūdį man daro pastarieji
žodžiai, ir iškart pridūrė: – Jis būdavo linksmesnis tada, kai pasirūpino taip įman-
triai įrengti kambarį, apie kurį ką tik kalbėjau. Tai buvo dar prieš man ištekant.
Jis yra greta mano apartamento. Man jis visada liudijo tik tiek, kad... ponui de T.
reikia dirbtinių priemonių... savo jausmui sustiprinti ir kad aš jam ne kažin kiek
pakeldavau dvasią.

Štai taip ji kartkartėmis sužadindavo mano smalsumą dėl to kambario.

– Tas kambarys yra prie jūsų apartamento... – pasakiau. – Koks malonumas ten
atsikeršyti už įžeistus jūsų kerus! Gražinti tai, kas iš jų buvo pavogta! – Tai buvo
palaikyta geresniu tonu. – Ak! – sušukau. – Jei tik aš būčiau pasirinktas šio keršto
herojumi, jei saldi akimirka galėtų priversti pamiršti ir išsklaidyti vangumą, įpro-
čio vaisių...

– Jei pažadėtumėte būti protingas, – tarė ji, nutraukdama mane.

Reikia prisipažinti, aš nejaučiau tokio didelio įkarščio ir tokio didelio atsida-
vimo, kokių reikėjo naujajai šventyklai aplankyti; bet buvo labai smalsu: geidžiau
jau ne ponios de T., o to kambario.

Grižome į pilį. Lempos laiptinėse ir koridoriuose buvo užgesintos; klaidžiojome
po labirintą. Netgi pati pilies šeimininkė buvo pamiršusi, kaip iš jo išeiti; pagaliau
radome jos apartamento duris, to apartamento, kur slėpėsi išgirtasis kampelis.

– Ką jūs darysite su manimi? – paklausiau. – Kas dabar bus? Nejaugi išsiųsite
mane atgal vieną tokioje tamsoje? Nejaugi norite, kad aš kelčiau triukšmą, leisčiau
suprasti, kad mes čia, išduočiau mudu, prarasčiau jus?

Šis argumentas jai pasirodė neginčijamas.

– Taigi jūs pažadate...

– Viską... viską pasaulyje.

Turėjau prisiekti. Mudu tylutėliai atidarėme duris; radome dvi miegančias mote-
ris – vieną jauną, kitą vyresnę. Pastaroji, jos patikėtinė, buvo pažadinta. Jai kažkas
pašnabždėta į ausį. Netrukus pamačiau, kad ji išeina pro slaptas dureles, meistriš-
kai įtaisytas medžio panelyje. Pasisiūliau atlikti miegančios moters pareigą. Kai
sutikau patarnauti, buvo atsikratyta visų nereikalingų puošmenų. Visus plaukus,
pasklidusius besiplaikstančiomis garbanomis, laikė paprastas kaspinas; prie jų

buvo pridėta tik rožė, kurią nuskyčiau sode ir per išsiblaškimą tebelaikiau rankoje; atvira suknelė pakeitė visus kitus apdarus. Visame šiame tualete nebuvo nė vieno mazgo; pamaniau, kad ponija de T. graži kaip niekad. Iš nedidelio nuovargio jos vokai apsunko ir žvilgsniai įgavo svajingumo, įdomesnę, švelnesnę išraišką. Lūpų spalva, skaistesnė negu paprastai, ryškino dantų emalį ir darė jos šypseną geidulingesnę; čia bei ten paraudusios vietos pabrėžė odos baltumą ir atskleidė jos gležnumą. Šie malonumo pėdsakai priminė man išgyventą palaimą. Pagaliau ji pasirodė dar labiau viliojanti, negu ją buvo nupiešusi mano vaizduotė saldžiausiomis mūsų akimirkomis. Slaptosios durelės vėl atsivėrė, ir diskretiškoji patikėtinė dingo.

Pasiruošęs žengti vidun, buvau sustabdytas.

– Įsidėmėkit, – pasakė ji rimtu balsu, – kad būsite laikomas niekad neregėjusiu prieglobsčio, kur būsite įvestas, ir net neįtariančiu apie jį. Tik to nepamirškite, o dėl viso kito esu rami.

Diskretiškumas – pirmoji iš dorybių; jam turime būti skolingi už daugybę laimės akimirkų.

Visa tai buvo panašu į iniciaciją. Vedamas už rankos, perėjau nedidelį tamsų koridorių. Mano širdis plakė kaip jauno prozelito, išmėginamo prieš įšventinimą į didžiąsias paslaptis...

– Bet jūsų grafienė... – tarė ji sustodama.

Jau ketinau paprieštarauti; durys atsivėrė: susižavėjimas man atėmė žadą. Nustebintas, apkerėtas, nebežinau, kas man darosi, ir pradėdau nuoširdžiai tikėti burtais. Durys užsidarė, ir aš nebemačiau, pro kur įėjau. Regėjau tik giraitę, kuri, neturinti tako išeiti, regis, kybojo ore be jokios atramos; galų gale atsidūriau dide liame narve iš stiklų, ant kurių daiktai buvo ištapyti taip meistriškai, kad jų kopijos kūrė viso to, ką vaizdavo, iliuziją. Viduje nesimatė jokio žiburio; švelni dangiška šviesa smelkėsi pagal kiekvieno daikto poreikį būti daugiau ar mažiau pastebimam; smilkyklės skleidė saldžius kvapus; monogramos ir trofėjai slėpė nuo akių stebuklingai apšviečiančių šią malonumų vietą lempų liepsną. Ta pusė, iš kurios įėjome, vaizdavo gėlių puošiamus treliažų portikus ir altanas kiekvienoje nišoje; kitoje pusėje buvo matyti vainikus dalijančio Amoro statula; priešais statulą stovėjo aukuras, kuriame liepsnojo ugnis; aukuro papėdę dabino taurė, vainikai ir girliandos; paskutinis šios pusės puošybos akcentas buvo lengvos konstrukcijos šventykla. Priešais vėrėsi tamsi grotą; prie jos angos budėjo paslapties dievas; gauruotu kilimu užklotas parketas imitavo veją. Ant lubų genijai kabino girliandas; iš

tos pusės, kuri atliepė portikams, buvo stogelis, o po juo įtaisyta daugybė veidrodžių ir amūrų laikomas baldakimas.

Kaip tik čia nerūpestingai klestelėjo šio kampelio karalienė. Puoliau jai po kojų; ji pasilenkė prie manęs, ištiesė rankas, ir tą pat akimirką, mudviejų porai atsikartojant iš visų pusių, išvydau šią salą visą apgyventą laimingų įsimylėjėlių.

Aistros pasidaugino savo atspindžiais.

– Nejaugi jūs paliksite, – pasakiau, – mano galvą be vainiko? Argi aš, būdamas taip arti sosto, valiosiu iškęsti tokį griežtumą? Argi čia galėtumėte ištarti „ne“?

– O jūsų priesaikos? – atsakė ji stodamasi.

– Kai jas daviau, buvau paprastas mirtingasis, o jūs padarėte mane dievu: garbinti jus – štai vienintelė mano priesaika.

– Eikšokit, – tarė ji, – tegu paslapties šešėlis pridengia mano silpnumą, eikšokit...

Tuo pat metu ji priartėjo prie grotos. Vos tik peržengėme jos slenkstį, mus ėmė veikti nežinia kokia išmani varomoji jėga. Pagauti to paties impulso, kritome aukštiekninki ant minkštos pagalvėlių krūvos. Naujojoje šventovėje viešpatavo tamsa ir tylą. Atodūšiai atstojo mums kalbą. Vis švelnesni, gausesni ir karštesni, jie bylojo apie mūsų pojūčius, rodė jų laipsnius; o paskutinis iš visų, kuriam laikui sulaikytas, davė žinią, kad turėtume padėkoti Amorui. Ji paėmė vainiką, uždėjo man ant galvos ir kilstelėjusi savo gražias akis, sudrėkusias iš geidulio, tarė:

– Na ką gi! Ar jūs kada nors mylėsite grafienę taip, kaip mane?

Jau ketinau atsakyti, bet patikėtinė, įpuolusi vidun, šūktelėjo:

– Kuo greičiau išeikit, aušta, pilis jau bruzda.

Viskas išsisklaidė taip greitai, kaip pabudus ištirpsta sapnas, ir aš atsidūriau koridoriuje nespėjęs atsitokėti. Norėjau parsirasti į savo apartamentą; bet kur jo ieškoti? Bet koks klausinėjimas mane išduotų, bet koks apsirikimas būtų netaktas. Protingiausia pasirodė eiti į sodą ir ryžtis pabūti ten, kol galėsiu grįžti tartum iš rytinio pasivaikščiojimo.

Rytmečio vėsa ir grynas oras pamažu numaldė mano vaizduotę ir išvijo iš jos stebuklą. Vietoj gamtos kerų temačiau primityvią gamtą. Jaučiau, kaip tiesa grįžta į mano sielą, kaip nedrumsčiamos mintys ima nuosekliai plaukti viena paskui kitą; pagaliau atsikvėpiau, man palengvėjo. O tada pirmiausia turėjau paklausti savęs, ar esu meilužis tos, kurią ką tiktai palikau, ir labai nustebau, kad nežinau, ką sau atsakyti. Kas man vakar Operos teatre būtų pasakęs, kad galėčiau užduoti sau tokį

klausimą? Juk tariausi žinaš ją pasiutiškai mylint, ir jau dvejus metus, markizą de..., juk tariausi taip įsimylėjęs grafienę, jog neįsivaizdavau galįs būti jai neištikimas! Kaip?! Dar vakar! Ponia de T. Ar tai tikrai tiesa? Ar gali būti, kad ji nutraukė santykius su markizu? Ar ji suviliojo mane norėdama jį iškeisti ar tik nubausti? Koks nuotykis! Kokia naktis! Nežinojau, ar vis dar nesapnuoju; abejoju, vėliau buvau įtikintas, palenktas, o paskui niekuo nebetikėjau. Kol skendėjau tokiose dvejonėse, kažką išgirdau šalia: pakėliau akis, pasitryniau jas, negalėjau patikėti... tai buvo... kas?... markizas.

– Nelaukei manęs taip anksti ryte, ar ne teisybė? Na ir ką gi? Kaip viskas praėjo?

– Vadinasi, tu žinotai, kad esu čia? – paklausiau.

– Taip, iš tikrųjų: man tai buvo pranešta vakar, jums išvažiuojant. Ar gerai suvaidinai savo personažą? Ar vyras tavo atvažiavimą palaikė juokingu? Kada būsi išprašytas? Aš viską numačiau; atvariau gerą fajetoną, kuris bus tavo paslaugoms: ir tuo pasirūpinta. Ponia de T. reikėjo kokio nors ginklanešio, tu jai pasitarnavai, palinksminai ją kelyje; to ji ir norėjo; o mano dėkingumas...

– Oi ne, ne, aš tarnauju iš širdies; be to, šia proga ponia de T. galėtų tau pasakyti, kad parodžiau tokį uolumą, jog dėkingumu neatsipirksi.

Taip jis atskleidė vakarykščią paslaptį ir padėjo įminti visa kita. Akimirksniu perpratau savo naująjį vaidmenį. Kiekvienas žodis skambėjo lyg scenoje.

– Kodėl atvažiavai taip anksti? Man rodos, būtų buvę protingiau...

– Viskas numatyta; mane čia, girdi, atvedė atsitiktinumas: manoma, kad grįžtu iš gretimo kaimo. Vadinasi, ponia de T. tau nieko nepasakė? Apmaudu, kad ji tavimi nepasitiki, juk tu tiek daug dėl mūsų padarei.

– Ji, be abejo, turėjo savų priežasčių; ir, galimas daiktas, jei būtų prasitarusi, nebūčiau taip gerai suvaidinęs savo personažą.

– Vadinasi, mielas mano, buvo visai malonu? Papasakok smulkmenas... nagi, papasakok.

– A!.. Palauk. Nežinojau, kad visa tai komedija, ir nors aš šiame vaidinime šį tą reiškiau...

– Tavo vaidmuo buvo nepavydėtinas.

– Ei, ei, nusiramink: geriems aktoriams nėra blogo vaidmens.

– Suprantu. Tu puikiai su juo susidorojai.

– Stebuklingai.

– O ponia de T.?

– Ji įstabi. Tinkama visiems amplua.

– Ar suvoki, ką reiškė prisijaukinti tokią moterį? Turėjau vargo. Bet aš taip pakeičiau jos būdą, kad, ko gero, Paryžiuje nėra kitos moters, kurios ištikimybė galima labiau pasikliauti.

– Tikra tiesa!

– Kas jau kas, o aš turiu tokį talentą: visas jos nepastovumas tebuvo lengvabūdiškumas, nežabota vaizduotė: reikėjo pavergti tą sielą.

– Geras sprendimas.

– Ar ne teisybė? Neįsivaizduoji, kaip ponia de T. prie manęs prisirišusi. Ji iš tikrųjų žavinga; tu su tuo sutiksi. Tarp mūsų kalbant, žinau tik vieną jos trūkumą: gamta, davusi jai viską, pagailėjo tos dieviškos liepsnos, paskutinio brangakmenio savo lobyne. Iš jos visa kyla, ji sužadina visus jausmus, o ši moteris nieko nejaučia: tai marmuras.

– Reikia tikėti tavimi, nes aš negaliu... Bet ar žinai, kad pažįsti ją, lyg būtum jos vyras: iš tiesų, net galima apsirikti, ir jei vakar nebūčiau vakarieniavęs su tikruoju...

– Beje, ar jis pasirodė gerai?

– Tikresnį vyrą sunku įsivaizduoti.

– O! Nieko sau nuotykis! Bet, mano manymu, tu per mažai juokiesi. Argi nejauti viso savo vaidmens komiškumo? Pripažink, kad pasaulio teatras pasiūlo labai keistų dalykų; kad jame matome labai smagių scenų. Grįžkime į pilį: nekantrauju pasijuokti iš to su ponia de T. Ji turėtų jau būti atsikėlus. Sakiau, kad atvažiuosiu anksti ryte. Iš padorumo reikėtų pradėti nuo vyro. Užeikim į tavo kambarį, aš noriu dar truputį pasipudruoti. Vadinasi, tu tikrai buvai palaikytas meilužiu?

– Galėsi spręsti apie mano sėkmę iš to, kaip būsiu priimtas. Jau devinta valanda: nedelsdami eikime pas poną.

Nenorėjau eiti į man skirtą kambarį, ir ne be pagrindo. Bet pakeliui atsitiktinumas mane atvedė prie jo: pro neuždarytas duris išvydome mano kamerdinerį, miegantį fotelyje; žvakė šalia jo buvo begęstanti. Pabudęs nuo triukšmo, dar neatsitokėjęs, jis parodė markizui mano chalata, priekaištaudamas jam, kad pareina taip vėlai. Jaučiausi kaip ant adatų; bet markizas buvo taip nusiteikęs apsigaudinėti, kad palaikė jį svaičiotuju, iš kurio galima tik pasijuokti. Savo tarnui, nenutuokiančiam, ką visa tai reiškia, daviau nurodymus dėl išvykimo, ir mudu nuėjome pas

poną. Nesunku įsivaizduoti, katras buvo priimtas: tai buvau ne aš; nėra ko stebėtis. Mano draugo primygtinai buvo prašoma paviešėti pilyje. Norėta jį nuvesti pas poniją tikintis, kad jinai jį palenktų. O man to, girdi, nesiryžta pasiūlyti, nes atrodžiau toks nusikamavęs, kad nekilo abejonių, jog kaimo oras neišėjo į sveikatą. Dėl to man buvo patarta grįžti į miestą. Markizas pasiūlė savo fajetoną; pasiūlymą priėmiau. Viskas klostėsi nuostabiai, ir visi buvome patenkinti. Tačiau dar norėjau pamatyti poniją de T.: tai buvo džiaugsmas, kurio negalėjau atsisakyti. Mano draugas nekantravo lygiai taip pat, stebėdamasis, kad ji dar miega, ir toli gražu nenuspėdamas kodėl. Išėjęs iš pono de T. kambario, jis man pasakė:

– Ar visa tai ne pasigėrėtina? Jei jis net būtų iš anksto gavęs savo replikas, ar jam būtų pavykę taip gražbyliauti? Iš tiesų, tai nepaprastai galantiškas vyras; ir aš, viską gerai apsvarstęs, labai džiaugiuosi dėl šio susitaikymo. Tai bus svetingi namai; o tu pripažinsi, kad, norint būti laukiamu svečiu, nebuvo galima pasirinkti nieko geresnio už jo žmoną.

Joks kitas žmogus nebuvo perpratęs šios tiesos geriau už mane.

– Kad ir kaip tai būtų smagu, mielas mano, nė žodelio! Prikąsti liežuvį dabar būtina kaip niekad. Pasistengsiu duoti poniai de T. suprasti, kad jos paslaptis negalėtų būti saugesnėse rankose.

– Patikėk, bičiuli, ji pasikliauja manimi. Ir pats matai, jos miego tai nesudrumstė.

– O! Reikia pripažinti, kad niekas geriau už tave neužmigdytų moters.

– Ir vyro, mielas mano, o prireikus netgi meilužio.

Pagaliau buvo pranešta, kad pas poniją de T. galima užėiti; mudu įžengėme vidun.

– Skelbiu, ponia, – tarė mūsų tauškalius, – kad atėjo du geriausi jūsų bičiuliai.

– Drebjau iš baimės, – pasakė man ponia de T., – kad nebūtumėte išvažiaavęs man dar neatsikėlus, ir esu jums dėkinga, kad pajutote, kaip būčiau dėl to sielvartavusi.

Ji įdėmiai žiūrėjo į vieną ir į kitą; bet tuoj nusiramino matydama, koks ramus jaučiasi markizas, kuris nesiliovė šaipęsis iš manęs. Ji iš to pasijuokė kartu su manimi, kad mane paguostų neapsigėdydama mano akyse. Į aną ji kreipėsi švelniais žodžiais, į mane – pagarbiais ir *padoriais*; pajuokavo, bet nepasišaipė.

– Ponia, – tarė markizas, – jis pabaigė vaidinti savo vaidmenį taip pat gerai, kaip ir pradėjo.

Ji atsakė rimtu balsu:

– Buvau tikra, kad visi vaidmenys, patikėti šiam ponui, būtų sėkmingi.

Markizas papasakojo, kas ką tik įvyko pas jos vyrą. Ji pritariamai pažvelgė į mane ir nė nenusijuokė.

– Dėl manęs, – pasakė markizas, kuris, regis, buvo prisiekęs niekadęs neužsičiaupti, – tai esu viso to sužavėtas: mudu įsigijome draugą, ponias. Kartojau tau, mūsų dėkingumas...

– Na jau, pone, – nutraukė ją ponias de T., – gana apie tai, ir patikėkit, kad aš jaučiu, kiek esu ponui skolinga.

Buvo paskelbta, kad atėjo ponas de T., ir scenoje atsidūrėme jau visi. Ponas de T. mane išjuokė ir buvo ketinąs išprašyti, mano draugas ją mulkino ir juokėsi iš manęs; aš atsimokėjau jam tuo pačiu, žavėdamasis ponias de T., kuri vedžiojo už nosies mus visus, nė kiek neprarasdama jai būdingo orumo.

Kelias akimirkas pasimėgavęs šia scena, pajutau, kad atėjo laikas išvažiuoti. Ponia de T. mane išlydėjo, dėdamasi norinti duoti man kažkokį pavidimą.

– Sudie, pone. Aš jums skolinga daug malonumų, bet atsilyginau gražiu sapnu. Dabar jus vėl šaukia jūsų meilė. Toji, kuri mylima, yra to verta. Nors ir pagrobčiau iš jos kelias polėkio akimirkas, gražinu jai jus švelnesnį, delikatesnį ir jautresnį. Sudie dar kartą. Jūs žavingas... Nesupykykite manęs su grafiene.

Ji paspaudė man ranką ir mane paliko.

Įlipau į laukiančią manęs karietą. Sukau galvą, ieškodamas viso šio nuotykiu moralo, ir... jo neradau.

Iš prancūzų kalbos vertė Diana Bučiūtė

Versta iš: Vivant Denon. *Point de lendemain*. Paris: Gallimard, 1995

Ekvilibristas

Christian Bobin

Christian Bobin (gim. 1951) – prancūzų filosofas, rašytojas, eseistas, pasižymintis glaustu, minimalistiniu stiliumi, kuriame susipina romanas, dienoraštis, filosofinė pasaka ir poezija proza. Ch. Bobinas yra parašęs apie šešiasdešimt kūrinių. Jų pavadinimai papildo vieni kitus, tarsi tai būtų vienos dëlionės dalys: „Pagiriamasis žodis niekui“ (*Éloge du rien*), „Aštuntoji savaitės diena“ (*Le Huitième Jour de la semaine*), „Debesų biblioteka“ (*Une bibliothèque de nuages*), „Dangaus griuvėsiai“ (*Les Ruines du ciel*), „Autoportretas prie radiatoriaus“ (*Autoportrait au radiateur*). Didžiausio įvertinimo sulaukusi jo knyga – „Nuolankiausias“ (*Le Très Bas*), 1993 m. apdovanota Deux Magots premija ir Didžiąja katalikų literatūros premija. 2016 m. Ch. Bobinui skirta Prancūzų akademijos premija už viso gyvenimo kūrybinę veiklą.

Lietuvių skaitytojams Ch. Bobinas beveik nežinomas (į lietuvių kalbą išversta tik jo apysaka „Džiugė“). Apysaka „Ekvilibristas“ (*L'Équilibriste*) išleista 1998 m., pagal ją pastatytas spektaklis.

Citata: „*Tobula knyga iš dviejų puslapių – drugelis.*“

Vertėja

Kai pirmą kartą sutikau vyrą arklio galva, neturėjau pasiėmęs nė gabalėlio cukraus.

Buvo žiema. Ėjau kaimo keliu. Dažnai išeidavau taip pasivaikščioti, visada ten pat. Žemė, kaip ir dangus, nenusidėvi. Visada yra kažkas nauja, visada gali tikėtis, kad nustebins. Grioviai buvo pasidengę plonyčiu ledu. Vis numesdavau į juos akmenį. Buvo gražu žiūrėti, kaip ledas įskyla, bet nelūžta. Akmenys likdavo jame įstrigę, tarsi deimantai smulkiai išraižytame apside. Taip ir leidau laiką: susimąstęs žiūrėjau į akmenis, ledą ir jame atsispindintį dangų.

Laiko turėjau: draudimo bendrovė, kurioje išdirbau dvidešimt trejus metus, ką tik mane atleido. Buvau per senas, kad ieškočiau naujo darbo. Niekas man taip nesakė. Bet aš pats sau taip pasakiau: dvidešimt treji metai yra daug. Laikas pagalvoti apie kažką kita, juk negali visą gyvenimą tik dirbti, tai kvaila.

Mėtyti akmenis į griovius ir gaudyti tai, ką vadinau „Dievo drugeliais“ – rasti gražų sakinį knygoje, pastebėti šypseną veide, pamatyti saulės zuikutį ant sienos, – štai kas, priešingai, buvo protinga, atitiko mano tuometę dvasinę būseną.

Nors tądien begaudydamas „Dievo drugelius“ tik pasigavau bjaurią slogą – ir dar sutikau tą vyrą arklio galva.

Jis vaikščiojo po pievą lėtai, kažką galvodamas. Nedrįsau jam trukdyti. Norėjau toliau eiti savo keliu, bet jis išgirdo mano žingsnius ant apledėjusios žemės. Iškart atšuoliavo prie medinės tvoros, kuri buvo gal pusės metro aukščio. Buvo su džinsais ir baltais marškiniais. Karčiai gražiai plaikstėsi jam ant kaklo, kai palenkdavo galvą. Akys buvo plačios ir tamsios, tarsi dvi didžiulės ką tik nuskintos slyvos. Draugystė gimsta iš mažmožių. Aš pajutau prierašumą šiam vyrui arklio galva, ramiose jo akyse išvydęs tamsiai violetinę naktį.

Džiaugiuosi jus matydamas, tariau tam vienišiu, stovinčiam savo pievoje. Norėjau jums pasakyti tą patį, atsakė jis, pakratydamas karčius. Ir mes abu nusijuokėme pajutę, kad tampame draugais. Tikriau, aš nusijuokiau, o jis nusižvengė. Buvo jau gana vėlu. Kišenėje turėjau tik cigarečių. Pasakiau jam, kad ateisiu rytoj

ir atnešiu cukraus. Jis nusišypsojo. Kaip norite. Žinote, kur mane rasti. Aš visada būnu šitoje pievoje. O dėl cukraus, nesivarginkite. Aš jo nemėgstu. Man geriau obuoliai.

Kitą dieną jis vėl buvo toje pačioje vietoje, visai toks pat, tik apsirengęs truputį kitaip. Su kitais marškiniais ir kitais džinsais. Šianakt lijo, paaiškino jis man. Nemėgstu būti šlapiais drabužiais.

Tądien, kaip ir visomis kitomis dienomis, likome atskirti tvoros. Visada reikia tam tikro atstumo – trupučio gryno oro, trupučio nebuvimo, trupučio tuštumos ar pusės metro aukščio medinės tvoros, – kad kažkas įvyktų.

„Tai vis dar nėra darbo?“ – tokį klausimą, kai susitikdavome, visada užduodavo mano naujasis draugas. „Vis dar nėra, tiesą sakant – ir niekada nebus“, – toks būdavo mano atsakymas. Paskui tęsdavome pokalbį nuo tos vietos, kur praėjusį kartą būdavome sustoję. Paprastai kalbėdavomės apie du dalykus: poeziją ir cirką. Tai du būdai būti arčiau žvaigždžių, kaip pasakė vyras arklio galva.

Prieš apsistodamas šioje pievoje aš dirbau cirke. Atlikdavau ekvilibristikos numerį kartu su savo drauge, moterimi arklio galva. Kiekvieną vakarą mes išeidavome pasivaikščioti lynu, ištemptu septynių metrų aukštyje. Mano draugė pradėdavo eiti iš vieno galo, o aš iš kito. Turėdavome per vidurį susitikti, pasibučiuoti ir grįžti atgal, dabar jau eidami rankomis. Taip darėme dešimt metų ir nė karto nenukritome. Paskui kažkas atsitiko. Viskas prasidėjo nuo smulkmenos. Mano draugė ėmė skųstis, kad jai skauda nugarą. Svarstė, kad reikėtų nueiti pas gydytoją, bet viskas vyko labai greitai. Pirmiausia jai ant nugaros atsirado du iškilimai, kurie pernakt virto sparnais. Žiūrovams patiko, jie manė, kad čia toks kūrybinis sprendimas. Ypač džiaugėsi vaikai. Jiems nieko nėra neįmanoma. Jauna moteris, arklio galva, žydri sparnai – jų niekas nestebina. Palapinės stoge buvo skylė: naktį prieš pasirodymą siautėjo audra ir kruša sudraskė brezentą. Pro tą skylę truputį pūtė vėjas. Bet nieko tokio, pasirodymas nebuvo atšauktas. Mes pradėjome savo numerį. Kai atėjome iki lyno vidurio, pasibučiavome kaip visada, na, gal kiek karščiau nei visada, o tada mano draugė staiga suplasnojo sparnais, šovė į

viršų ir dingo pro skylę stoge. Aplodismentai truko valandą. Daugiau jos niekada nebemačiau.

Šioje pasakojimo vietoje mano draugas arklio galva pažvelgė pro mano kairį petį aukštyn, tarsi danguje staiga būtų atsitikę kažkas nepaprasto. Aš taip pat pakėliau akis į dangų. Ten nieko nebuvo. Jis tuo tarpu atsitraukė per kelis žingsnius į pievą. Kai vėl grįžo prie tvoros, jo akys buvo pilnos ašarų. Apsimečiau nieko nepastebėjęs.

Kai mano draugė išskrido, nebepajėgiau išstovėti ant lyno. Jos netekęs praradau sugebėjimą viską daryti lengvai. Žinokit, man buvo vienas juokas vaikščioti lynu septynių metrų aukštyje, nes žinojau, kad einu su ja susitikti. Iš džiaugsmo, kad prie jos artėju, galėjau daryti stebuklus. O dabar, kai atsistodavau ant lyno, vos žengęs kelis žingsnius nukrisdavau ant žemės. Cirko direktorius man pasiūlė pakeisti numerį, apsirengti kitaip. Apsivilkite klouno kostiumą, tarė jis. Tada, kai nukrisite, tai atrodys kaip triukas ir visi juoksis. Jis neklydo. Netgi buvo visiškai teisus: tikrų menininkų jėga atsiranda iš kančios. Savo sielvartą jie įstengia paversti džiaugsmu. Ir aš pabandžiau padaryti tą patį. Bet nukrisdavau pernelyg tikroviškai. Išeidavau iš arenos nusėtas mėlynėmis ir niekam nebuvo juokinga. Teko išeiti iš cirko, susirasti kitą darbą.

Dirbau įvairiausią darbą, į kokį tik gali priimti tokį žmogų kaip aš. Labiausiai man patiko dirbti valytoju vienoje nedidelėje mokykloje. Per pertraukas vaikai užsikardavo man ant pečių, bėgiodavome ratu po kiemą.

Paskui ėmė sekti jėgos, lioviausi dirbti, pradėjau gauti nedidelę pensiją. Tada radau šią pievą. Ir iš jos nebeišeinu. Iš pradžių skaičiau. Dieną naktį skaičiau. Bet paskui tai praėjo. Nenorėčiau įžeisti knygų. Esu joms dėkingas, su jomis praleidau daug gražaus laiko. Nereikia pamiršti, kad knygos atsiranda iš medžių. Kartais jos pačios tai prisimena: būna tokių, kuriose kai kurie sakiniai žeidžia lyg akacijos lapai. Bet aš laikiu kažko daugiau. Neklauskite, ko aš čia laikiu. Negalėčiau jums atsakyti. Aišku tik tai, kad visa viso pasaulio surašyta išmintis niekuo negali man padėti: aš laikiu kažko didingesnio nei tai, ką galima parašyti. Bet matau, kad jau

niaukiasi dangus. Jums reikėtų grįžti. Obuoliai, kuriuos šiandien atnešėte, labai skanūs. Pirkote juos turguje?

Bėgo laikas. Mano draugo karčiai vis labiau žilo, o aš dariausi vis jautresnis šiaurės vėjui. Į pokalbius apie knygas vis įsiterpdavo keli žodžiai apie tai, kaip geriau gydyti sąnarius. Mūsų nuomonės sutapo: nėra geriausio būdo gydyti sąnarius. Kūnas – kaip laivelis. Vaikystėje jis lengvas svajonių laivelis, baltas popierinis burlaivis. Bet po kiek laiko popierius sušlampa ir laivelis ima skęsti. Gyvenkite santarvėje su savo sąnarių skausmu, patarė man vyras arklio galva: tas skausmas reiškia, kad esate šioje žemėje, kad esate gyvi. Niekas neturi mums trukdyti kalbėtis ir kalbantis ieškoti atsakymų į klausimus. Niekas neturi temdyti mūsų susitikimų džiaugsmo.

Man atrodo, kad buvo antradienis. Niekada nebuvau matęs jo tokio švytinčio. Supratau! – sušuko jis. – Supratau, ko laukiu. Na, gal ne visai supratau, bet radau žodį, kuriuo galiu tai nusakyti. Niekada neatspėsite, koks tai žodis. Aš vis dėlto pamėginau atspėti. Dievas? Mirtis? Meilė? Nieko panašaus! – atšovė jis. – Jūs ieškote tarp didžiausių dalykų. Tai klaida, beje, neišvengiama klaida. Aš ir pats iki šio ryto taip klydau. Viskas yra daug paprasčiau: aš laukiu pavasario.

Tikriausiai atrodžiau kvailai. Jis ėmė aiškinti savo atsakymą. Kalbėjo labai greitai. Čia persakau jo mintį kaip galėdamas tiksliau. Tai nebuvo bepročio kliedesiai, nors galėjo taip pasirodyti. Žinau, ką sakau. Esu matęs bepročių. Jie gali būti ramūs arba pikti, plepūs arba nekalbūs. Bet tai, kas jiems visiems bendra – juodas liūdesys. O žodžiai, kuriuos girdėjau tądien, buvo kupini šviesos ir džiaugsmo.

Tai, ką vadinu pavasariu, kalbėjo jis, nesusiję su oru ar metų laiku. Tiesa, aš nesu abejingas gegužės atgimimui, tam gaiviam orui, kai ima stipriau plakti širdis ir garsiau juoktis merginos. Bet visada galima pasakyti, kad šį atgimimą vėl pakeis žiema, ta lašelinė, per kurią lėtai kapsi šalta mirtis. Metų laikai vis kartoja, gamta tarsi mikčioja. Tai, ką vadinu pavasariu, pralaužia šį užburtą ratą, taip pat ir visus kitus. Šis pavasaris gali ateiti pačiu juodžiausiu laiku. Tai netgi viena pagrindinių jo ypatybių: kažkas, kas gali ateiti bet kada, tam, kad kažką nutrauktų, sudaužytų ir galiausiai – išlaisvintų.

Buvau atnešęs jam pintinę obuolių. Ne goldenų, jų skonis per švelnus. Mažų, negražių, grublėtų, bet labai sultingų. Jis atsikando obuolio ir kalbėjo toliau.

Matau, kad nustebsite. Ir matau, kad manęs nesuprantate. Noriu jus nuraminti: pavasaris ir yra nesuprantamas – kaip tik tai ir leidžia jam tęstis laikantis ant visokių niekų: kažkokio garso, kažkokios tylos, kažkokio juoko. Beje, dėl juoko. Mokykloje, kurioje dirbau, buvo viena mergaitė, kurios mama žuvo per gaisrą. Per pertraukas mėgdavau tą mergaitę stebėti. Jos žvilgsnis buvo labai rimtas ir kartu kupinas juoko. Ji gyveno su mama tik ketverius metus, bet per tuos ketverius metus patyrė daugiau meilės, nei galėtum patirti per keturis šimtus metų. Kartą žiūrėdamas į ją pagalvojau: mama, kai buvo dar gyva, tarsi įpylė į savo vaiko sielą šampano, ir dabar mergaitės akyse matyti jo burbuliukai. Ši mintis, kuri man tada atėjo į galvą, buvo pavasarinė. Iš to nepadarysi jokios apibendrinamosios, galutinės išvados. Pavasariui nerūpi galutinės išvados, jam nerūpi pabaiga. Jis prasideda ir niekada nesibaigia. Jo esmė kaip tik ir yra ta, kad jis neturi pabaigos.

Tai, ką vadinu pavasariu, neateina be kančios. Tai toks ir labai malonus, ir labai skausmingas dalykas. Nereikėtų stebėtis tokiu prieštaringu deriniu. Mus jis stebina tik dėl to, kad kasdienybė išblaško dėmesį. Nebebūname labai atidūs. O jei tik geriau įsižiūrėtume, jei ramiai pažiūrėtume, mus apstulbintų netgi pačios mažiausios ramunėlės didybė. Taip, ji čia ramiai auga, paprasčiausiai auga, šviečia geltonas viduriukas. Bet tam, kad čia pražystų, jai ne kartą teko ir žvelgti mirčiai į akis, ir eiti per dykumas. Tam, kad čia pražystų, kad išskleistų tą savo mažą žiedelį, ji turėjo kautis žūtbūtinuose mūšiuose. Tai, ką vadinu pavasariu, – panašus dalykas. Jis švyti, kaip švyti ramunėlė arba kovotojas, apsipykęs prakaitu. Tai nei jokia paprasta ramybė, nei jokia iš anksto garantuota pergalė.

Jis suvalgė dar du obuolius. Paskutinius, kurie buvo likę pintinėje.

Kitas pavasario – to, ką taip vadinu – požymis tas, kad kai jis ateina, mes būname išmušti iš vėžių. Tampame, kaip ten juos vadina? Perkeltaisiais asmenimis. Įsivaizduokite svečią, kuris jums dar nespėjus sugalvoti, kur čia jį geriau pasodinti, staiga atsisėda į jūsų mėgstamiausią vietą. Kiekvienas namie turi savo

mėgstamiausią vietą. Iš pradžių jūs netgi pasipiktinate. O paskui atsiranda naujumo pojūtis. Beveik niekas nepasikeitė, bet tas „beveik niekas“ viską keičia. Jūs pasiimate kitą kėdę nei ta, ant kurios esate įpratę sėdėti, ir pamatote visai kitą vaizdą. Taip, jūs savo namuose, tik dabar būnate juose pačiu nuostabiausiu būdu: laikinai. Mes per greitai priprantame prie to, ką turime. Bet, ačiū Dievui, kartais ateina pavasaris, viską apverčia aukštyn kojom, ir tada paaiškėja, kad mes niekada nieko ir neturėjome. Ir šis paaiškėjimas yra pats džiaugsmingiausias dalykas, kokį tik esu patyręs.

Jis nutilo, pastatė ausis, tarsi jį patį būtų nustebinę šie žodžiai. Paklausiau, ar jam vis dar skauda nugarą kaip vakar. Ne, atsakė jis, praėjo. Gal buvo tik truputį supūtęs vėjas.

Norėjau dar papildyti savo mintį apie knygas: jos nesuteikia to, ko lauki, bet palengvina laukimą, padeda jį išverti. Štai, paskaitykite, šianakt jums perrašiau. Kai perskaičiau šį eilėraštį, man užėmė kvapą. Grožis visada mane taip veikia. Taip įsivaizduoju net ir savo mirtį: tai, kas kada nors mane ištiks. Tai bus toks grynas grožis, kad nebežinosiu, ką ir galvoti, ką ir sakyti, man užims kvapą, šįkart galutinai. Nesijaudinkite, jau seniai jaučiu, kad greitai manęs nebebus, ir tai geras jausmas. Viskas labai supaprastėja ir pasijunti laisvas. Bet verčiau paskaitykite. Šio eilėraščio autorius – anglas. Viljamas Bleikas. Jis gyveno Švietimo amžiuje, buvo pašėlęs ir kartu paprastas. Šis jo eilėraštis ne apie pavasarį, bet parašyta taip, tarsi būtų kalbama būtent apie jį:

Nėra amžinos šypsenos
Tokia – viena vienintelė

Nuo gimimo iki mirties
Taip nusišypsai tik kartą
Ir kiek tada tau atverta
Nelieka jokios nevilties

Paėmiau eilėraštį iš draugo rankų. Romanui perskaityti reikia dviejų trijų valandų. Eilėraščiui perskaityti reikia viso gyvenimo. Perskaičiau. Tikrai ne viską supratau, bet nebūtina visiškai viską apie ką nors suprasti, kad suvoktum pačią esmę. Man atrodė, kad kol aš skaičiau, dangumi praplaukė daugybė debesų, sužibo ir vėl užgeso daugybė žvaigždžių, prabėgo daugybė dienų ir naktų. Kai vėl pakėliau galvą nuo popieriaus lapo, mano draugo šalia nebebuvo. Šaukiau jį, visur jo ieškojau. Veltui. Pieva buvo tuščia. Nujaučiau, kad tai paskutinis mūsų pokalbis ir kad daugiau jo nepamatysiu.

Nuėjau į turgų. Nusipirkau obuolį. Ilgiausiai jį rinkausi. Jis buvo mažas, negražus, sudaužytas ir labai sultingas. Lėtai jį suvalgiau. Taip atsisveikinau su savo draugu. „Sudie“ – tai žodis, kurį gyvenimas – griežtas auklėtojas – išmoko mus sukramtyti lėtai.

Vyras arklio galva man mažai ką paliko. Tik anglų poeto eilėraštį ir prie tvoros prilipusius kelis kuokštus karčių. Taip pat liko jo žodžiai ir juose slypintis džiaugsmas. Grįžau, norėdamas juos užsirašyti. Bet į savo namus įėjau ne be vargo: jie buvo pakibę virš žemės, maždaug per trisdešimt centimetrų. Ir tebekybo. Ir dar sukasi, kai papučia vėjas, todėl pro savo langą dabar matau vis kitą vaizdą.

Bet tai jau kita istorija, kurią papasakosiu kitą kartą.

Iš prancūzų kalbos vertė Jūratė Navakauskienė

Marianos gyvenimas

(ištrauka)

Marivaux

Ryškus XVIII amžiaus prancūzų literatūros ypatumas – didelis tokios prozos formos, kaip laiškų romanas, pomėgis ir gausa. Nemenkame šį žanrą puoselėjusių rašytojų – vyrų ir moterų – būryje išsiskiria trys autoriai, sukūrę tris puikius romanus, savaip įrėminančius savo šimtmetį. Tai Marivaux „Marianos gyvenimas“ (*La Vie de Marianne*), Jeano-Jacques'o Rousseau „Julija, arba Naujoji Eloiza“ (*Julie ou la Nouvelle Héloïse*, 1761) ir Pierre'o Choderlos de Laclos „Pavojingi ryšiai“ (*Les Liaisons dangereuses*, 1782).

Pierre'as Carlet de Chamblainas de Marivaux (1688–1763) prancūzų ir lietuvių skaitytojams (žiūrovams) labiau žinomas kaip dramaturgas. Šiame „Hieronymus“ žurnale skelbiama ištrauka, kuria siūloma susipažinti su rašytojo romanu „Marianos gyvenimas“. Realistinio vaizdavimo ir psichologinės analizės šedevras atskiriomis dalimis buvo publikuojamas 1731–1741 metais. Romanas, nors liko nebaigtas, sulaukė didelio populiarumo, todėl po dvidešimties metų rašytojo bičiulė, garsi aktorė Marie-Jeanne'a Riccoboni, gavusi autoriaus sutikimą, parašė „Marianos gyvenimo“ tęsinį.

Pirmosios dalies pradžioje Marivaux sako pateikiąs skaitytojų dėmesiui kelių dešimčių metų senumo neva autentišką rankraštį, netyčia aptiktą senoje spintoje. Mariana – jaunutė našlaitė, aukštos kilmės, tiesa, jos šeimos paslaptis romane taip

ir neišaiškėja. Ją, dar kone kūdikį, priglaudė ir augino geraširdis kaimo klebonas ir jo sesuo. Beveik šešiolikmetė Mariana atsiduria Paryžiuje visiškai viena, netekusi abiejų globėjų, bemaž be lėšų. Šioje ištraukoje su romano heroje atsisveikiname tuo momentu, kai ji sėda į naujojo globėjo pono de Klimalio, jai suradusio darbą baltinių siuvėjos krautuvėje, karietą. Ir čia prasideda didysis jos gyvenimo nuotykis, kuris bus vainikuotas pergale. Mariana, tapusi grafiene, įgijusi neįkainojamos patirties ir išminties, būdama pusamžė moteris, laiškuose pasakoja savo gyvenimą neįvardytai draugei.

Marivaux romane „Marianos gyvenimas“ išvelgiame bent kelių žanrų požymius. Tai ir realistinis, ir psichologinis, ir pikareskinis, ir biografinis, ir, pagaliau, – auklėjimo romanas, atskleidžiantis herojės brandą, jos, kaip asmenybės, tapimo etapus.

Vertėja

Žodis skaitytojui

Būtų galima įtarti šią istoriją buvus specialiai sukurtą žmonėms palinksminti, tačiau turiu perspėti, kad aš pats ją gavau iš vieno draugo, kuris, pasak jo tolesnio aiškinimo, ją ir surado; mano nuopelnas tėra pataisytos kelios perdėm neaiškios ir painios vietos. Iš tiesų, jeigu tai būtų tik išgalvota istorija, akivaizdu, kad jos forma būtų kitokia. Mariana nesileistų į tokius ilgus ir dažnus apmąstymus: čia būtų daugiau įvykių, mažiau moralės; būtų prisitaikyta prie visuotinio dabarties skonio, kuris tokio žanro knygoje nepalankus rimtiems ir protingiems svarstymams. Nuotykių romane tikimasi tikrai nuotykių, o Mariana, aprašydama savo gyvenimą, to visai nepaisė. Ji neišbraukė nė vieno apmąstymo iš tų, kuriuos pažadino jos gyvenimo įvykiai; priklausomai nuo nuotaikos, jos apmąstymai kartais trumpi, kartais ilgi. Ji rašė vienai savo bičiulei, kuri taip pat buvo į juos linkusi; beje, Mariana buvo pasitraukusi iš visuomenės; tokia padėtis daro protą rimtesnį ir filosofiškesnį. Šiaip ar taip, Marianos knyga tokia, kokia yra, išskyrus kelis pataisytus žodžius. Skaitytojams pateikiame pirmąją dalį, pažiūrėsime, kokia bus jų nuomonė. Jeigu palanki, pasirodys ir kitos dalys; viskas yra parengta.

Pirmoji dalis

Prieš viešai paskelbiant šią istoriją, reikia paaiškinti, kaip ją suradau.

Prieš pusę metų aš nusipirkau užmiesčio namą už kelių mylių nuo Reno; per pastaruosius trisdešimt metų vienas po kito pasikeitė penki ar šeši namo savininkai. Aš norėjau šį tą pertvarkyti pirmame aukšte; vienos sienos įduboje įtaisytoje spintoje darbininkai atrado rankraštį – keletą moterišku braižu prirašytų sąsiuvinų, pasakojančių istoriją, kurią netrukus perskaitysite. Radinį atnešė man; jį perskaičiau su dviem tuo metu pas mane viešėjusiais draugais, ir nuo tada jie nesiliovė mane įkalbinėti, kad reikia ją atspausdinti; aš taip ir padariau, juolab šioje istorijoje nerasime mums žinomų asmenų. Sprendžiant iš datos rankraščio gale, jis parašytas prieš keturiasdešimt metų¹; mes pakeitėme dviejų jame paminėtų ir jau mirusių žmonių pavardes. Tai, kas pasakyta apie juos, nėra labai reikšminga, bet tai nesvarbu: visuomet yra apdairiau pašalinti pavardes.

¹ Apie 1690 metus: Mariana pasakoja savo istoriją jau sulaukusi 50-ties; vadinasi, ji gimė apie 1640 m. ir į Paryžių atvyko apie 1656 m.

Štai ir viskas, ką aš norėjau pasakyti; ši įžanga man pasirodė reikalinga; ją parašiau taip, kaip gebėjau, juk nesu rašytojas; tai vienintelės išspausdintos mano parašytos eilutės.

Dabar pereikime prie pačios istorijos – vienos moters papasakotos savo gyvenimo istorijos; mes nežinome, kas ji buvo. Tai *Marianos gyvenimas*; ji pati šitaip pasivadino savo istorijos pradžioje; vėliau ji tampa grafiene, rašo vienai savo draugei, kurios vardas nenurodytas; ir tai viskas, ką mes žinome.

Mieloji drauge, aš nesitikėjau, kad jūs manęs paprašysite papasakoti visą savo istoriją po to, kai su jumis pasidalinau keliais savo gyvenimo įvykiais, ir viską paskelbti atskira knyga. Išties, tai nepaprasta istorija, bet užrašydama aš ją sugadinsiu, nes kurgi galėčiau išmokti stiliaus gudrybių?

Kai mes, gražios moterys, nes aš ir save galėjau joms priskirti, parodome truputį proto, tai nebūna protingesnių už mus; tada vyrai nebeįstengia įvertinti mūsų žodžių; jie klausosi žiūrėdami mums į veidą, ir mūsų kalbas papildo tai, ką jie regi.

Pažinojau vieną gražią moterį, kurios pokalbiai buvo vienas žavumynas, niekas pasaulyje nekalbėjo taip, kaip ji – taip gyvai, taip neapsakomai subtiliai; žinovai nenustygdavo iš malonumo. Bet ji užsikrėtė raupais, kurie ją nepaprastai subjaurojo; kai vargšė moteris pasirodė po ligos, iš jos buvo likusi tik įkyri tauškalė. Taigi matote, kaip protas anksčiau pasinaudojo jos veido gražumu! Galimas daktas, kad ir mano veidas bus pasitarnavęs protui tais laikais, kai buvau laikoma labai gražia. Atsimenu, kokios anuomet buvo mano akys, ir manau, kad jos mane pačią lenkė protu.

Kaip dažnai nustebdavau, pasakiusi tokius žodžius, kurie, atskirai paimti, būtų nuskambėję nei šiaip, nei taip. Be valiūkiškų juos lydinčių šypsenų būčiau sulaukusi daug mažiau pagyrimų, o jeigu raupai būtų parodę tikrąją mano proto vertę, tai, garbės žodis, manau, kad būčiau daug ko netekusi.

Pavyzdžiui, vos prieš mėnesį jūs man priminėte vieną dieną (o nuo tos dienos prabėgo jau dvylika metų), kai per pietus visi be galo žavėjosi mano šnekumu. Ką gi, iš tiesų aš jaučiausi tikra vėjavaikė! Patikėkite, dažnai taip elgdavausi tyčia, kad pažiūrėčiau, kaip ilgai moterys gali kvailinti vyrus. Mane lydėjo sėkmė, bet užtikrinu jus, kad bjaurios moters lūpose mano paikystės būtų pasirodžiusios vertos beprotnamio; be to, aš gal privalėjau būti kuo malonesnė savo kalbomis. Dabar, kai grožis jau išblėso, matau, kad esu laikoma vidutiniško proto moterimi, o vis

dėlto jaučiuosi daug labiau patenkinta nei bet kada. Tačiau jūs norite, kad aprašyčiau savo gyvenimą, ir šiuo prašymu skatinate mano draugiškumą, todėl būkite patenkinta; aš verčiau įvairysiu jums nuobodulį, negu atmesiu prašymą.

Aš ką tik užsiminiau apie stilių, bet tikrai nežinau, kas tai yra. Ką daryti, norint jį įgyti? Ar tas, kurį randu knygose, yra geras? Tada kodėl jis man taip dažnai nepatinka? Ar mano laiškų stilius jums atrodo pakenčiamas? Tai ir toliau taip rašysiu.

Nepamirškite, kad pažadėjote neatskleisti, kas aš esu; noriu, kad tik jūs viena žinotumėte apie mane.

Prieš penkiolika metų aš dar nežinojau, ar gimiau iš kilmingų tėvų, ar ne; esu pavainikė ar teisėta duktė. Tokia pradžia panaši į romaną; tačiau aš nieko neišgalvoju, rašau faktus, kuriuos papasakojo mane užauginę žmonės.

Vagys kelyje užpuolė į Bordo važiuojančią karietą; du viduje sėdėję vyrai pasipriešino ir iš pradžių sužeidė vieną plėšiką, bet paskui buvo nužudyti su kitais trimis keleiviais. Abu vežėjai taip pat neteko gyvybės; karioje liko tik Sanso kanauninkas ir aš – iš pažiūros kokių dvejų trejų metų mergytė. Kanauninkas paspruko, o aš, įsmukusi į tarpą prie karios durelių, nežmoniškai klykiau, kone dusau, prislėgta sužeistos moters kūno, ji puolė laukan norėdama ištrūkti, parkrito ir mirė.

Arkliai stovėjo kaip įbesti, o aš buvau įstrigusi gerą ketvirtį valandos ir vis rečiau nepajėgdama išsivaduoti.

Beje, tarp nužudytųjų buvo dvi moterys: viena graži, apie dvidešimties metų amžiaus, o kita – maždaug keturiasdešimties; pirmoji dailiai apsitaisiusi, antroji vilkėjo panašiai kaip kambarinė.

Jeigu viena iš jų buvo mano motina, tai greičiausiai ta jaunoji gražiais drabužiais; atrodo, aš kiek panaši į ją, bent taip sakė žmonės, kurie matė mirusiąją ir atrado mane, be to, ir dėl savo dailių rūbėlių negalėjau būti kambarinės duktės.

Pamiršau jums pasakyti, kad ant vieno karios arklio jojęs liokajus sužeistas pasileido per laukus ir nuilsęs parkrito ant žemės gretimo kaimo prieigose, ten ir mirė neatskleidęs, pas ką tarnavo; prieš išleisdamas paskutinį kvapą tepasakė, kad buvo nužudyti jo šeiminkas su žmona; tai jo vieninteliai žodžiai, iš kurių nieko tikro nesužinota.

Man taip beklykiant prispaustai žuvusios jaunosios moters kūno, pro šalį pašto arkliais jojo penki ar šeši karininkai ir sustojo išvydę baisų vaizdą – kelis prie karios tisančius žmones, išgirdę viduje rėkiantį vaiką; sustojo gal iš smalsumo,

kurį neretai sužadina baisūs dalykai, o gal norėdami pažiūrėti, kas tas klykiantis vaikas, ir jam suteikti pagalbą. Pažvelgę į karietos vidų, pamatė dar vieną užmuštą vyrą, prie durų gulinčią negyvą moterį ir suprato iš riksmo, kad ir aš ten esu.

Man paskui pasakojo, kad vienas jų ragino joti toliau, bet kitas, pasigailėjęs manęs, visus sulaikė, pirmasis nušoko ant žemės, atidarė dureles, prie kurių buvau prispausta, ir kiti pasekė jo pavyzdžiu. Nuo to, ką pamatė, jie pašiurpo: prie mano veido prisispaudęs jaunosios damos skruostas jį visą nudažė krauju. Jie nustūmė tos damos kūną ir mane, visą kruviną, ištraukė iš po jos.

Tai padarius reikėjo nutarti, kaip pasielgti su manimi, kur mane padėti; netoliese pastebėję kaimelį, jie nutarė mane ten nugabenti ir padavė vienam tarnui, kuris mane apgaubė savo apsiaustu.

Jie ketino palikti mane pas kaimo kleboną, kad jis surastų ką nors, kas galėtų pasirūpinti vaiku; tuo metu klebonas, į kurio namus raitelius palydėjo visi kaimelio gyventojai, viešėjo pas vieną savo kolegą; namie rado tik klebono seserį, labai pamaldžią netekėjusią moterį, kuriai manęs taip pagailo, kad ji panoro pasilikti nelaukdama brolio pritarimo; vietinio pono notaras visa tai, ką jums papasakojau, net surašė į protokolą.

Paskui visi mano palydovai kilniai paaukojo šiek tiek pinigų, kuriuos, sudėję į piniginę, paliko kunigo seseriai; tada visi išsiskirstė kas sau.

Kunigo sesuo man ir perdavė visa tai, ką jums čia papasakojau.

Esu tikra, kad jus sujaudinau; vargu ar įmanoma gyvenimo pradžioje išgyventi didesnę ir keistesnę netektį. Laimė, aš nesuvokiau, kas atsitiko; nes ką gali suprasti dvejų metų vaikas.

Aš nežinau, kur pasidėjo karieta, ir kaip buvo pasielgta su nužudytais keleiviais; mano istorijai tai visai nesvarbu.

Po trijų ar keturių dienų keli plėšikai buvo sučiupti, bet, tarsi vienos nelaimės būtų per maža, jų pagrobtuose aukų drabužiuose nebuvo rasta nieko, kas suteiktų žinių apie mano šeimą. Veltui buvo peržiūrėtas keleivių sąrašas, kurį visada privalu užpildyti, tai nieko nedavė; išsiaiškinta, kas jie tokie buvo, išskyrus vieną poniją ir vieną raitelį, kurių keistokos pavardės niekam negirdėtos, o gal jie ir nepasakė tikrųjų vardų. Tiktai tapo žinoma, kad jie užsisakė penkias vietas, tris – suaugusiems ir mažai mergytei, o kitas dvi – liokajui ir kambarinei, kurie taip pat buvo nužudyti.

Dėl viso šito mano kilmė liko paslaptis, ir toliau aš priklausiau vien nuo žmonių gailestingumo.

Mane priglaudęs klebonas, taip pat – ir jo sesuo neatsisakė manęs auklėti, o dėl savo didžiulės nelaimės aš sulaukiau nemažai paramos.

Iš visų aplinkinių vietovių žmonės ateidavo manęs pasižiūrėti: visiems rūpėjo mano veidas, jis tapo smalsumo objektu; veido bruožuose tariamai įžiūrėdavo kažin ką, kas priminė mano nuotyki; aš jiems sužadindavau romantinius jausmus. Buvau dailutė, švelnaus veidelio; jūs nepajėgtumėte įsivaizduoti, kaip man šitai pasitarnavo, koks subtilus ir kilnus gaudulys sukildavo žmonių širdyse. Nelaimės ištikta mažytė princesė nebūtų sulaukusi daugiau meilės dėmesio; aš įkvėpdavau ne tiek užuojautą, kiek pagarbą.

Ypač ponios domėjosi manimi, negaliu jums nė apsaityti kaip jos varžėsi, kuri įteiks gražesnę dovaną, atneš dailesnę suknytę.

Klebonas, nors buvo tik kaimo kunigas, pasižymėjo dideliu protu ir buvo kilęs iš labai geros šeimos; jis dažnai sakydavo, kad niekada nebuvo girdėjęs, jog tos ponios vadintų gailestingumu tai, ką dėl manęs padarė; tas žodis skambėjo per daug šiurkščiai ir žeidė jų švelnius jausmus.

Todėl, kalbėdamas apie mane, jos niekada nesakydavo „toji mergytė“, bet visuomet – „tas mielas kūdikis“.

Kai kalba pasisukdavo apie mano tėvus, tai jų būta užsieniečių, be jokios abejonės, užėmusių aukščiausią padėtį savo šalyje; jokių būdu negalėjo būti kitaip; ponios viską žinojo, lyg pačios būtų mačiusios: tuo klausimu jos turėjo savo nuomonę, kurią kiekviena dar papildė atskirais samprotavimais, o paskui tuo patikėjo, tarsi pačios nebūtų visko prasimaniosios.

Bet viskas praeina, taip pat – ir gražūs jausmai, kaip ir visa kita. Kai su mano nuotykiu visi apsiprato, jis mažiau žadino vaizduotę. Įprotis nuolat mane matyti išsklaidė jausmus, man turėjusius tokių dosnių padarinių, užgeso poreikis man rodyti meilę; tai buvo tik laikinas malonumas, ir po pusmečio „tas mielas kūdikis“ pavirto vargše našlaite, kuriai teko išmukti žodį „gailestingumas“: visi kalbėjo, kad aš jo tikrai verta. Daugelis kitų klebonų siūlėsi priimti mane, nes tas, pas kurį gyvenau, buvo neturtingas. Apylinkės ponių religiniai jausmai man nebuvo tokie palankūs kaip jų beprotystė; nauda iš jų nebuvo didelė, ir aš būčiau buvusi verta vien didelio gailesčio, jeigu ne klebono ir jo sesers meilė man.

Klebono sesuo mane augino taip, tarsi būčiau buvusi jos duktė. Aš jums jau minėjau, kad brolis ir sesuo buvo gimę labai geroje šeimoje; žmonės kalbėjo, kad jie prarado palikimą dėl vienos teismo bylos; brolis apsigyveno šitoje klebonijoje, sesuo atvyko paskui jį, nes abu labai mylėjo vienas kitą.

Paprastai, kai sakoma: kaimo klebono sesuo arba dukterėčia, turima omenyje gana šiurkšti moteris, beveik valstietė.

Bet šioji sesuo buvo kitokia – labai protinga ir išauklėta moteris, garsėjusi dideliu padorumu.

Dažnai, žvelgdama į praeitį, vėl regiu jai iš akių bėgančias ašaras, kai pagalvodavo apie mano nelaimę, o aš taip pat ją mylėjau kaip savo motiną. Prisipažįstu ir tai, kad mokėjau žaviai ir meiliai elgtis, o tai visai nebūdinga paprastam vaikui; buvau švelni ir linksma, grakščių judesių, guvaus proto, veidelis žadėjo būti gražus, ir šis pažadas vėliau su kaupu ištesėtas.

Aš praleidžiu visus savo lavinimosi metus, per kuriuos išmokau daryti visokias moteriškas gražmenas; toks išmanymas paskui man labai pravertė.

Man buvo maždaug penkiolika metų, tikrojo amžiaus niekas nežinojo, kai vienas klebono giminaitis jam ir jo seseriai – savo vieninteliems paveldėtojams – iš Paryžiaus pranešė, kad sunkiai serga; tas dažnai jiems laiškus rašydavęs žmogus meldė vieną arba kitą skubiai atvažiuoti, jeigu nori jį dar pamatyti prieš mirtį. Klebonas buvo per daug prisirišęs prie savo pareigų ir nenorėjo palikti parapijos, todėl pasiūlė važiuoti seseriai.

Iš pradžių ji neketino drauge vežtis manęs; bet likus dviem dienoms iki kelionės pradžios, matydama, kokia aš nusiminusi ir nelaiminga, tarė: „Mariana, kai manęs nebus, jūs labai liūdėsite, todėl nusiraminkite, aš noriu, kad mes vyktume kartu, ir, tikiuosi, brolis tam neprieštaraus. Pastaruoju metu aš vis galvoju apie jus: norėčiau jus įtaisyti pas kokią nors prekybininkę, nes jau laikas pagalvoti apie jūsų ateitį; kol mudu, brolis ir aš, gyvi, mes visada jums padėsime, jau nekalbant apie lėšas, kurias paliksime po mirties; bet šito per mažai, mūsų santaupos nėra didelės; nemanau, kad giminaitis, pas kurį važiuojame ir kurio paveldėtojais esame, yra labai turtingas; todėl jums reikia pasirinkti profesiją, kuri leistų susikurti vietą gyvenime. Brangioji Mariana, aš jums tai sakau, nes darotės protinga, ir kol dar esu šiame pasaulyje, man būtų didelė paguoda matyti jus ištekėjusią už kokio garbingo žmogaus arba bent gerai įsitaisiusią; aš šito labai trokštu.“

Išklausiusi šiuos žodžius, aš puoliau jai į glėbį, apsiverkiau, pravirko ir ji, nes buvo geriausia būtybė pasaulyje iš visų man pažįstamų; be to, ir mano širdis buvo ir liko gera.

Tą akimirką klebonas įėjo į kambarį. „Kas yra? – kreipėsi į seserį, – aš matau, kad Mariana verkia.“ Tada ji jam pakartojo, apie ką mudvi kalbėjomės, ir ketinimą mane pasiimti į Paryžių. „Aš neprieštaruju, – atsiliepė jis, – bet jeigu ji ten pasiliks, mes jos nebepamatysime, ir man dėl to labai liūdna, nes labai myliu vargšę mergytę. Mudu ją užauginome, aš jau esu senas, ir galbūt visam laikui atsisveikinu su ja.“

Jūs matote, koks jaudinantis buvo mūsų pasikalbėjimas. Aš nieko neatsakiau klebonui, bet pradėjau dar labiau kūkčioti. Mano ašaros juos labai sugraudino, ir priėjęs gerasis klebonas tarė: „Mariana, važiuokite kartu su mano seserimi dėl savo ateities, kuri man svarbesnė už viską. Mes jums atstojome tėvus, kurių Dievo valia negalėjote pažinti, kaip ir nė vieno giminaičio; todėl, kol būsime gyvi, nieko nedarykite nepasitarusi su mumis; ir jeigu mano sesuo jus paliks Paryžiuje gerai įsikūrusią, vis tiek visada kreipkitės, kai tik prireiks mūsų patarimų; arba – sugrįžkite, mes visada jums pagelbėsime.“

Aš tikrai neperpasakosiu viso to, ką jis man pasakė prieš išsiskiriant; sutrumpinu savo pasakojimą, nes numanau, kad šios mano vaikystės akimirkos jums nuobodžios; tai nėra labai įdomu, ir aš nekantrauju pereiti prie kitų įvykių; turiu daug ką papasakoti; juk tik iš meilės jums ėmiausi rašyti istoriją, kuri bus labai ilga: aš primarginsiu daugybę popieriaus lapų; bet dabar nenoriu apie tai galvoti, privalau nepasiduoti tinguliui, todėl pradėkime.

Taigi mes, kunigo sesuo ir aš, leidomės į kelią ir pagaliau atvykome į Paryžių; teko pervažiuoti beveik visą miestą, kol sustojome prie mano minėto giminaičio namų.

Aš jums nemoku apsakyti, ką jaučiau išvydusi tą didžiulį miestą, jo triukšmą ir minias žmonių, ir gatves. Pasijutau tarsi patekusi į mėnulio karalystę²; apstulbusi, nieko negalvodama ėjau į priekį, dairiausi išplėtusi akis, stebėjausi, ir tiek.

Vis dėlto, kol galų gale pasiekėme giminaičio namus, aš atsitokėjau ir pradėjau mėgautis tuo, kas vertė mane stebėtis: širdis smarkiai plakė, viskas mane žavėjo,

2 Turima omenyje prancūzų dramaturgo Anne'o Mauduit de Fatouville'io (?–~1710) komedija „Arlekinas, mėnulio valdovas“ (*Arlequin empereur de la lune*, 1684). Paryžius Marianai — didžiulė iki šiol nepatirtą naujovė.

aš kvėpiau orą, kuris džiugino dvasią. Tarp mano vaizduotės ir to, ką regėjau aplinkui, mezgėsi švelni simpatija; aš nujaučiau, kad iš aibės skirtingų dalykų aš galėsiu patirti tiek ir tiek man dar nežinomų pramogų; pagaliau, man atrodė, kad čia visur slypi malonumai. Spręskite pati, ar čia nepasireiškė tikrasis moters instinktas, ir gal net manęs laukiančių nuotykių pranašas.

Lemtis nedelsdama jais pasirūpino, nes tokios moters kaip aš gyvenime nereikia pamiršti likimo. Giminaitis, pas kurį keliavome, mums atvykus jau buvo miręs; žmonės sakė, kad pasimirė prieš parą.

Tai dar ne viskas – jo namus radome užantspauduotus; tas žmogus vertėsi prekyba, ir kreditoriai įsivaizdavo, kad liko jiems skolingas daugiau, nei turėjo pinigų.

Aš jums nepasakysiu, kokie buvo kreditorių argumentai, šitų dalykų nesuprantu; tik atsimenu, kad mes negalėjome apsistoti pas jį, kad visas turtas buvo aprašytas, o po daugybės pasitarimų, kurie užtruko tris ar keturis mėnesius, mums buvo pranešta, jog negalime tikėtis nė mažiausio palikimo, ir apmaudu, kad nebėra pinigų, nes būtų buvę geriau atsiskaityta su skolintojais.

Štai kaip pavyko mūsų kelionė! Klebono sesuo dėl jos taip susisielojo, kad pasiligojo užėigoje, kurioje buvome apsistojusios.

Deja, ji sielvartavo daugiausia dėl manęs: tikėjosi, kad giminaičio palikimas leis pasirūpinti mano ateitimi; beje, toje nenaudingoje kelionėje išleido pinigus, atsivežta suma greitai tirpo, o brolis, kuris turėjo tik vieną parapiją, vargiai būtų įstengęs atsiųsti daugiau. Negana to, ji susirgo. Kokia nelaimė!

Aš girdėjau jos atodūsius; brangioji globėja mylėjo mane dar labiau, nes matė vertą didžiausio gailėsčio; o aš ją guodžiau, kuo meiliausiai ja rūpinausi, tai dariau iš visos širdies, nes buvau kupina meilės; jautri širdis pralenkė protą, nors šis jau buvo gana brandus.

Jūs, aišku, numanote, kad ji pranešė klebonui mus ištikusius įvykius; tačiau būna tokių dienų, kai nelaimės įnirtingai užpuola žmogų (nes negali galvoti kitaip): praėjus šešioms savaitėms po mūsų išvykimo tas garbingas žmogus susiruošė aplankyti savo kolegų ir parkrito; pagyvenusiems žmonėms tokie kryčiai pavojingi; nuo to laiko jis nebesikėlė iš patalo ir niekaip negerėjo; tuo pat metu sulaukė blogų sesers naujienų ir pasidarė visiškas ligonis, todėl buvo priverstas surasti įpėdinį; dėl viso šito nusilpo jo dvasia ir kūnas. Vis dėlto įstengė mums perduoti šiek tiek pinigų; toliau jis, galima sakyti, tapo išbrauktas iš gyvųjų pasaulio.

Aš ir dabar sudrebu visa tai prisiminusi; atrodo, kad žemėje dorybei nėra vietos, nes jai čia skirta tik kentėti.

Klebono sesuo beveik nebeturėjo vilčių pasveikti, kai mus pasiekė žinia apie jos brolio būklę. Skaitant mums tai pranešantį laišką, ji suriko ir apalpo. Tuo metu aš, paplūdusi ašaromis, šaukiausi pagalbos; ji atgavo sąmonę ir neišliejo nė ašaros. Nuo tos akimirkos aš mačiau ją drąsiai susitaikiusią su likimu; ji man rodė nebe ankstesnį nerimastingą draugiškumą, bet tyrą ir patiklų švelnumą, su kuriuo mane perdavė į rankas Tam, nuo kurio viskas priklauso.

Jau atsigavusi iš nuoalpio ir mums likus vienoms, ji mane pakvietė prieiti arčiau, nes turėjo daug ką pasakyti. Mieloji bičiule, leiskite jums perteikti dalį jos kalbos: man brangus jos žodžių atminimas, ir jie buvo paskutiniai, kuriuos iš jos išgirdau:

„Mariana, – tarė ji, – aš nebeturiu brolio; nors jis dar gyvas, bet tarsi jau būtų miręs ir jums, ir man. Nujaučiu, kad ir manęs greitai neteksite; bet tokia Dievo valia, ši mintis mane guodžia, kad ir kokioje liūdnoje padėtyje jus palieku: dėl jūsų Jis turi savų ketinimų, kurie vertesni negu manieji. Gal aš dar kiek patrauksiu, o gal numirsiu užėjus pirmajam silpnumui (jos žodžiai visiškai išsipildė). Nenorėčiau jums įduoti man dar likusius pinigus; jūs esate labai jauna, ir kas nors galėtų jus apgauti; noriu patikėti pinigais mane aplankančiam vienuoliui; aš jį paprašysiu protingai naudoti tas lėšas jūsų labui; šis vienuolis gyvena kaimynystėje; jeigu šiandien neateis, rytoj turėsite jį atvesti, kad su juo pasikalbėčiau. Be šios vienintelės priedermės, kurią privalau dėl jūsų padaryti, turiu jums tik vieną priesaką: visada būkite išmintinga. Aš jums įdiegiau dorybės meilę; jeigu nepamiršite savo auklėjimo, tai, Mariana, paveldėsite didžiausią lobį, kokį tik įmanoma gauti, nes šis lobis bus jūsų pačios, jūsų sielos brangiausias turtas. Tiesa, mano vaikeliai, tai nereikia, kad dorybė jums sukraus žemiškus turtus ir kad nepatirsite vargo; bet, galimas daiktas, Dievas apdovanos jūsų išmintį dar šiame pasaulyje. Dorieji yra reti, bet apstu tokių, kurie vertina dorybę; gyvenime būna tūkstančiai progų, kai dori žmonės žutbūtinai reikalingi. Pavyzdžiui, tuokiamasi tik su dora mergina; jeigu ji beturtė, ją veddamas neprarandi garbės; jeigu turtinga, bet be doros, ją vedęs garbės neįgys; dukra mano, vyrai visada šitaip mąsto, tai jų kraujyje; kada nors jūs susikursite padėtį; be to, dorybė yra švelniausia paguoda tyroms širdims! Tegu jie neturtingi, bet jų skurdas neamžinas, gyvenimas toks trumpas! Vyrai, kurie labiausiai šaiposi iš to, kas vadinama išmintimi, vis dėlto įžūliai elgiasi su moterimis, kurios leidžiasi sugundomos, akiplėšiškai reiškia savo teises, jas žiauriai baudžia už paklydimą; moterys, praradusios garbę, iš kurios juokiasi vyrai, jų akyse atrodo didžiausios vargšės, bejėgės, nupuolusios; iš tiesų, dukra mano,

užtenka nors truputį pagalvoti, kad neišklystum iš doro kelio. Nes, kai pagalvoji, argi kas norėtų pasidaryti turtingas gėdos kaina?“ Vienas iš namiškių, įėjęs į kambarį, jai sutrukdė pasakyti ką nors daugiau; jūs greičiausiai norėtumėte sužinoti, ką aš atsakiau. Nieko, nes man pristigo jėgų. Jos žodžiai ir kalbos apie mirtį sukrėtė mano dvasią; aš laikiau jos ranką, kurią apibėriau bučiniiais, tai ir tiek. Bet įsidėmėjau viską, ką ji man sakė, ir jos kalbą jums perduodu beveik žodis į žodį, taip nepaprastai aš buvau sukrėsta; tada man buvo mažiausiai penkiolika su puse metų ir pakankamai proto, kad viską suprasčiau.

Dabar pažiūrėkime, kaip aš tuo pasinaudojau. Kiek paikysčių jums tuojau papasakosiu! Ar turi jaustis išmintingas tik tada, kai tavo išminties niekam nereikia? Kas turima omenyje, kai kalbant apie kokį nors žmogų pasakoma, kad jis subrendęs? Tai netikęs pasakymas: jo branda yra greičiau kvailybės amžius. Kai ateina branda, mes į ją žvelgiame kaip į nepaprasto grožio papuošalą, kuriuo nuolat gėrimės, kurį didžiai vertiname, bet niekada nepanaudojame. Nepykite dėl šiokių tokių mano pamąstymų; retkarčiais aš jų įterpsiu; dėl savo silpnybių įgijau teisę taip elgtis. Tačiau tęskime. Iki šio laiko aš priklausiau nuo kitų, o netrukus priklausysiu tik pati sau.

Klebono sesuo buvo prasitarusi, kad mirtis greičiausiai ištiks, vos tik vėl apims silpnumas, ir jos žodžiai išsipildė. Tą naktį aš neatsiguliau, likau budėti prie jos. Ji gana ramiai išmiegojo iki antros valandos nakties; tada išgirdau ją dejuojant; pribėgau prie lovos, ėmiau kalbinti, bet ji nebepajėgė atsakyti. Tik vos vos spustelėjo man ranką, ir aš pamačiau jos blėstantį veidą.

Tada mane suėmė išgąstis, ir jis stiprėjo kartu su mintimi, kad aš jos netenku; mane apleido sąmonė, niekada dar nebuvau pajutusi tokio siaubo; atrodė, kad visas pasaulis virto dykuma, kur aš esu vienui viena. Suvokiau, kaip ją mylėjau ir kaip ji mylėjo mane; visos šios mintys be galo ryškiai suskambo sielvarto suspaustoje mano širdyje.

Dieve mano! Kiek skausmo gali ištvirti mūsų siela, kokie neišmatuojami žmogaus jausmai! Jums prisipažįstu, kad, gerai pagalvojus, sielvarto, kurį visi galime išgyventi, patirtis yra vienas klaikiausių dalykų mano gyvenime; greičiausiai dėl ano klaiko man labai patinka dabartinė mano vienvė.

Aš tikrai nesu filosofė, ir man tai visai nerūpi, nes manau, kad filosofija teišmoko daugiažodžiauti; taip, filosofai, kuriuos girdėjau samprotaujančius, iš tiesų labai protingi; bet man rodos, kad jie šiek tiek panašūs į naujienų skleidėjus: pritrūkę naujienų, jas sukuria arba, jeigu išgirstosios jiems nepatinka, pagražina.

Mano nuomone, tik jausmai gali atskleisti daugmaž tikrus dalykus apie mus, ir nereikia perdėm pasikliauti saviškais proto įsivaizdavimais, nes juk protas yra didysis fantazuotojas.

Tačiau nebepertraukime pasakojimo; aš labai susigėdau dėl ką tik pasakytų minčių, nors buvau itin patenkinta jas rašydama; jūs įsitikinsite, kad man tai labai prie širdies, nes, kaip sakoma, sunkus tik pirmas žingsnis. Ak, kodėl gi nepasidalinti mintimis? Ar dėl to, kad esu moteris ir nieko neišmanau? Sveikas protas būdingas abiem lytims; aš nieko nenoriu mokytis; man jau daugiau kaip penkiasdešimt metų; kartą vienas garbingas ir mokslingas vyras pasakė, kad, nors aš nieko nežinau, nesu didesnė neišmanėlė už tuos, kurie žino daugiau už mane. Šitaip man kalbėjo žymus mokslininkas; pasitaiko akimirku, kad ir vyrams, nepaprastai besididžiuojantiems savo žiniomis, iš širdies gelmių išsprūsta tiesos žodžiai, ir jie pasijunta tokie nuvarginti savo išpuikimo, jog trumpam jį pamiršta ir pasijunta visiškai neišmanėliai, kokie ir yra iš tikrųjų; jiems nuo to palengvėja, o aš, savo ruožtu, jaučiau norą pasidalinti keliomis mintimis, ką galvoju apie juos.

Mane užplūdo mirtinas sielvartas matant mirstančią dorąją moterį, kuriai už viską buvau dėkinga; kad ir kiek ji būtų kalbėjusi apie savo mirtį, aš neišsivaizdavau, jog ji nebepakils iš ligos.

Namuose nuskardėjo mano riksmas, kurie visus pažadino; šeimininkas ir šeimininkė, nujausdami tiesą, atsikėlė ir pasibeldė į mūsų kambario duris; aš atidariau nesuvokdama, ką darau; jie kreipėsi į mane, o mano atsakymas tebuvo šauksmai; jie išsyk suprato šio sielvarto priežastį ir puolė pagelbėti mirstančiai ar net jau mirusiai moteriai, nes ji gulėjo sustingusi; po pusvalandžio įsitikinta, kad ji mirusi. Atėjo tarnai, kilo bruzdesys, per kurį aš netekau sąmonės, ir mane, bejausmę, pernešė į kitą kambarį. Aš nieko nepasakosiu apie savo tuometinę būseną, jūs suprantate kodėl; šis pasakojimas mane pačią vis dar jaudina.

Taigi aš likau visiškai viena, be jokio patarėjo, turėdama kokių penkiolikos su puse metų gyvenimo patirtį. Velionė buvo mane pristačiusi kaip savo dukterėčią, be to, aš atrodžiau sumani mergaitė, todėl užėigoje man davė apyskaitą apie visus, jų žodžiais, globėjos turėtus daiktus, kurių menka vertė netraukė didesnio dėmesio; šiaip ar taip, man viskas buvo perduota. Vis dėlto dalis baltinių buvo pavogta kartu su kitais keliais daikteliais; aš manau, kad iš keturių šimtų livrų, kurie, mano žiniomis, jai buvo likę, pasisavino gerą pusę; aš dėl to pasiskundžiau, bet labai neryžtingai, ir nedrįsau protestuoti.

Paskendusi neviltyje aš nieko nebeėmiau į širdį. Nebemačiau nė vieno žmogaus, kuriam rūpėčiau aš pati ir mano gyvenimas, todėl ir aš niekuo nebesidomėjau; tokios mintys mane panardino į ramybę primenančią būseną, bet tokia ramybė labai nepavydėtina; ji verta didesnės užuojautos negu pati juodžiausia neviltilis!

Visi užėigos gyventojai lyg ir rodė man didelį dėmesį, ypač šeimininkas ir jo žmona; jie mane švelniai guodė dėl šios nelaimės, iš kurios patys turėjo naudos; pasaulyje knibžda tokių žmonių; dažniausiai niekas taip stropiai netrokšta palengvinti jūsų kančių kaip apgavikai, kurie jas sukėlė ir jomis pasinaudojo.

Aš leidau parduoti drabužius, už kuriuos šeimininkų nuožiūra gavau šiek tiek pinigų; prieš dvi savaites netekau savo brangios tetos, kaip ją čia vadino, o aš ją mieliau būčiau pavadinusi brangiąja motina arba ir vienintele drauge, nes ji pasižymėjo visomis geriausios draugės savybėmis, turėjo švelniausią, pastoviausią tikro draugiškumo įkvėptą širdį; manoji draugė mirė prieš dvi savaites, kurias aš praleidau užėigoje nežinodama, ką daryti, nieko nesiimdama, bet štai vieną dieną pasirodė mano minėtas vienuolis, pirma dažnai lankydavęs velionę; pats pakilęs po ligos dabar atėjo pasiteirauti, kaip ji laikosi. Jis sielvartingai priėmė žinią apie jos mirtį; man buvo malonu jį išvysti, nes jis vienintelis, žinojęs mano gimimo paslaptį, kurią velionė jam buvo patikėjusi, o aš žinojau, kad jam tai buvo papasakota.

Jį be galo sujaudino mano nelaimė ir toji apatija, į kurią mane nugramzdino sielvartas; jis kalbėjosi su manim pačiais jautriausiais žodžiais, atskleidė pavojus, man grėsusius šitoje užėigoje, kurioje likau visai viena, be jokio žmogaus, galinčio manimi pasirūpinti; ir iš tiesų padėtis buvo kebli: mano veidas buvo labai malonus, o aš pati – tokio amžiaus, kai nekaltas ir šviežiai pražydes grožis yra nepaprastai žavus.

Jo kalba pasiekė tikslą: aš suvokiau savo padėtį ir sunerimau dėl to, ko turėčiau imtis; šis nerimas man dar labiau sujaukė dvasią. „Kur man eiti? – paklausiau jo paplūdusi ašaromis. – Pasaulyje neturiu nė vieno artimo žmogaus, nepažįstu nei tėvų, nei jokių giminaičių! Į ką man kreiptis pagalbos? Kas privalo man ją suteikti? Ką daryti išėjus iš šios užėigos? Tų pinigų, kuriuos gavau, ilgam neužteks, kas nors gali juos iš manęs atimti, juk tai pirmas kartas, kai aš turiu pinigų ir juos leidžiu.“

Gerasis vienuolis nežinojo, ką man atsakyti; galiausiai aš net pajutau, kad tampa jam našta, nes maldavau manim pasirūpinti; juk tie gerieji broliai, padrąsinę jus savo kalbomis, tariasi jau viską dėl jūsų padarę.

Grįžti į kaimą būtų beprotybė, man nebebuvo ten vietos; ten būčiau radusi tik nusilpusio proto senelį, viską pardavusį ir mums atsiuntusį paskutinę pinigų sumą; ir jis baigė savo dienas, globojamas įpėdinio, kurio nepažinojau, kuriam buvau svetima ar bent nesvarbi. Taigi iš tos pusės nebuvo ko tikėtis, ir, tiesą sakant, iš nežinios man sukosi galva.

Vis dėlto vienuolis, ilgai svarstęs ir ieškojęs, prisiminė vieną garbingą žmogų, gailęstingą ir pamaldų, kuris, pasak jo, buvo pasišventęs geriems darbams; vienuolis pažadėjo jau rytoj jam apie mane papasakoti. Bet aš nebeturėjau kantrybės, nebetikėjau man pažadėta ateitimi, nebeįstengiau tiek ilgai laukti, verkiau, aima- navau; vienuolis norėjo išeiti, aš jį sulaikiau, puoliau prieš jį ant kelių: „Nelaukime rytojaus, – sušukau aš, – tuojau pat ištraukite mane iš čia, o jeigu ne, aš pulsiu į baisią neviltį. Ką, jūsų nuomone, aš čia veikčiau? Užeigoje jau pasisavino dalį to, ką turėjau; šiandakt gal atims ir visa kita; mane gali pagrobtį, aš baiminuosi dėl savo gyvybės, visko bijau ir jokių būdu čia nepasiliksiu; verčiau numirsiu, pabėgsiu, ir tuo jus labai nuliūdinsiu.“

Tada baisiai sumišęs ir manimi negalintis nusikratyti vienuolis sustojo, trumpam susimąstė, tada paėmė plunksną, popieriaus ir parašė laiškėlį tam asmeniui, kurį buvo minėjęs. Man garsiai perskaitė laiškėlį, primygtinai Dievo vardu mel- džiantį tą žmogų ateiti į nurodytą užėigą. *Dievas jums skiria*, – buvo rašoma laiškelyje, – *Jo akyse patį vertingiausią gailęstingą darbą, labiausiai pagirtiną iš visų, kuriuos esate atlikę*. Vienuolis, norėdamas jį dar labiau paskubinti, nurodė mano lytį, amžių ir aprašė išvaizdą, pažymėjo, kas gali mane ištikti dėl mano jaunumo ar kitų žmonių sugedimo.

Aš paprašiau nunešti parašytą laiškėlį nurodytu adresu, neleidau vienuoliui išeiti, nes buvau nusprendusi šiandakt nebepasilikti tuose namuose. Tačiau aš nepajėgiau jums tiksliai apibrėžti, kokia buvo mano baimės priežastis, ir būtent todėl toji baimė atrodė tokia didelė; viskas, ką galiu pasakyti, kad mintyse mačiau užėigos šeimininko veidą, į kurį ligi šiol nebuvau gerai atkreipusi dėmesio, o dabar tame veide aš išvelgiau baisius sumanymus; jo žmonos veidas man regėjosi niūrius, klastingas; tarnai atrodė niekam tikę. Ir visi šitie veidai mane vertė drebėti, aš neįstengiau apsiraminti; įsivaizdavau špagų, durklų smūgius, žmogžudystes, vagystes, įžeidimus; man kraujas stingo gyslose nuo įsivaizduojamų pavojų, nes vargas tam protui, kurį užvaldo netramdoma vaizduotė.

Man bedėstant vienuoliui juodas mintis, tarnas, kuris nunešė mūsų laiškėlį, sugri- žęs pasakė, kad to garbingo žmogaus karieta laukia mūsų kieme; jis pats neturėjęs

laiko nei parašyti, nei ateiti, nes buvo užsiėmęs, kai gavo laišką. Bematant susidėjau daiktus; sakytumei, man sugrįžo gyvybė; liečiau pakviesti baisyuosius šeiminkus; tikra teisybė, jie neatrodė labai patikimi, ir vaizduotei buvo menkas niekas paversti juos atstumiančiais. Vienas dalykas akivaizdus: aš visam amžiui įsiminiau jų veidus; jų ligi šiol nepamiršau, nupieščiau juos; o per savo gyvenimą aš sutikau nemažai garbių žmonių, kurių negalėjau pakęsti, nes jų išvaizda kuo nors priminė anuos veidus.

Taigi kartu su vienuoliu įlipau į karietą ir mes nuvykome pas tą asmenį. Tai buvo penkiasdešimties šešiasdešimties metų vyras, dar gana stiprus, labai turtingas, švelnaus ir rimto veido, su matomais prisiimtos kančios požymiais, nukreipiančiais dėmesį nuo jo apkūnios figūros.

Jis mus priėmė nuoširdžiai ir paprastai ir be ilgos įžangos pirmiausia pabučiavo vienuolį, metė žvilgsnį į mane ir mus paprašė sėstis.

Mano širdis plakė, jaučiausi susigėdusi, sumišusi, nedrįsau pakelti akių; mano suglumusi savimeilė nežinojo nė ką galvoti. „Nagi, – kas nutiko“, – pradėdamas pokalbį paklausė mus priėmęs žmogus ir su užuojauta suspaudęs vienuolio ranką savojoje. Tada šis jam papasakojo mano istoriją. „Tai nepaprastas nutikimas, – atsiliepė jis, – ir labai liūdna padėtis! Mano tėve, jūs buvote teisus, kai man parašėte, kad nėra geresnio būdo, kaip pagelbėti šiai panelei. Aš netgi manau, jog dėl daugybės priežasčių pagalba jai reikalingesnė nei bet kam kitam, ir esu jums dėkingas, kad dėl to kreipėtės į mane; laiminu akimirką, jus įkvėpusią man parašyti, nes mane be galo sujaudino išgirstas pasakojimas; dabar pasvarstykime, ką mes čia galime padaryti. Kiek jums metų, brangus vaikelį? – paklausė manęs su nuoširdžia užuojauta. Išgirdusi klausimą aš tik atsidusau, nepajėgdama atsakyti. – Nebūkštaukite, – paragino jis, – kalbėkite atvirai, aš juk noriu būti jums naudingas, o, beje, viskam Dievo valia, turime dėkoti už viską, ką Jis daro; taigi sakykite, kokio maždaug amžiaus esate?“ – „Penkiolika su puse, – tariau, – o gal ir kiek daugiau.“ – „Iš tiesų, – pasakė jis, atsisukęs į vienuolį – iš pirmo žvilgsnio jai duotumėte daugiau, bet panelės veidas man leidžia palankiai galvoti apie jos širdį ir protą, o aš netgi manyčiau, kad ji geros kilmės; jos nelaimė labai didelė, iš tiesų! Kokie nežinomi Viešpaties keliai!“

„Bet grįžkime prie mūsų reikalų, – toliau kalbėjo jis, mintyse pagarbinęs Dievo kelius, – kadangi šiame pasaulyje jūs neturite jokio turto, išsiaiškinkime, ką toliau ketinate daryti; ar velionė globėja buvo ką nors jums numaćiusi?“ – „Ji ketino, – atsakiau aš, – mane įtaisyti pas kokią nors prekiautoją.“ – „Labai gerai, – linktelėjo

jis, – aš pritariu jos sumanymui; o kaip jums pačiai atrodo? Sakykite tiesiai, jūs daug ką galite pasirinkti; pavyzdžiui, viena mano brolienė, labai rimta ir gerokai pasiturinti moteris, neseniai neteko jai patarnavusios panelės, kurią labai mylėjo ir kuriai ateityje būtų padariusi daug gero; jeigu norėtumėte užimti jos vietą, aš esu įsitikinęs, brolienė jus mielai priimtų.“

Toks pasiūlymas mane privertė parausti: „Ak, pone, – sušukau aš, – nors ir nieko neturiu, ir nežinau savo kilmės, man atrodo, kad geriau mirčiau, negu stočiau kam nors tarnauti; jeigu būtų gyvi mano tėvas ir motina, tai, galimas daiktas, pati turėčiau tarnų, užuot kam nors patarnavusi.“

Mano atsakymas nuskambėjo labai liūdnei; tada aš prapliupau ašaromis. „Kadangi esu priversta dirbti, kad išgyvenčiau, – pridūriau raudodama, – verčiau renkuosi nors ir patį menkiausią, patį sunkiausią amatą, kad tik likčiau laisva, susikurčiau sau padėtį, o ne vietą, kurią man siūlote.“ – „Nagi vaikeli, – tarė jis, – nusiraminkite, aš pritariu jūsų mintims, tai reiškia, kad jūs narsi, ir toks išdidumas priimtinas. Tačiau nereikia perdėm laikytis jo įsikibus, tai nebūtų protinga; kad ir kaip palankiai galvotume apie jūsų kilmę, tai jums nesukurs jokios padėties, ir jūs turite su tuo susitaikyti; todėl laikykimės jūsų globėjos, kurios netekote, nuomonės; viskas kainuos daugiau, reikės mokėti už išlaikymą; bet tai nesvarbu, jau šiandien jūs gausite vietą; aš jus nuvešiu pas savo baltinių siuvėją, ten jums patiks; ar jūs patenkinta?“ – „Taip, pone, – atsakiau, – niekada nepamiršiu jūsų gerumo.“ – „Pasinaudokite juo, panele, – įsiterpė vienuolis, iki tolei tylėjęs per visą mūsų pokalbį, – ir tegu jūsų elgesys atlygins šiam ponui už rūpinimąsi jumis, kuriam jį skatina jo gailestingumas.“ – „Aš tikiu, – atsiliepė mūsų naujasis pažįstamas pamaldžiu ir rimtu tonu, – tikiu, kad mano pagalba nėra joks nuopelnas, nes mane labai sujaudino jos nelaimė.“

Paskui jis pakilo ir tarė: „Nebegaiškime laiko, jau vėlu; panele, važiuokime pas tą moterį, kurią paminėjau; o jūs, tėve, galite eiti namo, aš tinkamai pasirūpinsiu tuo, ką man patikėjote.“ Tada vienuolis susiruošė išeiti, aš jam padėjau už visą vargą nutrūkstančiu balsu, nes buvau nepaprastai susijaudinusi, ir pagaliau mes leidomės į kelią mano geradarijo karieta.

Iš prancūzų kalbos vertė Genovaitė Dručkutė
Versta iš: Marivaux. *La Vie de Marianne*. Paris: Gallimard, 1997

Atskirtieji

(ištraukos)

Charles Ferdinand Ramuz

Charles'is Ferdinandas Ramuz (Šarlis Ferdinandas Ramiu, 1878–1947) – garsiausias XX a. šveicarų rašytojas, rašęs prancūzų kalba. Parašė 22 romanus, apsakymų rinkinių, esė knygų, poezijos, libretą spektakliui „Kareivio istorija“ pagal Igorio Stravinskio muziką (2003 m. pastatyta Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje, rež. Birutė Mar). Lietuvių kalba išleistas romanas „Adomas ir Ieva“ (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2015).

C. F. Ramuz sėmėsi temų iš archajiško valstiečių gyvenimo, kurio šaknis įžiūrėjo Biblijoje. Atskleisdamas su gamta susiduriančio žmogaus vienatvę, žemės poeziją, žmogaus prigimties nekintamumą, per konkretybes siekė universalumo, kūrė gana tragišką būties vaizdą. Daug ginčų kėlė C. F. Ramuz kalba ir stilius. Rašytojas manė, kad mokyklose išmokta taisyklinga prancūzų kalba yra negyva, ir teikė pirmenybę šnekamajai kalbai, įdiegė ją ne tik į dialogus, bet ir į pasakojimą, laužė gramatikos ir sintaksės taisykles.

Romane „Atskirtieji“ (1922) vaizduojamas konfliktas tarp dviejų nedidelių bendruomenių, atskirtų vieno Alpių kalno: Berno Oberlando vokiečiųkalbių protestantų ir Valė kantono prancūzakalbių katalikų. Keršydamas vokiečiųkalbiams už ganyklos užgrobimą, Firmenas pagrobia gražuolę Frydą iš kitos kalno pusės. Keliaujantis prekeivis Matijas slapčiomis užmezga su ja ryšį, ir juodu sukuria savo

keršto planą. Per žiemą, manipuluodama Firmenu ir kaimo kvaiileliu Maniu, Fryda pasirūpina viskuo, ko reikia užmačiai įvykdyti, ir sniegui ištirpus jos sužadėtinis Hansas su būriu draugų leidžiasi jos parsivesti...

Pasirinkęs amžinai aktualią „kito“ temą, C. F. Ramuz parodo bendruomenių, kurias skiria ne tik kalnas, bet ir gymis, kalba, papročiai, religija, nesutaikomumą, o kartu ir tokį pat dramatišką individo santykį su minia, neleidžiančią jam nebau-džiamam išsivaduoti iš stereotipų ir pakeisti požiūrio į „kitą“. Šis vienas iš gra-žiausių, meistriškiausiai parašytų ir vienas iš tragiškiausių C. F. Ramuz romanų pasižymi ryškiu vizualiu, kinematografiniu stiliumi, tad nenuostabu, kad buvo du kartus (1933 ir 1984 m.) ekranizuotas.

Vertėja

Popiete ji namie buvo viena. Įsiklausė, išgirdo, kaip atsidarė, o paskui užsivėrė lauko durys: išėjo senoji Tereza. Prieš girgžtelint durims nesigirdėjo jokio garso; ir po to nebesigirdėjo jokio garso – todėl, kad iš vakaro truputį pasnigo. Mirtina tyla, kaip visada, kai pasninga; ji buvo namie viena. Dar kartą išsitraukė laišką, kurį laiko paslėpusi kiklike, darsyk perskaitė: *Matijas man pasakė...* Balsas atsklinda pas ją per kalną; ji pakelia galvą, ji mato prieš akis nedidelius stogus – daugybę baltų keturkampių, atskirtų viršutinės juodo medžio fasadų dalies. Bet vėl iki jos atsklinda balsas, atsklinda per kalną: ...*Širdelė... kur tu?..* Ji atsiliepė: „Aš čia.“ Jis kalbėjo su ja per kalną. Dūmų sruogos, prisikabinusios galu prie kaminų, staiga buvo nuneštos. Vos susidariusios, jos buvo atplėštos, o paskui pamažėle ataugo, kaip ataugtų lapas. Bet ir vėl iš tenai atsklido balsas, ir tas balsas su ja kalba; taigi ir ji kalbėjo per kalną: „Pažadu jums, pasikliaukit manim...“

Ji kalbėjo per kalną, ji sakė: „Pamatysi... Ir galbūt nustebsi, broliuk, bet pamatysi, kaip puikiai aš susidorosiu... Jis, tas čionykštis, nieko nežino, jis nieko nežino; jis matys mane tik besijuokiančią, jis galvos: „Tai dėl manęs...“ Jis nieko nežino, jis matys mane apsilikusią gražiąja suknia, jis sakys sau: „Ji pagalvojo apie mane...“ O aš būsiu galvojusi tikrai apie tave, broliuk... Pamatysi...“

Nedideli stogai – balti keturkampiai – tai šiapus kalno, vienas, antras, dar vienas. Gatvelės apačioj prie tvoros matėsi tik viena galva po juoda fetro skrybėle, ir dar ten stovėjo moteris su vaiku ant rankų. Daugiau nebuvo nė gyvos dvasios. Ir staiga kaip iš po žemių išdygo Maniu.

Jis tebeturėjo savo kaspinus, tik jie buvo visiškai išblankę, tiek ant jų lyta, snigta, tiek juos blukino saulė, plaikstė vėjas, – ir ji vėl apsižvalgė. Nebesimato galvos po fetro skrybėle nei moters su vaiku ant rankų. Ji pabarbeno į lango stiklą. Patyliukais, tik tiek, kad išgirstų Maniu, o belsti garsiai nė nebuvo reikalo, nes jis, nors neapdovanotas dideliu protu, turi puikią klausą.

Jis nusišypsojo, paskui, kaip visada, kai būna patenkintas, pražioja burną. Veido apačioj atsiveria platus juodas plyšys jam stebintis, paskui jis atsistoja, paslysta ant sienojų, pargriūna. Garsiai nusijuokęs, pasileidžia bėgti. Ir štai atbėgo, stovi po langu. Jinai klausosi, jinai girdi jį lipant lauko laiptais, paskui jis vėl porąsyk pargriuvo ant laiptų – taip greitai lipa.

– Maniu, ar čia tu? – šūkteli jį iš už durų. Jis juokiasi, tyliai juokiasi; ji tarė: – Neik čia... – O paskui staiga: – Maniu, tu dar čia? – Jis nusijuokė; ji pasakė: – Užaik.

Ji vėl įsitaisė ant kėdės prie lango ir, paėmusi atraižą raudono audeklo, jį kerpa. Valandėlę daugiau nieko nesigirdėjo, tik kaip žirklys čeksi; staiga ji iš naujo pasižiūrėjo į Maniu, jis vėl prajuko. Ir ji prajuko.

Jis stovėjo prie durų, atrodė didžiulis ir kartu visai mažutis – dėl didžiulės galvos ir kūno, kurio nesimatė.

– Tu geras berniukas, – pasakė ji, – ar norėtum ir toliau būti geru berniuku?

Jis linksėjo galvą, juokėsi, žiojo burną, kiek tik galėjo. Ji paklausė:

– Ar taip? – Jis nusijuokė. – Ar taip? Na, gerai, eikšen... Aš galvojau apie tave, Maniu.

Ji paėmė nuo stalo vieną iš raudono audeklo skiaučių; jų buvo trys, ir ji suklostė jas ratu.

– Pirmiausia duokš savo švarką.

Tai vienas iš tų mėlynos gelumbės švarkų su varinėm sagom, kokius dar nešioja čionykščiai seniai; gerokai per didelis, per ilgas, per dukslus, siekiantis jam iki pėdų, mažiausiai du kartus apsuktas apie juosmenį, apibrizgęs, apiplyšęs, perplyšęs, susiūtas virvelėmis, pilkšvas, nusėtas įvairiausių kilmės dėmėmis, bet raudona kokarda ant jo atrodo tuo gražesnė.

– Prisegsiu ją, – sako ji, – vietoj šių bjaurių išblukusių kaspinų...

– Be to, – sako ji, – tai ne aš daviau tau šias kokardas, šios kokardos – tai aš... Supranti?

Jis linksėjo galvą, o ši, jo galva, buvo tokia sunki, kad galėjo kaskart jį parversti ant žemės.

– Žiūrėk, Maniu, čia raudona – mano spalva. Tu nešioji mano spalvą, tai reiškia, kad tu esi mano, tu man paklūsti, tu esi mano geras draugas... Ar taip, Maniu?

Vis jo klausdama, o jis sakė „taip!“ galva, be galo laimingas. Jis vėl juokėsi, kad net akių nebesimatė, burna buvo plačiai prasižiojusi, visas kūnelis sviro atgal; jinai prilaikė jį už švarko atvarto.

Ji pasakė:

– Vieną iš vieno šono... Bet tu niekam nesakysi, kad jas daviau aš. – Juokais, nes žinojo, kad jis nemoka kalbėti. – Vieną iš vieno šono, kitą iš kito... Pasirodyk, Maniu, koks tu gražus... O dabar skrybėlė...

Ji paėmė skrybėlę jam nuo galvos, prisegė skrybėlės prieky trečią kokardą.

– O dabar užsidėk. Va taip... Stovėk tiesiai... Pasakyk, kad labai mane myli.

Jis kažką sukniškė.

– Pasakyk, kad myli tik mane vieną... Linktelėk galvą... Gerai! Dar kartelį... Pasakyk, kad klausysi tik manęs vienos... Sakyk „taip“, linktelėk galvą. Dar kartelį... Šaunuolis, Maniu!

Ji jam pasakė:

– Eikšen, pabučiuok mane.

Paskui:

– Bėk iš čia! Greičiau bėk! Dar greičiau!

Ji vėl atsisėdo prie lango. O Maniu jau vėl buvo įprastoj vietoj, buvo kaip anksčiau senojoj vietoj, tarsi jos nė nebūtų palikęs, jei ne tos gražios raudonos kokardos; tada jis vieną po kitos apžiūrėjo švarko kokardas (jam tereikėjo palenkti galvą), paskui kokardą ant skrybėlės – tada jam teko nusiimti skrybėlę.

Jis jautėsi kaip našlaitis, nors gyveno su moterimi, kuri nebuvo jo žmona. Atėjo tas metų laikas, kai viskas vienukart pratrūksta ir nieko o nieko nebeatpažįsti. Trys šiaudiniai aviliai sode nebegali tylėti. Pėdas kutena švelni žolė. Upės ištakų vanduo jau nebe toks menkas – buvo kone bespalvis, buvo kaip nereikalingas kelias, kuriuo niekas nevaikšto, o dabar tai judrus kelias, tai kelias, bėgantis į priekį. Bėgantis žemyn vanduo, bėgančios dienos; vynuogynas verkia. Sudygo vasariniai javai, žiemkenčiai siekia tau kelius. Jie vėl išlindo laukan su savo mažais volais, su savo mažomis akėčiomis: jų padargai mažesni nei vidutinio dydžio dėl sunkiai pravažiuojamų kelių ir nedidelio laukų ploto. Ėjo į savo vynuogynus, apgenėjo vynmedžius. Ir Firmenas dar šiandien buvo apsilankęs savajame ir jau grįžęs. Jis išgirdo, kaip aviliai dūzgia sode. Dabar išsitempęs visu ūgiu stovėjo tarp slyvų, kurių sprogstantys lapai atrodė lyg šulinėliai mėlynu dangčiu.

Atsistojo prie vieno kamieno ir atsirėmęs petim į žievę spoksojo žemėn, kur žygiavo voros skruzdėlių.

O bitės dūzgė jau ne tik aviliuose, bet ir tarp šakų, nes jis pažvelgė ir mato, kad mezgasi žiedai su pilkšvais apvalkalėliais, kuriems nubyrėjus pasidarys balti...

Vidurdienis. Kažkas jį pašaukė.

Balsas atsklido per kvapą, kuris kartu buvo ir spalva, o ta spalva kartu buvo ir muzika; sakytum, visur kur tvyro laimė, visa kas ragina tave būti laimingą.

Tarp šakų suvirpa ir pakimba jausmas, kad galėtum būti laimingas ir kad esi nelaimingas, o kiti yra laimingi, kaip supratai, nes yra merginų, kurios dainuoja. Ir štai jį vėl kažkas pašaukė iš vidaus; jis tebestovėjo atsirėmęs petim į vaismedžio kamieną, paskui jo galva palinko pirmyn ir jis matė, kaip pamažėle linguoja žolės stiebeliai, vienas po kito užgulami vėjo.

Vėl pasigirdo balsas:

– Kur jūs? – Jis tylėjo. Ji priėjo arčiau, sušuko jam: – Ak, jūs čia!

Paskui staiga ji nutilo, o jis irgi mėgino priėti arčiau ir sunkiai žengė vieną žingsnį į priekį, bet kito žingsnio niekaip nebepadarė.

Jos galva buvo pakelta; staiga ji tarė:

– Ak, tik pažiūrėkit!

Ir tuo pat metu kėlė ranką, kažką rodydama virš medžių viršūnių, o tada:

– Firmenai, ateikit pažiūrėti! Firmenai!

Jis atėjo nežinodamas, ką ji rodo, paskui sužinojo, bet jam būtų buvę geriau nežinoti.

– Ak, – kalbėjo toliau balsas, – kaip greitai, kaip greitai tirpsta sniegas! Vakar jo dar buvo miškų papėdėje.

Iš tikrųjų, vakar sniego dar būta, o šiandien nebėra. Ten, viršuje, kuo aiškiausiai matosi, kaip viskas irsta, šliaužia pirmyn, atsiskiria, varva, krinta, o tuo pat metu protarpiais girdi tarsi griaudžiant, girdi tarsi kalną kosint...

– Poryt karves jau gins į ganyklas, – sako ji, – o savaitės pabaigoj į tarpeklį...

Nes iš tiesų visur dirbami tie patys darbai ir visur pavasaris jau pakeliui, laikas bėga priekin.

Jis negalėjo susilaikyti nepaklausęs:

– Tai jūs džiaugiatės?

Ji papurtė galvą.

Jam viskas dar kartą persimaino, nes dabar jo širdis blaškosi nuo vieno krašto iki kito.

– Ką gi! – sako jis. – Pasilikit...

Staiga žodžiai ima lengvai sprūsti nuo liežuvio, ir viskas atrodo paprasta, ir ji atrodo paprasta, ar ką? Bet ji vėl papurto galvą, ir viskas vėl pasidaro sunku.

Žodžiai vėl sunkiai skinasi kelią; jis terado vieną žodį:

– Kodėl?

Ji atsakė:

– Taip jau yra.

Viskas aptemo, saulė pajuodo; jis girdėjo ją kalbant:

– Sriuba išvirė. Atėjau jūsų pakviesti, ir va tai tau, užsimiršau per visokius niekus.

O jis tuo metu galvojo: „Reikia su ja pasikalbėti“, matydamas, kad ilgiau neištvers; taigi sukaupė visas likusias jėgas ir sekdamas paskui ją tarė:

– Man reikia su jumis pasikalbėti...

Eidami namo, jie leidosi šlaitu per žolę palei nedidelį sodą, praėjo tris avilius.

– Kalbėkit, ko laukiate.

– Ne, ne dabar...

Jie atėjo po langu, kur kiaurą dieną driekiasi šešėlis, taigi žemė čia visada drėgna; jį nupurtė šaltis.

– Ne dabar.

Jis kryptelėjo galvą.

– Vieną iš artimiausių sekmadienių... Ir ne čia, nes reikia ramios vietelės...

Jis nutilo, nes nebūtų galėjęs daugiau nieko pasakyti girdėdamas, kaip kalnas dirba savo darbą, – visa didžioji įkalnė darbuojasi, kad atsikratytų naštos, kad nukristų sniego plutos, kaip žievė krinta nuo platanų kamienų.

Šiąnakt ji tebegirdėjo kalną ir iš savo lovos; ir gulėdama lovoje: „Atitirpk greičiau, paskubėk!“

Galvodama apie tą kitą šlaitą, glūdintį šešėlyje, galvodama apie gilų sniegą tenai, jų slėniuose, jų tarpekliuose, jų ne paprastame krašte, jų žvelgiančiame šiaurės krašte: „Ei, kalne, paskubėk!“

Bet ir vėl girdėjai jį, kalną, tirpstant, tarsi kas kosėtų; girdėjai jį nemiegant, kaip kad karštligės užpultas vartaisi nuo šono ant šono ir kliedėdamas kažką garsiai kalbi...

O kitoje kalno pusėje sniegas, užklojęs „Lokio“ smuklės stogą, rytą visas atitirpo ir nuslinko žemyn.

Tai įvyko neilgai trukus po to, kai grįžo Matijas, apėjęs kalną; greitai, pasak jo, eiti aplink kalną nebereikės.

Jis papučia savo ragelį, pasigirsta šauksmas: „Žiūrėkit! Štai ir jis!..“ Žmonės jį pamatė dar visai mažytį kelyje, kuris per vidurį jau patamsėjęs.

Matijas dar ne didesnis už pirštą, bet jo ragelis – geras, ragelio garsas sklinda toli; jo pasitikti atbėgo vaikinai, o pirmiau už kitus – didysis Hansas...

O ji vis kartoja: „Paskubėk!“, ir vėliau, rytą, matėsi, kad kalnas paskubėjo; be kita ko, laikosi gražus oras, pavasaris šiomet ankstyvas; viskas juda, viskas slenka žemyn, viskas mainosi; to, kas buvo vakar, šiandien nebėra, o rytoj ir vėl nieko neatpažinsi – taip greitai viskas teka; bet ji: „Greičiau! Greičiau! Dar greičiau!“ – ir štai vėl pasirodo Amprezo ganyklos, išlenda ir Prapijo, Kiulano, Fornaletazo ganyklos kiek dešiniau...

– Na kaip? – šaukia vaikinai iš taip toli, kaip tik gali.

Matijas, jau kiek padidėjęs, iškėlė abi rankas.

– Birželio tryliktą.

Vaikinai:

– Tryliktą?

Matijas:

– Tryliktą. Tik va, mums reikės išeiti prieš dvi dienas... Be to, žinote, aš nepa-einu greitai, ypač tais aukštumų keliais (jis pakėlė galvą), bet jūs man padėsit.

Firmenas džiaugėsi, kad tą sekmadienį geras oras, tikėdamasis, jog viskas atrodys kuo gražiausiai.

Tuojuo po vidurdienio iš visų pusių suplaukė aukštutinių kaimų gyventojai, nes jiems patinka mūsiškis aukštas ir šiomis pavasario dienomis jie ateina čia dėl vyno rūsių.

Jaunas vynuogininkas, kuris vėl sujudėjo statinėse tuo pat metu kaip syvai vynuogienose, dar ne visai užmiršęs savo kilmę, nurimsta; žolėje po medžiais, baltais, rausvais, rausvais ir baltais, sėdi merginos.

Pasimatymą Frydai jis paskyrė Šenaletto miške.

Ji išėjo be skrybėlės, lyg išsiruošusi tik truputį pasivaikščioti; Maniu, kaip visada, norėjo sekti paskui ją, bet ji atsigrėžė ir pridėjusi pirštą prie lūpų papurtė galvą.

Ji apėjo kaimą iš žemutinės pusės, už gyvatvorių.

Visai čia pat girdėjo kalbant žmones. Jai buvo linksma, kad šnekama visai čia pat, nė iš tolo neįtariant, kad ji girdi; taigi du įsimylėjęliai apsikabina per liemenį, pasilenkdami viens prie kito už erškėčių krūmų, už gudobelių ir dygiųjų slyvų, ir kalba meilūs žodelius, lenkiasi viens prie kito; pusbalsiu kalba visokias meilybes ir lenkiasi vis labiau, atrodo, tuoj nuvirs.

Du įsimylėjęliai kelyje už gyvatvorės, nes šis laikas skirtas jiems.

Šenaletto miškas plyti beveik į rytus nuo kaimo, ir viršuje, ir apačioje, nes tęsiasi per visą šlaitą.

Firmenas laukė aukštutinėje miško dalyje. Kai pastebėjo ją pirmąkart, ji dar buvo daug žemiau už jį; pamatė, kad ji skina puokštę, o paskui jos nebematė; kai vėl ją išvydo, puokštė jau buvo labai didelė. Jis kyštelėjo galvą virš šakų, tik tiek, kad matytųsi skrybėlė ir akys; ji šūktelėjo, ji pribėgo prie jo.

Ak, kaip palankiai šiandien viskas klostosi – matyt, jau tereikės leisti įvykiams tekėti savo vaga.

Jis parodė Frydai vietą šalia savęs, ji įsitaisė ten, kur jis liepė įsitaisyti. Savo didelę puokštę ji kairiaja ranka spaudė prie krūtinės, nes nebūtų galėjusi jos sutalpinti saujoje, ir įsitaisė, kur jis liepė; paskui, atsisėdusi, padėjo gėles skersai sijono.

Juodu sėdėjo šalimais lyg priešais kokį langą, atvertą tarp tankių šakų.

Nebuvo reikalo kalbėti: juk viskas jau kalba, ir dar taip gražiai. Šlaitas bemat pasislėpė po jais, tarsi toji šlaito dalis būtų neverta dėmesio ir tyčia pasitraukusi, kad leistų pasireikšti visam kitam, kad netrukdytų, kad nieko nebeslėptų; taigi prieš akis pusračiu atsivėrė visas kraštas su kuo gražiausiai išdėstytais aukštais, be to, tai metų laikas, kai jau galima spręsti, ką šie metai žada, nes pievose matosi, koks bus šienas, sudygo kviečiai, vynmedžiai mezga kekes.

Jis mostelėjo ranka; tai buvo pirmas jo judesys.

Nubrėžė lanką ore, paskui ranką nuleido. Rankos mostu tarsi išduobė slėnį kraštui – ir mes, laimei, įsikūrę čionai, geroje vietoje. Įsikūrę šiaurės pusėje, tai yra atsigrėžę į pietus ir į saulę; plytime čia su saulės užlietais šlaitais, net beveik

stačiais, kad saulę svetingiau sutiktume ir labiau pagerbtume... O antai ten, kalbėjo jis nieko nesakydamas, ir rodė įkalnę priešais...

Mat tada jis įsileido į ilgą kalbą, kurios tik maža dalis buvo išsakyta, o visa kita jis kalbėjo mintyse.

– Tai nieko verta!

Jis nuvedė ranką iki kitos įkalnės viršaus ir nieko garsiai nepasakė, bet rodė sniegą, ledynus, akmenis: tai nieko verta!.. „Ir šitai nieko verta!..“ – rodydamas į žemiau stūksančias uolas.

„Tai prasta vieta (nieko nesakydamas), niekam tikusi vieta, iš kurios jokios naudos; pripažįstu, kad ir čia ne kažin kas“, – dabar rodydamas didžiąją įkalnę už jų, rodydamas šios pusės plotus, kur taip pat plika uola ir niekas neauga, nuogriuvas (jos ką tik išlindo iš po sniego ir dabar spindi pavasary ir saulėj, lyg tyčia apšviesotos iš priekio); iš viso to irgi jokios naudos, tai tik atskiria, – bet dabar pažvelkit! Viršuje vien tik tai, kas spindi ir nieko verta, tai, kas mums buvę nebuvę; bet tada jis nuleido ranką ir atvedė iki slėnio, išduobė dėl jos slėnį ir paleido juo tekėti gražią upę, didelę gražią upę, baltą kaip pienas, pienas, kuris galop užpildė jos vagą. O tai puiki paskata žolei, javams ir mums – mes turime kanalėlius, ir jie prisipildo, mes einame prie savo mažų šliuzų, skolinamės vandens iš upės, kol ji dar jo nenusinešė, laistome net vynuogynus, nes jie akmenuoti ir auga ant per daug nuožulnaus šlaito, kad lietaus vanduo giliai įsiskverbtų. Jis dar kartą parodė upę ir slėnio dugną; paskui, truputį aukščiau, tas terasas, kurios tik pusiau matosi, tuos mažus aukštus ir aikšteles, kur vynuogių krūmai susodinti vienas po kitu tarp sienelių, ir kalba apie tai, kalba apie tai rankos mostais:

– Nes pas mus keturios ar penkios rūšys vyno: turime rezą, turime muskatą, turime aminį, turime fendaną; taigi vien šiame vynuogynų plotelyje turime keturias ar penkias skirtingas vynuogių rūšis...

O garsiai pasakė:

– Geriausias – tai muskatas, jis paliekamas rūgti savaite.

Ir dar pridūrė:

– Keturios ar penkios vyno rūšys tokiam mažam vynuogynų ploteliui, kaip mūsiškis, tai daug, ar ne?

Žodžiai liejosi, žodžiai vis liejosi ir liejosi prieš jo paties valią, ir jis nebegalėjo jų sulaikyti; dabar, vėl pakėlęs ranką, rodo tai, kas visai čia pat: tai, kas yra vidury, sakytum, lyg kokia širdis.

Įsitaisęs savo nedideliame aukšte, tiesiai po jais, plyti kaimas, ir jis nebekalba balsu, bet mintyse kalba kaip kalbėjęs.

– Jis vis tiek gražus, ką pasakysit? – ir rodo jai.

Kaimas ir jį supantys sodai, skritulio pavidalo kaimas su visais tais pilkais stogais, kurie susilieja į vieną; neryški pilka dėmė tarp medžių.

– Pati matote, mums netrūksta vaisių.

Jis vedžioja ranką, bet dabar vis ją sustabdydamas, nes rodo atskirus daiktus: rodo dideles gražias kriaušes, kurių nukarusios šakos garbanojasi, lyg kas būtų jas susukęs ant papiliočių.

– Kokioj jis visgi gražioj vietoj!

Šiuos žodžius dar ištaria garsiai; parodo žolę, parodo javus.

Parodo galybę nedidelių laukų, išsimėčiusių visur kur, lyg kas būtų išskalbęs krūvą spalvotų nosinių ir išdėliojęs jas džiūti saulėkaitoj: mat mes turime kviečių, turime avižų, rugių, miežių, grikių, mes turime kukurūzų, rapsų, kanapių. „Ak, viskas čia gerai auga, – tarė jis vėl nepraverdamas burnos, – bet reikia paplušėti, o būna tokių dienų, kai norisi, ir tokių, kai nesinori...“

Slyvos, obuoliai, trešnės, abrikosai, persikai, riešutai, keturios penkios vyno rūšys...

„Matote, mūsų komuna siekia iki paties viršaus: tie laukai pačiame viršuje dar priklauso mums...“

Dabar, pusiau pasigręžęs ir iškėlęs ranką, rodo plotą virš jų ir jau kalba garsiai:

– Iki pamiškės, kurią matote antai ten, žemės mums netrūksta... Nagi, ką pasakysit, vienas galas iki pat viršaus, kitas iki upės...

Bet jis grįžo prie savo minties:

– Tik ne visada žmogus dirbi, kaip reikėtų, ne visada triūsi iš širdies, bet jei jūs norėtumėt...

Jis prakalbo tyliau.

– Aš jums pažadu...

Jis pasakė:

– Žinote, namas yra mano, nes jis buvo mano tėvo, ir visas turtas taip pat priklauso man...

Per tą laiką ji atsigulė pusiausėda ant šlaito samanų ir sustingo.

Jis vėl ištiesė ranką, jis rodo pirštu vieną vietą kaime, tokį mažą taškelį tarp daugybės kitų – ir tarp visų tų stogų – vieną stogą, kuris tau panašus į visus kitus, o jam ne, nes tas stogas yra jo, tai jo stogas...

– Žinote, motina buvo prieš, bet dabar, kai ji pas savo seserį, tereikia laukti, kol viskas susitvarkys, nes tokie dalykai ilgainiui patys susitvarko. Viskas bus gerai... Be to, – vėl prabilo jis, – ir kaimo žmonės būtų buvę prieš, nes čia kaip ir nėra papročio vesti ne mūsų krašto merginas, bet jie priprato prie jūsų, jie jus myli, jie jums neįsipyks.

O paskui pridūrė:

– Ar ne?

Klausimo pradžia, piršlybų pradžia; vis dar rodydamas ranka, rodydamas gerąją saulę, kuri užlieja savo šviesa gerąją žemę; ir bus iškeltos gražios vestuvės (jis to nepasakė); ir geroji saulė darbuojasi mūsų ir mūsų vestuvių labui, ar matote? – dar kartą rodydamas, kaip viskas spindi, kaip viskas garuoja, kaip viskas virpa, taip pat, kas darosi, kai šiluma paveikia augalų syvus ir žemės drėgmę, ir visa kas vangiai linguoja priešais tave, o kartu kvepia duona ir vynu, kvepia skanumynais, skanumynais, kurie duoti, kad jais pasinaudotume ir pasimėgautume, bet iš pradžių turi būti pasotinta širdis...

Taigi jis pasakė:

– Ar norite?

Pasiūlė jai visa tai, tebekalbėdamas rankos mostais.

– Ir visa tai galėtų būti jūsų...

Jis valandėlę palaukė, jis nedrįso į ją žiūrėti.

O paskui, kadangi neišgirdo nė žodžio, vis dėlto pasigrėžė jos pusėn.

Ji pirmiausia jam nusišypsojo, pradėdama šitaip – parodydama visus dailius savo dantis rausvo veido apačioje.

Paskui, labai lėtai, tarsi apgailestaudama, bet negalėdama kitaip, papurtė galvą – vieną kartą, kitą.

Nuleidusi akis, padėjusi ranką tarp gėlių ant kelių, paėmusi jas ir kilstelėjusi; galop papurtė galvą paskutinį kartą.

Jis dar pamėgino:

– Klausykite, tai, aišku, neskubu, gal norit iš pradžių nueiti pas saviškius ir viską ten sutvarkyti? Tik tada, kai sugrįšit....

Bet ji vėl purto galvą – ne.

Paskui visu kūnu atsilošė atgal ir tik pusiau pasigręžusi į jį, bet visiškai atsukusi akis, taigi žvelgdama į jį akies kampučiu, pasikišusi rankas po sprandą, ištarė du žodžius savo kalba, kurie reiškia: „Su manim.“

Pasižiūrėjo į jį, nejudėdama tebežiūri į jį vienos akies kampučiu, o paskui pasigirsta dar du jos kalbos žodžiai, kurie reiškia: „Jūs pats eisite su manim.“

Ir dar savąja kalba:

– Daug gražiau... daug gražiau... tenai.

Jis nesuprato, ji paaiškino. Jis pasilenkė į priekį, ir jo rankos nusviro tarp išskėstų kelių; dabar žodžiai jį pasiekdavo iš už nugaros, nes žodžiai vis dar plaukė.

Ji kalbėjo:

– Daug gražiau, pamatysite... nes ateisite... pats.

Paskui buvo ne tik žodžiai, nes pajudėjo ranka, ir toji ranka apkabino jam kaklą.

Tačiau jis nesipriešino.

Ir girdėdamas kalbant:

– Pamatysite, kad ten daug gražiau, ateisite pats ir pamatysite... Daug gražiau... daug prašmatniau...

Jis nesakė „ne“, jis nesipriešino; nepaliko jos, nenuėjo šalin, nes turėjo atsižadėti ir savo krašto.

Tą sekmadienį jis atsižadėjo ir trečio dalyko.

Jie patraukė iš aukštumos per karštį, palei gyvatvoves; pasiekė kelią, kuris eina palei šlaitą ir kerta jį skersai, vedamas prie nedidelės koplyčios.

Ji pasakė: „Reikia pasinaudoti paskutinėmis dienomis“; jis leidosi jos vedamas, – tai maža baltutėlė koplyčia ant uolos, kuri šviečia iš labai toli.

– Kas tai?

Jis sudvejojo.

– Žiretės koplyčia.

– Kas joje daroma?

Jis vėl sudvejojo.

– Kai žmonės nesusilaukia vaikų, ateina čia jų melsti šventos Onos.

Jie užlipa čia klūpomis. Iš pradžių paėję aukštutiniu keliu, pasiekia vietą, kur yra laiptai. Kopyčia pastatyta ant nedidelio kauburio: uoloje iškalti laiptai, ir jie užlipa jais klūpomis. Kartais jie atkanka iš labai toli; tai vyras ir moteris. Jie keliauja čia iš viso didžiulio slėnio, dažnai iš pačios gilumos, tad jiems tenka pėdinti kiaurą dieną ir kiaurą naktį, nes, taupydami laiką, eina ir nakčia. Krepšyje jie nešasi maisto – truputį duonos ir sūrio, o vandenį geria iš šaltinių, jie eina kiaurą dieną ir kiaurą naktį. Tada pagaliau pasiekia laiptų papėdę, o jais užlipa klūpomis...

Lipant laiptais reikia sukalbėti keturis rožinius. Jie dviese – vyras ir moteris. Aštuoni laipteliai vienam rožiniui. Sukalba dalį rožinio, užlipa vieną laiptelį...

Ji visą laiką uždavinėjo klausimus, jis būtų norėjęs neatsakyti, tačiau atsakinėjo.

– O paskui? – paklausė ji.

– Paskui, tai yra kai esi išklaustytas, turi atnešti šventai Onai kūdikio, kurį šventa Ona tau davė, pirmą kepurytę...

Jie taip pat priėjo laiptų papėdę. Ji panoro užlipti.

O kai jau buvo viršuje, panoro užėiti į kopyčią.

Ji užlindo jam už akių; įėjo vidun, kaip įeinama į paprastus namus, o juk kopyčios gilumoje buvo šventoji Ona.

Iš abiejų choro pusių buvo po langelį, pro kurį skverbėsi šviesa; šventoji Ona buvo giliau. Ji vilkėjo ilgą juodą suknelę ir pati buvo labai didelė, o toji, kurią laikė ant rankos, – visai mažutėlė. Mažutėlė kaip žirniukas, įsitaisiusi ant motinos rankos, o motina, pati labai didelė, glaudė ją, mažutėlę, prie savo krūtinės. O dar matei, kad aplink ją skliauto apačia ir sienos ištisai nuklotos jai suneštom dovanėlėm, vaikiškom kepurytėm (net tie, kurie atkeliaudavo jos maldauti iš labai toli, vis dėlto, norėdami jai padėkoti, antrąsyk sukardavo tą patį ilgą kelią), – visom tom kepurytėm, kabančiom ant vinių su prisegtų popierėliu, kuriame buvo užrašyti du vardai, arba pritvirtinta medine lentele, ant kurios du vardai buvo išraižyti peilio smaigaliu.

Jis nuleido galvą; o jinai laikė galvą iškeltą.

Staiga ji garsiai pasakė:

– Kiek jų čia daug! Neįtikėtina!

Po šių žodžių apsigrėžė ketindama eiti laukan.

O jiems einant keliu gūžtelėjo pečiais ir pareiškė:

– Mes tokiais dalykais netikime!

Ir pridūrė:

– Mes laikome visa tai pramanais...

Tačiau jis nieko neatsakė ir jos nepaliko, nes turėjo atsižadėti ir savo tikėjimo.

Tą vakarą ji sėdėjo kitame stalo gale; tarp jų buvo juos apšviečianti lempa.

Viena iš tų aliejinių lempų su snapeliu, kuriame kabo nepridengta dagtis, todėl liepsna plevena nuo menkausio oro gūσιο. Liepsna pleveno jai kalbant.

– Ak, kaip man būtų buvę liūdna...

Tokie buvo žodžiai, išstrūkę jai iš burnos, ir nuo kiekvieno liepsna mažumėlę suplazdėdavo.

– Ak, kaip man vis dėlto būtų buvę liūdna, jei būčiau turėjusi leistis į kelią vienu vieną ir būčiau buvusi vienu vieną šioje kalno pusėje, ir būčiau buvusi dar vienišesnė anapus...

Lempos liepsna plazda, nebeplazda, vėl suplazdėjo.

– Kai būčiau pasakiusi jums sudie, prie pirmo posūkio mojuodama nosine, ir būčiau pamačiusi jus visai mažytį prie namo, paskui nebemačiusi jūsų, o pagaliau ir namo...

Liepsna virpa; o gal virpa jis?

– Būčiau pasakiusi: „Duosite man kriaukšlį duonos kelionei, ir aš kramsnosiu tą duoną kopdama į kalną.“ Jūs būtumėte man davę kriaukšlį duonos.

Jinai pašaukė jį:

– Firmenai!

Liepsna suplazdėjo smarkiau, nei plazdėjo iki šiol: ar todėl jo veidu, smakru, aplink burną, po akimis perbėgo šešėlis?

Jinai sėdi ten; jinai sėdi priešais jį; jie dviese, tarp jų – stalas, ji sėdi ten, ji sėdi tiesi kaip styga, – lempos liepsna suplazdėjo, ji plazda smarkiau, nebeplazda...

– Firmenai!

Vėl du kartus suplazda, ir vėl ant sienų lyg koks paukštis plaka sparnais...

– O štai dabar aš lipsiu į kalną, bet lipsiu ne viena. Paskui leisiuosi žemyn, bet ne viena leisiuosi. Pasakysiu saviškiams: „Jis mane pagrobė, aš liksiu su juo.“ Jie, aišku, mano, kad esu mirusi, o aš staiga pasirodysiu ir pasakysiu: „Atvedu jį pas jus... Jis mane pagrobė ant kalno, jis mane nusinešė kalno papėdėn, bet aš prikalbinau jį vėl pereiti kalną, ir štai dabar atvedu jį pas jus, kad jis amžinai būtų su manim...

Liepsna ir vėl smarkiai suplazdėjo; bet nežinia, ar tai dėl liepsnos...

Ji pasakė:

– Jūs stovėsite už durų, aš paprašysiu: „Luktelkit čia.“ Įžengsiu į namus, pasakysiu tėvui ir motinai: „Mano širdis pasirinko jį, taigi eime, atsiveskim jį, nes jis laukia už durų, laukia jūsų...“ Ir jie ateis, nes myli mane; jie pasakys jums: „Eikit vidun, jauskitės kaip namie... Eikit vidun, sėskitės ir valgykit su mumis.“ Ir jūs įeisite pirmas, Firmenai, o aš iš paskos, Firmenai, nes jūs būsite šeimininkas...

Ji ištiesia ranką, paėmė jį už rankos, ir lempos liepsna suplazda.

– Mudu kartu nueisime į kaimą, aš nusivesiu jus pas žmones, kad su jais susipažintumėt, nusivesiu jus į savo kraštą, kad susipažintumėt su kraštu. Pamatysite, koks jis gražus; pamatysite mūsų didžiuosius šaltinius... Mes turime vandens, kiek tik širdis geidžia; jis toks šaltas, kad nuo jo gelia dantys... Pamatysite mūsų didžiuosius namus, dešimtkart didesnius už jūsiškius, su dešimtkart daugiau langų, su gėlėmis aliai viename lange: o gėlių mes auginame galybę, nes mėgstame gėles, ir jomis rūpinasi moterys, ir aš auginsiu gėles, aš būsiu jūsų žmona, ir viskas bus gerai... Firmenai!

Ji nutilo. Liepsna nebepleveno; liepsna nebejuda, ir jis ne.

Atpažįstame jo trumpą barzdą, juodą ir garbanotą; jo akis dengia sunkūs vokai, kuriuos jis laiko nuleidęs.

Pastatęs lempą šalia savo lovos, jis pagalvojo: „Užgesinsiu ją“, bet neužgesino. Atsigulė ant lovos, atsisėdo, vėl atsigulė. Ak, kaip mes atskirti!

Jis vėl atsigulė, vėl atsisėdo, jis nebuvo nusirengęs. Tik nusivilkęs švarką, ir jį krėtė šaltis... Nes tarp mūsų stūksojo kalnas ir mes buvome atskirti, bet tebesame atskirti ir liksime atskirti.

Lempos liepsna buvo prie pat jo veido – matėsi, kaip jis sulysęs. Gulėjo aukštiekninkas, susidėjęs rankas ant krūtinės, suglaudęs kojas; būtum galėjęs pamanyti, kad jis miręs, jeigu ne akis, blausiai švyksanti virš barzdos.

Jo veidas buvo vieni kaulai, aptraukti oda, kaip kad batsiuovys aptraukia sudrėkintą odą ant kurpalio; trumpa jo barzda garbanojosi, plaukai buvo garbanoti.

Jis ilgai gulėjo nejudėdamas: naktis dar trumpa. Svarstė, kas per daiktas yra gyvenimas. Pamanė, kad gyvenimas sunkus ir kad sunku būti laimingam, kai širdyje tiek visko susikaupę. Poilsio malonė jam nebuvo duota. Jam reikėjo išsimiegoti, o jis paskutinę naktį praleido be miego. Buvo tylu, tik kinivarpa darbavosi sienojuose, tiksėdama it laikrodį graužiamoje skylutėje.

Kur čia šuo pakastas – ar pats esi niekam tikęs, ar pasaulis niekam tikęs?

Kinivarpa, ardanti medį, savo tiksėjimu užpildė visą tylą; ko gero, reikėjo mokėti pasitenkinti tuo, ką turi, galvoja jis.

Jis sujuda; pakelia vieną ranką ir pakiša po sprandu. Stengiasi suprasti, laužo galvą. Ko gero, esama svarbių dalykų ir ne tokių svarbių; taigi reikėjo pasirinkti.

Žmogus turi tik dvi rankas; tu negali elgtis kaip vaikai, kurie nori viską sugriebti iš karto, nes žmogus turi tik dvi rankas.

O kas, jei buvo teišus tas kitas kūnas, vargšas senas kūnas, įščios, kurios tave išnešiojo? Jis prisiminė, kaip dar visai neseniai, tiesiog šiaip, vakarais slapta eidavo pas motiną, bet ji irgi sakydavo: „Tau reikia pasirinkti.“ O atskirtie! Niekas nesilaiko kartu. Tie, kuriuos tu myli, nemyli vienas kito: kaip vakarais eidavo pas motiną, o ten jis nuėjo ir paskutinį vakarą, nes norėjo bent jau atsisveikinti su ja, bet iš tolo pamačiusi jį ateinant jinau užstūmė durų skląstį.

O netrukus teks išsiskirti ir su tuo, kas tave supa ir kur visada buvai, ir su šitąja saule, kurią išvydai pirmą; saule, kuri yra mūsų saulė, nes tai ji pirmiausia paspigino mums į akis, žeme, kuri yra mūsų žemė, nes ant jos pirmiausia atsistojo mūsų pėdos.

Išsiskirti su tąja žeme ir visais tais dalykais, kurie taip pat yra motinos, o žemė – dar viena motina.

Jis vėl apsupa save šio krašto medžiais; mato, kaip čia viskas sutvarkyta, kokie čia medžiai, kokie čia namai, kokia čia kalba, kokie čia apdarai.

Mato viską, kas yra jo, o paskui nebebus jo. Ir visam tam jis pasakys „ne“, visam tam jis pasakys: „Aš tavęs nebepažįstu.“

„Aš jūsų nebepažįstu (tiems dalykams), nežinau, kas jūs tokie...“

Mulas, karvės, visi gyvuliai: „Aš jūsų nebepažįstu, išeinu, užsidedu skrybėlę, palieku jus.“ Ir štai jis jau kopia keliu aukštyn, ir visi tie dalykai tarsi nukrinta nuo jo; ryto metas, ir krinta stogai; jis pažįsta visas trešnes, slyvas ir kriaušes, lyg žinotų kiekvienos vardą: sakytum, jos būtų kertamos jam už nugaros, jos virsta atgal, jos sunaikintos...

Bet visi tie dalykai dar buvo jo galvoje paskutinę naktį, kol jis guli aukštiekninkas, išsitęsęs visu ilgiu ant šiaudų čiūžinio, šalia lemos, ir jo akys plačiai atmerkotos. Kinivarpa dar valandėlę graužė medį.

Staiga jis pagalvojo: „O jei aš neišeičiau?“

Atsisėdo lovoje. Nežino, kelinta dabar valanda. Nesvarbu, kuri nakties valanda, bet šiuo metų laiku jų nedaug ir vasaros naktys šykščios valandų: jis norėtų jas sustabdyti, norėtų bent jas sulėtinti, kad gautų laiko pagalvoti, – lyg jau nebūtų turėjęs begalės laiko.

Jei jis neišeitų, – vos tik pagalvojęs, jau puikiai žino, kaip viskas bus; jie eis į pašiūres karvių skambalų ir antkaklius su skambalais užsimaus ant rankos; jie kelsis dar anksčiau negu paprastai, jis irgi atsikeltų ir išeitų laukan.

Jis taip aiškiai mato, kaip viskas atrodys lauke ankstyvą rytą, pilkšvoje šviesoje, kurios spalva greit keičiasi, ir jie eina besikeičiančioje spalvoje. Ir štai jis eina kartu su jais, – bet tada pajunta kitokią atskirtį. Jis eina kartu su visais, o ji tuo tarpu išeina viena, pasukusi kiton pusėn: taigi sulig kiekvienu jo žengiamu ir jos žengiamu žingsniu atstumas tarp jų didėja. Ji kyka kalnan, ir kalnas atsiduria po ja, o jis turės užversti galvą, atsitraukti atgal, užversti galvą vis labiau, atsitraukti vis toliau...

Suprato, kad negalėtų. Jie išsitrauks savo skambalus, tegu sau.

Atsikėlė, pavaikščiojo basomis pirmyn atgal po kambarį, vėl atsigula, jam belieka laukti.

Jis laukia. Jie atsikels švintant, pirmiausia kiekvienas skubės pasiimti skambalus, kad užkabintų juos karvėms, o jis tebegulės lovoje.

Ir jis liko gulėti. Iš pradžių nebežinojo, ar jam tik galvoje pasigirdo tariamas garsas, ar išgirdo tikrą garsą toli lauke.

Akimirką nebežinojo, o paskui suprato, kad taip: girdisi pirmas varpas, neišgalvoti, trumpi dūžiai, ir va jau matai, kad lempos šviesa sparčiai blėsta.

Iš prancūzų kalbos vertė Diana Bučiūtė
Versta iš: Charles-Ferdinand Ramuz. *La séparation des races*.
Paris: Gallimard, 2010

Kompasas

(ištrauka)

Mathias Énard

Mathias Énard – prancūzų rašytojas ir vertėjas, už romaną „Kompasas“ (*Boussole*) pelnęs 2015 metų Goncourt'ų premiją. 2017 metais „Kompaso“ vertimas į anglų kalbą tapo *The Man Booker International Prize* finalininku ir gavo Florencijos miesto Gregoro von Rezzorio premiją bei Leipcigo miesto knygos apdovanojimą už indėlį į Europos tautų tarpusavio supratimą. Knyga labai išpopuliarėjo Europoje, apie ją kalbama kaip apie beregint klasika tapusį šedevrą.

Tai pasakojimas apie bemiegę austro muzikologo Franco Riterio naktį, kai jis, prisiminimams nevalingai plaukiant, peržvelgia savo gyvenimą: akademinę karjerą, viešnages Rytuose ir brangias akimirkas su mylimąja Sara.

Tai knyga, gvildenanti Rytų ir Vakarų ryšių bei sąveikos ir kitoniškumo problemas.

Mane romanas pribloškė savo beribiais horizontais, kelionėmis per laiką ir erdves, kultūriniu ir dvasiniu turtingumu, nepaprasta autoriaus erudicija, reiškiamą pagarba kultūrai, civilizacijai ir humanizmui, savo aistringą meilės Rytams deklaravimu ir apskritai viską užgožiančia aistra gyventi. Autoriui duota stebuklinga dovana tą meilę perteikti ir apstulbusiam skaitytojui. Labai nelauktai ja užsikrėtusi aš ir ėmiausi jį versti.

Vertėja

0 val. 55 min.

Bemeiliju gulėti savo lovoje aukštiekninkas, akis įbedęs į tamsą, sprandu įsiremęs į minkštą pagalvę, užuot plūkęsis dykumoje, net Felisjeno Davido draugijoje, net Saros draugijoje, dykuma – ypač nepatogi vieta, ir aš kalbu netgi ne apie smėlio dykumą, kur kiaurą dieną ir kiaurą naktį ryji silicį, kur jo prilenda į visas angas: ausis, šnerves ir netgi bambą, o apie Sirijos tipo dykumą – akmenų, žvyro, uolėtų kalnų, visokių akmens krūvų krūvelių, kalvų su vienur kitur pasitaikančiomis oazėmis, kur nesupranti, kaip ten išnyra rausva žemė ir *badija* pasidengia laukais, žiemkenčių ar datulių. Turiu pasakyti, kad Sirijoje žodis „dykuma“ – uzurpuotas žodis, žmonių ten buvo visur, pačiuose tolimiausiuose kampeliuose, klajoklių ar kareivių, ir pakakdavo moteriai pritūpti kur nors prie kelio už kalvelės nusilen-gvinti, ir, žiūrėk, beduinas jau iškiša nosį ir abejingai spokso į baltą apstulbusios vakarietės pasturgalį, šiuo atveju Saros, kurią išvydome skriete skriejančią prie mašinos, susitaršiusią, viena ranka laikančią kelnes, tarytum būtų pamačiusi vam-pyrę: iš pradžių mudu su Bilgeriu manėme, kad jai įkando šakalas ar net gyvatė arba skorpionas, tačiau, atsitokėjusi nuo siaubo, garsiai kvatodama ji mums paaiš- kino, kaip iš už akmens išlindo raudona ir balta kufija, o po ta kufija buvo įdegęs klajoklis: stovėjo sukryžiuavęs rankas, abejingu veidu, tylėdamas ir stebėjo tai, kas ir jam turėjo atrodyti lyg keista šmėkla, kažkokia nepažįstama moteris, pritūpusi jo dykumoje. Tikras animacinio filmo personažas, aiškino pralinksmėjusi Sara, segdamasi kelnes ant užpakalinės sėdynės, šitiek baimės įvarė, o Bilgeris išdidžiai pridūrė: „Šitos vietos gyvenamos jau nuo trečio tūkstantmečio prieš Jėzų Kristų, tau ką tik šitai buvo įrodyta.“

Aplink mus tvyrojo tik kilometrai matinių dulkių po pienišku dangumi – buvome tarp Palmyros ir Deir az Zauro, nesibaigiančiame kelyje, kuris jungia garsiau- sią senovės Sirijos miestą su Eufratu, užžėlusiu neperžengiamomis nendrėmis, per patį įkarštį ekspedicijos, surengtos sekant pėdsakais Anemari Švarcenbach ir Margos d’Andiuren, tos trikdančios Palmyros karalienės, kuriai prancūzų man- dato Sirijoje laikais priklausė „Zenobijos“ viešbutis karavanų miesto griuvėsių pakraštyje, palaukėje prie nuvirtusių kolonų ir šventyklų, kurių minkštas akmuo vakaro saulės šviesoje įgaudavo ochros atspalvių. Palmyra, virš kurios stūkso uolėtas kalnas, karūnuotas senos XVI amžiaus arabų tvirtovės, Kalat Fakhr ad-Din Ibn Maan: vaizdas nuo jo į archeologinę vietovę, palmių giraitę ir laidojimo bokš- tus – toks širdį stingdantis, kad drauge su pradedančiųjų Damasko orientalistų grupe nutarėme įsirengti ten stovyklavietę. Kaip senų laikų kareiviai, kolonistai ar

archeologai, nepaisydami nei reglamentų, nei nepatogumų, nusprendėme (paskatinti Saros ir Bilgerio: jie abu dėl visiškai skirtingų priežasčių buvo beatodairiški to žygio entuziastai) praleisti naktį senojoje citadelėje arba jos kieme, kad ir ką apie tai pagalvotų sargai.

Ta pilis, visa aplinkui uždara, kompaktiška, lyg koks tamsių lego kaladėlių masyvas be jokios angos, išskyrus šaudomasias, kurių iš tolo nesimato, tarytum sverdi ant akmeningo šlaito viršūnės: žiūrėdamas iš tos archeologinės vietovės apačios galėtum pamanyti, kad ji palinkusi į priekį ir kad jai, vos tik užėjus kiek stipresnei audrai, gresia nuslysti žvirgždu žemyn iki pat miesto kaip vaikui ant rogučių, – bet kuo arčiau eini, kuo plačiau vyniojasi kelias už kalno, tuo geriau keleivio akys įžvelgia tikrąjį pastato dydį: tai status bokštas, gerai apsaugotas rytuose gilaus griovio, tvirtas pastatas su aklinais išsikišimais, atimantis norą būti kareiviu, kurio misija jį užimti. Jį pastatydinęs Libano drūzų princas Fachras ad Dinas puikiai išmanė karinę architektūrą – tvirtovė atrodė neįveikiama, nebent tik alkiu ir troškuliu: nesunku įsivaizduoti apsuptus jos sargus, nusivylusius Dievu, sėdinčius ant akmenų krūvos ir mąsliai stebinčius vėsią oazę, kurios palmės sudarė už senovės miesto griuvėsių lyg kokį gilų žalią ežerą.

Tas reginys buvo magiškas – saulei tekant ir leidžiantis įkypį spinduliai nutvieksdavo žara čia Baalo šventyklą, čia Diokleciano stovyklą, agorą, tetrapiloną, teatro sienas, ir galima numanyti, kaip buvo susižavėję tie XVIII amžiaus anglai, kurie atrado šią oazę ir atvežė pirmuosius Palmyros, Dykumos Sužadėtinės, atvaizdus: tie piešiniai apkeliavo visą Europą, netrukus buvo išgraviruoti Londone ir paskleisti po visą žemyną. Bilgeris pasakojo, kad tos reprodukcijos net tapo daugelio Europos architektūros fasadų ir neoklasikinių kolonadų pagrindu: mūsų sostinės daug skolingos Palmyros kapiteliams, truputėlis Sirijos dykumos paslapčia gyvuoja Londone, Paryžiuje ir Vienoje. Įsivaizduoju, jog šiandien plėšikai nežabotai ardo antkapių bareljefus, užrašus, statulas, kad juos parduotų mėgėjams, kurie neturi skrupulų, ir pats Bilgeris, jei ne jo beprotybė, tikriausiai pasisiūlytų nupirkti tuos iš dykumos išplėštus trupinius – per Sirijos katastrofą artilerijos sviediniai ir ekskavatoriai pakeitė archeologų teptukus; pasakojama, kad mozaikos buvo ardomos pneumatiniiais plaktukais, kad mirusiųjų miestų ar Eufrato vietovių kasinėjimai buvo atliekami buldozeriu, o brangūs radiniai parduodami į Turkiją arba Libaną, griuvėsiai – tai žemės gelmių turtai, natūralūs ištekliai, kaip nafta, jie buvo eksploatuojami visada. Irane, kalnuose prie Širazo, toks truputį pakrikęs jaunuolis pasisiūlė parduoti mums mumiją, mumiją iš Luristano, su visais bronziniais papuošalais, pectoralais, ginklais, – mes ilgai nesupratome, ką jis mums siūlo, taip žodis

„mumija“ nederėjo prie to kalnų kaimelio; ką mums daryti su mumija, atsakiau, „na, tai juk gražu, naudinga ir prireikus pinigų galima parduoti“; vaikinukas (jam buvo ne daugiau kaip dvidešimt) pasisiūlė pristatyti tą mumiją mums į Turkiją, ir kadangi pokalbis, rodės, niekada nesibaigs, Sara surado labai protingą būdą išsi-gelbėti nuo įkyruolio: mes manome, kad Irano senienos turi likti Irane, Iranas – didelė šalis, kuriai reikia visų jos senienų, mes nenorime daryti nieko, kas Iranui pakenktų, ir tas nacionalistinis dušas, regis, atvėsino archeologo mėgėjo įkarštį, privertė jį sutikti, net jeigu širdies gilumoje jis buvo menkai įtikintas ūmaus dviejų užsieniečių įkarščio. Stebėdamas, kaip tas jaunuolis išeina iš nediduko parko, kur jis prie mūsų priėjo, valandėlę vaizduotės akimis regėjau, kaip mumija, tas gerbtinas lavonas, keliauja ant nešulinio asilo per Zagroso ir Kurdistano kalnus, kad atsidurtų Turkijoje, paskui Europoje arba Jungtinėse Valstijose, toks dviejų tūkstančių metų amžiaus keleivis nelegalas, traukiantis tuo pačiu pavojingu keliu, kaip Aleksandro Didžiojo kariuomenė ar bėgantys nuo režimo iraniečiai.

Sirijoje kapų plėšikai, kiek man žinoma, siūlo ne mumijas, o bronzinius gyvūnus, cilindrinis antspaudus, bizantiškas aliejaus lempas, kryžius, monetas, statulas, bareljefus ir netgi skulptūrinius antablementus ar kapitelius – senovės akmenų Palmyroje buvo tiek daug, kad iš jų buvo sudaryti visi „Zenobijos“ sodo baldai: kapiteliai atstojo stalus, kolonos – suolus, statybiniai akmenys rėmino gėlių lysves, terasoje buvo panaudota daugybė gretimų griuvėsių dalių. Tą vienaaukštį viešbutį pastatė užmirštas didis architektas Fernandas de Aranda, kurio tėvas buvo Fernandas de Aranda, Abdiulchamido dvaro Stambule muzikantas, Donicetį pakeitęs imperiškojo orkestro ir karinių fanfarų dirigentas: tad Palmyroje jaučiausi beveik kaip namie, dykuma aidėjo tolimais osmanų sostinės muzikos akcentais. Fernandas de Aranda sūnus visą savo karjerą padarė Sirijoje, kur mirė XX amžiaus septintajame dešimtmetyje, sukūręs Damaske daug reikšmingų pastatų, kurių stilių galėtum apibūdinti kaip rytietiškos pakraipos *art nouveau*, tarp jų – Hidžazo geležinkelio stotį, universitetą, daugelį kitų svarbių pastatų ir Palmyros „Zenobijos“ viešbutį, tuomet dar vadintą ne „Zenobijos“, o „Katanė“ viešbučiu, vardu investicinės bendrovės, kuri užsakė jį kylančiai moderniosios sirų architektūros žvaigždei, tikėdamasi atverti tą regioną keliautojams, – pastatas buvo apleistas dar nebaigus jo statyti, paliktas globoti Palmyros prancūzų garnizonui (meharistams, pilotams, žemo rango karininkams be ateities), kuris rūpinosi beduinų reikalais ir milžiniška dykumos teritorija iki Irako ir Jordanijos, kur siautėjo britai. Ir taip jau mažų proporcijų Fernando de Arandos kūrinyje vienas sparnas buvo nukirstas, todėl fasadas atrodė kreivokas: frontonas virš priekinių durų su dviem piliastrais ir palmetėmis kilo jau nebe virš taurios simetrijos, o virš sutvirtinimo pradžios, kur

buvo viešbučio terasa, ir ta nedermė visumą darė šleivą, keliančią švelnumą arba panieką, nelygu kokius jausmus jums kelia šlubiai. Švelnumą arba panieką, juolab žadinamą pastato interjero su keistomis senomis šiaudinėmis kėdėmis vestibulyje ir mažyčiais troškiais kambariais, dabar renovuotais, bet anuomet juose buvo eksponuojami pageltę sirų Turizmo ministerijos vaizdai ir apdulkėję menkaverčiai beduinų stiliaus rykai. Sara ir aš veikiau linkome į švelnumą, ji – dėl Anemari Švarcenbach ir Margos d'Andiuren, aš – patenkintas, kad matau netikėtus vaisius, kuriuos osmanų muzikos maestro per savo sūnų padovanojo Sirijos dykumai.

„Zenobijos“ viešbučio vieta buvo nepaprasta: senovės miesto pakraštyje, vos už kelių dešimčių metrų tau prieš akis iškyla Baalo šventovė, ir jeigu pasisekdavo gauti kambarius, kurie išeina į fasadą, miegodavai, taip sakant, tarp griuvusių, visa galva įnėręs į žvaigždes ir į senoviškus sapnus, liūliuojamas Baalšamemo, saulės ir rasos dievo, pokalbių su Ištara, deive su liūtu. Čia viešpatavo Tamūzas, graikų Adonis, kurį savo eilėse apdainavo irakietis Badras Šakiras Saijabas: taip ir tikėdavaisi pamatysiąs oazę pasidengiant raudonomis plukėmis, atsiradusiomis iš kraujo to mirtingojo, kurio vienintelis nusikaltimas buvo tai, kad jis per daug aistringai mylėjo deives.

Tądien apie viešbutį nebuvo nė kalbos, nes mums šovė į galvą keista mintis miegoti Fachro ad Dino citadelėje, kad galėtume pasidžiaugti miesto grožiu saulei leidžiantis ir tekant. Žinoma, jokių stovyklavimo priemonių neturėjome. Mudu su Bilgeriu prikrovėme į jo visureigį pagalvių, penkias ar šešias antklodes, atstojusias mums čiužinius ir miegmaišius, lėkščių, libanietiško vyno ir arako butelių ir netgi įmetėme mažą metalinį barbekiu iš jo terasos. Kas, be Saros, dalyvavo toje ekspedicijoje? Prisimenu vieną besišypsančią prancūzę istorikę ilgais tamsiais plaukais, ir jos bendražygį, irgi tamsiaplaukį ir besišypsantį, – man rodos, dabar jis žurnalistas ir laksto po Vidurinius Rytus dirbdamas įvairioms prancūzų medijoms: tuomet jis svajoto apie prestižinę vietą kokiame nors Amerikos universitete, man rodos, Sara palaiko ryšius su ta įdomia pora, suderinusia grožį su inteligencija. Vis dėlto keista, kad neišsaugojau draugų iš Damasko, išskyrus Sarą ir Bilgerį Pamišėlį, nei sirų, nei orientalistų, dabar suprantu, koks nepakenčiamas buvau savo reiklumu ir arogancija, laimė, nuo tada padariau didelę pažangą, bet, jei kalbėsime apie naujas draugystes, nepasineriau, turiu pripažinti, į nesaikingą visuomeninį gyvenimą. Jei Bilgeris nebūtų išsikraustęs iš proto, jei Sara nebūtų tokia nepasiekiamą, tikriausiai jie būtų ryšys su ta praeitimi, kuri naktį beldžiasi į mano duris, tai kuo gi vardu buvo ta prancūzų istorikų pora, gal Žana, ne, Žiuli, o jis – Fransua Mari, ir vėl regiu jo liesą veidą, tamsią barzdą ir – veido harmonijos paslaptis – humorą

bei gudrų žvilgsnį, kompensuojančius visumos nelygumus (atmintis – vienintelis dalykas, kuris manęs neišduoda, kuris nedreba kaip mano kūno dalys), – vėlų rytą mes nusipirkome mėsos Palmyros naujamiesčio mėsinėje: ką tik papjauto ėriuko kraujas nušlakstė šaligatvį priešais vitriną, kur ant geležinio vagio kabėjo gyvulio plaučiai, trachėja ir širdis; Sirijoje niekam nepavyktų užmiršti, kad švelni šašlykų mėsa randasi iš paskersto žinduolio, vilna apžėlusio ir bliuanančio žinduolio, kurio viduriai puošia visas vitrinas. Dievas – didelis avinų priešas; kažin, dėl kokios siaubingos priežasties Jis pasirinko aviną pakeisti Abraomo sūnui per aukojimą, o ne skruzdėlę arba rožę, taip pasmerkdamas vargšę avių padermę skerdynėms per amžių amžius. Apsipirkti buvo patikėta būtent Sarai (įdomus biblinis sutapimas), ir ne tik todėl, kad kraujo ir dar šiltos skerdienos vaizdas jos netrikdė, bet ir dėl to, kad vietinės šnektos mokėjimas ir spindintis retas grožis visada užtikrindavo prekės kokybę ir daugiau negu kuklią kainą, kai jai būdavo leidžiama sumokėti: neretai, užhipnotizuoti to kaštoninio angelo su skaisčiai raudona šypsena, krautuvininkai stengdavosi ją sulaikyti savo parduotuvėje kuo ilgiau ir atsisakydavo imti pinigų už produktus. Palmyros naujamiestis, į šiaurę nuo tos oazės, buvo gerai sutvarkytas žemų pigaus betono namų keturkampis, šiaurėje ir šiaurės rytuose besiribojantis su oro uostu ir kraupiu kalėjimu, garsiausiu Sirijoje, juodu ir kruvinai raudonu – įspėjamųjų Sirijos vėliavos spalvų, vėliavos, kurią Asado dinastija įnirtingai stengėsi išdriekti per visą teritoriją: kalėjimuose šiurpiausi kankinimai buvo kasdienis dalykas, sistemingi viduramžiški kankinimai, rutina, kurios vienintelis tikslas – visuotinis siaubas, baimės kaip mėšlo iškratymas po visą šalį.

Be akinančio griuvėsių grožio ir Asado režimo baisingumo, Sarą Palmyroje ypač domino Anemari Švarcenbach ir jos keistos šeimininkės Margos d'Andiuren, „Zenobijos“ viešbučio savininkės praėjusio amžiaus ketvirtojo dešimtmečio pradžioje, pėdsakai. Susėdę aplink ugnį priešais Fachro ad Dino citadelę mes didžiąją nakties dalį praleidome pasakodami vienas paskui kitą istorijas – toks tikras posėdis, makama, taurus arabų literatūros žanras, kai personažai kiekvienas iš eilės kalba nurodyta tema: tą naktį mes parašėme *Makama tadmorija*, Palmyros posėdį.

Forto sargas buvo toks džiūsna senukas, apsimuturiavęs kufija, apsiginklavęs medžiokliniu šautuvu; jo priedermė buvo uždaryti geležinius pilies vartus grandine su išpūdingomis spynomis – jis be galo nustebo, išvydęs mūsų delegaciją. Palikome arabakalbes su juo derėtis ir pasitraukę į šalį stebėjome – Bilgeris, Fransua ir aš, – kaip tas pokalbis rutuliojasi: kaimietis sargas buvo nepalenkiamas – vartai privalo būti užrakinti vakare, saulei leidžiantis, ir atrakinti vėl tiktai iš ryto, tai esanti jo misija ir jis ketinąs ją įvykdyti, net jei turistams tai neparanku;

mūsų ketinimas subliūško ir klausėme savęs, kaip nors sekundę galėjome įsivaizduoti, kad galėtų būti kitaip, matyt, dėl kolonialistiškos savikliovos. Sara nepasidavė, ji ir toliau ginčijosi su palmyriečiu, kuris mašinaliai sukinėjo savo ginklo dirželį, kaskart vis mesteldamas į mus neramų žvilgsnį: tikriausiai svarstė, kodėl leidžiame jam kovoti su ta jauna moterimi, o patys, trys vyrai, stovime už dviejų metrų ir ramiai stebime juos šnekučiuojantis. Žiuli priėjo prie mūsų pranešti, kiek derybos pasistūmėjo: sargas pasiryžęs įvykdyti savo pareigą uždaryti ir atidaryti vartus. Bet mes galėjome pasilikti citadelės viduj, taigi būti užrakinti iki aušros, tai visiškai neprieštaravo jo priedermei. Sara sutiko su tokiomis sąlygomis kaip derybų pagrindu, be to, dar pamėgino gauti spynos raktą: iškilus skubiam reikalui, būtume galėję palikti tą taurų bokštą, nelaukdami išlaisvinimo išaušus, kaip būna pasakose. Turiu pripažinti, kad perspektyva būti uždarytiems neįveikiamos tvirtovės viduje, už kelių kilometrų nuo pragaištingiausio Sirijos kalėjimo, mane šiek tiek nupurtė – tas pastatas buvo tik akmenų krūva, be jokių patogumų, tušti kambariai aplink trumpą *cortile*, prigrioztą lūženų, su laiptais be turėklų, kylančiais iki daugiau ar mažiau dantytų terasų, kur suko ratus šikšnosparniai. Laimė, sargo kantrybė išseko, paskutinį kartą pasiūlęs eiti vidun ir mums vis dar dvejojant, ar užsidaryti čia savo noru (ar turime viską, ko mums reikia? Degtukus, laikraštinio popieriaus, vandens?), jis galiausiai nieko nelaukdamas, skubėdamas grįžti namo užrakino vartus; Sara uždavė jam paskutinį klausimą, į kurį jis, regis, atsakė teigiamai prieš atsukdamas mums nugarą ir nusileisdamas į kapų slėnį, stačiai žemyn šlaitu.

– Jis oficialiai leido mums čia įsikurti.

„Čia“ reiškė mažą akmeningą aikštelę tarp seno pakeliamojo tilto ir portalo arkos. Saulė jau pradingo už mūsų kalvos; paskutiniai jos spinduliai aptaškė auksu kolonadas, nudažė vaivorykštės spalvomis palmes, lengvas vėjelis nešiojo šilto akmens kvapą, tarpais sumišusį su gumos ir deginamų buitinių atliekų dvoku; priešais apačioje mažuliukas žmogelis vedžiojo kupranugarį dulkėtu ovaliniu didžiojo stadiono taku, kur būdavo rengiamos vienakuprių lenktynės, sutraukiančios visų pašalių klajoklius, tuos beduinus, kuriuos taip mylėjo Marga d’Andiuren.

Mūsų stovyklavietė buvo kur kas labiau spartietiška nei anų dienų tyrinėtojų; pasakojama, kad ledi Hesteros Stenhoup, pirmosios Tadmoro karalienės, išdidžios geležinės moralės anglės nuotykių ieškotojos, kurios turtus ir sveikatą Rytai taip iščiulpė, kad 1839 metais ji mirė viename Libano kalnų kaime, įrangai nešti reikėjo septynių kupranugarių ir kad palapinė, kurioje ji priimdavo to krašto emyrus, buvo prabangiausia visoje Sirijoje; pasak legendos, be naktipuodžio, vienintelio, anot

jos, dykumoje būtino aksesuaro, Viljamo Pito dukterėčia gabendavosi į Palmyrą šventinę vakarienę, karališką vakarienę, per kurią, didžiausiai svečių nuostabai, iš skrynių būdavo ištraukiami rafinuočiausi indai ir patiekalai; pasakojama, kad visi to krašto šeichai ir emyrai buvo apkerėti ledi Hesteros Stenhoup. Mūsų meniu sudarė tik kepta ėriena, mat jį galas tą angliškąjį padažą ir sodines startas, tiesiog keli šašlyko gabalėliai, pirmieji sudegę, antrieji žali, nelygu Bilgerio mangalo ugnies aikštys. Mėsa, kurią įvyniodavome į pasakiškai gardžią neraugintą duoną, iškeptą ant metalinio kupolo kvietinį paplotėlį, kuris Viduriniuose Rytuose atstoja krakmolingą daržovę, lėkštę ir šakutę sykiu. Mūsų ugnies liepsnos turėjo būti matomos aplinkui kilometrų kilometrų, kaip švyturys, tad laukėme, kada sirų policija atvyks mūsų iškraustyti, tačiau Ešmunas saugojo orientalistus, ir niekas netrukde mūsų iki pat aušros, išskyrus stingdantį šiaurės vėją: šaltis buvo žvėriškas.

Susispietę aplink mažytį barbekiu, kurio šiluma buvo tokia pat iliuzinė kaip milijonų mus supančių žvaigždžių, susisupę į žydrus vilnonius Bilgerio apklotus, su stiklu rankoje klausėmės, kaip Sara pasakoja mums istorijas; maža uolėta ertmė tyliai aidėjo suteikdama jos balsui reljefą, jos tembrui – gelmę, ir net Bilgeris, gana prastai suprantantis prancūziškai, liovėsis postringauti klausėsi, kaip Sara aiškina nuotykius tos ledi Stenhoup, buvusios tarp šitų uolų prieš mus, išskirtinio likimo moters, pabrėžė ji, ir aš galiu suprasti Saros aistrą tai damai, kurios motyvai buvo tokie pat paslaptingi kaip ir pati dykuma: kas pastūmėjo ledi Hesterą Stenhoup, turtingą ir galingą, vieno įstabiausių to meto politikų dukterėčią, viską palikti ir įsikurti osmanų Rytuose, kur ji ir toliau valdė, viešpatavo tarsi Sario grafystės ūkyje mažytėse valdose, kurias išsikovojo Šufe, tarp drūzų ir krikščionių. Sara papasakojo istoriją, kaip ji tvarkė savo kaimiečius: „Tie žmonės nepaprastai ją gerbė, – aiškino Sara, – nors jos rytietiškas teisingumas kartais ir sušlubuodavo. Ji žinojo, kaip svarbu arabams pagarba moteriai, ir be gailės bausdavo už bet kokį griežto susilaikymo, kurio reikalavo iš tarnų, pažeidimą. Jos vertėjas ir sekretorius, anglo ir sirės sūnus, kurį ji labai mėgo, kartą atėjo ir pasakė, kad kitas jos samdinys, vardu Maiklas Tutundžis, suviliojo kaime jauną sirę ir kad jis matęs juodu sėdinčius po Libano kedru. Tutundžis tai neigė. Ledi Hesterą sukvietė į veją priešais pilį visą kaimą, atsisėdo ant savo pagalvių, iš dešinės pasisodino gubernatorių, iš kairės Tutundžį, pagarbia poza, apsisiautusius skraistėmis, kaip mes Bilgerio apklotais. Kaimiečiai susibūrė ratu. „Tutundži, – tarė ledi Hesterą, ištraukusi iš burnos ilgą gintarinį pypkės, kurią visada regime ją rūkant graviūrose, kandiklį, – jūs apkaltingas nusikalstamu ryšiu su Fatuma Aiša, sire mergina, kuri štai stovi priešais mane. Jūs tai neigiate. O jūs, – kreipėsi ji į valstiečius, – jei ką nors žinote apie tai, pasakykite. Aš noriu įvykdyti teisingumą. Kalbėkite.“ Visi kaimiečiai atsakė nieko

apie tai nežiną. Tada ji pasisuko į savo sekretorių, tas, sukryžiuavęs rankas ant krūtinės, laukė nuosprendžio. „Jūs kaltinate baisiais dalykais šį jaunuolį, kuris žengia į pasaulį ir kurio visas turtas – jo reputacija. Pakvieskite savo liudininkus: kur jie?“ – „Aš neturiu liudininkų, – nuolankiai atsakė vaikinai, – bet aš jį mačiau.“ – „Jūsų žodis bevertis, palyginti su viso kaimo liudijimu ir geru to jaunuolio vardu“; paskui, prabilusi griežtu teisėjo tonu, ji pasisuko į kaltinamąjį Maiklą Tutundžį: „Jei jūsų akys ir lūpos padarė nusikaltimą, jei jūs žiūrėjote į tą moterį, jei sugundėte ją ir pabučiavote, tada jūsų akys ir lūpos bus nubaustos. Suimkite ją ir laikykite! O tu, barzdaskuty, nuskusk kairį jaunuolio antakį ir dešinįjį ūsą.“ Pasakyta padaryta, „*sam'an wa tá'atan*, klausau ir paklūstu“, kaip pasakose. Po ketverių metų ledi Stenhoup, patenkinta įvykdžiusi teisingumą, kuris taip menkai pakenkė kaltinamajam, gavo laišką, kuriame Tutundžis linksmai papasakojo, kad sugundymo istorija buvo tikra teisybė ir kad jo ūsas ir antakis gyvuoja puikiai.“

Ta orientalistinė Harūno ar Rašido stiliaus nuosprendžio parodija žavėjo Sarą; ar tai teisybė, ar ne (o turint galvoje tos damos įpročius, tikėtina, kad taip ir buvo), buvo mažiau svarbu negu parodyti, kaip ta anglė persiėmė tariamais drūzų ir Libano kalnų, kur gyveno, krikščionių papročiais ir kaip jos legenda išplatino jos nuostatas; Sara aistringai nupasakojo graviūrą, kur ta dama pavaizduota jau įmetėjusi, sėdinti kilnia, dvasinga pranašo ar teisėjo poza, su ilga pypke rankoje, visiškai nepanaši į ilgesį žadinančius haremų moterų atvaizdus. Sara paaiškino, kodėl ji atsisakė dėvėti šydą ir nusprendė rengtis „turkiškai“, bet kaip vyras. Papasakojo apie aistrą, kurią ledi Hestera įkvėpė Lamartinui, poetui oratoriui, Listo ir Hamerio-Purgštalo, su kuriuo išgyveno vieną Osmanų imperijos istoriją, draugui: prancūzams ne tik neprilygstamas poetas, bet ir genialus prozininkas – kaip Nervalis, tik kiek mažesnio masto, – Lamartinas išsiskleidė kelionėje į Rytus, išsilaisvino iš savo paryžietišku pančių, išpuoselėjo savo stilių; nežinomybės grožio akistatoje politikas atsikratė dramatiškų mostų ir kosčiojančio lyrizmo. Kad ir kaip būtų liūdna, bet gal reikėjo netekti dukters Julijos, mirusios Beirute nuo tuberkuliozės, kad Levantas iškristalizuotų jame skausmą ir mirtį; reikėjo, kaip kitiems Apreiškimo, pačios skaudžiausios žaizdos, didžiausio kentėjimo, kad jo akys be Trojos Helenės užmaršties gėrimo, priplūdusios ašarų, nupieštų nuostabų, tamsaus grožio kupiną pirmapradžio Levanto portretą: magišką šaltinį, kuris, vos tik aptiktas, pradėjo spjaudyti mirtimi. Lamartinas atvyko į Rytus pamatyti vienos bažnyčios choro, kuris pasirodė besas užmūrytas, aplankyti šventovės celės, kuri buvo užkalta, jis stovėjo veidu į altorių, nepastebėdamas, kad jam už nugaros transeptą užliejo saulėlydžio spinduliai. Ledi Stenhoup jį žavi, nes ji pranoksta jo klausimus, ji – tarp žvaigždžių, aiškino Sara, ji skaito iš žvaigždžių žmonių likimą – ir vos Lamartinas

atvyksta, pasiūlo atskleisti jam ateitį; toji, kuriai jis davė „dykumų Kirkės“ vardą, paskui, tarp dviejų kvapnių pypkių, paaiškina mesianišką jo sinkretizmą. Ledi Stenhoup atskleidžia Lamartinui, kad Rytai – jo tikroji tėvynė, jo tėvų tėvynė, o kad jis vėl čionai sugrįš, nuspėja iš jo pėdų: „Matote, – sako ji, – jūsų keltis labai aukšta, tarp jūsų kulno ir pirštų, kai pėda liečia žemę, pakanka erdvės, kad vanduo nutekėtų jūsų nesušlapinęs, – tai arabo pėda, tai Rytų pėda, jūs – šio klimato sūnus, o mes artėjame prie tos dienos, kai visi grįš į savo tėvų žemę. Mes vėl pasimatysime.“

Ta podiatrinė istorija labai mus prajuokino, Fransua Mari neištvėrė, nusiavė batus patikrinti, ar lemta jam sugrįžti į Rytus, ar ne, – ir, didžiam savo nusivylimui, pripažino turįs „Bordo apylinkių gyventojų pėdą“ ir dienų galui priartėjus sugrįšiąs ne į dykumą, o į ūkį Antr De Mer apylinkėse, netoli buvusių Montenio valdų, bet, gerai pasvarsčius, tai buvo tiek pat pavydėtina. Kai dabar apie tai mąstau, Saros pėdos keltis – tiesiog tobula, po ja lengvai pratekėtų upelis; tą naktį ji kalbėjo ir buvo mūsų dykumos burtininkė, jos pasakojimai kerėjo blyksintį akmenų ir žvaigždžių metalą – ne visiems Rytų nuotykių ieškotojams buvo žinoma mistinė ponios Stenhoup, Libano kalno atsiskyrėlės anglės, evoliucija, jos kelias: ji atsi-kratė turtų, po truputį išsižadėjo vakarietiško pablizgų, pamažu statė savo pačios vienuolyną, puikybės ar nuolankumo vienuolyną, ne visos dykumos keliautojos patyrė tragišką ledi Hesteros ar Izabelės Eberhart nušvitimą, anaipol ne visos, – žodį jau perėmė Fransua Mari, nors Bilgeris nutraukė jį ne vien tam, kad įpiltų vyno, bet ir baisiausiai trokšdamas irgi papasakoti istoriją, dalį nuotykių Aloyzo Muzilio, praminto Moravijos Lorensu arba Arabijos Aloyzu, Habsburgų orientalistu ir šnipu, kurio tie prancūzai nežinojo, – tai buvo Bilgerio mėginimas vėl tapti dėmesio centru, katastrofiškas mėginimas, įvaręs valgytojams miegą, tokia nesuprantama buvo jo prancūzų kalba; iš pasitenkinimo savimi ar puikybės jis atsisakė kalbėti angliškai. Laimė, kai man jau ėmė darytis gėda dėl jo ir dėl Aloyzo Muzilio, Fransua Mari sumaniai jį nutraukė. Tas prancūzų mandato Rytuose istorijos specialistas pasirinko ledi Hestera ir Moravijos Lorensu, kad diplomatiškai sugražintų pokalbį prie Palmyros. Margaritos d’Andiuren, žinomos kaip Marga, likimas jam buvo ponių Stenhoup, Eberhart ar Švarcenbach likimų antitezė – tamsi, šešėliuota jų likimų kopija. Fransua Mari tartis, o ypač libanietiškas vynas, kurį atkimšo Bilgeris, vėl mus sušildė; ilgos rusvos mano kaimynės garbanos rausvėjo šviečiant paskutinėms žarijoms, griežtais pustoniais modeliavusioms jos veidą. Margos d’Andiuren gyvenimas, Fransua Mari manymu, buvo tragiškos nesėkmės istorija – ta graži nuotykių ieškotoja gimė pačioje XIX amžiaus pabaigoje kilmingoje Bajonos šeimoje (ši detalė istoriko gaskono, aišku, buvo pabrėžta; jis

vėl apsiavė, saugodamas pėdas nuo šalčio), paskui jauna ištekėjo už pusbrolio, smulkaus baskų aristokrato, kuriam buvo žadama didelė ateitis, bet jis pasirodė besas išglebęs, silpnavalis, aistringai atsidavęs vien tik arkliams. Marga, priešingai, buvo itin stipri, kupina ypatingo gyvybingumo ir sumanumo. Po neilgai trukusio mėginimo auginti arklius prieškarinėje Argentinoje, 1925 metų lapkritį pora išlipa į krantą Aleksandrijoje ir įsikuria Kaire, priešais „Groppi“ arbatos saloną, Suleimano Pašos aikštėje, pačiame „europinio“ miesto centre. Marga ketino atidaryti ten grožio saloną ir prekiauti dirbtiniais perlais. Netrukus ji pradeda lankytis Kairo aukštuomenėje, ypač Džeziros sporto klubo aristokratų britų draugijoje Zamaliko saloje.

Kaip tik tuomet prie jos pavardės ir buvo pridurtas titulas „grafienė“: ji, taip sakant, užsikrėtė kilmingumu. Po dvejų metų ji nusprendžia lydėti savo draugę anglę kelionėje į Palestiną ir Siriją, kelionėje, kurios vadovu turėjo būti majoras Sinkleris, Haifos karinės žvalgybos galva. Būtent jo draugijoje Marga pirmą kartą aplanko Palmyrą, po varginančio kelio iš Damasko, kur jos draugė britė, pavargusi ir apnikta pavydo, buvo linkusi jų palaukti. Įtempti Prancūzijos ir Didžiosios Britanijos santykiai Levante, ką tik įvykęs maištas Sirijoje ir kruvinas jo numalšinimas lėmė tai, kad prancūzų kariškiai gana įtariai žiūrėjo į svetimšalių veiklą jų mandato teritorijoje – taigi Palmyros garnizonas labai susidomi pora, apsistojusia Fernando de Arandos pastatytame viešbutyje. Labai galimas daiktas, kad Sinkleris ir Marga ten tapo meilužiais; jų ryšys duoda peno dykinėjančių prancūzų karininkų ataskaitoms, kurios pasiekia pulkininką Katru, tuomet atsakingą už žvalgybą Beirute.

Palmyriškasis elegantiškos grafienės d’Andiuren nuotykis prasidėjo nuo jos apkaltinimo šnipinėjimu, iškart apnuodijusio jos santykius su prancūziškąja Levanto valdžia, – ta šnipės reputacija lydės ją visą gyvenimą, išnirs kiekvieną kart, kai tik spauda arba valdžia ją susidomės. Po keleto mėnesių Sinkleris mirė, nusižudė iš meilės, pasak gandų. O Marga d’Andiuren įsikūrė Palmyroje su savo vyru. Ji įsimylėjo – nebe anglų majorą, o tą vietovę, beduinus ir dykumą; nusipirko kelis žemės sklypus ir ketino atsidėti (kaip Argentinoje) gyvulių auginimui. Savo memuaruose ji pasakoja apie gazelių medžiokles drauge su nomadais, apie naktis palapinėje, apie švelnius dukteriškus jausmus šeichui, vadovaujančiam tai genčiai. Labai greitai d’Andiurenų šeima išsižada žemės ūkio ir įgaliotoji valdžia patiki jiems administruoti Palmyroje išmarinį viešbutį (tada vienintelį visame mieste), kurį jai net bus leista (taip bent atrodo, pridūrė Fransua Mari, kaip ir visuose liudijimuose, dažnokai pasitaiko šiokių tokių skirtumų tarp to, ką Marga pasakoja, ir

kitų šaltinių) kiek vėliau nusipirkti: ji nusprendžia pavadinti viešbutį „Zenobija“ Aureliano nugalėtos III amžiaus karalienės garbei. Taigi visi to meto turistai apsilanko pas d’Andiurenus; Marga prižiūri viešbutį, o jos vyras linksminasi, kaip išmano: jodinėja arba lankosi pas Palmyros garnizono karininkus, saugančius aviacijos lauką ir vadovaujančius nedideliame meharistų būriui, likusiam iš Antrosios Rytų armijos, išnaikintos pasaulinio karo ir sirų maišto. Po penkerių metų Marga pradeda nuobodžiauti. Vaikai užaugo, Palmyros karalienė suvokia, kad jos karalystė – tik akmenų ir dulkių krūva, romantiška, žinoma, tačiau be nuotykių ir šlovės. Kaip tik tuomet ji ir sumano beprotišką planą, įkvėptą jos vaizduotę užplūdusių moteriškų personažų: ledi Hesteros, įsimylėjėlės Džeinės Digbi, ledi Anės Blant, Bairono anūkės, ir Gertrūdos Bel, mirusios prieš kelerius metus, kurios neįtikėtiną istoriją ji išgirdo iš Sinklerio ir jo draugų britų. Ji svajoja pranokti visus tuos prototipus ir būti pirma europiete, kuri leidosi į piligriminę kelionę į Meką, paskui kirsti Chidžazą ir Nadždą, pasiekti Persų įlanką ir prisižvejoti (ar paprasčiausiai nusipirkti) perlų. 1933 metais Marga suranda būdą savo kelionei: fiktyviai susituokia su Suleimanu Dikmariu, Palmyros meharistu, kilusiu iš Unaizos Nadždo srityje, mutairų genties, norinčiu grįžti namo, bet neturinčiu finansinių galimybių. Jis paprastas žmogus, beraštis, niekada neiškėlęs kojos iš dykumos. Už gerą sumą, kuri bus išmokėta jam grįžus, jis sutinka palydėti vadinamąją grafiene į Arabiją, į Meką ir Mediną, paskui į Bahreino pakrantę ir sugrąžinti į Siriją. Prieš išvykdama jį, žinoma, priverčia jį prie liudininkų prisiekti, kad jis nemėgins ta santuoka pasinaudoti ir kad jai be išlygų paklus. Tuo metu (ir dabar man atrodo, kad pagautas įkarščio Fransua Mari pateikė mums tas detales vien iš malonumo pademonstruoti savo istorijos žinias) Nadždas ir Chidžazas buvo ką tik suvienyti princo Ibn Saudo, nugalėjusio ir išvijusio iš savo teritorijos Hašimitus – Mekos šerifų palikuonims atiteko tik Irakas ir Jordanija, kur juos parėmė britai. Saudo Arabija randasi kaip tik tada, kai Marga d’Andiuren nusprendžia leistis į piligriminę kelionę. Ta šalis išsiskiria savo beduiniška tapatybe ir iš esmės yra vahabitiška, puritoniška, nesutaikoma. Nemusulmonams karalystė uždrausta: savaime suprantama, Ibn Saudas baiminasi galimos britų ar prancūzų intervencijos į savo ką tik suvienytą šalį. Visos diplomatinės atstovybės įkalinamos Džidoje, Mekos uoste prie Raudonosios jūros, ertmėje tarp dviejų uolų, be gėlo vandens, užplūstoje ryklių ir tarakonų, kur gali rinktis – mirti iš troškulio, nuo saulės smūgio ar iš nuobodulio, išskyrus piligriminės kelionės metą: į pusiasalį atvykus musulmonams iš Indijos vandenyno ir Afrikos, miestelis regi dešimtis laivų, gabenančių tūkstančius piligrimų, patiriančių visą įmanomą riziką (policinę, sanitarinę, moralinę). Štai tokiomis aplinkybėmis prie kranto priplaukia Marga d’Andiuren ir jos „vyras-pasas“, kaip jinai

ji vadina, tos piligriminės kelionės pradžioje, po oficialaus atsivertimo į islamą ir santuokos (komplikuotos) Palestinoje. Dabar jos vardas – Zejnab (iš tos pačios pagarbos Palmyros karalienei Zenobijai). Jos nelaimei, reikalai netrukus smarkiai pašlija: už imigraciją atsakingas gydytojas pareiškia, kad pagal Chidžazo įstatymus reikia laukti dvejus metus po atsivertimo, kad gautum leidimą piligriminei kelionei. Tad beduinas Suleimanas siunčiamas į Meką gauti išskirtinio karaliaus Abdelazizo leidimo. Marga Zejnab jo lydėti negali, bet padarumo reikalavimai neleidžia jai ir pačiai vienai apsistoti viešbutyje – taigi ji patikima Džidos gubernatoriaus haremo globai ir uždaryta ten keletui dienų kentės visokiausius pažeminimus, bet jai pavyks įsiteikti gubernatoriaus žmonoms ir dukterims. Beje, ji mums paliko, pridūrė Fransua Mari, įdomų liudijimą apie gyvenimą provincijos hareme, vieną iš retų mus pasiekusių to regiono ir to laikotarpio liudijimų. Galiausiai Suleimanas grįžta iš Mekos, negavęs išskirtinio leidimo žmonai; jis privalo nusivežti ją į savo šeimą prie Unaizos. O Zejnab vėl tapo Marga: ji lankosi pas Žaką Rožė Megrė, prancūzų konsulą (šis, per daug nesiskųsdamas, atstovauja Prancūzijai Džidoje jau septyniolika metų, ilgų septyniolika metų, iki 1945-ųjų; tikiuosi, pasakė Fransua Mari, kad už tą nesibaigiantį karaliavimą jis pelnys bent jau kokio nors respublikos ordino kavaliariaus ar komandoro titulą), o daugiausia pas jo sūnų, kuris turi būti jai dėkingas už pirmuosius erotinius jaudulius: tam jaunikiui, nepaisant amžiaus skirtumo, gražiosios Margos pasirodymas vahabistinio puritoniškumo karalystėje – saulės spindulys; jis paslapčia nusiveda ją už miesto nusimaudyti, Džidos gatvelėmis jis vedžioja Zejnab, prisidengusią ilgu juodu šydu. Marga taip įsidrąsina provokuoti, kad paslapčia įsiveda jauną meilužį į viešbučio kambarį, kurį konsului pavyko jai surasti panaudojus savo galią (nors legaliai ji buvo jau nebe prancūzė), kad ištrauktų iš haremo. Suleimanas atkakliai siekia tęsti kelionę, kurios grafienė visai nebenori baigti: ji bijo patekti į nelaisvę toli, dykumoje, kur Megrė įtaka negalėtų ištraukti jos iš bėdos.

Vieną naktį kažkas pasibeldžia į jos duris: karališkoji policija. Ji paslepia meilužį po lova, kaip bulvarinėje komedijoje, įsivaizduodama, kad turi reikalą su morale, – bet reikalas daug rimtesnis: jos „vyras-pasas“ baigė dienas. Suleimanas negyvas, nuuodytas ir apkaltino savo žmoną Zejnab sugirdžius jam mirtinų vaistų, kad juo atsikratytų. Marga d’Andiuren įmetama į kalėjimą, į siaubingą karcerį, kuriame susitelkę visi Džidos siaubai: karštis, drėgmė, skraidantys tarakonai, blusos, purvas, ekskrementai.

Ji praleis ten du mėnesius.

Jai gresia mirties bausmė už žmogžudystę ir sanguliavimą.

Jos likimas – Mekos kadžio rankose.

Konsulas Megrè nedaug teduoda už jos kailį.

Gegužės 30-ąją *L'Orient*, Beiruto dienraštis, paskelbia apie jos mirtį pasikoręs.

Fransua Mari padaro pauzę – nesusilaikau nepažvelgęs į „Zenobijos“ viešbutį – tamsi jo masė išsiskiria toli apačioje, – paskui į Saros veidą: ji šypsosi iš pasakotojo sumaniai sukurpto efekto. Iš tikrųjų Marga d'Andiuren nepasikorė Chidžaze, po dvidešimties metų ji buvo žiauriausiai nužudyta savo burlaivyje Tanžere, kai ketino leistis į aukso kontrabandos operaciją tarptautinėje zonoje. Suleimanas Dikmaris – tik antras lavonas jos kelyje, paženklintame smurtinėmis mirtimis. Paskutinis bus jos pačios, įmestas į jūrą su pririštu betono luitu Malabatos įlankoje.

Fransua Mari tęsia pasakojimą, jis paaiškina, kad Marga buvo pastebėta duodanti savo vyrui tą rytą, kai jis mirė, kai jie matėsi paskutinį kartą, baltus miltelius. Ji tvirtina, kad tie milteliai buvo kalminas, nekaltas vaistas, kurį ji geria nuolat: jos bagaže buvo rasta koks dešimt to vaisto dėžučių, iš esmės jį sudaro chininas ir kodeinas. Pavyzdys nusiunčiamas ištirti į Kairą. Tuo tarpu, jai pačiai nežinant, Rytų spauda tiksliai ir detalai pasakoja jos nuotykius. Aprašinėjama prancūzų ir britų šnipė, dykumos Mata Hari, Abdelazizo kalėjimų kalinė; jai čia įvykdoma egzekucija, čia kitą dieną ji prisikelia iš mirusiųjų, įsivaizduojamas sąmokslas, kurio metu Ibn Saudo tarnybos likvidavo vargšą beduiną, kad priverstų Margą d'Andiuren grįžti namo. Galiausiai, kadangi pagal griežtą religinį karalystės įstatymą skrodimas nebuvo praktikuojamas ir kadangi tyrimas Kaire parodė, kad kalmino milteliai nepavojingi, pristigus kaltės įrodymų, ji po dviejų mėnesių kalinimo išteisinama.

Fransua Mari žvelgė į klausytojus su ironiška šypsenėle, mes jautėme, kad jis turi kažką pridurti.

Galvojau apie kalminą, kurio pavadinimas mane pribloškė: prisiminiau mėlynas metalines dėzeles, puošusias mano močiutės vonios kambarį Sen Benua la Forė, ant jų buvo parašyta: „sunkumas, nuovargis, karštis, nemiga, skausmai“; prisiminiau, kad tą panacėją gamino Metadjė laboratorijos ir kad Polis Metadjė, didžiausias Balzako gerbėjas Turene, Sašė pilį pavertė Balzako muziejumi. Viskas susiję. Po Džeinės Digbi – Ledi El istorijos Balzakas turėjo dar vieną saitą su Palmyra. Marga d'Andiuren, kai jos pačios įvykių versija buvo išspausdinta dienraštyje *L'Intransigent*, paštu gavusi dovanų šimtą pakelių kalmino, atsiųstų tiesiai iš laboratorijos kaip padėką už nemokamą reklamą, tikriausiai nežinojo, kad kalmino sunešti turtai, prie kurių ji prisidėjo, leis toje Poliui Medatjė brangioje

pilyje pagerbti didį rašytoją. Polis Medatjė, žinoma, nebūtų siuntęs tų reklaminių vaistų, jei būtų įtaręs, kad iš tikrųjų būtent milteliai su spaudu „Metadjė laboratorijos – Tūras“ nunuodijo Suleimaną Dikmarį, mutairų genties kariškį; Žanas Mari tai sužinojo iš nespausdintų Žako d’Andiureno, jauniausiojo grafienės sūnaus, memuarų.

Žanas d’Andiurenas papasakojo, kaip Beirute, ruošdamasi vykti į Meką, motina patikėjo jam savo abejones dėl Suleimano, anot jos, jos kelionės tikrosios „silpnos grandies“; Suleimanas, Suleimano geismas, Suleimano vyriškumas buvo labiausiai nekontroliuojamos tos avantiūros kliūtys. Mekoje, Nadžde ji priklausysianti nuo jo, jos „vyras-pasas“ turėsias gyvybės ir mirties teisę jos atžvilgiu (ar bent jau taip ji įsivaizdavo): tad buvo logiška, kad Marga galėjo jį nužudyti.

Taigi ji paprašė sūnaus gauti jai Beirute nuodų ta dingstimi, kad reikia nunuodyti šunį, didelį šunį, labai didelį šunį, greitai ir be skausmo. Tą substanciją ji laikė kalmino pakelyje, išmetusi tikrąjį jo turinį.

Daugiau apie tai nieko nežinoma.

Fransua Mari žiūrėjo į mus, patenkintas efektu, kurį sukėlė. Sara vėl prabilo. Valandėlę ji buvo atsistojusi pasišildyti rankų prie rusenančių žarijų.

– Įdomus sutapimas: per antrąją kelionę į Levantą, iš Beiruto į Teheraną, Anemari Švarcenbach, lydima savo vyro Klodo Klarako, ambasados Irane sekretoriaus, užsuka į Palmyrą.

Apie viešnagę „Zenobijoje“ ir susitikimą su Marga d’Andiuren ji pasakoja novelėje „Beni Zainab“. Jos nuomone, visiškai įmanoma, kad Marga iš tikrųjų nunuodijo savo vyrą... Ar bent jau, kad ji tokio būdo, jog galėjo tai padaryti. Ne nuodytoja, bet tokia ryžtinga moteris, kad visada yra pasiruošusi nušluoti visas kliūtis, trukdančias pasiekti užsibrėžtą tikslą.

Žiuli ir Fransua Mari, rodės, su ja sutiko.

– Tai egzistencija, ištiesai paženklinta smurto, kolonijinio smurto metafora, parabolė. Netrukus po to, kai ji sugrįžo į Palmyrą, vos tik administracinės bėdos daugmaž baigėsi, jos vyras Pjeras d’Andiurenas buvo žvėriškai užbadytas peiliu. Žmonės manė, kad tai Suleimano šeimos kerštas, nors Marga ir jos sūnus įtarė (ir įskundė) virvutes tampiusių prancūzų karininkų sąmokslą. Ji grįžta į Prancūziją prieš karą, okupaciją praleidžia tarp Paryžiaus ir Nicos, gyvendama iš įvairios kontrabandos: brangenybių, opijaus; 1945 metais nusižudo jos vyresnysis sūnus. 1946 metais ji suimama ir uždaroma į kalėjimą už savo krikštasūnio Remono

Kleriso, beje, Pasipriešinimo judėjimo žvalgybos agento, nunuodijimą: kaip tik tada spauda ir pašelsta. Jai priskiriama ne mažiau kaip penkiolika žmogžudysčių, šnipinėjimas, bendradarbiavimas su Boni ir Lafono, Paryžiaus banditų gestapininkų, gauja, ir vienas Dievas težino, kiek dar kitų nusikaltimų. Visi tie straipsniai daug pasako apie lakią prancūzų vaizduotę Išsivadavimo metais – nuo kolonijinių fantazijų, karinio šnipinėjimo paranojos, prisiminimų apie Matą Hari iki ką tik giljotinuoto daktaro Petijo, gydytojo, kuriam priskiriami šešiasdešimt trys lavonai, nusikaltimų. Galiausiai po kelių dienų, pritrūkus įrodymų, Marga buvo paleista. Čia ji irgi netiesiogiai prisipažįsta sūnui prieš pat mirtį esanti atsakinga už tą reikalą – ir tai daugmaž viskas, kas žinoma apie tamsią Palmyros karalienės lemtį.

Sara atkreipė dėmesį į tai, kokia populiari visuomenėje buvo asociacija seksualumas-Rytai-smurtas, išlikusi net iki mūsų dienų; sensacijų besivaikantis, nors ir nesensacingas romanas, pavadinimu *Marga, Palmyros grafiene* atpasakojo grafiene d'Andiuren nuotykius. Anot Saros, ta knyga, nors ir prasilenkianti su tikroviškumu ir nepaisanti faktų, atkakliai akcentuoja „rytietiškiausius“ tos istorijos aspektus: gašlumą, narkotikus, šnipinėjimą ir žiaurumą. Sarai Margos personažas buvo toks įdomus dėl to, kad ji aistringai mylėjo laisvę – tokią besaikę laisvę, kad ji tęsėsi net toliau už kito žmogaus gyvybę. Beduinus, dykumą ir Levantą Marga d'Andiuren mylėjo būtent dėl tos laisvės, gal visiškai mitinės, aišku, perdėtos, įsivaizduodama galėsianti joje išsiskleisti; ji nepakilo iki savo svajonių aukštumų, o gal vis dėlto pakilo, ji siekė to taip atkakliai, kad gražioji laisvė pragaištingai išvirto į kriminalinę puikybę, tapusią jai fatališka. Beje, jos gyvenimo stebuklas buvo tai, kad ji nesusidūrė su budelio kirviu ar keršto durklu anksčiau ir metų metus bėgo per gyvenimą tyčiodamasi iš Likimo ir įstatymo.

Paskui ir Bilgeris atsistojo truputį pasišildyti – oras darėsi vis žvarbesnis, vaiskus; miesto šviesos mūsų kalvos apačioje pamažėle geso, matyt, jau artėjo vidurnaktis. „Zenobijos“ viešbutis vis dar buvo apšviestas, kažin, ar dabartinis jo personalas prisimena tą netikrą grafiene, tikrą žmogžudę, ir jos vyrą, mirusį vidury to pilkos kaip plienas dykumos, kuri šaltą naktį visai nebuvo nei maloni vieta, nei (nebūčiau drįšęs iškloti šitos minties savo bendražygiams) apgaubta to nenugalmi kerinčio grožio, kuriuo ją apdovanoja kai kurie.

Saros atlaidumas kriminalinėms nusikaltėlėms, išdavikėms ir nuodytojoms tebėra paslaptis; ta jos trauka prie sielos „dugno“ man primena Fožjė aistrą miestų „dugni“, – kiek man žinoma, Sara niekada nebuvo šnipė ir nieko nenužudė, ačiū Dievui, bet ją visada traukė siaubas, pabaisos, nusikaltimai ir viduriai: kai čia, Vienoje, „Maximilian“ kavinėje prie Votyvinės bažnyčios padėjau savo

Standard, kurio beždžionės pasturgalio spalva taip dera prie jo skaitytojų veido spalvos, atsisakęs eiti į Kafkos miruolių prieglaudą, ji privertė mane (plūstantį viską, ką tik įstengiau: koks aš mulkis, nieko sau būdas pasirodyti maloniam, kartais aš elgiuosi – mes elgiamės – visiškai priešingai, nei liepia širdis) apsilankyti Nusikaltimų muziejuje; pirmajame gražaus XVIII amžiaus namo Leopoldštate aukšte ir jo rūsyje aplankėme Vienos policijos muziejų, oficialų, tipišką Vienos muziejų, žmogžudžių ir nužudytųjų muziejų, kur buvo eksponuojamos sulaužytos ar kulku pervertos kaukolės, nusikaltimo įrankiai, įkalčiai, nuotraukos, siaubingos sumaitotų kūnų nuotraukos: lavonai buvo sukaptoti, kad būtų galima juos paslėpti pintinėse ir išmesti į šiukšlyną. Sara apžiūrinėjo tuos siaubus su ramiu domesiu, tokiu pačiu, atrodo, kaip Šerloko Holmo ir Erkiulio Puarro, Agatos Kristi herojaus, kurį Rytuose sutinki visur, nuo Stambulo iki Palmyros, neaplenkiant Alepo, – Kristi vyras buvo archeologas, o archeologai buvo pirmieji parazitai, užšokę ant Rytų pasturgalio, pradėdant Vivanu Denonu ir Egipto ekspedicija: romantiško susidomėjimo griuvėsiais ir istorijos mokslo atnaujinimo samplaika paskatino dešimtis archeologų traukti į Rytus, civilizacijos, religijos lopšį, negana to, daiktų, kuriuos buvo galima konvertuoti į prestižą ar skambančias monetas, tiekėjų: egiptietiška, paskui nabatėjiška, asiriška, babilonietiška, persiška mada užgriozdė muziejus ir antikvarus įvairiausiomis lūženomis, kaip Renesanso laikais – romėniškos senienos, Bilgerio pirmtakai raižė Osmanų imperiją skersai ir išilgai iki Elamo, dažnai pasiimdami ir savo žmonas, moteris, kurias, kaip Žana Djelafua ar Agata Kristi, tapo rašytojomis, jei pačios, kaip Gertrūda Bel ar Anemari Švarcenbach, nepasinerė į archeologijos džiaugsmus. Archeologija, drauge su mistika, buvo viena vaisingiausių Artimųjų ir Vidurinių Rytų tyrinėjimo formų, ir Bilgeris sutiko su tuo tūnakt Palmyroje, kai, sušildytas libanietiško vyno, teikėsi dalyvauti, šįkart kalbėdamas angliškai, mūsų Posėdyje, toje *Makama tadmorija*, pasitelkęs visą savo britišką iškalbą, parsivežtą iš viešnagės Oksforde, kur buvo išugdyta tiek iškilių orientalistų, – jis taip ir liko stovėti: apskritą jo veidą slėpė šešėlis ir matėsi tik trumpų šviesių plaukų kraštas, lyg kokia aureolė. Su buteliu rankoje, kaip buvo įpratęs, jis atidavė duoklę dykumai, kaip šitai pavadino, pasakodamas mums apie archeologus ir botanikus, prisidėjusius tiriant paslaptinę Arabiją: Bilgeris, nors buvo tikras miestietis, irgi svajojo apie dykumą, ir ne vien sekdamas Kara Ben Nemsio nuotykius per televiziją; prieš tapdamas helenistinio periodo specialistu, jis nesėkmingai pamėgino „išsikovoti nišą“ ikiislaminės Arabijos archeologijoje – pusiasalio tyrinėtojų žygiai jam nepaliko jokių paslapčių. Pradėjo jis nuo to, kad ėmė griauti domėjimąsi tokiais personažais kaip toji Marga d’Andiuren, kurią buvo ką tik atradęs. Smurto, beprotybės ir ekscentriškumo požiūriu keliautojai po

Nadždą, Chidžazą ar Džebel Šamarą stulbindavo nepaprastesniais pasakojimais – ir netgi, pridūrė jis iškalbingai, – tikrais literatūros šedevrais. Paskui Bilgeris leidosi į sudėtingą Arabijos tyrinėjimų istoriją, kurios nebelabai prisimenu, išskyrus šveicaro Burkharto, anglų Doučio ir Pelgreivo, prancūzo Jubero ir vokiečio Oitingo pavardes, nepamirštant didžiųjų dykumos vardų: Ričardo Bertono, žmogaus, nugyvenusio tūkstantį gyvenimų, ir sutuoktinių Blantų, neišgydomai įsimylėjusių arklius, vagojusių smėlynus skersai išilgai ir ieškojusių pačių gražiausių, kurių palikuonis – grynakraujus arabų žirgus – vėliau veisė savo žirgyne Sasekse, – beje, Ana Blant man buvo simpatiškausia iš visų tų tyrinėtojų, nes buvo smuikininkė ir grojo nei daugiau, nei mažiau kaip stradivarijumi. Toks stradivarijus dykumoje.

Prie mano kūrinio vertėtų pridurti priedą, kodą, netgi testamentą papildymą,

Apie įvairias beprotybės formas Rytuose

Addendum

Travestitų vilkstinė

kuris paliudytų mano senų laikų kolegų aistrą persirenginėjimui ir vietiniams kostiumams – dauguma tų politinių ar mokslinių tyrėjų įsivaizdavo esą įpareigoti persirengti, ir patogumo dėlei, ir tam, kad nebūtų pastebėti: Bertonas – piligrimu Mekos karavane, simpatiškas orientalistas vengras Arminijus Bamberi, grafo Gobino draugas, siekęs ištirti Transoksianą, pradedant Teheranu, – klajokliu mistiku (skusta galva, Bucharos mantija), Arturas Konolis, pirmasis didžiojo žaidimo žaidėjas, galiausiai demaskuotas ir nukirsdintas Bucharoje, – persų pirkliu, Julijus Oitingas – beduinu, T. E. Lorensas (deramai perskaitęs savo Kiplingą) – hoveitų kariu, – visi jie pasakoja apie patirtą malonumą (jeigu mėgsti pavojų), truputį vaikišką, apsimesti kuo nors kitu, – pirmenybės laurai čia tenka Pietų Sacharos ir Sahelio tyrinėtojams, Renė Kajė, Tombuktu užkariautojui, persirengusiam egiptiečiu, o ypač Mišeliui Vješanzui, jaunam dykumos austruoliui, apie kurį mes nieko ar beveik nieko nežinome: iš pradžių jis persirengia moterimi, paskui maišu druskai gabenti, kad nors ketvirtį valandos pasižiūrėtų į Smaros miestą, žinoma, mitinį, tačiau seniai sugriautą ir gyventojų apleistą, o paskui vėl sugrįžtų į didžiulį džiuto maišą, ligonis, diena po dienos kratomas kupranugarių žingsniu, be šviesos, orkaitės karštyje: galiausiai jis pasimirė Agadyre nuo išsekimo ir dizenterijos, vos dvidešimt šešerių metų amžiaus. Sarai mielesnis kai kurių nuoširdesnių ar ne tokių beprotiškų sielų paprastumas, deja, tokio pat tragiško likimo, tokių kaip Izabelės Eberhart, įsimylėjusios Alžyrą ir musulmonų mistiką, – Izabelė rengdavosi arabų raiteliu ir reikalavo būti vadinama Si Machmudu, bet jos aistra islamui ir tikėjimas

buvo be galo gilūs; ji tragiškai nuskendo per staigų potvynį Ain Sefroje, Orano, kuri ji taip mylėjo, pietuose. Sara dažnai primindavo, kad ji taip pavergė generolą Liotè, šiaip jau ne itin mėgstantį ekscentriškumus, kad jis dienų dienas, apniktas nevilties, ieškojo jos kūno, paskui jos dienoraščių – galiausiai Izabelės lūšnos griuvėsiuose rado jos užrašų knygeles, o kariškiai, pasitelkę pašto ženklus atklijuojančių filatelistų kantrybę, ištraukė iš purvo ir visą Orano pietų rankraštį.

Tikrasis Bilgerio klausimas Palmyroje – jam visai nerūpėjo mistika ir persirenginėjimai, išskyrus linksmas istorijas apie įvairaus plauko pramaniūgus, kurių knibždėte knibždėjo šituos kraštus (juokingiausios, žinoma, buvo apie prancūzo Šarlio Jubero ir vokiečio Julijaus Oitingo, tikrų Arabijos Lorelo ir Hardžio, nuotykius) – buvo klausimas, kas sieja archeologiją su šnipinėjimu, karo mokslą su mokslu apskritai. Kaip šiandien nuraminti sirus dėl mūsų veiklos, burbėjo Bilgeris, jeigu garsiausi mūsų pirmtakai Viduriniuose Rytuose (slaptai ar viešai) vaidino politinį vaidmenį? Jį varė neviltingas faktas: visi garsūs archeologai vienu ar kitu metu dalyvavo sprendžiant valstybės reikalus. Teko jį nuraminti: laimė ar nelaimė, anaipol ne tik archeologai tarnavo kariškiams, beveik visų mokslo šakų atstovai (lingvistai, religijotyrininkai, istorikai, geografs, literatūros tyrinėtojai, etnologai) palaikė ryšius su savo valdžia per karą. Žinoma, nebūtinai visi nešiojo ginklą, kaip T. E. Lorensas ar mano tėvynainis Aloyzas Muzilis, Moravijos Lorensas, tačiau daugelis (tarp jų ir moterys, kaip Gertrūda Bel, pridūrė Sara) vienu ar kitu metu skyrė savo žinias Europos tautos, kuriai priklausė, labui. Vieni dėl nacionalistinių įsitikinimų, kiti dėl finansinės ar akademinės naudos, kurią galėjo iš to išpešti, dar kiti – patys to nenorėdami: kareiviai pasinaudodavo jų darbais, jų knygomis, jų tyrinėjimais. Visi žino, kad žemėlapiai tarnauja tik karui, pasakė Fransua Mari, na, kelionių pasakojimai irgi. Nuo tada, kai 1798 metais Bonapartas Egipte pasitelkė mokslininkus kurti jo atsišaukimą į egiptiečius ir padėti juos įtikinti, kad jis – jų išlaisvintojas, mokslininkai, menininkai ir jų darbai norom nenorom tapo įvelti į politinius ir ekonominius epochos lošimus. Ir vis dėlto nevalia pasmerkti to mažo pasaulėlio urmu, tvirtino Sara: juk lygiai taip pat galima papriekaištauti chemijai dėl parako, o fizikai – dėl balistikos; reikia sieti tuos dalykus su individu, susilaukiant nuo bendro pobūdžio diskurso, kuris savo ruožtu tapdavo ideologine konstrukcija, tema, neturinčia jokios kitos prasmės, kaip tik savęs pateisinimą.

Įsiplieskė audringas ginčas, Sara ištarė didįjį vardą, toje žvarbioje dykumoje bandos viduryje atsirado vilkas – Edvardas Saidas. Tai buvo tas pats, kas karmeličių vienuolyne šauktis Šėtono: pašiurpęs nuo minties, kad gali būti asocijuojamas su koku nors orientalizmu, sutrikęs Bilgeris iš karto leidosi į savikritiką,

išsižadėdamas tėvo ir motinos; Fransua Mari ir Žiuli tuo klausimu buvo subtilesni, pripažino, kad Saidas iškėlė opų, bet deramą klausimą: mokslo ir valdžios santykį Rytuose; aš nuomonės neturėjau, regis, neturiu jos ir dabar; Edvardas Saidas buvo puikus pianistas, jis rašė apie muziką ir drauge su Danieliu Barenboimu sukūrė *West-östlicher Divan* orkestrą, administruojamą vieno fondo, įsteigto Andalūzijoje, kur branginamas dalijimosi ir įvairovės grožis.

Balsus pradėjo gožti vynas, šaltis ir nuovargis; mes įtaisėme guolius tiesiai ant kiemo akmenų. Žiuli ir Fransua Mari vienoje pusėje, mudu su Sara – kitoje, Bilgeris (žinoma, už mus gudresnis) pasirinko, drauge su buteliu, automobilį, stovintį už kelių metrų apačioje; radome juos ankstų rytą: primygęs veidą prie aprasojusio stiklo, Bilgeris sėdėjo vairuotojo sėdynėje, tuščią butelį išspraudęs į vairą – kaltinantis butelio kaklelis buvo nukreiptas į miegančio archeologo veidą.

Dvi antklodės po apačia, dvi viršuje – štai mūsų palmyriškasis guolis; Sara susirietė į kamuoliuką prie manęs, nugara prisiglausdama prie mano pilvo. Ji maloniai paklausė, ar tai manęs nevargina: aš, žinoma, stengiausi neparodyti savo entuziazmo, ne, jokiais būdais, ir laiminau klajoklišką gyvenimą – jos plaukai kvėpėjo ambra ir medžio anglimis; nedrįsau pajudėti, kad tik nesutrikdyčiau jos kvėpavimo, kurio ritmas mane užplūdo; stengiausi kvėpuoti taip kaip ji: iš pradžių *adagio*, o paskui *largo*; man prie krūtinės glaudėsi ilgas jos nugaros linkis, pertvertas liemenėlės, kurios sagtį jaučiau įsiremus į mano sulenktą ranką; jai buvo šalta kojoms, ir ji truputį jas supynė su manosiomis – nailonas, glausdamasis man prie blauzdų, buvo švelnus ir įelektrintas.

Mano keliai – jos kelių įduboje, šiukštu nevalia buvo galvoti apie tą artumą, nors, aišku, tai buvo neįmanoma: nežmoniškas geismas, kurį pavyko nuslopinti, vis tiek deginte degino mane tyloje. Toji intymi poza buvo ir skaisti, ir erotiška, kaip ir pats Rytų įvaizdis, ir prieš panerdamas vokus į jos plaukus kelioms valandoms paskutinį kartą žvilgtelėjau virš mėlyno vilnonio apkloto į Palmyros dangų, norėdamas padėkoti už tokį jo nesvetingumą.

Iš prancūzų kalbos vertė Violeta Tauragienė
Versta iš: Mathias Énard. *Boussole*, Arles: Actes Sud, 2015

Tėvas

(ištrauka)

Florian Zeller

Prancūzų rašytojas Florianas Zelleris (g. 1979) savo literatūrinę veiklą pradėjo, būdamas dvidešimt dvejų metų, romanu „Dirbtinis sniegas“ (*Neiges artificielles*), o trečiasis jo romanas, „Blogio apžavai“ (*La Fascination du pire*), 2004 m. buvo apdovanotas prestižine *Interallié* premija. Tačiau veikiai F. Zelleris tampa pripažintu teatro autoriumi. Pasak žurnalo *L'Express*, jis yra „geriausias prancūzų dramaturgas drauge su Yasmina Reza“.

Pirmoji Floriano Zellerio pjesė – „Kitas“ (*L'Autre*, 2004), labai palankiai sutikta kritikos ir žiūrovų. Vėliau seka kitos pjesės: „Jei tu numirtum“ (*Si tu mourais*, 2006), „Ji tavęs laukia“ (*Elle t'attend*, 2008) ir kt.

Nuo 2010 m. jo pjesėse vaidina žymiausi prancūzų aktoriai.

2011 m. garsusis prancūzų aktorius Robert'as Hirschas (1925–2017) paprašė Zellerio sukurti jam vaidmenį. Taip atsirado „Tėvas“, kurio premjera įvyko *Hébertat* teatre Paryžiuje. Pjesė trejus metus buvo entuziastingai sutinkama teatro scenoje. Pagrindinį 87 metų Andrė – Tėvo – vaidmenį atliko Robert'as Hirschas. „Tėvas“ sulaukė didžiulio pasisekimo ir užsienyje. Londone žurnalas *The Guardian* išrinko

ją geriausia metų pjese. Vėliau ši pjesė buvo pastatyta daugiau kaip 35 pasaulio šalyse. Šiuo metu Florianas Zelleris – vienas iš labiausiai užsienyje vaidinamų prancūzų dramaturgų.

Taigi prancūzų rašytojo F. Zellerio багаže nuo 2002 m. – penketas romanų ir dvylika pjesių, tarp kurių ir žymusis „Tėvas“, 2014 m. apdovanotas net trimis Molière'o (prancūziškas mūsų „Auksinio scenos kryžiaus“ atitikmuo) premijomis.

Vertėja

Veikėjai

ANDRÉ, 80 metų vyriškis

ANA, jo dukra

VYRAS

MOTERIS

LORA

PJERAS

*Kai mažas žmogelis susijaudinęs ieško,
kur apsistoti nepažįstamame mieste, jis ūmai netenka
apsaugos, kurią žinios pastato prieš kerų poveikį
[...]. Jis ne tiek dairosi į namus, kiek namai dairosi į jį.*

Tennessee Williams

I

ANDRĖ bute

ANA: Na? Kas atsitiko?

ANDRĖ: Nieko.

ANA: Tėti.

ANDRĖ: Ką?

ANA: Pasakyk man.

ANDRĖ: Aš ką tik pasakiau. Nieko neatsitiko.

ANA: Nieko?

ANDRĖ: Ničnieko. Tai tu prisistatai pas mane, lyg kas nors būtų atsitikę...
Bet nieko neatsitiko.

ANA: Nieko?

ANDRĖ: Nieko.

ANA: Ji ką tik man skambino.

ANDRĖ: Na ir ką? Ką tai įrodo?

ANA: Ji išėjo verkdamą.

ANDRĖ: Kas?

ANA: Tau nevalia šitaip elgtis.

ANDRĖ: Bet juk aš savo namuose, argi ne? Ne, tai neįtikėtina. Aš nepažįstu
tos moters. Ir nieko jos neprašiau.

ANA: Ji čia tam, kad tau padėtų.

ANDRĖ: Kad man padėtų kaip? Man jos nereikia. Man nieko nereikia.

ANA: Ji man pasakė, kad tu išvadinau ją „kekšiuke“. Ar jau nebežinau kuo.

ANDRĖ: Aš?

ANA: Taip.

ANDRĖ: Galbūt. Aš pamiršau.

ANA: Ji buvo apsiverkusi.

ANDRĖ: Tik dėl to, kad išvadinau ją?..

ANA: Ne. Dėl to, kad tu... Atrodo, kad...

ANDRĖ: Aš?

ANA: Taip. Su užuolaidų strypu.

ANDRĖ: Su užuolaidų... Kas čia per istorija?

ANA: Taip jinai man sakė. Pasakė, kad tu jai grasinai. Fiziškai.

ANDRĖ: Toji moteris kliepi, Ana. Su užuolaidų... Ar įsivaizduoji mane? Žodžiu... Puikiai matai, kad ji nebežino, ką šneka. Fiziškai? Su... Ne, patikėk, geriau tegu ji eina sau. Ji kliepi. Geriau tegu eina sau. Patikėk. Juolab kad...

ANA: Kad ką?

ANDRĖ: Ką? Klausyk... Jei taip nori viską žinoti, aš įtariu, kad ji...

ANA: Kad ji?..

ANDRĖ: Kad...

ANA: Kad ką?

ANDRĖ *(pakuždom)*. Aš nenorėjau tau sakyti, bet įtariu, kad ji...

ANA *(nekantriai)*. Kad ką, tėti?

ANDRĖ: Mane apvogė.

ANA: Izabelė? Na, ne. Ką tu čia šneki?

ANDRĖ: Sakau tau. Ji pavogė mano laikrodį.

ANA: Tavo laikrodį?

ANDRĖ: Taip.

ANA: O tau neatrodo, kad tu jį pametei?

ANDRĖ: Ne, ne, ne. Man jau buvo kilęs įtarimas. Tad paspendžiau jai spąstus. Palikau laikrodį gerai matomoje vietoje, kad pažiūrėčiau, ar jinai jį nudžiaus.

ANA: Kur? Kur tu jį palikai?

ANDRĖ: A? Kažkur. Jau nebežinau kur. Bet žinau tik tiek, kad dabar neįmanoma jo rasti. Neįmanoma rasti. Įrodymas: aš jo neberandu. Toji mergina jį nudžiovė. Aš žinau. Tai gal ir išvadinau ją... kaip tu sakai. Galbūt. Gal aš kiek sudirgęs. Sutinku. Jeigu nori. Bet pagaliau, Ana, užuolaidų strypas vis dėlto... Tai visiškas kliesesys. *(ANA atsisėda. Ji atrodo sutrikusi)* Kas tau?

ANA: Aš nebežinau, ką daryti.

ANDRĖ: Dėl ko?

ANA: Mums reikia pasikalbėti, tėti.

ANDRÉ: O ką mes čia darome?

ANA: Noriu pasakyti: rimtai. (*Pauzė*) Dėl moters, kurią tu...

ANDRÉ: Bet juk sakau tau, man jos nereikia! Nei jos, nei ko nors kito. Aš puikiausiai išsiverčiu pats vienas!

ANA: Tu žinai, kaip sunkiai ją radau. Tai ne taip lengva. Ji man iš tikrųjų patiko. Kvalifikuota. Ji... O dabar ji nebenori čia dirbti.

ANDRÉ: Bet ar tu galų gale girdi, ką tau sakau? Toji mergina pavogė mano laikrodį! Mano laikrodį, Ana! Turėjau jį daugybę metų. Visada! Tai jausminis dalykas... Tai... Aš neketinu gyventi su plėšike.

ANA (*išvargusi*). Ar žiūrėjai virtuvės spintelėje?

ANDRÉ: A?

ANA: Virtuvės spintelėje. Už mikrobangės. Tu ten slepi savo vertybes.

Pauzė

ANDRÉ (*priblokštas*). Iš kur tu žinai?

ANA: Ką?

ANDRÉ: Iš kur tu žinai?

ANA: Žinau, ir tiek. Žiūrėjai, ten nėra tavo laikrodžio?

ANDRÉ: A? Taip. Aš... Man atrodo (*Suraukia antakius*)

ANA: Tėti, tu privalai suprasti, kad aš negaliu lankytis kas dieną. Tai...

ANDRÉ: O kas tavęs prašo?

ANA: Situacija. Aš negaliu palikti tavęs vieno.

ANDRÉ: Bet ką tu čia šneki? Pagaliau tai užgaučiu.

ANA: Ne, ne, neužgaučiu. Tu turi susitaikyti su mintimi, kad tau reikia žmogaus. Nors ir tam, kad tave apipirktų. Jau nekalbant apie... Apie kitką. O aš negaliu to daryti.

ANDRÉ: Tu rauseisi mano spintelėje?

ANA: Ką?

ANDRÉ: Ana. Pasakyk man tiesą. Tu rauseisi mano spintelėje?

ANA: Ne, ne.

ANDRÉ: Tai iš kur žinai, kad?.. Žodžiu... kad kartais aš... mano vertybės... man... Taip. Trumpai tariant. Iš kur tu žinai?

ANA: Jau nebežinau. Turbūt atsitiktinai pravėriau. (*ANDRÉ atrodo palaužtas. Jis puola į virtuvę*) Kur tu eini? (*Jis išeina*) Aš nieko neliečiau, tėti. Nesijaudink. Girdi? Tėti? Aš nieko neliečiau. (*Pati sau*) Tai nebegali tęstis. Nebegali. Šitaip... Tai neįmanoma... Kodėl tu nesupranti? (*Grįžta nešinas laikrodžiu*) Radai?

ANDRÉ: Ką?

ANA: Savo laikrodį.

ANDRÉ: A! Taip.

ANA: Na matai, Izabelė buvo čia niekuo dėta.

ANDRÉ: Todėl, kad buvau jį paslėpęs. Laimė. Pačiu laiku. Kitaip dabar, kai su tavim kalbu, nežinočiau, kelinta valanda. Dabar penkios, jei tave kartais tai domintų. Mane domina. Atsiprašau, kad gyvenu. Man

reikia žinoti, kuriame konkrečiai dienos taške esame. Tu žinai, šitą laikrodį aš nešioju nuolat. Jei jį pamesčiau, neištvėrčiau to.

ANA: Ar išgėrei savo vaistus?

ANDRĖ: Taip. Bet kodėl tu?.. Visą laiką žiūri į mane taip, lyg kas nors būtų blogai. Viskas gerai, Ana. Pasaulis juda į priekį. Tu visada buvai tokia. Susirūpinusi. Net be jokios priežasties. Tokia pat, kaip tavo motina. Tavo motina buvo tokia. Amžinai baiminosi. Ieškojo baimės priežasčių. Bet pasaulis veikia ne taip. Taigi, žinoma... Tu pasakysi man, kad yra ir kažkokie... Mus supa šešėliai. Bet iš esmės *ne*. Supranti? Štai ką svarbu suprasti. Tavo sesuo visad buvo kur kas labiau... kur kas mažiau... Ji neturėjo tos baugaus pasaulio vizijos. Žodžiu, ji tai nelenda man į akis. Beje, kur ji?

ANA: Turbūt aš greitai persikraustysiu, tėti.

ANDRĖ: Persikraustysi – nori pasakyti?..

ANA: Gyventi kitur.

ANDRĖ: Taip. Kodėl ne. Gerai.

ANA: Tikriausiai išvyksiu iš Paryžiaus.

ANDRĖ: Mat kaip. O kodėl?

ANA: Aš tau jau sakiau. Prisimeni?

Trumpa pauzė

ANDRĖ: Ir todėl tu nori, kad ta slaugė gyventų pas mane? Todėl, Ana? (*Trumpa pauzė*) Aišku, todėl. Žiurkės palieka laivą.

ANA: Manęs čia nebebus, tėti. Tu turi suprasti.

ANDRĖ: Tu išvyksti? (*Pauzė*) O kada? Žodžiu, noriu pasakyti... Kodėl?

ANA: Aš kai ką susitikau.

ANDRÈ: Tu?

ANA: Taip.

ANDRÈ: Bet... vyriškį?

ANA: Taip.

ANDRÈ: Mat kaip?

ANA: Sakai taip, lyg tai būtų neįtikėtina.

ANDRÈ: Ne, tik... po tavo... Kuo jis ten buvo vardu?

ANA: Antuanas.

ANDRÈ: Aha. Reikia pasakyti, po Antuano tu neturėjai daug... Kuo jis užsiima?

ANA: Jis gyvena Londone. Aš persikelsiu tenai.

ANDRÈ: Tu? Į Londoną? Tu taip nepadarysi, Ana! Pagaliau atmerk akis, Ana... Londone kiaurus metus lyja! (*Pauzė*) Aš jį pažįstu?

ANA: Taip. Jau buvai jį susitikęs.

ANDRÈ: Tikrai?

ANA: Taip, tėti. Ir ne kartą.

ANDRÈ: O? (*Pauzė. Jis rausiasi prisiminimuose*) Jei teisingai suprantu, tu mane palieki, taip? Palieki vienut vieną...

ANA: Tėti...

ANDRÈ: Kas man bus? (*Pauzė*) O kodėl jis nepersikelia į Paryžių?

ANA: Jis ten dirba.

ANDRĖ: Tu taip pat dirbi.

ANA: Taip, bet galiu dirbti ir namie. Man nereikia būti Paryžiuje.

ANDRĖ: Suprantu.

ANA: Žinai, man tai svarbu. Kitaip neišvažiuočiau. Aš... Aš jį tikrai myliu. *(Pauzė. Jis tyli)* Aš dažnai tave lankysiu. Kartais savaitgaliais. Bet negaliu palikti tavęs čia vieno. Tai neįmanoma. Viskas dėl to. Jei tu atsisakai kokios nors jaunos moters pagalbos, būsiu priversta...

ANDRĖ: Ką? *(Pauzė)* Ką?

ANA: Tu privalai suprasti, tėti.

ANDRĖ: Tu būsi priversta ką? *(Ji nudelbia akis. Pauzė)* Ana... Tu būsi priversta ką?

Pauzė

Tamsa

2

Toje pačioje svetainėje. ANDRĖ vienas

ANDRĖ: Turiu rasti to advokato numerį. Ir paskambinti jam. Taip. Pragyvenau visus tuos metus ne tam, kad mane primygtų kaip kokį... Štai taip. Ne. Turiu paskambinti... Taip. Advokatas. Mano tikra duktė... Mano tikra duktė...

Staiga įeina vyriškis

VYRAS: Ar viskas gerai?

ANDRĖ: Atleiskite?

VYRAS: Ar viskas gerai?

ANDRĖ: Ką jūs čia veikiate?

VYRAS: Atsiprašau?

ANDRĖ: Ką jūs veikiate mano namuose? Ką jūs veikiate mano bute?

VYRAS: Andrė, tai aš... Pjeras.

ANDRĖ: Ką?

VYRAS: Jūs manęs neatpažįstate? Tai aš, Pjeras...

ANDRĖ: Kas? Ką jūs čia veikiate?

VYRAS: Aš čia gyvenu.

ANDRĖ: Jūs?

VYRAS: Taip.

ANDRĖ: Jūs čia gyvenate?

VYRAS: Taip.

ANDRĖ: Jūs gyvenate mano namuose? Tai gražiausia. Kas čia per istorija?

VYRAS: Tuoju paskambinsiu Anai. (*Eina prie telefono*) Jūsų dukra...

ANDRĖ: Taip, ačiū, aš dar žinau, kas tokia Ana! Jūs ją pažįstate? (*Trumpa pauzė*) Jūs – vienas jos pažįstamų? (*Jokio atsakymo*) Aš jums sakau. Jūs pažįstate Aną?

VYRAS: Aš – jos vyras.

ANDRÉ: *(išmuštas iš vėžiu)*. Mat kaip?

VYRAS: Taip.

ANDRÉ: Jos vyras? Bet nuo... kada?

VYRAS: Netrukus bus dešimt metų *(Renka numerį)*

ANDRÉ: *(norėdamas nuslėpti savo sutrikimą)*. Mat kaip! Aišku. Taip, taip. Žinoma. Jau dešimt metų? Kaip greitai bėga laikas... O aš maniau, kad... Ne? Kad jūs išsiskyre.

VYRAS: Kas? Ana ir aš?

ANDRÉ: Taip. Ne?

VYRAS: Ne.

ANDRÉ: O toji Anglijos istorija? Ji neturi persikraustyti į Londoną, kad?.. Ne?

VYRAS: *(į ragelį)*. Alio, brangioji. Taip, tai aš. Pasakyk. Tu greitai baigsi? Ne, jokių problemų. Bet tavo tėvas nekaip jaučiasi. Manau, norėtų tave pamatyti. Taip. Labai gerai. Gerai, mes laukiam. Iki greito. Taip. Per daug neužgaišk. Ne, ne. Bučiuoju. *(Padedą ragelį)* Ji tuoj bus čia. Nusileido apačion apsipirkti. Tuoj sugrįš.

ANDRÉ: Ji man sakė greitai išvažiuosianti į Londoną. Anądien sakė.

VYRAS: Į Londoną?

ANDRÉ: Taip.

VYRAS: Ką ji veiktų Londone?

ANDRÉ: Ji susitiko vieną anglą.

VYRAS: Ana?

ANDRĖ: Taip.

VYRAS: Nemanau, Andrė.

ANDRĖ: Na taip. Anądien ji man sakė, aš ne beprotis! Sakė, kad greitai persikels. Ir gyvens su juo. O aš jai atsakiau, kad tai kvaila mintis, nes Londone kiaurus metus lyja. Jūs nežinojote?

VYRAS: Ne.

ANDRĖ: Oi!

VYRAS: Kas?

ANDRĖ: Aš prasitariau? (*Trumpa pauzė. ANDRĖ, pats sau*) Aš prasitariau.

VYRAS: Ne, ne, nesijaudinkit. Ji man nieko nesakė, bet, neabejoju, ketina netrukus tai padaryti...

ANDRĖ: Ir apie anglą jūs nežinojote?

VYRAS (*pralinksmėjęs*). Ne.

ANDRĖ: Ajajai! (*Pauzė. Jis deda ranką jam ant peties*) Na, laikykitės. Šiaip ar taip, visos jos galiausiai vieną dieną išvyksta. Sakau, nes išmanau tą reikalą.

Trumpa pauzė

VYRAS: Norite ko nors atsigerti, kol ji sugrįš? Stiklinės vandens? Vaisių sulčių?

ANDRĖ: Ne, bet noriu pasakyti... Ką aš ten norėjau pasakyti? Ak, taip, taip ir yra, prisimenu.

VYRAS: Ką?

ANDRĖ: Tai dėl tos merginos...

VYRAS: Kokios merginos?

ANDRĖ: Nagi tos slaugės...

VYRAS: Loros?

ANDRĖ: Aš pamiršau jos vardą. Tos merginos, kurią tavo žmona būtinai nori užkarti man ant sprando. Slaugės. Žinai? Tarytum negalėčiau išsiversti pats vienas... Ji man sako, kad man reikia pagalbos tos... Bet juk aš puikiausiai galiu išsiversti pats vienas. Net jei ji turi išvykti į užsienį. Nesuprantu, ko ji spyriojasi... Pažiūrėk į mane. Ne, gerai į mane pažiūrėk... *(Stengiasi prisiminti savo pašnekovo vardą)*

VYRAS: Pjeras.

ANDRĖ: Taip, Pjeras. Gerai į mane pažiūrėk. Aš dar galiu išsiversti pats vienas. Ne? Aš dar nevisiškai... Ką? Pritari? Nesu kaip... *(Susiriečia dvilinkas lyg senis)* Teisybė? Sutinki? Žiūrėk, aš dar valdau savo rankas *(Demonstruoja, kaip valdo)*, matai? Savo kojas. Plaštakas. Trumpai tariant, viskas kuo puikiausiai veikia. Pritari? Aišku, kad pritari. O ji? Nežinau, iš kur toji jos manija. Kvaila manija. Ir juokinga. Juokinga. Tiesą sakant, ji niekad neįstengdavo įvertinti situacijos. Niekad. Štai kur bėda. Visada taip buvo. Nuo mažumės. Niekada nebuvo labai gudri, štai taip. Nelabai... Pritari? Nelabai protinga. Atsigimė į motiną.

VYRAS: Man rodos, ji stengiasi jums padaryti kuo geriau, Andrė.

ANDRĖ: „Geriau“, „geriau“... Aš jos nieko neprašiau. Ne, nežinau, ką ji prieš mane rezga. Bet rezga. Rezga, žinau. Įtariu, nori įkišti mane į namus... Taip, taip. Į... *(Nutaiso grimasą, reiškiančią „senelių namus“)* Turiu prielaidų. Štai kas jos galvoje. Anądien man kone

prasitarė. Bet kad viskas būtų aišku: aš nepaliksiu savo buto!
Nepaliksiu!

VYRAS: Tai ne jūsų butas, Andrė.

ANDRĖ: Atleiskite?

VYRAS: Jūs prisimenat, kad atvykote čia, noriu pasakyti: atvykote į namus,
kol...

ANDRĖ: Ką?

VYRAS: Taip. Kol surasime jums naują slaugę... Nes su paskutiniąja jūs
susiginčijote... Su Izabele.

ANDRĖ: Mat kaip?

VYRAS: Taip. Prisimenat? Todėl jūs namuose. Kol kas.

Pauzė

ANDRĖ *(atrodo sutrikęs)*. O jūs, Antuanai...

VYRAS: Pjerai.

ANDRĖ: Taip. Taigi jūs man sakote, kad aš čia jūsų namuose?

VYRAS: Taip.

ANDRĖ kikeną ir užverčia akis į dangų

ANDRĖ: To dar negirdėjau.

Durys atsidaro. Įeina MOTERIS su krepšiu rankoje. Tai ne ANA

MOTERIS: Štai, skubėjau kiek įkabindama. Ar viskas gerai? Kas čia vyksta?

VYRAS: Nieko ypatingo. Tavo tėvas atrodo truputį sutrikęs. Manau, jis norėjo... Ne? Norėjo pamatyti tave.

MOTERIS: Kas negerai? Ar viskas gerai, tėti? *(Jis jos neatpažįsta)* Tėti?

ANDRĖ: Aš...

MOTERIS: Taip?

ANDRĖ: Kas čia per istorija?

MOTERIS: Apie ką tu kalbi?

ANDRĖ: Kur Ana?

MOTERIS: Atsiprašau?

ANDRĖ: Ana. Kur ji?

MOTERIS: Betgi aš čia, tėti. *(Suvokia, kad jis jos neatpažįsta. Neramiai žvilgteli į VYRĄ)* Buvau nusileidusi apsipirkti. O dabar grįžau. Aš čia, ir viskas gerai.

ANDRĖ: Aš... Mat kaip? Bet... Ir ko tu nupirkai?

MOTERIS: Vištą. Ar gerai? Tu išalkęs?

ANDRĖ: Kodėl ne. *(Jis atrodo sutrikęs. Ir paniuręs)*

VYRAS: Klausyk, duok ją man. Aš viską paruošiu.

MOTERIS: Ačiū. *(Jis paima krepšį ir išeina į virtuvę. Pauzė)* Man paskambino Pjeras. Sakė, kad blogai jautiesi.

ANDRĖ: Aš puikiai jaučiuosi. Tiktai... Kai ko nesuvokiu... Noriu pasakyti: visoje toje istorijoje.

MOTERIS: Ko?

ANDRÉ: Sunku paaiškinti. Sunku. Tu nesuprastum.

MOTERIS: Na, kodėl.

ANDRÉ: Ne, ne !

Pauzė

MOTERIS: Tu kažko susijaudinęs.

ANDRÉ: Aš?

MOTERIS: Taip. Atrodai susijaudinęs. Ar viskas gerai?

ANDRÉ: Viskas gerai. Tik...

MOTERIS: Tik ką?

ANDRÉ *(susinervinęs)*. Bet aš čia sėdėjau. Ramiai sau sėdėjau svetainėje, ieškojau vieno telefono numerio, ir staiga pasirodo tavo vyras ir...

MOTERIS: Kas?

ANDRÉ: Tavo vyras.

MOTERIS: Koks vyras?

ANDRÉ: A? Taviškis, brangute. Ne maniškis.

MOTERIS: Antuanas?

ANDRÉ: Tavo vyras.

MOTERIS: Tėti, aš neištekėjusi.

ANDRÉ: Atsiprašau?

MOTERIS: Aš išsiskyriau prieš penkerius metus. Pamišai?

ANDRĖ: Ką? Bet kas tada jis?

MOTERIS: Kas?

ANDRĖ: Tu taip tyčia darai, ar ką? Aš kalbu apie... jį. Tą, kuris ką tik išėjo su višta.

MOTERIS: Su višta? Ką tu čia šneki, tėti?

ANDRĖ: Čia, prieš minutę. Juk kažkas paėmė vištą tau iš rankų? (*Ji aiškiai nesupranta, apie ką jis kalba*) Vištą! Juk dar prieš minutę tu laikei rankose vištą? Vištą. VIŠTĄ!

MOTERIS: Apie kokią vištą tu kalbi, tėti?

ANDRĖ: Man dėl tavęs neramu, Ana.

MOTERIS: Dėl manęs?

ANDRĖ: Taip, patikėk, man dėl tavęs neramu. Tu neprisimeni? Ji neprisimena. Tavo atmintis sutrikusi, ar ką? Reikėtų pasikonsultuoti su gydytoju, mieloji. Kalbu tau apie tai, kas įvyko lygiai prieš porą minučių. Taip. Laikrodis ant rankos. (*Jis pasitikrina, ar tebeturi ant riešo laikrodį. Su palengvėjimu*) Lygiai prieš dvi minutes. Taip. Laikrodis ant rankos. Su višta vakarienei. Kurią tu nupirkai. (*Slenka į virtuvę*)

MOTERIS: Man regis, tu klysti, tėti. Virtuvėje nieko nėra.

ANDRĖ: Galų gale tai vis dėlto keista! Prieš porą minučių jis buvo čia.

MOTERIS: Kas? (*Jis akimirksniai išeina*) Tėti...

Jis sugrįžta

ANDRĖ: Jisai dingio. (*Visur jo ieško*) Matyt, kur nors pasislėpė.

MOTERIS (*šypsodama*). Vyras su višta?

ANDRĖ: Tavo vyras. Ko čia šypsaisi? Ko čia šypsaisi?

MOTERIS: Nieko. Atleisk.

ANDRĖ: Su savo istorijom jūs išvarysite mane iš proto.

MOTERIS: Nusiramink.

ANDRĖ: Nusiraminti?

MOTERIS: Taip. Eikš arčiau.

ANDRĖ: Kažkas čia ne taip. Patikėk, Ana, kažkas čia ne taip!

MOTERIS Eikš, sėskis šalia. Eikš... *(Jis prieina ir sėdasi ant kanapos. Jis įpykęs. MOTERIS jam šypsosi, apkabina ranka)* Na, nesijaudink. Viskas sugrįš į vėžes. A?

ANDRĖ: Nežinau.

MOTERIS: Na taip. Nesijaudink. Ar išgėrei savo vaistus?

ANDRĖ: Kas čia bendro?

MOTERIS: Tuoju mes išgersime vaistus. Vakarinius. Ir viskas geriau klostysis.

ANDRĖ: Ir taip jau kuris laikas. Aplink mus dedasi keisti dalykai. Nepastebėjai? Tas žmogus, kuris tvirtino, kad aš čia ne savo namuose. Tikrai atgrasios išvaizdos žmogus. Šiek tiek panašus į tavo vyrą. Ir dar blogiau. Mano bute, įsivaizduoji? Čia tai gražiausia. Ne? Mano bute. Jis man sakė, kad... Bet... Aš juk čia tikrai savo namuose? Ką? Ana... Aš juk tikrai savo namuose? *(Ji šypsosi jam, netardama nė žodžio. Ruošia vaistus)* Ne? *(Trumpa pauzė)* Sakyk, Ana, juk čia iš tiesų mano butas?

Pauzė. Ji duoda jam vaistus. Tylėdama

Tamsa

Svetainė ir ta pati, ir kita. Keli baldai dingę. Aplinka pamažu tuštės, kol virs tuščia ir neutralia erdve. ANA viena svetainėje. Ji kalba telefonu

ANA: Ne, kaip tik jos laukiu. Žinau. Tikiuosi, šįsyk viskas gerai klostysis. Taip. Negali įsivaizduoti, kaip kartais... sunku. Anądien jis manęs net neatpažino. Žinau. Žinau. Laimė, kad tu čia. Taip. Taip. Ne, aš nežinau kito sprendimo. *(Staiga pasigirsta skambutis į duris)* A! Kaip tik skambina. Taip. Tikriausiai ji. Taip. Aš... Aš einu. Gerai. Bučiuoju. Aš taip pat. Aš taip pat. *(Ji padeda ragelį ir eina atidaryti durų: tai LORA)* Laba diena.

LORA: Laba diena. Ar ne per daug vėluoju?

ANA: Ne, ne. Ką jūs. Užeikit. Užeikit.

LORA įeina

LORA: Ačiū.

ANA: Aš jūsų laukiau. Prašom. Ačiū, kad šiandien atėjote.

LORA: Nieko ypatingo..

ANA: Mano tėvas savo kambarėje. Aš... Tuoju jį pakviesiu. Norite ko nors atsigerti?

LORA: Ne, ačiū.

ANA: Jauskitės kaip namie. Aš... Taigi, kaip jums sakiau, aš... Jis kiek suglumęs, nes...

LORA: Nieko ypatingo.

ANA: Taip. Ir tai sužadina jam tarsi kokį... Na, man atrodo, kad jis ant manęs truputį pyksta. Sakau tai, norėdama įspėti, jog jis gali kaip nors... keistai reaguoti.

LORA: Iki šiol jis gyveno vienas?

ANA: Taip. Ne per toliausiai nuo čia. Tai buvo patogū. Užsukdavau pas jį kone kasdien. Bet ilgainiui teko persitvarkyti kitaip. Tai nebeįmanoma.

LORA: Suprantu.

ANA: Pasikeitė jau kelios slaugės. Bet jam sunkiai sekėsi su jomis sutarti. Jis su charakteriu... Visa tai buvo ganėtinai ekscentriška. Taip. Ganėtinai ekscentriška. Todėl ir įkurdinau jį čia, namuose. Man atrodo, jam taip geriau. Bet vienai man nesiseka. Per sunku. O man reikia dirbti. Reikia... Taip. Dėl to... Žodžiu, aš norėčiau, kad kas nors man padėtų.

Kambario durys atsidaro. Pasirodo ANDRĖ. Jis su pižama

ANDRĖ: Kažkas skambino?

ANA: A, kaip tik... Tėti. Norėčiau supažindinti tave su Lora.

LORA: Laba diena, pone.

ANA: Aš tau sakiau, Lora šiandien turi užsukti, kad jūs galėtumėt susipažinti.

ANDRĖ: Laba diena, panele.

LORA: Laba diena.

ANDRĖ: Jūs... žavi.

LORA: Ačiū.

ANDRĖ: Bet aš... Mes pažįstami? Pažįstami, tiesa?

LORA: Ne, nemanau.

ANDRĖ: Tikrai?

LORA: Taip, manau, tikrai.

ANDRĖ: Jūsų veidas man kažkur matytas.

LORA: Štai kaip?

ANDRĖ: Taip. Ne? Man rodos, kad esu jus jau matęs.

LORA: Galbūt. Nežinau.

ANA: Štai. Taigi Lora užėjo pas mus pažiūrėti, kaip tu gyveni ir kuo ji galėtų tau padėti...

ANDRĖ: Žinau, brangioji. Puikiausiai žinau. Sakei man jau šimtą kartų. (*LORA*) Mano dukra kartoja. Žinote, kaip būna... su amžiumi... Norite ko nors išgerti?

LORA: Ne, ačiū, labai malonu.

ANDRĖ: Tikrai? Nedidelį aperityvą? Juk turbūt tuoj aperityvo metas, argi ne? Kelinta valanda? Dabar... Kur mano?.. Mano... Bet... Mano... Valandėlę, tuoj grįšiu. Tuojau grįšiu. (*Eina virtuvės link, dingsta už durų*)

ANA: Jis nuėjo susirasti savo laikrodžio.

LORA: O?

ANA: Taip. Jis labai... punktualus žmogus. Net jei vidury dienos vilki pižamą.

LORA: Gal jis miegojo popiečio miegą.

ANA *(truputį susigėdusi)*. Tikriausiai. Taip.

Pauzė

LORA: Bet jis žavus.

ANA: Taip. Ne visada. Bet dažniausiai – taip, žavus. Na, turi charakterį.

LORA: Tuo geriau.

ANDRĖ grįžta su laikrodžiu ant riešo

ANDRĖ: Taip ir maniau, dabar aperityvo metas. Turiu du laikrodžius. Visada turėjau du. Vieną ant riešo ir vieną galvoje. Visada taip buvo. Gal ko norėtumėt, panele?

LORA: O ką gersite jūs?

ANDRĖ: Taurelę viskio.

LORA: Tada to paties.

ANDRĖ: Puiku. Taigi porą viskio. Porą! Ana, tau aš nesiūlau. *(LORAI)* Ji negeria alkoholio. Niekada.

ANA: Teisybė.

ANDRĖ: Niekada. Nė lašo. Todėl jos nuotaika labai...

ANA: Labai?

ANDRĖ: Blaivi. Jos motina buvo tokia... Jos motina buvo... blaiviausia moteris iš visų man pažįstamų. Bet jos mažoji sesutė, jinai... tai buvo kas kita.

LORA: Jūs turite dvi dukras?

ANDRÉ: O taip. Nors iš kitos nebegaunu daug žinių. Iš Elizos. Bet ji buvo mano numylėtinė. *(Pauzė)* O tu turi iš jos žinių? Nesuprantu, kodėl ji niekad neparašo. Niekada. Nuostabi dukra. Dailininkė. Menininkė. Štai jūsų taurė.

LORA: Ačiū.

ANDRÉ: Į jūsų sveikatą. *(Jie susidaužia)* Viską, ką turiu, atiduočiau už stiklą viskio. Jūs ne?

LORA: Žinote, aš – ne kažin kas...

ANDRÉ: Ak, ne? Kuo jūs užsiimate?

LORA: Na, aš... aš rūpinuosi... kitais.

ANDRÉ: Kitais?

LORA: Taip. Aš čia, kad padėčiau tiems, kam to reikia.

ANDRÉ *(ANA)*. Kaip viena tų merginų, kurias tu stengiesi žūtbūt man pripiršti? *(Pauzė)* Sunkus amatas, tiesa? Praleist visą dieną su... *(Iškalbinga grimasa, bylojanti: „su bejėgiais luošiais“)* Ne? Aš neištverčiau.

LORA: O ką anksčiau veikėte jūs?

ANDRÉ: Aš – šokėjas.

LORA: Tikrai?

ANDRÉ: Taip.

ANA: Tėti...

ANDRÉ: Ką?

ANA: Tu buvai inžinierius.

ANDRÉ: Ką tu žinai? (*LORAI*) Daugiausia stepo.

LORA: Čia tai bent!

ANDRÉ: Atrodo, jus tai nustebino?

LORA (*juokiasi*). Taip, truputį.

ANDRÉ: Kodėl? Neįsivaizduojate manęs, šokančio stepą?

LORA: Ne, įsivaizduoju. Kaip tik... visada žavėjausi stepu.

ANDRÉ: Ir jūs? Beje, aš išlaikiau neblogus įgūdžius. Vieną dieną jums tai pademonstruosiu.

LORA: Labai malonu.

Jis atsistoja, padaro kelis šokio žingsnius. LORA ima juoktis. Jis paliauja šokę

ANDRÉ: Ko jūs juokiatės?

LORA (*tebesijuokdama*). Nieko. Atsiprašau. Atsiprašau.

ANDRÉ taip pat ima juoktis

ANDRÉ: Jūs manim netikite?

LORA: Tikiu, tikiu. Tiktai...

ANDRÉ: Tiktai ką?

LORA: Tiktai... tas viskis.

ANDRÉ: Taip ir yra, žinau. Žinau, ką jūs man primenate. Žinau, ką ji man primena.

ANA: Ką?

ANDRĖ: Eliza. Taip, tikrai. Eliza, kai ji buvo jos amžiaus.

LORA: Eliza?

ANDRĖ: Mano kitą dukrą. Mažėlę. Angelą. Tiesa?

ANA: Nežinau.

ANDRĖ: Taip. kažkas yra.

ANA: Gal truputį.

ANDRĖ: Kažkas yra. Taip.

LORA: O?

ANDRĖ: Taip. Ta maniera... Ta nepakenčiama maniera kvailai juoktis. (*Visi nuščiūva. Pauzė*) Pričiupau jus, a? Cha cha! (*Trumpa pauzė*) Toks jau aš. Mėgstu užklupti kitus netikėtai. Ypatinga humoro forma. (*Trumpa pauzė. ANDRĖ staiga surimtėja*) Suprantate, situacija paprasta. Aš gyvenu šitame bute jau... seniai. Esu prie jo labai prisirišęs. Pirkau jį daugiau kaip prieš trisdešimt metų. Įsivaizduojate? Jūs dar nebuvote gimusi. Butas didelis. Labai jaukus. Labai didelis. Ir aš jame buvau labai laimingas. Žodžiu. Jis labai rūpi mano dukrai.

ANA: Ką tu čia šneki?

ANDRĖ: Aiškinu situaciją. Dukra mano, kad aš negaliu išsiversti pats vienas. Taigi apsigyvena pas mane. Taip sakant, kad man padėtų. Su tuo vyriškiu, su kuriuo neseniai susipažino kaip tik po skyrybų ir kuris, noriu pasakyti, daro jai labai blogą įtaką.

ANA: Bet ką tu čia šneki, tėti?

- ANDRĖ: O dabar ji norėtų mane įtikinti, kad aš negaliu išsiversti pats vienas. Kitas etapas bus išsiųsti mane nežinau kur... Nors taip, kaip tik žinau. *Žinau*. Aišku, kad pasisavintų mano butą, taip bus kur kas praktiškiau.
- ANA: Tėti...
- ANDRĖ: Bet nieko nebus. Verčiau jums pasakysiu. Aš neketinu greitai mirti. Netgi ketinu jus palaidoti. Judvi abi. Tikrai taip. Palaidoti judvi abi. Ką gi. Dėl jūsų nesu tikras... Bet savo dukrą – taip. Tai mano garbės reikalas. Tai *aš* paveldėsiu po jos, o ne atvirksčiai. Ir jos laidotuvių dieną pasakysiu kalbelę, kad priminčiau, kokia ji buvo manipuliuotoja ir beširdė.
- ANA: Atleiskite, panele.
- ANDRĖ: Kodėl? Panelė puikiai supranta. Tai tu nesupranti. (*Lorai*) Jau mėnesių mėnesius stengiuosi jai išaiškinti, kad puikiausiai išsiverčiu pats vienas. Bet ji nenori nieko girdėti. Nenori. Taigi, kadangi jūs čia ir jūsų amatas kaip tik „padėti kitiems“, galbūt jūs man padėsite aiškiai jai išdėstyti: man nereikia niekieno pagalbos, ir aš nesikraustysiu iš šio buto. Tik noriu, kad mane paliktų ramybėje. Jei būtumėt tokia gera ir jai tai paaiškintumėte, būčiau jums už tai labai dėkingas. Štai. (*Jis išlenkia taurę, atsistoja, išsitraukia iš kišenės banknotą ir sviedžia ant stalo, lyg apmokėdamas sąskaitą*) Sulig tuo – buvo labai malonu – aš jus palieku. (*Išeina*)
- LORA: Kai jūs sakėte, kad jis „turi charakterį“, tai nebuvo šiaip sau pasakyta...
- ANA: Ne... Atleiskite. (*Atrodo labai susijaudinusi*)
- LORA: Nesijaudinkit. Nieko nuostabaus, kad jis taip reaguoja.
- ANA: Ne, atleiskite.

LORA: Viskas bus gerai. Neabejoju. Neimkit į galvą. (*Trumpa pauzė*)
Viskas bus labai gerai.

ANA: Jūs taip manote?

Pauzė. LORA gurkšteli viskio. Pauzė

Tamsa

4

ANA viena. Tačiau kalba taip, lyg į kažką kreiptųsi ir atsakinėtų savo pašnekovui

ANA: Aš negalėjau užmigti. Buvau tokia pavargusi, tokia pavargusi, kad nebegalėjau užmigti. Tada atsikėliau. Ir nuėjau į jo kambarį. Tėčio kambarį. Jis miegojo. Buvo panašus į vaiką. Burna pražiota. Jis buvo ramus. Toks ramus. Ir nežinau, kas mane apsėdo – tarsi koks neapykantos gūsis – aš uždėjau rankas jam ant kaklo. Švelniai. Jaučiau, kaip po mano delnais plasta jo širdis. Kaip maži drugeliai. O paskui aš juos sugniaužiau. Savo delnus. Sugniaužiau stipriai stipriai. Jis neatsimerkė. Neužčiaupė burnos. Tai buvo tik bloga trumpa akimirka. Sustingusi. Bet visa tai buvo keistai švelnu. Švelnu ir sustingę... Kai lioviausiu spausti, kai atitraukiau rankas, pajutau, kad jis nebekvėpuoja, kad pagaliau baigta. Drugeliai tarytum išskrido. Taip. Jis vos šypsojosi. Jis buvo miręs. Miręs, bet atrodė, kad sako man „ačiū“.

Trumpa pauzė

Tamsa

ANA dengia stalą vakarienei; PJERAS skaito laikraštį. Virtuvėje kepa višta

ANA: Ne, viskas buvo gerai. Man atrodo. Ji pasakė, kad rytoj ateis.

PJERAS: Į namus?

ANA: Taip.

PJERAS: Tuo geriau.

ANA: Taip. Pirmai adaptacijos dienai. Taip bijojau, kad viskas bus blogai. Bet galiausiai ne. Jis buvo žavus.

PJERAS: Vis dėlto.

ANA: Taip. Atrodo, ji labai švelni. Labai išmani. Jis iškrėtė jai žavų pokštą...

PJERAS: Tikrai?

ANA: Taip. Būtum matęs... Pasakė jai, kad buvo šokėjas. Stepo.

PJERAS (*šypsodamas*). Ne...

ANA: Taip. Ji ėmė juoktis. Bet, supranti, ne pašaipiai. Ji tokia geranoriška. Man dėl to pasidarė lengviau. Nežinau, kaip tau pasakyti. Tarsi ji galėtų... Žodžiu, tarsi jie abu gerai sutartų... (*Trumpa pauzė*) Jis sako, kad ji panaši į Elizą.

PJERAS: Tikrai? O kiek jai metų?

ANA: Nežinau. Trisdešimt. Ar panašiai.

PJERAS: Ji graži?

ANA: O ką? Tave tai domina?

Pauzė

PJERAS: Kas tau?

ANA: Man?

PJERAS: Taip. Tu keistai atrodai. Jei viskas buvo gerai, tai juk gera naujiena, tiesa?

ANA: Taip, taip.

PJERAS: Tai tada kas? Kas tau? Pasakyk.

ANA: Tai tik...

PJERAS: Kas?

ANA: Ką tik... Kai jis manęs neatpažino... Kai buvau nusileidusi apsipirkti vakarienei. Mane tai... Nežinau. Mane tai keistai paveikė.

PJERAS: Suprantu.

ANA: Man tai atrodo taip žiauru.

PJERAS: Nagi. Eikš pas mane.

ANA: Pamačiau tai jo žvilgsnyje. Jis manęs nepažino. Visai. Buvau jam kaip svetima.

PJERAS: Reikia priprasti.

ANA: Man nesiseka.

PJERAS: O man regis, tau puikiai sekasi.

ANA: Klysti. Kartais man atrodo, kad niekada nepavyks. O jis nesiliauja kalbėjęs apie Elizą. Nebežinau, ką jam pasakyti. Aš sutrikusi.

PJERAS: Na jau...

Trumpa pauzė

ANA: Anąkart susapnavau kraupų košmarą. Susapnavau, kad jį smaugiu. *(Pauzė. Ji susivaldo)* Pašovei vištą į orkaitę?

PJERAS: Taip. Bus iškepusi... po dešimt minučių. Praalkai?

ANA: Ne. *(Pauzė. Ji šypsosi jam)* O tu – kaip tavo diena? *(Ieina ANDRĖ. Pamato PJERĄ. Neatpažįsta jo. Raukia antakius)* Po dešimties minučių sėdame prie stalo, tėti. Ar gerai?

ANDRĖ: Labai gerai, brangioji. Viskas man gerai. Viskas man... Bet... Laba diena.

PJERAS išsiblaškęs jam nusišypso

ANA: Nori valgyti, tėti?

ANDRĖ: Taip, taip. Bet... Šįvakar turime svečių?

ANA: Ne. Kodėl?

ANDRĖ: Nieko, nieko.

ANDRĖ apžiūrinėja PJERĄ. Pauzė

PJERAS *(ANAI)*. Ne, nieko ypatingo. Buvo keli susirinkimai. Nieko ypatingo. Vis laukiam Simono atsakymo. Visada trunka ilgiau, nei numatyta. Tikiuosi, iki mėnesio galo pasirašysim. O tu?

ANA: O aš tau sakiau. Buvo Lora. A, tėti? Neseniai pas mus buvo užsukusi Lora.

ANDRĖ: Kas?

ANA: Lora. Ta jauna moteris, kuri neseniai buvo atėjusi mūsų aplankyti.

ANDRĖ: Ak taip?

ANA: O paskui aš buvau čia.

PJERAS: Nedirbai?

ANA: Beveik ne. Buvau su tėčiu.

ANDRĖ: Ar niekas nematėte mano laikrodžio? Aš jo neberandu.

ANA: Vėl?

ANDRĖ: Ir dabar jo ieškau.

ANA: Tikriausiai įsidėjai į savo spintelę. Ne? Į savo slėptuvę...

*ANDRĖ krūpteli iš baimės, kad PJERAS nebūtų išgirdęs žodžio „spintelė“ ir neap-
tiktų jo slėptuvės*

ANDRĖ *(balsu, iš tiesų skirtu PJERUI)*. Apie ką tu kalbi, Ana? Tikrai nesu-
prantu, apie ką tu kalbi. Apie kokią spintelę? A? Nėra jokios spin-
telės. Jokios spintelės. Ne. Nesuprantu, apie ką tu kalbi. *(ANAI,
beveik pakuždom)* Ar negalėtum būti atsargesnė?

ANA *(pritildo balsą)*. Ar buvai nuėjęs pažiūrėti į savo spintelę?

ANDRĖ: Kaip tik iš ten grįžtu. Jo ten nėra. Turbūt kur nors pamečiau. Arba
jį pavogė.

ANA: Ne, ne.

ANDRĖ (nervinasi, pakuždom). Kaip tai „ne, ne“? Juk jis kur nors yra, šitas laikrodis! Juk neišskrido! Kodėl tu sakai „ne, ne“? Kodėl taip sakai, kai jį galbūt iš manęs pavogė? Mano laikrodį.

ANA: Nori, kad nueičiau pažiūrėti?

ANDRĖ: Noriu. Tau nesunku? Nes dėl tos istorijos man neramu. Neramu. Aš netenku visų savo daiktų, o paskui visi jais naudojasi. Jei taip ir toliau, netrukus liksiu visai plikas. Plikas kaip tilvikas. Ir nebežinau, kelinta valanda.

ANA: Tuoį grįšiu.

Ji išeina. Pauzė. PJERAS įsikniaubęs į laikraštį. ANDRĖ stebi jį iš tolo. Krenkšteli, kad atkreiptų dėmesį, kaip elgiamasi su nepažįstamu žmogum

ANDRĖ: Hm, hm... (PJERAS nereaguoja) Hm, hm. (Jokios reakcijos. ANDRĖ atsikrenkščia dar garsiau. PJERAS kyšteli galvą iš už laikraščio) Ar aš jums trukdau?

PJERAS: Atsiprašau?

ANDRĖ: Aš jums netrukdau?

PJERAS: A? Ne.

Pauzė. PJERAS vėl įsikniaubia į laikraštį

ANDRĖ: Gal kartais turite laikrodį?

PJERAS: Taip.

ANDRĖ: O, ačiū! (Trumpa pauzė. PJERAS toliau skaito laikraštį) O kiek dabar valandų? Tiksliai.

PJERAS (žvilgtelėjęs į laikrodį). Greit aštuonios.

ANDRÉ: Jau? Tai tuojau sėsim prie stalo...

PJERAS: Taip. Kai tik bus iškepusi višta. Po dešimties minučių.

ANDRÉ: Šįvakar valgysim vištą?

PJERAS: Taip. Tą, kurią nupirko Ana.

ANDRÉ: Gražus tas jūsų laikrodis. Jis... gražus. Jis... Jis jūsų? Noriu pasakyti: jis jūsų?

PJERAS: Ką? Taip.

ANDRÉ: Ar galiu jį apžiūrėti?

Pauzė. PJERAS iškiša galvą iš už laikraščio

PJERAS: Taigi? Rodos, viskas buvo gerai?

ANDRÉ: Taip, labai gerai. Kas?

PJERAS: Na, jūsų susitikimas su... slauge.

ANDRÉ: A? Taip. Labai gerai. Labai gerai. Ji labai...

PJERAS: Atrodo, ji panaši į Elizą?

ANDRÉ: Tikrai?

PJERAS: Na, aš nežinau. Niekada nesu jos matęs.

ANDRÉ *(vis sutelkęs dėmesį į PJERO laikrodį)*. Ne, viskas... Viskas buvo gerai. Ana atrodė patenkinta. Žinote, svarbiausia tai dėl jos. O man iš tikrųjų nereikia... Žodžiu, svarbiausia dėl Anos. Ar galėčiau jį apžiūrėti? Jūsų laikrodį...

PJERAS: Jūsų tiesa, jai svarbu, kad viskas gerai klostytųsi. Žinote, ji dėl jūsų nerimauja. Ir labai kremtasi, kai jūs ginčijatės su... Taigi,

tikėkimės, kad šįsyk viskas gerai klostysis. Ką? Kad jūs būsite laimingas su ta moterim. Kad elgsitės su ja... draugiškiau. Kas tam mano laikrodžiui?

ANDRĖ: Nieko. Aš žiūrėjau... Norėjau patikrinti, ar... Jis gražus. Labai gražus. Jūs jį pirkote?

PJERAS: Atsiprašau?

ANDRĖ: Ne, noriu pasakyti... Tai dovana ar jūs jį pirkote?

PJERAS: Pirkau. O ką?

ANDRĖ: Ir, kaip įsivaizduoju, nebeturite čekio.

PJERAS: Apie ką jūs kalbate?

ANDRĖ: Apie jūsų laikrodį.

Pauzė

PJERAS: O aš kalbu jums apie Aną.

ANDRĖ: Jūs ją pažįstate? Noriu pasakyti: jūs... Taip, teisybė, jūs jos... Juk taip? Jūs jos... (*Trumpa pauzė*) Aš – jos tėvas. Labai malonu. Įsivaizduoju, kad mes būsime priversti vėl matytis. Jeigu jūs – jos naujasis... Na, jei tarp jūsų tai tęsiasi. Nežinau kodėl, bet tarp mūsų niekada nesiklostė.

PJERAS (*pasitraukęs į šalį*). Kodėl taip sakote?

ANDRĖ: Sakau jums. Mes niekada nesutarėme. Ne taip, kaip su Eliza. Kita mano dukra. Ši buvo nuostabi. Bet jau daug mėnesių jos nemačiau. Ji turbūt keliauja. Keliauja aplink pasaulį. Ji turi didelį pasisekimą, negaliu ant jos pykti. Dailininkė. Ji dailininkė. Tad, žinoma... Bet būčiau toks laimingas, jei vieną dieną ji ateitų manęs aplankyti. Apkabinčiau ją, ir mes valandų valandas sėdėtume prisiglaudę

vienas prie kito, kaip labai senais laikais, kai ji buvo maža, ir ji vėl vadintų mane: „mano tėtukas“, „mano tėtukas“. Taip ji mane vadino. Gražu, ar ne, – „mano tėtukas“?

Pauzė. PJERAS lėtai artinasi prie ANDRĖ

PJERAS: Ar galiu užduoti jums klausimą?

ANDRĖ: Taip.

PJERAS dar labiau prisiartina prie ANDRĖ. Artinasi kone grėsmingai

PJERAS: Bet norėčiau, kad atsakytumėt nuoširdžiai. Negudraudamas... Ar galite tai padaryti?

ANDRĖ *(išmuštas iš vėžių)*. Taip...

PJERAS: Tad štai... *(Trumpa pauzė)* Ar dar ilgai ketinate nuodyti žmonėms gyvenimą?

Pauzė

Tamsa

6

ANA ir ANDRĖ. Anksčiau tą dieną

ANA: Turiu su tavimi pasikalbėti, tėti.

ANDRĖ: Ir vėl prasideda.

ANA: Kodėl taip sakai?

ANDRĖ: Brangioji, kai kas nors tau sako: „Turiu su tavim pasikalbėti“, vadinasi, jis tau pasakys kažką nemalonaus. Tau taip neatrodo?

ANA: Ne. Nebūtinai.

Trumpa pauzė

ANDRĖ: Taigi? Ką tu norėjai man pasakyti?

ANA *(susivokusi, kad galbūt ne metas)*. Ne, ne. Nieko. *(Pauzė)* Aš pasikalbėjau su Pjeru.

ANDRĖ: Su Pjeru?

ANA: Su Pjeru, tėti. Aš su juo pasikalbėjau.

ANDRĖ: Su savo vyru?

ANA: Tėti... Pjeras ne mano vyras. Aš išsiskyrusi.

ANDRĖ: Reikėtų žinoti.

ANA: Išsiskyrusi su Antuanu prieš penkerius metus. Dabar gyvenu su Pjeru. Tai žmogus, su kuriuo aš gyvenu.

ANDRĖ: Negaliu pakęsti to tipo. Jis atgrasus. *(Trumpa pauzė)* Ne? O aš jo negaliu pakęsti.

ANA: Jis ne „tipas“, tėti. Jis – žmogus, kurį aš myliu. *(Pauzė)* Trumpai tariant. Aš su juo pasikalbėjau ir... Tu žinai, iš pradžių, kai atsikrausčiau į namus, tai buvo... Na, tai buvo laikinas sprendimas. Žinai? Tai buvo... laikina. Nes tu susibarei su Izabele. Bet... Kaip čia tau pasakius? Aš svarstau, ar nebūtų geriau... Tau tavo kambaryje patogų, ar ne? *(Trumpa pauzė)* Galiniame kambaryje tau patogų?

ANDRĖ: Taip.

ANA: Taip, atrodo, tau ten patogų. Taip aš ir manau. Ir svarstau, ar nebūtų ramiau... Maloniau tau, jei drauge nuspręstume, kad tu įsikursi čia. Noriu pasakyti: visiškai. Su mumis. Nebent kas nors mums padėtų.

(Trumpa pauzė) Mes kasdien matytumės. Būtų lengviau. Kaip tau atrodo? *(Pauzė)* Pasikalbėjau apie tai su Pjeru. Jis sutinka.

ANDRĖ: Bet... aš maniau, kad... Maniau, kad tu persikraustai į Londoną.

ANA: Ne, ne, tėti. Kodėl vis nepaliauji kalbėt apie Londoną? Aš lieku Paryžiuje.

ANDRĖ: Nieko nesuprantu iš tavo istorijų. Visą laiką keiti nuomonę. Kaip, tavo nuomone, žmonės gali tave suprasti?

ANA: Bet kad niekad nebuvo kalbos apie Londoną, tėti.

ANDRĖ: Ne, buvo. Pati man sakei.

ANA: Kad ne...

ANDRĖ: Apgailestauju, Ana. Sakei man tai anądien. Pamišai? *(Pauzė)* Pamišai. Klausyk, Ana. Man atrodo, kartais tau šlubuoja atmintis. Taip, sakau tau. Man dėl tavęs neramu. Nepastebėjai?

ANA: Šiaip ar taip, į Londoną aš nevažiuoju.

ANDRĖ: Tuo geriau. Londone ištikus metus lyja.

ANA: Aš lieku čia. Ir Pjeras taip pat.

ANDRĖ: O tavo sesuo? Kur jinai?

ANA: Tėti...

ANDRĖ: Ką? *(Trumpa pauzė)* Kad tu žinotum, kaip man jos trūksta...

Pauzė

Tamsa

Kiek vėliau tą vakarą. ANA ir PJERAS sėdi prie stalo. ANDRĖ pasirodo virtuvės tarpduryje. ANA ir PJERAS jo nepastebėjo

PJERAS: Jis ligonis, Ana. Jis ligonis.

ANA ir PJERAS vienu metu susigriebia, kad ANDRĖ kambaryje. ANA krūpteli. Nejauki pauzė

ANA: Tėti... Ko tu stovi? Eikš, sėskis. Eikš. (*Jis neatsako*) Tėti... (*Pauzė*)
Tėti, eikš. (*Pauzė*) Eikš, sėskis.

Pauzė

Tamsa

Iš prancūzų kalbos vertė Jonė Ramunytė
Versta iš: Florian Zeller. *Théâtre 1*. Collection des quatre-vents, 2012.

„Mane ugdė ir prancūzų literatūra“

Vertėją Vytautą Bikulčių kalbina Genovaitė Dručkutė

Vytautas Bikulčius gimė 1954 m. gegužės 15 d. Pašvitinyje, Pakruojo rajone. Baigė Pasvalio vidurinę mokyklą ir prancūzų filologijos studijas Vilniaus universitete. 1977–1979 m. dirbo Kretingos rajono Salantų vidurinės mokyklos prancūzų kalbos mokytoju. 1979 m. tapo Šiaulių pedagoginio instituto dėstytoju. 1982–1985 m. studijavo Maskvos M. Gorkio literatūros instituto aspirantūroje. 1986 m. apgynė daktaro disertaciją „Filosofinis Anatole’io France’o romanas. Žanro problema“. 1989–1995 m. – ŠPI studijų prorektorius. 1996–2004 m. – Šiaulių universiteto Visuotinės literatūros katedros vedėjas, nuo 2004 m. – ŠU Literatūros istorijos ir teorijos katedros docentas, nuo 2008 m. – profesorius, atlikęs habilitacijos procedūrą. Nuo 2014 m. yra Vilniaus universiteto Prancūzų filologijos katedros vedėjas profesorius, bakalauro studijų komiteto pirmininkas.

Vytautai, esi prancūzų literatūros dėstytojas, jos žinovas ir skeleidėjas Lietuvos kultūros lauke, vertėjas. Šį pokalbį noriu pradėti klausimu, kaip prancūzų filologija atsirado Tavo gyvenime. Ar įtakos turėjo stipriomis prancūzų kalbos mokymo tradicijomis garsėjusi Pasvalio vidurinė mokykla, ar mėgstamas mokytojas ar mokytoja, o gal dar mokyklos metais perskaityta ir didelį įspūdį padariusi kokia nors prancūzų literatūros knyga?

Gyvenime retsykiais pasitaiko lemtingų sutapimų. Kadangi knygas skaičiau nuo penkerių, gal būdamas ketvirtokas susidomėjau Victorio Hugo romanu „Vargdieniai“. Atsimenu, man pačiam kėlė nerimą faktas, kad romaną sudaro keturi tomai. O dar suaugusieji patarinėjo, esą aš tokiai knygai per mažas, ne viską suprasiu. Bet mano ryžtas buvo didžiulis, be to, pirmą sykį turėjau skaityti daugiatomį kūrinį, tad aišku, kad tai buvo ir savotiškas pasididžiavimas savimi. Suprantama, tada skaitant šį romaną, jame man iš tikrųjų dar daug kas buvo neaišku, ir neatsitiktinai labiau už viską domino siužetinė Gavrošo linija ir graudi Kozetės istorija, kuri vis dėlto baigėsi laimingai. Ir, be abejo, Žanas Valžanas, kurio jėgai ir sumanumui nebūtų galėjęs likti abejingas nė vienas berniukas.

Žinia, anais laikais moksleiviai negalėjo rinktis užsienio kalbos – kokia kalba dėstoma kurioje nors mokykloje, sprendė Švietimo ministerija. Pasvalio vidurinėje, kurią lankiau, buvo galima mokytis tik prancūzų kalbos, o rusų tuomet nebuvo laikoma užsienio kalba. Bet nuo pat pirmos pamokos prancūzų kalba mane pakerėjo taip, jog aš net ėmiau galvoti, ar ateis toks laikas, kai „Vargdienes“ galėsiu perskaityti prancūziškai. Nė akimirką nesigailėjau, kad negaliu rinktis kokios nors kitos užsienio kalbos. Aišku, būdamas penktokas rimtesnių planų nekūriau, nes kol kas man rūpėjo, kad iš prancūzų gaučiau kuo geriausius pažymius (beje, ir iš kitų dalykų). Tiesa, sekėsi ir kitos disciplinos (esu netgi tapęs respublikinės biologijos olimpiados nugalėtoju), bet jau būdamas devintokas įsitikinau: prancūzų kalba yra mano mėgstamiausias dalykas ir ją vertėtų studijuoti, baigus vidurinę mokyklą. Ta linkme mane skatino dirbti ir mokytoja Janina Šutaitė, ji man atnešdavo papildomos literatūros, tikrindavo mano vertimus, kuriais užsiėmiau savarankiškai. Tačiau kai baigiau vidurinę mokyklą ir pareiškiau, kad stoju į Vilniaus universitetą studijuoti prancūzų kalbos ir literatūros, mane pasikvietė direktorius ir nusistebėjo, ką esu sumanęs. Jis man patarė, kad su tokiais pažymiais galima stoti į mediciną. Tačiau aš jam išsyk atsakiau, kad man gydytojo darbas ne prie širdies. Tuomet jis pasiūlė rinktis rusų kalbą, esą šios kalbos mokytojų atlyginimai didesni, klasės garantuotai dalijamos į dvi grupes, be to, juk nuvažiuoti į Prancūziją neturėsiu jokios galimybės. Aš paaiškinau, kad rusų kalbą, palyginti su prancūzų, moku geriau, nes ir televizija rodo daug laidų šia kalba, kino teatrų filmuose ji irgi

dažniausiai skamba, netgi parduotuvių iškabos užrašytos rusiškai. Žodžiu, dėl jos didelio vargo neturiu, o prancūzų kalbos norėčiau išmokti kaip reikiant, nes mane domintų vertėjo darbas. Atrėmęs direktoriaus argumentus, išvažiavau studijuoti prancūzų kalbos ir literatūros Vilniaus universitete.

Praėjus dviem dešimtmečiams, jau nepriklausomoje Lietuvoje, per mūsų laidos abiturientų susitikimą mokykloje, priėjęs prie direktoriaus pasakiau, kad pasirinkęs studijuoti prancūzų kalbą ir literatūrą nè kiek nesuklydau, nes, apsigynęs daktaro disertaciją, dirbu prancūzų literatūros dėstytoju, verčiu knygas iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą ir netgi turėjau mokslinę stažuotę Prancūzijoje... Tikrai laimingi sutapimai!

Tuo laiku, kai mokeisi universitete, nebuvo nei laisvųjų, nei pasirenkamųjų studijų dalykų. Bet studentai galėjo rinktis kursinių ir diplominių darbų temas: iš kalbos arba iš literatūros. Esi minėjęs, kad, užuot pasirinkęs vieną, parašei du kursinius darbus – ir kalbos, ir literatūros. Kam toks studentiško gyvenimo apsunkinimas? Regis, dėl diplominio darbo temos abejonių nebuvo. Kuo pasirodė patraukli literatūra ir darbas su ja?

Anksti įnikęs į knygų skaitymą, be abejo, domėjausi pačia įvairiausia literatūra. Buvo laikai, kai skaičiau Alexandre'o Dumas, Jules'io Verne'o, Jameso Fenimore'o Cooperio, Thomo Mayne'o Reido, Walterio Scotto, Danielio Defoe, Marko Twaino nuotykių ir istorinius romanus, knygas iš serijos „Drąsiųjų keliai“, tačiau vėliau akys nukrypo į rimtesnę literatūrą. Dar mokyklos suole įveikiau ir Levo Tolstojaus „Karą ir taiką“, „Aną Kareniną“, Fiodoro Dostojevskio „Idiotą“, „Nusikaltimą ir bausmę“, „Brolius Karamazovus“, „Lošėją“. Iš Vakarų Europos literatūros labiausiai prancūzų literatūra domino ne tik dėl to, kad mokiausi prancūzų kalbos, bet ir dėl to, kad ji tuomet buvo daugiausia versta į lietuvių kalbą. Dėmesį patraukė ir Hugo „Paryžiaus katedra“, ir Stendhalio „Parmos vienuolynas“, ir H. de Balzaco „Tėvas Gorijo“ bei „Eženi Grandė“, Guy de Maupassant'o novelės ir „Vieno gyvenimo istorija“. Dar vienas sutapimas papildė mano namų biblioteką. Pasvalyje, toje pačioje gatvėje, kur ir aš, gyveno kanauninkas altarista Kazimieras Krikščiūnas. Kai jis mirė, jam patarnavusios seselės vienuolės pasiūlydė maną tėvą (o su juo atėjau ir aš) pasirinkti knygų iš jo gausios bibliotekos. Šitaip į mūsų namus atkeliavo žurnalų „Naujoji Romuva“, „Židinys“, „Draugija“, „Žiburėlis“, laikraščio „XX amžius“ komplektai. Drauge pateko ir prancūzų rašytojų romanai – François Mauriac „Ugnies upė“, Roland'o Dorgelès „Mediniai kryžiai“, Henry Bordeaux „Užsnigtos pėdos“. Būtent tada pirmą sykį į rankas paėmiau ir A. Šapokos „Lietuvos istoriją“ – ją man pavyko išsaugoti iki šiandien.

Ar bereikia sakyti, kad literatūra buvo didžioji mano gyvenimo mokytoja, nes, kad ir kaip žiūrėsi, literatūros kūriniių personažai, patekę į sudėtingiausias gyvenimo situacijas, ieškojo savo sprendimo, ir tu drauge su jais išgyvendavai linksmas ir skaudžias akimirkas, jie tapdavo tam tikru pavyzdžiu, kaip turėtum elgtis pats, susidūręs su neteisybe ar įsivėlęs į konfliktą.

Patekęs į universitetą, klausiau įvairių istorinių laikotarpių literatūros kursų, kuriuos skaitė puikūs savo dalyko žinovai: doc. Gvidonas Bartkus, doc. Galina Baužytė-Čepinskienė, doc. Elena Kuosaitė. Jau tada, norėdamas įrodyti savo meilę literatūrai, per vieną literatūros mokslo įvado seminarą, kai nagrinėjome prancūzų Renesanso poeto Pierre'o de Ronsard'o eilėraščių ir doc. Gvidonas Bartkus paminėjo, kad šis eilėraštis nėra išverstas į lietuvių kalbą, ryžausi jį išversti. Per kitą seminarą, kai perskaičiau išverstą eilėraščių, dėstytojas buvo tiek nustebęs, kad, pridūręs prie jo savo žodį apie šį poetą, išspausdino tuometiniame VU laikraštyje.

Tais laikais universitete trečiame ir ketvirtame kurse reikėjo rašyti po kursinį – vienas turėjo būti iš kalbos, kitas – iš literatūros. Trečiame kurse parašęs literatūros darbą iš François Villono kūrybos, ketvirtame gavau rašyti darbą iš kalbos, tačiau, nenorėdamas išduoti savo meilės literatūrai, parašiau ir antrą kursinį darbą iš Charles'io Baudelaire'o. Diplominio darbo temą jau galėjai rinktis pagal savo norą. Čia man nekilo jokių abejonių – pasirinkau Marcelį Proustą, mat jis mane pakerėjo savo ilgais banguotais sakiniais, už kurių taip ir jutai rašytojo norą susigrąžinti prarastą laiką.

Maskvoje parengi ir apgynei daktaro disertaciją iš Anatole'io France'o kūrybos. Kiek laisvas buvo temos pasirinkimas: sudomino autorius, problematika, o gal nusvėrė disertacijos vadovo žodis?

Į Maskvos M. Gorkio literatūros institutą nuvykau su vienintele svajone – parašyti disertaciją apie Prousto kūrybą. Tačiau kai apie savo ketinimus pasakiau būsimam disertacijos vadovui, jis nusistebėjo, kodėl aš, toks optimizmo kupinas, sveikata trykštantis jaunuolis, domiuosi paliegiusio rašytojo kūryba. Jo nuomone, man labiau tiktų disertacijos tema iš Anatole'io France'o – sveiko genijaus, kuriam nesvetimas skepticizmas, kūrybos. Iš pradžių dar bandžiau nepasiduoti ir įkalbinti jį dėl Prousto, bet jis man prisipažino, kad šio autoriaus kūryba jo nedomina ir jis negalės vadovauti mano disertacijai. Tad teko sutikti su jo pasiūlytu autoriumi. Vėliau dar pagalvojau, kad gal ir ne pats blogiausias variantas. Žinoma, Anatole'is France'as – Nobelio premijos laureatas, bet šiandien veikia nebeskaitomas (išskyrus gal tik romanus „Silvestro Bonaro nusikaltimas“ ir „Dievai trokšta“) autorius Prancūzijoje, nors XIX a. pabaigoje drauge su Émile'iu Zola buvo populiariausi

prancūzų rašytojai. Tiesa, temą jau pasiūliau pats. Vadovas dar nelabai norėjo sutikti su žanro problema, bet galiausiai nusileido. Gera dar, kad neįsiūlė kokio nors André Stilio, socialistinio realizmo atstovo prancūzų literatūroje.

Pirmieji Tavo vertimai išspausdinti 1981 m.: Voltaire'o filosofinės apysakos „Zadigas, arba Likimas“, „Mikromegas“, „Memnonas“. Tai tikrai ne patys lengviausi tekstai. Todėl noriu paklausti ne tik apie tai, kas paskatino jų imtis, bet ir kaip apskritai susidomėjai vertimu, kada atsivertęs knygą pradėjai pastebėti nedidelį įrašą jos antrame puslapyje: „Iš prancūzų (anglų, vokiečių, italų, ispanų...) kalbos vertė...“?

Studijų metais man nuolat kirbėjo minčių apie vertimą. Iš pradžių plunksną bandžiau, versdamas Maurice'o Maeterlincko, Baudelaire'o eiles. Būdamas penktame kurse išverčiau Françoise'os Sagan novelę „Vienatvės tvenkinys“, kurią išspausdino savaitraštis „Literatūra ir menas“. Vieną dieną įsidrąsinęs nuėjau į „Vagos“ leidyklą, ir čia tuometinė verstinės literatūros redakcijos vedėja Eugenija Stravinskienė man davė bandomąjį vertimą. Po jo ji ir pasiūlė išversti minėtas Voltaire'o filosofines apysakas. Įdėjau nemažai triūso, stengiausi kaip įmanydama, tuo labiau kad patekau į rimtą draugiją, nes „Kandidą“ ir kitus rašytojo kūrinis toje pačioje knygoje vertė Juozas Keliuotis. Buvau labai patenkintas, kai „Pergalėje“ perskaičiau Sauliaus Tomo Kondroto recenziją apie šią knygą – jis pripažino, kad vertimui neturįs ko prikišti. Įsivaizduokite pradedančiojo vertėjo džiaugsmą!.. O vertėjo pavardę pradėjau įsidėmėti jau nuo pat pirmųjų skaitytų verstinių knygų, nes tai man buvo lyg ir savotiškas pavyzdys, kuris vertė siekti, kad po kurio laiko galbūt ir mano pavardė pasirodytų knygos tituliniam puslapyje.

Ar turėjai (turi) vertimo mokytojų, autoritetų? Gal dar pameni, su kokiais iššūkiais, sunkumais teko tada susigrumti? O kaip sekėsi bendrauti su knygos redaktoriumi?

Dar studijų metais bibliotekoje buvau paėmęs François Rabelais romaną „Gargantiua ir Pantagriuelis“ prancūzų kalba, kad jį palyginčiau su lietuvišku Dominyko Urbo vertimu. Žavėjau vertėjo išmone, netikėtu išradingumu, kai reikėjo lietuvių kalba išreikšti ne tik Renesanso laikų prancūzų kalbą, bet ir rašytojo ironiją, groteską, karnavališkos dvasios ambivalentiškumą, begalę epitetų, kuriais apibūdinami romano personažai.

Esu taip pat lyginęs Stendhalio „Raudona ir juoda“ originalą su Ramutės Ramunienės vertimu į lietuvių kalbą. Negalėjau nesižavėti jos gebėjimu lietuviškai nusakyti pačius subtiliausius romano personažų psichologinių poelgių niuansus.

Turėjau slaptą svajonę, kad ji, puikiai įsisavinusi XIX a. rašytojų kūrybos dvasią, galėtų naujai išversti Gustave'o Flaubert'o romaną „Ponia Bovari“. Buvau net įkalbėjęs leidyklą „Alma littera“ išleisti tą naują vertimą. Deja, vertėjai jau jėgos neleido imtis nemažos apimties kūrinio.

Didelį įspūdį padarė Aldonos Merkytės Prousto „Svano pusėje“ vertimas, kuris ne tik priskirtinas prie pačių ryškiausių vertimų iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą, bet ir apskritai yra viena iš meninio vertimo viršukalnių, šalia jau minėtų Urbo ir Ramunienės. Į jų tarpą taip pat patenka Vytauto Petrausko iš vokiečių kalbos verstas Thomo Manno romaną „Užburtas kalnas“, Irenos Balčiūnienės iš anglų kalbos verstas Hermano Melville'io romaną „Mobis Dikas“ ar Povilo Gasiulio iš anglų kalbos verstas J. D. Salingerio romaną „Rugiuose prie bedugnės“. Pirmajame „Svano pusėje“ leidime (1979) dar nerasime garsiojo madlenos pyragaičio, nes tais laikais lietuvių skaitytojui toks pavadinimas nieko nereiškė, bet leidžiant antrąjį leidimą (2004) teko bendradarbiauti su vertėja, ir ji daug ką pataisė, atsirado ne tik madlena, bet buvo išryškintas ir dviejų – bažnytinio ir konditerinio – motyvų supriešinimas. Ypač džiugu, kad vertėja surado lietuviškus atitikmenis kalambūrams, kuriuos vertėjai dažniausiai pažymi išnašose kaip neišverčiamą žodžių žaismą.

Kaip redaktorius įsiminė patyręs vertėjas Juozas Naujokaitis, kuris redagavo mano verstas Voltaire'o filosofines apysakas. Kai mes aptarinėjome vertimą, jis man pasakė svarbų reikalavimą, kurį sau taikau iki šiandien: „Jei vertėjas padaro bent vieną prasmės klaidą, toks jis „Vagai“ nereikalingas.“ Tai rodo, kad vertėjas privalo puikiai mokėti užsienio kalbą, iš kurios verčia, bet, kaip parodė patirtis, dar svarbiau puikiai valdyti gimtosios kalbos išteklius. Šiandien Lietuvoje daug leidyklų, bet tarp jų pasitaiko ir tokių, kurios atsisako redaktorių, nors jie kaip niekad reikalingi, nes dabar daugėja tokių vertėjų, kurie mano, kad padedami „Google“ jie jau gali imtis šio darbo. ApmAUDU, kad kai kurios leidyklos negerbia savo vardo. Tokios, be abejo, gali pretenduoti tik į Antipremiją, kurią sumanė Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga.

Peržvelgus Tavo išverstos literatūros sąrašą matyti, kad Tau artima intelektualiai filosofinė proza: Voltaire'as, M. Tournier, P. Boulle'is, A. Camus, R. Grenier... Taip pat ir Marguerite'a Yourcenar. Išvertei du jos romanus: „Adriano memuarus“ ir „Malonės šūvį“. „Adriano memuarai“ – svarbiausias Yourcenar romanas, tvirtai įjėjęs į XX a. prancūzų literatūros kanoną. Lietuvių kalba išėjo du jo leidimai, 1986 ir 1996 m., antrasis papildytas. Koks tas papildymas, kodėl jo nebuvo pirmame leidime? Žinau, kad dėl šio vertimo laiškų kreipeisi į pačią

autore. Kodėl prirėikė tai daryti, ar ji atsakė? Ar išsaugojai jos laišką savo archyve?

Be jokios abejonės, Yourcenar (1903–1987) yra intelektualiausia XX a. prancūzų rašytoja, kurios romanas „Adriano memuarai“ tiesiog stebina autorės gebėjimu ne tik atskleisti antikos laikų dvasią, bet ir susieti dvi visiškai skirtingas epochas – II ir XX amžius. Romanu Yourcenar tarsi kuria universalaus žmogaus modelį, kurį ir atitinka Romos imperatorius Adrianas, nors jis anaipol nėra rašytojos idealas.

Pirmą sykį „Vaga“ šį romaną išleido be „Adriano memuarų“ užrašų knygelelių, kur ji atskleidė visą romano rašymo istoriją, svarstymus apie kūrinio koncepciją, ir be *Pastabų*, kur ji pateikė pačius įvairiausius šaltinius, naudotus rašant romaną. „Vagos“ manymu, šie priedai nebuvo susiję su pačiu romanu, tad jų ir atsisakyta. Kai Prancūzijoje „Gallimard“ leidykla išleido jos „Visą raštų rinkinį“ „Plejados bibliotekoje“, leidinio gale buvo surašyti ir visi jos romanų vertimai, egzistuojantys kitomis kalbomis. Kokia buvo nuostaba, kai radau ir lietuviškojo vertimo metriką, kur buvo paminėti vertėjo pavardė, leidykla, metai. Tačiau kartu buvo pažymėta, kad vertimas išėjo be „Adriano memuarų“ užrašų knygelelių ir be *Pastabų*. Pasitaikius progai, parengiau antrąjį, jau pilną, romano leidimą (1996) ir šį akibrokštą ištaisiau.

O vertimas pareikalavo nemažai jėgų, nes yra be galo kondensuotas, ir, tiesą sakant, jį reikia perrašyti iš naujo, kad suskambėtų lietuviškai. Buvo kelios neaiškios vietos, tad drįsau parašyti autorei į Prancūzų akademiją, kurios narė ji jau buvo, ir kaip nustebau, kai po kiek laiko gavau jos laišką iš Japonijos – į savo voką buvo įdėjusi mano laišką. Šalia mano išvardytų neaiškių romano vietų ji buvo prirašiusi savo paaiškinimus. Šį jos laišką esu išsaugojęs iki šiol.

O „Malonės šūvį“ verčiau ne tik todėl, kad jo veiksmas vyksta Kurše, bet ir todėl, kad autorė sukuria įdomią personažų trijulę, kurios likimą lemia ne tik įvykiai po Pirmojo pasaulinio karo, bet ir jų prigimtis. Tiesa, jame epizodiškai pasirodo ir lietuvis, deja, ne iš gerosios pusės.

Marcelis Proustas – kitas labai svarbus autorius Tavo akademinėje ir kūrybinėje biografijoje. Ir diplominis darbas (prisimenu, kaip būdamas penkto kurso studentas dėstytojams ir kolegoms studentams skaitei paskaitą apie laiko struktūrą Prousto romane), ir Claude'o Mauriaco knygos „Proustas jo paties akimis“ vertimas, ir straipsniai PLB Proustui skirtame tome bei „Baltų lankų“ almanacho, skirto Proustui (2007 m., Nr. 25–26), sudarymas, ir vadovėlis mokyklai „Marselio Prusto Svano pusėje“, kuri išleido leidykla

„Baltos lankos“. Prancūzų filologijos studentams skaitai kursą „Marcelio Prousto pasaulis“. Lietuvių kalba turime visą romanų ciklą „Prarasto laiko beieškant“. Kokia būtų Tavo nuomonė apie šiuos vertimus, jų vietą, reikšmę mūsų literatūrai ir kultūrai?

Iš tiesų, Proustas mane lydi nuo studijų laikų. Tiesa, dar būdamas moksleivis, jo pavardę buvau aptikęs „Naujosios Romuvos“ žurnale, kur apie autoriaus gyvenimą ir kūrybą rašė Juozas Keliuotis, o pirmo tomo ištraukos vertimą buvo pateikęs vertėjas Pranas Rapšys. Tačiau tada jis dar nebuvo įjėjęs į mano gyvenimą, nes man, moksleiviui rūpėjo paprastesni autoriai. Imtis rašyti diplominį darbą buvo didžiulis išbandymas, nes visų pirma reikėjo perskaityti septynis ciklo tomus, kurie tada dar nebuvo išversti į lietuvių kalbą, o tada imtis nagrinėti laiko struktūrą visame cikle, nors darbo vadovė Galina Baužytė-Čepinskienė ir siūlė apsiriboti pirmu tomu „Svano pusėje“. Bet man pačiam magėjo išsiaiškinti Laiko paslaptis visame cikle. Būtent tada savo atradimus pristačiau per paskaitą studentams ir dėstytojams, tikrai nesitikėdamas tokios garbės.

Šiandien jau visas Prousto romanų ciklas yra išverstas į lietuvių kalbą. Apie jo vertimą esu parašęs straipsnį „Lietuviškasis Proustas“, kuris publikuotas „Baltų lankų“ almanache Nr. 25–26, taip pat jį galima rasti lvs.lt tinklalapyje. Tad nesikartodamas tik pasakysiu: didžiausia bėda yra ta, kad ciklas verstas ne iš kompetentingiausio jo leidimo „Plejados bibliotekoje“, kurį, beje, buvo galima rasti VU Prancūzų filologijos katedroje, o iš atskirų tomų, išleistų skirtingose leidyklose, parengtų pagal skirtingus redakcinius principus. Be to, jį vertė keturi vertėjai: Aldona Merkytė, Galina Baužytė-Čepinskienė, Birutė Gedgaudaitė ir Pranas Bieliauskas, tad išsaugoti tą pačią stilistiką praktiškai nebuvo įmanoma. Įsivaizduokite, koks sunkus uždavinys teko redaktorei Dianai Bučiūtei, kuriai reikėjo derinti pačias įvairiausias smulkmenas. Be abejo, kaip nepaprastai puikus vertimas išsiskiria Merkytės verstas pirmas tomas „Svano pusėje“, prie jos aukštai iškeltos kartelės lygio artėja Prano Bieliausko versti tomai „Kalinė“ ir „Dingusi Albertina“. Tačiau mano svajonė būtų tokia: gal Lietuvoje atsirastų leidykla, kuri užsakytų vienam vertėjui išversti visą šį ciklą ir jį išleisti. Tuomet tai tikrai būtų vientisas vertimas. Beje, net mūsų kaimynai lenkai taip yra pasielgę.

Naujausi Tavo vertimai – Oscaro Wilde'o „Salomė“ ir Agnès Ledig „Eik su juo“, abu pasirodę 2017 m. Ne tik žanro, bet ir kalbos, meninės raiškos požiūriu labai skirtingi kūriniai: rafinuota aukštosios literatūros drama ir geros kokybės plačiajai publikai skirtas romanas. Kaip šie du vertimai „sugyveno“ ant Tavo darbo stalo, ar netrukdė vienas kitam, o gal padėjo?

Man seniai nedavė ramybės Wilde'o drama „Salomė“, tuo labiau kad ji buvo parašyta prancūzų kalba. Nepaprastai savita, šv. Mato ir šv. Morkaus evangelijomis paremta istorija, kuri dėl autoriaus talento sugebėjo išsiskirti iš kone trijų tūkstančių įvairių žanrų kūrinių šia tema (be abejo, čia dominuoja eilėraščiai). Aš ją buvau išvertęs seniai ir tik laukiau progos, kada ji pasirodys atskira knyga lietuviškai. Užtat čia tėra sutapimas (matai, kiek mano gyvenime įvairių sutapimų), kad ją „Žaros“ leidykla išleido 2017 m.

O vienos populiariausių šiandienos prancūzų rašytojų Agnès Ledig romaną „Eik su juo“ verčiau pastaruju metu. Suprantama, tie vertimai negalėjo trukdyti vienas kitam. Be to, savo tematika ir stilistika prancūzų rašytojos romanas yra paprastesnis, ir jį apsiėmiau versti todėl, kad tuo metu neturėjau stambesnių ir rimtesnių darbų. Kita vertus, norėjau supažindinti mūsų skaitytojus su tikrai įdomia rašytoja, kuri nenusirita į saldžius, banalius pasakojimus.

Niekam ne paslaptis, kad nuosekliai domiesi šiuolaikine prancūzų literatūra, seki naujienas. „Literatūros ir meno“ skaitytojai seniai įprato laukti ir su malonumu skaityti Tavo kasmetines Prancūzijos literatūrinių premijų apžvalgas. Į kokius autorius, kokias knygas, Tavo nuomone, leidyklos ir vertėjai turėtų atkreipti dėmesį, kas sudomintų mūsų skaitytojus?

Labai džiaugiuosi, kad mūsų leidėjai jau sugeba orientuotis prancūzų literatūros vandenynė ir netgi konkuruoti su Vakarų Europos kolegoms, gana greitai pateikdami mūsų skaitytojams ką tik originalo kalba išleistų knygų vertimus. Taip, pavyzdžiui, nutiko su Leïlos Slimani romanu „Lopšinė“, pelnysiu brolių Goncourt'ų premiją. Jį mes, lietuviai, galėjome perskaityti anksčiau negu, tarkim, Anglijos skaitytojai. Ir tokių pavyzdžių ne vienas. Šiuo konkrečiu atveju galima tik pagirti Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklą.

Kalbant apie leidyklas, man labiausiai rūpi, kad jos sugebėtų derinti rimtosios ir populiariosios literatūrų vertimus. Skaudu matyti, kai netgi didelės leidyklos užmiršta šį principą ir pasineša leisti saldžius, banalius kūrinius, kurie tikrai greit nukeliaus į užmarštį.

Dabar, kai Lietuvos literatūros vertėjų sąjungos iniciatyva buvo sudarytas prancūzų grožinės literatūros šimtukas, jame išryškėjo didžiausia spraga – poezijos vertimai. Juk kol kas mes neturim tokių klasikų kaip Paulis Verlaine'as, Arthuras Rimbaud, Stéphane'as Mallarmé poezijos rinktinių, tad ką galima kalbėti apie XX a. poetus – Guillaume'ą Apollinaire'ą, René Charą, Francisą Ponge'ą ir kt. Be abejo, čia reikalingas ilgas ir nuoseklus darbas, o kai kurie pavyzdžiai rodo,

kad nuveikti galima nemažai. Juk tikrai turime didžiulį, jog pagaliau turime Lautréamont'o „Maldororo giesmes“ (vertė Dainius Gintalas).

Iš prozos pirmiausia derėtų užkaišyti tam tikras spragas. Sunku suprasti, kodėl „Minties“ leidykla, pradėjusi leisti Émile'io Zola „Rugonų Makarų“ dvidešimties romanų ciklą, niekaip nesugeba išleisti likusių trijų romanų. Juk turi būti tam tikra tvarka net ir leidybos pasauly. Tuo labiau kad ši leidykla dar egzistuoja. Sunkiau, kai leidykla bankrutuoja. Štai skaitytojais, tarkim, nesulaukia Eugène'o Sue „Paryžiaus paslapčių“ antro tomo. O šiaip, be abejo, čia būtų galima išvardyti gausybę autorių, tačiau leidėjai taip turi tvarkyti leidybą, kad pirmiausia nebūtų užmiršti tokie rašytojai, kurių kūryba lėmė literatūros raidą, nors ir kaip magėtų pasipelninti iš vienadienio skaitalo.

Numanau, kad Tavo namuose lentynos lūžta nuo knygų. Kaip tvarkaisi su jų pertekliumi, kur padedi pačiam nebereikalingas knygas? Ir kokią dalį toje daugybėje užima prancūzų literatūra abiem kalbomis?

Taip, bičiuliai juokauja, jog gyvenu knygyne. Svarbiausia, kad jame gerai jaučiuosi. Knygas, kurių man nebeprireiks, atiduodu bibliotekai. Jau esu dovanojęs jų apie tūkstantį. Žinoma, mano knygų lentynose daug vietos tenka prancūzų literatūrai originalo kalba, lietuvių kalba, rusų kalba (poezija, kurios nėra lietuviškai), anglų, vokiečių, italų, ispanų, amerikiečių, be abejo, lietuvių literatūrai, ir, kas be ko, dalykinei literatūrai. Tenka nuolat (kad ir kaip būtų sunku) atsisveikinti su knygomis, nes lentynos, žinia, ne guminės.

Pokalbio pabaigai palikau patį sunkiausią, o gal patį lengviausią klausimą: kas Tau yra geras vertimas, ar turi savo vertimo koncepciją, kiek Tau svarbi vertimo teorija?

Kadangi esu dėstęs Vertimo teorijos ir praktikos kursą, esu susipažinęs su įvairiomis vertimo teorijomis. Yra, be abejo, tokių dalykų, kuriuos gali tiesiogiai pritaikyti savo veikloje. Tačiau man labai dažnai atrodo, kad labiausiai lemia vertėjo intuicija. Būtent ji prisideda, kad vertimas būtų kuo tikslesnis. O tikslus vertimas ir turėtų būti kiekvieno vertėjo siekis.

Ačiū už pokalbį.

Geriausių prancūzų grožinės literatūros vertimų šimtukas

Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga 2018-uosius paskelbė prancūzų literatūros metais, taip siekdama atkreipti skaitytojų dėmesį į turtingus visame pasaulyje itin populiarios prancūziškai parašytos literatūros klodus. Šia proga sąjungos ekspertai nutarė sudaryti šimto geriausių prancūzų grožinės literatūros knygų, išverstų į lietuvių kalbą, sąrašą, kuriuo Lietuvos skaitytojui siekiama padėti susigaudyti plačioje ir gilioje prancūzų literatūros jūroje ir atsakyti į paprastą ir kartu sudėtingą klausimą: nuo ko gi pradėti skaityti prancūzų literatūrą?

Atrenkant šimtą pozicijų pirmiausia orientuotasi ne į geriausius vertimus, bet į geriausią literatūrą. Kita vertus, labiau žiūrėta ne į paskirus kūrinis, o į knygas – kartais vieną rinkinį sudaro keletas ar net keliolika mažesnės apimties kūrinių. Tačiau kad ir kiek kūrinių būtų konkrečioje knygoje, visų autorių pavardes galima rasti šiame šimtuke, išdėliotame abėcėlės tvarka, – dėl šios priežasties sąrašą sudaro šiek tiek daugiau negu 100 pozicijų.

Sunkiai aprėpiama pirminio vertimų sąrašo, kurį sudarė Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos specialistai, apimtis – apie 1600 pozicijų – lėmė sprendimą šimtuką rinkti tik iš publikuotų knygų, paliekant nuošalyje periodinius leidinius. Pakartotina ir pabrėžtina, kad šimtuke nėra jokio hierarchiškumo: sąrašas sudėtas abėcėlės tvarka ir nenumeruotas. Atrenkant knygas – visas šimtukas,

galima sakyti, sudarytas iš klasikos statusą turinčių pozicijų – stengiasi neapeiti nė vienos epochos ir kitų frankofoniškų šalių, juk prancūziškai kalbama ir rašoma anaipol ne tik Prancūzijoje, bet ir Šveicarijoje, Belgijoje, Monake, Kanadoje, daugelyje Afrikos valstybių.

Šį šimtuką sudarė autoritetingi prancūzų literatūros specialistai ir vertėjai: Stasė Banionytė-Gervienė, Vytautas Bikulčius, Diana Bučiūtė, Genovaitė Dručkutė, Akvilė Melkūnaitė, Jonė Ramunytė ir Dainius Vaitiekūnas, projektą koordinavo Paulius Garbačiauskas. Šimtuką papildė dar du sąrašai: 15 geriausių prancūzų autorių vardų ir 10 geriausių vaikams skirtos prancūzų literatūros knygų, kurias atrinko Kęstutis Urba.

Ajar, Émile, žr. **Gary**, Romain.

Alain-Fournier. „Didysis Molnas“ [*Le grand Meaulnes*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Viktoras Miliūnas. Vilnius: Vaga, 1997 (2-oji laida).

Anouilh, Jean. Žr. *XX a. prancūzų dramos*.

d’**Aurevilly**, Barbey. „Šėtoniškosios“ [*Les Diaboliques*], apysakos; iš prancūzų kalbos vertė Ramutė Ramunienė. Vilnius: „Baltų lankų“ leidyba, 2003.

Balzac, Honoré de. „Tėvas Gorijo“ [*Le Père Goriot*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Vincas Bazilevičius ir Dominykas Urbas. Vilnius: Vaga, 1977 (4-oji laida).

Bataille, Georges. „Akių istorija“ [*Histoire de l’œil*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Algirdas Kestenis. Vilnius: Charibdė, 1997.

Baudelaire, Charles. „Piktybės gėlės“ [*Les Fleurs du mal*], poezija; iš prancūzų kalbos vertė Sigitas Geda. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005.

Beaumarchais, Pierre-Augustin Caron de. „Figaro vedybos“ [*La Folle Journée, ou le Mariage de Figaro*], penkių veiksnių komedija; iš prancūzų kalbos vertė Juozas Urbšys. Vilnius: Vaga, 1972.

Beckett, Samuel. Žr. *XX a. prancūzų dramos*.

Bédier, Joseph. „Romanas apie Tristaną ir Izoldą“ [*Le Roman de Tristan et Iseut*]; iš prancūzų kalbos vertė Juozas Naujokaitis. Vilnius: Vaga, 1967.

Beigbeder, Frédéric. „Meilė trunka trejus metus“ [*L’amour dure trois ans*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Akvilė Melkūnaitė. Vilnius: Tyto alba, 2009.

Ben Jelloun, Tahar. „Šventoji naktis“ [*La Nuit sacrée*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Jonė Ramunytė. Vilnius: Alma littera, 1997.

Bernanos, Georges. „Kaimo klebono dienoraštis“ [*Journal d'un curé de campagne*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Galina Baužytė-Čepinskienė. Vilnius: Katalikų pasaulis, 2002.

Bernardin de Saint-Pierre, Jacques-Henri. „Paulius ir Virginija“ [*Paul et Virginie*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė. Vilnius: Vyturys, 1997.

Bourget, Paul. „Mokinys“ [*Le Disciple*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Dalia Lenkauskienė. Vilnius: Vaga, 2009 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 56a).

Bourin, Jeanne. „Išmintingoji Eloiza“ [*Très sage Héloïse*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė. Vilnius: Žara, 2007.

Breton, André. „Nadža“ [*Nadja*], autobiografinis pasakojimas; iš prancūzų kalbos vertė Akvilė Melkūnaitė. Vilnius: Baltos lankos, 1998.

Butor, Michel. „Permaina“ [*Modification*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Pranas Bieliauskas. Vilnius: Vaga, 1987.

Camus, Albert. „Maras“ [*La Peste*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Rožė Jankevičiūtė. In: *Prancūzų egzistencializmo proza*. Vilnius: Vaga, 2003 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 117a); dar žr. *XX a. prancūzų dramos*.

Camus, Albert. „Svetimas“ [*L'Étranger*]; „Krytis“ [*La Chute*], romanai; iš prancūzų kalbos vertė Laima Rapšytė. Vilnius: Vaga, 1991; dar žr. *XX a. prancūzų dramos*.

Céline, Louis-Ferdinand. „Kelionė į nakties pakraštį“ [*Voyage au bout de la nuit*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Pranas Bieliauskas. Vilnius: „Baltų lankų“ leidyba, 2002.

Chateaubriand, François-René de. Žr. *Prancūzų romantikų proza*.

Chessex, Jacques. „Tironas“ [*L'Ogre*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Violeta Tauragienė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2016.

Chrétien de Troyes. „Persevalis, arba Pasakojimas apie Gralį“ [*Perceval ou le conte du Graal*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Eglė Pilkaitė. Vilnius: Gimtasis žodis, 2003.

Claudiel, Philippe. „Pilkosios sielos“ [*Les Âmes grises*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Alina Kiliesaitė. Vilnius: Vaga, 2010.

Cocteau, Jean. Žr. *XX a. prancūzų dramos*.

Constant, Benjamin. Žr. *Prancūzų romantikų proza*.

Corneille, Pierre. „Sidas“ [*Le Cid*], tragikomedija; iš prancūzų kalbos vertė Aleksys Churginas. Vilnius: Baltos lankos, 1997.

Darrieussecq, Marie. „Truizmai: labai kiauliška istorija“ [*Truismes*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė. Vilnius: Algarvė, 1999.

Diderot, Denis. „Vienuolė“ [*La Religieuse*]; „Žakas Fatalistas ir jo ponas“ [*Jacques le fataliste et son maître*], romanai; iš prancūzų kalbos vertė Aldona Merkytė. Vilnius: Vaga, 1982.

Dumas, Alexandre fils (sūnus). „Dama su kamelijomis“ [*La Dame aux camélias*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė. Vilnius: Žaltvykslė, 2008.

Dumas, Alexandre père (tėvas). „Grafas Montekristas“ [*Le Comte de Monte-Cristo*], romanas, t. 1–3; iš prancūzų kalbos vertė Ona Dabrilaitė ir Elena Švelnienė. Vilnius: Vaga, 1985 (2-oji laida).

Dumas, Alexandre père (tėvas). „Trys muškietininkai“ [*Les Trois Mousquetaires*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Ona Saudargienė. Vilnius: Vaga, 1976 (5-oji laida).

Duras, Marguerite. „Hirosima, mano meile“ [*Hiroshima mon amour*], scenarijus ir dialogai; „Moderato cantabile“ [*Moderato cantabile*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Laima Rapšytė. Vilnius: Vaga, 1972.

Duras, Marguerite. „Meilužis“ [*L'Amant*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Pranas Bieliauskas. Vilnius: Vaga, 2014 (4-oji laida).

Fermine, Maxence. „Sniegas“ [*Neige*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Vytautas Bikulčius. Vilnius: Alma littera, 2005.

Flaubert, Gustave. „Ponia Bovari“ [*Madame Bovary. Moeurs de province*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Juozas Urbšys. Vilnius: Žaltvykslė, 2007.

France, Anatole. „Silvestro Bonaro nusikaltimas“ [*Le Crime de Sylvestre Bonnard*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Rožė Jankevičiūtė. „Dievai trokšta“ [*Les Dieux ont soif*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Edvardas Viskanta. Vilnius: Vaga, 1996 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 77).

Gary, Romain (**Ajar**, Émile). „Gyvenimas dar prieš akis“ [*La Vie devant soi*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Jūratė Navakauskienė. Vilnius: Vaga, 2015 (3-oji laida).

Gary, Romain. „Aušros pažadas“ [*La Promesse de l'aube*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Violeta Tauragienė. Vilnius: Baltos lankos, 1999.

Gautier, Théophile. Žr. *Prancūzų romantikų proza*.

Genet, Jean. „Vagies dienoraštis“ [*Journal du voleur*], autobiografinis romanas; iš prancūzų kalbos vertė Galina Baužytė-Čepinskienė. Vilnius: Charibdė, 1997.

Gide, André. „Pinigų padirbinėtojai“ [*Les Faux-monnayeurs*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Pranas Bieliauskas. Vilnius: Vaga, 1996 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 116).

Goncourt, Edmond de; **Goncourt**, Jules de. „Žermini Laserte“ [*Germinie Lacerteux*], romanas, dienoraštis, literatūrinio gyvenimo memuarai (fragmentai); iš prancūzų kalbos vertė Ramutė Ramunienė. Vilnius: Vaga, 1982.

Green, Julien. „Adriena Meziura“ [*Adrienne Mesurat*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Birutė Gedgaudaitė. Vilnius: Vaga, 2006 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 100).

Houellebecq, Michel. „Elementariosios dalelės“ [*Les Particules élémentaires*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Akvilė Melkūnaitė. Vilnius: Tyto alba, 2005.

Hugo, Victor. „Paryžiaus katedra“ [*Notre-Dame de Paris*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Julija Maceinienė. Vilnius: Margi raštai, 2010 (5-oji laida).

Hugo, Victor. „Vargdieniai“ [*Les Misérables*], romanas, t. 1–4; iš prancūzų kalbos vertė Pranas Povilaitis. Vilnius: Vaga, 1972.

Huysmans, Joris-Karl. „Atvirkščiai“ [*À rebours*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Diana Bučiūtė. Vilnius: Vaga, 2008 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 56).

Jarry, Alfred. „Karalius Juoba“ [*Ubu roi*], penkių veiksmų drama; iš prancūzų kalbos vertė Tomas Venclova. Vilnius: Baltos lankos, 1998.

Koltès, Bernard-Marie. „Roberto Zucco“ [*Roberto Zucco*], pjesė; iš prancūzų kalbos vertė Akvilė Melkūnaitė. Vilnius: Baltos lankos, 1998.

Kristof, Agota. „Storas sąsiuvinis“ [*Le Grand Cahier*]; „Įrodymas“ [*La Preuve*]; „Trečiasis melas“ [*Le Troisième Mensonge*], romanai; iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė. Vilnius: Alma littera, 2004.

La Fayette, Marie-Madeleine Pioche de La Vergne de. „Princesė de Klev“ [*La Princesse de Clèves*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Pranas Bieliauskas. Vilnius: Baltos lankos, 1998.

Lautréamont, Comte de. „Maldororo giesmės“ [*Les Chants de Maldoror*], poezija proza; iš prancūzų kalbos vertė ir pratarmę parašė Dainius Gintalas. Kaunas: Kitos knygos, 2015.

Le Clézio, Jean-Marie Gustave. „Dykuma“ [*Désert*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Birutė Gedgaudaitė. Kaunas: Trigrama, 2008 (2-oji laida).

Lesage, Alain-René. „Šlubas velnias“ [*Le Diable boiteux*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Juozas Urbšys. Vilnius: Tyto alba, 1994 (2-oji laida).

Maalouf, Amin. „Baltazaro klajonės“ [*Le Périple de Baldassare*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė. Vilnius: Žara, 2010.

Maeterlinck, Maurice. *Žydroji paukštė*, pjesės: „Žydroji paukštė“ [*L’Oiseau bleu*]; „Mona Vana“ [*Monna Vanna*]; „Nekviestoji viešnia“ [*L’Intruse*]; iš prancūzų kalbos vertė Dominykas Urbas. Vilnius: Vaga, 1978.

Makine, Andrei. „Prancūziškas testamentas“ [*Le Testament français*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Galina Baužytė-Čepinskienė. Vilnius: Tyto alba, 1996.

Malraux, André. „Žmogaus būtis“ [*La Condition humaine*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Birutė Gedgaudaitė. In: *Prancūzų egzistencializmo proza*. Vilnius: Vaga, 2003 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 117a).

Marie de France. „Lė“ [*Lais*]; vertė, pratarmę ir komentarus parašė Genovaitė Dručkutė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004.

Maupassant, Guy de. „Mielas draugas“ [*Bel-Ami*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Vytautas Girčys; „Pjeras ir Žanas“ [*Pierre et Jean*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Juozas Naujokaitis; novelės; iš prancūzų kalbos vertė Aleksys Churginas, Dominykas Urbas, Edvardas Viskanta. Vilnius: Vaga, 1988 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 67).

Mauriac, François. „Terezė Deskeiru“ [*Thérèse Desqueyroux*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Dalia Lenkauskienė; „Frontenakų paslaptis“ [*Le Mystère Frontenac*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Diana Bučiūtė; „Link nežinomos jūros“ [*Les Chemins de la mer*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Juozas Naujokaitis. Vilnius: Vaga, 1999 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 118).

Maurois, André. „Meilės klimatas“ [*Climats*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Diana Bučiūtė. Vilnius: Amžius, 1992.

Mérimée, Prosper. „Karmen“ ir kitos novelės, novelės; iš prancūzų kalbos vertė Ramutė Ramunienė, Nijolė Kašelionienė. Vilnius: Saulabrolis, 1998.

Mérimée, Prosper. „Lokys: profesoriaus Wittenbacho rankraštis“ [*Lokis*], novelė; iš prancūzų kalbos vertė Ramutė Ramunienė. Vilnius: Baltos lankos, 1998.

Milosz, Oscar. „Meilės išventinimas“ [*L'Amoureuse Initiation*]; „Zborovskiai“ [*Les Zborowski*], romanai; iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė. Vilnius: Alma littera, 2001.

Milosz, Oscar. *Poezija: rinktinė*; sudarė ir paaiškinimus parašė Donata Linčiuvienė. Vilnius: Vaga, 1996.

Modiano, Patrick. „Tamsių krautuvių gatvė“ [*Rue des Boutiques obscures*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė ir baigiamąjį straipsnį parašė Pranas Bieliauskas. Vilnius: Vaga, 1993.

Molière. *Komedijos*. „Miestelėnas bajoras“ [*Le Bourgeois gentilhomme*]; „Tariamasis ligonis“ [*Le Malade imaginaire*]; iš prancūzų kalbos vertė Juozas Urbšys; „Skapeno klastos“ [*Les Fourberies de Scapin*]; iš prancūzų kalbos vertė Ramutė Ramunienė. Vilnius: Baltos lankos, 1998.

Musset, Alfred de. „Amžiaus sūnaus išpažintis“ [*La Confession d'un enfant du siècle*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Aldona Merkytė. Vilnius: Vaga, 1968; dar žr. *Prancūzų romantikų proza*.

Nerval, Gérard de. Žr. *Prancūzų romantikų proza*.

Nodier, Charles de. Žr. *Prancūzų romantikų proza*.

Prancūzų egzistencializmo proza. Vilnius: Vaga, 2003 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 117a), žr. **Malraux**, André; **Camus**, Albert.

Prancūzų romantikų proza. **Chateaubriand**, François-René de. „Atala“ [*Atala*]; „Renė“ [*René*]. **Constant**, Benjamin. „Adolfas“ [*Adolphe*]. **Nodier**, Charles de. „Trilbis, arba Argailio kaukūtis“ [*Trilby ou le lutin d'Argail*]; „Inesė de Las Sjeras“ [*Inès de Las Sierras*]. **Vigny**, Alfred de. „Loretė, arba raudonasis antspaudas“ [*Laurette, ou le Cachet rouge*]; „Kapitono Reno gyvenimas ir mirtis, arba nendrinė lazda“ [*La vie et la mort du capitaine Renaud, ou La canne de jonc*]. **Musset**, Alfred de. „Ticiano sūnus“ [*Le Fils du Titien*]; „Baltojo strazdo istorija“ [*Histoire d'un merle blanc*]. **Nerval**, Gérard de. „Silvi“ [*Sylvie*]. **Gautier**, Théophile. „Mumijos kojytė“ [*Le Pied de momie*]; „Du aktoriai vienam vaidmeniui“ [*Deux acteurs pour un rôle*]. Iš prancūzų kalbos vertė Ramutė Ramunienė. Vilnius: Vaga, 2000 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 31).

Prévert, Jacques. „Puokštė“ [*Le Bouquet*], eilėraščiai; iš prancūzų kalbos vertė Neringa Abrutytė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1999.

Prévost d'Exiles, Antoine François. „Manona Lesko“ [*Manon Lescaut*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Juozas Urbšys. Vilnius: Vaga, 1968.

Proust, Marcel. „Svano pusėje“ [*Du côté de chez Swann*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Aldona Merkytė. Vilnius: Vaga, 2004 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 114).

Quignard, Pascal. „Nė vienas pasaulio rytas“ [*Tous les matins du monde*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Ramutė Ramunienė. Vilnius: Alma littera, 2005.

Rabelais, François. „Gargantiua ir Pantagriuelis“ [*Gargantua et Pantagruel*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Dominykas Urbas. Kaunas: Jotema, 2011 (4-oji laida).

Racine, Jean. „Faidra“ [*Phèdre*], tragedija; iš prancūzų kalbos vertė Vladas Braziūnas, Genovaitė Dručkutė. Vilnius: Žara, 2017.

Ramuz, Charles Ferdinand. „Adomas ir Ieva“ [*Adam et Ève*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Diana Bučiūtė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2015.

Rimbaud, Arthur. „Sezonas pragare“ [*Une Saison en enfer*]; „Nušvitimai“ [*Les Illuminations*], poezija; iš prancūzų kalbos vertė Sigitas Geda ir Juozas Mečkauskas-Meškela. Vilnius: Andrena: Dictum, 2003.

Robbe-Grillet, Alain. „Labirinte“ [*Dans le labyrinthe*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Galina Čepinskienė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1998.

„Rolando giesmė“ [*Chanson de Roland*], epinė poema; iš senosios prancūzų kalbos vertė Laima Rapšytė. Kaunas: Šviesa, 1969; arba: Valdas Petrauskas. Vilnius: Vaga, 1988 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 14).

Rolland, Romain. „Kola Brenjonas: ‘Žmogelis gyvas dar’“ [*Colas Breugnon*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Juozas Urbšys. Kaunas: Jotema, 2017 (nauja pataisyta laida).

Rostand, Edmond. „Sirano de Beržerakas“ [*Cyrano de Bergerac*], penkių veiksmų eiliuota herojinė komedija; iš prancūzų kalbos vertė Vladas Šimkus. Vilnius: Vaga, 1985.

Rousseau, Jean-Jacques. „Išpažintis“ [*Les Confessions*], autobiografija; iš prancūzų kalbos vertė Edvardas Viskanta ir Vytautas Jurgutis. Vilnius: Alma littera, 2000 (2-oji laida).

Sade, Donatien Alphonse François de. „Filosofija buduare“ [*La Philosophie dans le boudoir*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Vitalija Malinauskienė. Vilnius: Lege artis, 1994.

Sagan, Françoise. „Sveikas, liūdesy“ [*Bonjour tristesse*]; „Truputis saulės šaltam vandeny“ [*Un peu de soleil dans l'eau froide*], romanai; iš prancūzų kalbos vertė Laima Rapšytė. Vilnius: Vaga, 1979.

Saint-Exupéry, Antoine de. „Citadelė“ [*Citadelle*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Juozas Mečkauskas-Meškėla. Vilnius: Tyto alba, 2009.

Saint-John Perse. *Anabase* = „Anabasis“, poezija; iš prancūzų kalbos vertė Tomas Venclova. Vilnius: Alma littera, 1997.

Sand, George. „Indiana“ [*Indiana*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Petras Klimas. Vilnius: Tyto alba, 1994 (2-oji pataisyta laida).

Sarraute, Nathalie. „Aukso vaisiai“ [*Les Fruits d'or*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Jūratė Navakauskienė. Vilnius: Charibdė, 2003.

Sartre, Jean-Paul. „Šleikštulys“ [*La Nausée*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Alina Kiliesaitė. Vilnius: Vaga, 2002 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 117b).

Schmitt, Éric-Emmanuel. „Oskaras ir ponia Rožė“ [*Oscar et la Dame rose*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė. Vilnius: Alma littera, 2005.

Simenon, Georges. „Geltonas šuo“ [*Le Chien jaune*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Rožė Jankevičiūtė. Vilnius: Garnelis, 2004 (3-oji laida).

Simon, Claude. „Flandrijos kelias“ [*La Route des Flandres*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Pranas Bieliauskas. Vilnius: Vaga, 1990.

Slimani, Leïla. „Lopšinė“ [*Chanson douce*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Violeta Tauragienė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2017.

Soucy, Gaétan. „Mergaitė, kuri mėgo žaisti su degtukais“ [*La Petite Fille qui aimait trop les allumettes*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Jurgita Stakėnaitė. Vilnius: Alma littera, 2007.

Stendhal. „Parmos vienuolynas“ [*La Chartreuse de Parme*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Ramutė Ramunienė. Vilnius: Žaltvykslė, 2007.

Stendhal. „Raudona ir juoda“ [*Le Rouge et le Noir*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Ramutė Ramunienė. Vilnius: Vaga, 1988 (*Pasaulinės literatūros biblioteka* 44).

Tournier, Michel. „Girių karalius“ [*Le Roi des aulnes*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė. Vilnius: Žara, 2014.

Toussaint, Jean-Philippe. „Vonios kambarys“ [*La Salle de bain*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Vytautas Bikulčius. Vilnius: Tyto alba, 2003.

Vian, Boris. „Dienų puta“ [*L'Écume des jours*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Gintaras Morkūnas. Vilnius: Tyto alba, 2006.

Vigny, Alfred de. Žr. *Prancūzų romantikų proza*.

Villon, François. *Rinktinė poezija = OEuvres*. Originalai ir vertimas iš senosios prancūzų kalbos; vertė Sigitas Geda. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1999.

Voltaire. „Zadigas, arba Likimas“ [*Zadig ou la Destinée*], filosofinės apysakos; iš prancūzų kalbos vertė Vytautas Bikulčius, Juozas Keliuotis. Vilnius: Vaga, 1981.

Werber, Bernard. „Angelų imperija“ [*L'Empire des anges*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Virginijus Baranauskas. Vilnius: Tyto alba, 2008.

XX a. prancūzų dramos. Sudarė Birutė Želvytė. **Anouilh**, Jean. „Medėja“ [*Médée*]; iš prancūzų kalbos vertė Donata Linčiuvienė; „Vyturys“ [*L'Alouette*]; iš prancūzų kalbos vertė Antanas Gudelis. **Beckett**, Samuel. „Belaukiant Godo“ [*En attendant Godot*]; iš prancūzų kalbos vertė Antanas Gudelis. **Camus**, Albert. „Kaligula“ [*Caligula*]; iš prancūzų kalbos vertė Birutė Gedgaudaitė. **Cocteau**, Jean. „Baisūs tėvai“ [*Les Parents terribles*]; iš prancūzų kalbos vertė Violeta Tauragienė. Vilnius: Vaga, 1988.

Yourcenar, Marguerite. „Adriano memuarai“ [*Mémoires d'Hadrien*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Vytautas Bikulčius. Vilnius: Lege artis, 1996 (2-oji papildyta laida).

Zola, Émile. „Moterų laimė“ [*Au Bonheur des Dames*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Dominykas Urbas. Vilnius: Mintis, 1990 (2-oji laida).

Geriausių prancūzų rašytojų penkioliktukas

Lietuvos literatūros vertėjų sąjungos ekspertai atrinko 15 iškiliausių prancūzų rašytojų, kuriuos drąsiai galima vadinti klasikais ir kurių kūryba, įveikusi laiko išbandymus, bus visada aktuali. Pabrėžtina, kad šis sąrašas sudarytas abėcėlės tvarka ir nepasižymi hierarchiškumu, – tai reiškia, kad čia nėra vieno ar kelių „geriausiųjų“. Visi šiame sąrašė išvardyti autoriai atstovauja prancūzų literatūros aukso fondui.

Honoré de Balzac

Charles Baudelaire

Samuel Beckett

Albert Camus

Alexandre Dumas (tėvas)

Gustave Flaubert

Romain Gary

Victor Hugo

Guy de Maupassant

Oskaras Milašius

Marcel Proust

Antoine de Saint-Exupéry

Stendhal

Michel Tournier

Émile Zola

Prancūzų vaikų literatūros dešimtukas

Aymé, Marcel. „Katinėlio Murklio pasakos“ [*Les Contes du chat perché*]; iš prancūzų kalbos vertė Ramutė Ramunienė. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1963.

Goscinny, René. „Mažasis Nikola“ [*Le petit Nicolas*], iliustr. Jean-Jacques Sempé; iš prancūzų kalbos vertė Ramutė Ramunienė. Vilnius: Alma littera, 2006.

Malot, Hector. „Be šeimos“ [*Sans famille*], romanas; iš rusų kalbos vertė Aldona Liobytė. Vilnius: Alma littera, 2013.

Milosz, Oscar. „Lietuviškos pasakos“; iš prancūzų kalbos vertė Valdas Petrauskas. Vilnius: Vyturys, 1989.

Mourlevat, Jean-Claude. „Upė, tekanti atgal“ [*La Rivière à l'envers*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė. Vilnius: Alma littera, 2005.

Perrault, Charles. „Motulės Žąsies pasakos: senų laikų istorijos ir pasakos“; iš prancūzų kalbos vertė Ramutė Skučaitė. Vilnius: Nieko rimto, 2006.

„Princesė pelytė: prancūzų pasakos“; iš prancūzų kalbos vertė Dominykas Urbas. Vilnius: Vaga, 2008.

Saint-Exupéry, Antoine de. „Mažasis princas“ [*Le Petit prince*], pasaka; iš prancūzų kalbos vertė Pranas Bieliauskas. Vilnius: Alma littera, 2007.

Verne, Jules. „Kapitono Grantto vaikai“ [*Les Enfants du capitaine Grant*], romanas; iš prancūzų kalbos vertė Rožė Jankevičiūtė ir Juozas Naujokaitis. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1963.

Verne, Jules. „Aplink Žemę per 80 dienų“ [*Le Tour du monde en quatre-vingts jours*], romanas; vertė Juozas Balčikonis. Vilnius: Nieko rimto, 2014.

Geriausių prancūzų humanitarinės literatūros vertimų penkiasdešimtukas

Sudarius prieš tai paskelbtus sąrašus paaiškėjo, kad sumanymas padėti Lietuvos skaitytojui susigaudyti lietuviškai išleistos prancūzakalbės literatūros labirintuose buvo vis dėlto ne iki galo įgyvendintas, nes nuošalyje liko nė kiek ne mažiau vertingas humanitarinės literatūros vertimų masyvas, kuriame ne tik epochiniai prancūzų filosofijos ir kultūrologijos perlai, bet ir pasaulinės semiotikos žvaigždės Algirdo Juliaus Greimo tekstai. Taigi buvo nutarta atrinkti ir sudaryti, tik šįsyk ne šimtuką, bet penkiasdešimtuką – proporciškai mažesnę svariausių ir didžiausią įtaką Lietuvos kultūrai padariusių leidinių sąrašą. Pirminį vertimų publikacijų sąrašą vėlgi sudarė Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos specialistai, jo apimtis – apie 600 pozicijų iš tokių teminių sričių kaip filosofija, istorija, kalbotyra, kultūrologija, literatūros mokslas, menas, religija, sociologija ir teisė. Bendrojo sąrašo sudarymo principai lėmė sprendimą penkiasdešimtuką rinkti tik iš publikuotų knygų, neįtraukiant periodinių leidinių, su vienintele išimtimi. Sąrašo priekyje nurodomas vienas periodinio leidinio pavadinimas – tai garsusis „Baltų lankų“ žurnalas, pasižymintis milžiniška svarių prancūziškų humanitarinių tekstų vertimų konsteliacija. Be to, nutarta visus Greimo veikalus ir jų vertimus išskirti kaip vieną atskirą poziciją su nuoroda į A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centro puslapyje pateiktą išsamią bibliografiją.

Pakartotina ir pabrėžtina, kad penkiasdešimtuke nėra jokio hierarchiškumo: sąrašas sudėtas abėcėlės tvarka ir nenumeruotas. Šį sąrašą sudarė garsūs humanitarai, neabejotini savo mokslo srities autoritetai: meno istorikė, dailėtyrininkė, tapytoja dr. Sigita Maslauskaitė-Mažylienė, istorikas, filosofas, religijotyrininkas, diplomatas prof. dr. Vytautas Ališauskas, literatūrologas, tekstologas, Bažnyčios istorikas prof. dr. Paulius Vaidotas Subačius ir istorikas medievistas, akademikas prof. dr. Rimvydas Petrauskas. Projektą koordinavo Paulius Garbačiauskas.

Baltos lankos: tekstai ir interpretacijos, serialinis leidinys; red. Vytautas Kavolis, Arūnas Sverdiolas, Saulius Žukas ir kt.; Nr. 1–39. Vilnius: Baltos lankos, 1991–2013.

Greimas, Algirdas Julius. Lietuviškų publikacijų bibliografija ir atviros prieigos archyvas: <http://www.semiotika.lt/greimo/bibliografija/>

Ariès, Philippe. „Mirties supratimas Vakarų kultūros istorijoje: esė rinkinys“ [*Essais sur l'histoire de la mort en Occident: du Moyen Âge à nos jours*]; iš prancūzų kalbos vertė Birutė Gedgaudaitė, Dalia Šarkūnaitė. Vilnius: Baltos lankos, 1993.

Baltrušaitis, Jurgis. „Fantastiškieji viduramžiai: Antika ir egzotizmai gotikos mene“ [*Le Moyen Âge fantastique: Antiquités et exotismes dans l'art gothique*]; iš prancūzų kalbos vertė Aldona Merkytė. Vilnius: Vaga (Atviros Lietuvos knyga), 2001.

Barthes, Roland. „Camera lucida: pastabos apie fotografiją“ [*La chambre claire : Note sur la photographie*]; iš prancūzų kalbos vertė Agnė Narušytė. Kaunas: Kitos knygos, 2012.

Baudrillard, Jean. „Simuliakrai ir simuliacija“ [*Simulacres et simulation*]; iš prancūzų kalbos vertė Marius Daškus, 2-oji patais. laida. Vilnius: „Baltų lankų“ leidyba, 2009.

Bergson, Henri. „Kūrybinė evoliucija“ [*L'Évolution créatrice*]; iš prancūzų kalbos vertė Petras Račius. Vilnius: Margi raštai (Atviros Lietuvos knyga), 2004.

Bourdieu, Pierre; **Wacquant**, Loïc J. D. „Įvadas į refleksyviąją sociologiją“ [versta iš: *An Invitation to Reflexive Sociology*; orig. antr.: *Réponses : pour une anthropologie réflexive*]; iš anglų kalbos vertė Vilija Poviliūnienė. Vilnius: Baltos lankos (Atviros Lietuvos knyga), 2003.

Brague, Rémi. „Ekscentriškoji Europos tapatybė“ [*Europe, la voie romaine*]; iš prancūzų kalbos vertė Regina Matuzevičiūtė, Kristina Kazakevičiūtė. Vilnius: Aidai, 2001.

Braudel, Fernand. „Kapitalizmo dinamika“ [*La dynamique du capitalisme*]; iš prancūzų kalbos vertė Agnė Nastopkaitė. Vilnius, Baltos lankos (Atviros Lietuvos knyga), 1995.

Camus, Albert. *Rinktiniai esė* [*Essais*]: „Išvirkščioji ir geroji pusė“ [*L'Envers et l'Endroit*]; „Jungtuvės“ [*Noces*]; „Sizifo mitas“ [*Le Mythe de Sisyphé*]; „Laiškai bičiuliui vokiečiui“

[*Lettres à un ami allemand (1943-1944)*]; „Aktualijos I: 1944–1948 metų kronika“ [*Actuelles I, chroniques 1944-1948*]; „Aktualijos II: 1948–1953 metų kronika“ [*Actuelles II, chroniques 1948-1953*]; „Vasara“ [*L'Été*]; „Kalbos, pasakytos Švedijoje“ [*Discours de Suède (1957)*]; „Atsakymai Jeanui Claude'ui Brisville'ui“ [*Réponses à Jean-Claude Brisville*]; iš prancūzų kalbos vertė Violeta Tauragienė. Vilnius: Baltos lankos (Atviros Lietuvos knyga), 1993. Taip pat: „Maištaujantis žmogus“ [*L'Homme révolté*]; iš prancūzų kalbos vertė Vytautas Bikulčius, Vilnius: Kronta, 2006.

Chagall, Marc. „Mano gyvenimas“ [*Ma vie*]; iš prancūzų kalbos vertė Irena Ubienė. Vilnius: Versus aureus, 2011.

Derrida, Jacques. „Apie gramatologiją“ [*De la grammatologie*]; iš prancūzų kalbos vertė Nijolė Keršytė. Vilnius: „Baltų lankų“ leidyba (Atviros Lietuvos knyga), 2006.

Descartes, René. „Sielos aistros“ [*Passions de l'âme*]; iš prancūzų kalbos vertė Linas Rybelis. Vilnius: Pradai, 2002.

Descartes, René. *Rinkiniai raštai*: „Proto vadovavimo taisyklės“ [*Regulae ad directionem ingenii (Règles pour la direction de l'esprit)*]; „Samprotavimas apie metodą“ [*Discours de la méthode*]; „Metafiziniai apmąstymai“ [*Meditationes de prima philosophia (Méditations métaphysiques)*]; „Filosofijos pradai“ [*Principia philosophiae (Les Principes de la philosophie)*]; iš prancūzų kalbos vertė Gvidonas Bartkus, Petras Račius. Vilnius: Mintis, 1978. Taip pat: „Samprotavimas apie metodą: teisingai nukreipti savo protą ir ieškoti tiesos moksluose“ [*Discours de la méthode: pour bien conduire sa raison, et chercher la vérité dans les sciences*]; dalis teksto gretut. liet., pranc.; į lietuvių kalbą vertė Gvidonas Aloizas Bartkus. Vilnius: Jonas ir Jokūbas, 2017.

Duby, Georges. „Katedrų laikai: menas ir visuomenė, 980–1420“ [*Le Temps des cathédrales. L'Art et la société (980-1420)*]; iš prancūzų kalbos vertė Simona Skaisgirytė-Makselienė ir Rasius Makselis. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla (Atviros Lietuvos knyga), 2004.

Durkheim, Émile. „Elementarios religinio gyvenimo formos: toteminė sistema Australijoje“ [*Les Formes élémentaires de la vie religieuse: le système totémique en Australie*]; iš prancūzų kalbos vertė Jūratė Karazijaitė, Jonė Ramunytė. Vilnius: Vaga (Atviros Lietuvos knyga), 1999.

Eliade, Mircea. „Amžinojo sugrįžimo mitas: archetipai ir kartotė“ [*Le Mythe de l'éternel retour*]; iš prancūzų kalbos vertė Petras Račius. Vilnius: Mintis (Atviros Lietuvos knyga), 1996.

Foucault, Michel. „Disciplinuoti ir bausti: kalėjimo gimimas“ [*Surveiller et punir. Naissance de la prison*]; iš prancūzų kalbos vertė Marius Daškus. Vilnius: Baltos lankos (Atviros Lietuvos knyga), 1998.

Foucault, Michel. „Diskurso tvarka: inauguracinė paskaita Collège de France, perskaityta 1970 metų gruodžio 2 dieną“ [*L'Ordre du discours*]; iš prancūzų kalbos vertė Marius Daškus. Vilnius: Baltos lankos (Atviros Lietuvos knyga), 1998.

Frank, Joseph. „Atsiminimai apie Vilnių“ [*Mémoires biographiques*], 2 t.; iš prancūzų kalbos vertė Genovaitė Dručkutė. Vilnius: Mintis, 2001–2015.

Grabar, André. „Krikščioniškoji ikonografija: Antika ir Viduramžiai“ [*Les Voies de la création en iconographie chrétienne: Antiquité et Moyen Age*]; iš prancūzų kalbos vertė Aušra Grigaravičiūtė. Vilnius: Aidai, 2003.

Hadot, Pierre. „Antikos filosofija – kas tai?“ [*Qu'est-ce que la philosophie antique?*]; iš prancūzų kalbos vertė Aušra Grigaravičiūtė. Vilnius: Aidai, 2005.

La Rochefoucauld, François de. „Įvairūs apmąstymai“ [*Réflexions ou sentences et maximes morales*]; iš prancūzų kalbos vertė Danutė Povilavičiūtė ir Vytautas Povilaitis. Vilnius: Mintis, 2002.

Laurentin, René. „Bernadetos gyvenimas“ [*Vie de Bernadette*]; iš prancūzų kalbos vertė Vaclovas Šiugždinis. Vilnius: Aidai, 2000.

Le Goff, Jacques. „Skaistyklos gimimas“ [*La Naissance du purgatoire*]; iš prancūzų kalbos vertė Jūratė Skersytė. Vilnius: „Baltų lankų“ leidyba, 2005.

Le Goff, Jacques. „Viduramžių vaizduotė: esė“ [*L'Imaginaire médiéval*]; iš prancūzų kalbos vertė Diana Bučiūtė. Vilnius: Alma littera (Atviros Lietuvos knyga), 2003.

Le Roy Ladurie, Emmanuel. Oksitanijos kaimas Montaju: 1294–1324 metai [*Montaillou, village occitan de 1294 à 1324*]; iš prancūzų kalbos vertė Liucija Baranauskaitė, Virginijus Baranauskas. Vilnius: Algemant (Atviros Lietuvos knyga), 2005.

Levinas, Emmanuel. „Apie Dievą, ateinantį į mąstymą“ [*De Dieu qui vient à l'idée*]; iš prancūzų kalbos vertė Agnė Judžentytė, Nijolė Keršytė, Regina Matuzevičiūtė, Aušra Pažeraitė. Vilnius: Aidai (Atviros Lietuvos knyga), 2001.

Levinas, Emmanuel. „Laikas ir Kitas“ [*Le Temps et l'Autre*]; iš prancūzų kalbos vertė Viktoras Bachmetjevas. Vilnius: Jonas ir Jokūbas, 2017.

Lévi-Strauss, Claude. „Laukinis mąstymas“ [*La Pensée sauvage*]; iš prancūzų kalbos vertė Marius Daškus. Vilnius: Baltos lankos, 1997.

Lyotard, Jean-François. „Postmodernus būvis: ataskaita apie žinojimą“ [*La Condition postmoderne. Rapport sur le savoir*]; iš prancūzų kalbos vertė Marius Daškus, vertimą peržiūrėjo ir pataisė Nijolė Keršytė; 2-asis patais. ir papild. leid. Vilnius: „Baltų lankų“ leidyba, 2010.

Maalouf, Amin. „Kryžiaus žygiai arabų akimis“ [*Les Croisades vues par les Arabes*]; iš prancūzų kalbos vertė Jūratė Žalgaitė-Kaya. Vilnius: Aidai, 2006.

Manent, Pierre. „Žmogaus miestas“ [*La Cité de l'homme*]; iš prancūzų kalbos vertė Petras Račius. Vilnius: Margi raštai (Atviros Lietuvos knyga), 2005.

Marion, Jean-Luc. „Atvaizdo dovana: žiūrėjimo meno metmenys“ [*La Croisée du visible*]; iš prancūzų kalbos vertė Nijolė Keršytė. Vilnius: Aidai, 2002.

Merleau-Ponty, Maurice. „Akis ir dvasia“ [*L'œil et l'esprit*]; iš prancūzų kalbos vertė Arūnas Sverdiolas. Vilnius: „Baltų lankų“ leidyba, 2005.

Merleau-Ponty, Maurice. „Juslinio suvokimo fenomenologija“ [*La Phénoménologie de la perception*]; iš prancūzų kalbos vertė Jūratė Skersytė ir Nijolė Keršytė. Vilnius: „Baltų lankų“ leidyba, 2018.

Montaigne, Michel de. „Esė“ [*Les essais*]; iš prancūzų kalbos vertė Danguolė Droblytė; 2-oji patais. ir papild. laida. Vilnius: Tyto alba, 2011.

Montesquieu, Charles-Louis de Secondat. „Apie įstatymų dvasią“ [*De l'esprit des loix*]; iš prancūzų kalbos vertė Vita Malinauskienė. Vilnius: Mintis, 2004.

Pascal, Blaise. „Mintys“ [*Pensées*]; iš prancūzų kalbos vertė Anicetas Tamošaitis; specialioji redaktorė Nijolė Keršytė. Vilnius: Aidai, 1997.

Piaget, Jean. „Vaiko kalba ir mąstymas: vaiko logikos tyrinėjimai“ [*Le Langage et la pensée chez l'enfant*]; iš prancūzų kalbos vertė Aušra Grigaravičiūtė. Vilnius: Aidai, 2002.

Pranciškus Salezas, šventasis. „Išganymo kelias: Filiotėja“ [*Introduction à la vie dévote*]; naują laidą paruošė K. A. Matulaitis. Chicago, Ill.: Lietuviškos knygos klubas, 1967 (Kaunas : Marijonų talkininkų centro l-kla, 2002).

Ricœur, Paul. „Apie vertimą“ [*Sur la traduction*]; iš prancūzų kalbos vertė Paulius Garbačiauskas. Aidai, 2010.

Ricœur, Paul. „Egzistencija ir hermeneutika: interpretacijų konfliktas“ [*Le Conflit des interprétations. Essais d'herméneutique*]; sudarė, iš prancūzų kalbos vertė ir įvadinį straipsnį parašė Arūnas Sverdiolas. Vilnius: Baltos lankos (Atviros Lietuvos knyga), 2001.

Rousseau, Jean-Jacques. *Rinktiniai raštai*: „Samprotavimas Dižono akademijos pateiktu klausimu ‘Ar mokslų ir menų atgimimas sukilnino papročius?’“ [*Discours qui a remporté le prix à l'Académie de Dijon. En l'année 1750. Sur cette Question proposée par la même Académie : Si le rétablissement des Sciences et des Arts a contribué à épurer les mœurs*]; „Samprotavimas apie žmonių nelygybės kilmę ir pagrindus“ [*Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes*]; „Apie visuomenės sutartį, arba politinės teisės principai“ [*Du contrat*

social, ou Principes du droit politique]; iš prancūzų kalbos vertė Laurynas Algimantas Skūpas. Vilnius: Mintis, 1979.

Sartre, Jean-Paul. „Egzistencializmas – tai humanizmas“ [*L’existentialisme est un humanisme*]; iš prancūzų kalbos vertė Goda Bulybenko. Vilnius: Vaga, 2016.

Saussure, Ferdinand de. „Bendrosios kalbotyros kursas“ [*Cours de linguistique générale*]; parengė, redagavo, komentavo ir įvadinį straipsnį parašė Bonifacas Stundžia; iš prancūzų kalbos vertė Lina Perkauskytė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014.

Taine, Hippolyte. „Meno filosofija“ [*Philosophie de l’art*], 2 t.; vertė Kazimieras Masiliūnas. Kaunas: Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisija, 1938–1940. T. 1: „Apie meno kūrinio esmę“; „Apie meno kūrinio gaminimą“; „Renesanso tapyba Italijoje“; „Niderlandų tapyba“. T. 2: „Graikų skulptūra“; „Apie idealą mene“.

Teilhard de Chardin, Pierre. „Žmogaus fenomenas“ [*Le Phénomène humain*]; iš prancūzų kalbos vertė Petras Račius. Vilnius: Mintis, 1995.

Teresė, Kūdikėlio Jėzaus ir Švenčiausiojo Veido, šventoji. „Žengiu į gyvenimą: paskutiniai pokalbiai“ [*J’entre dans la vie: derniers entretiens*]; iš prancūzų kalbos vertė Vaclovas Šiuigždinis. Vilnius: Aidai, 1999. Taip pat: „Vienos sielos istorija: autobiografiniai rankraščiai“ [*Histoire d’une âme: Manuscrits autobiographiques*]; iš prancūzų kalbos vertė Vaclovas Šiuigždinis; 3-iasis leid. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2011.

Vyriausiasis redaktorius:

Gediminas Pulokas

Redakcijos kolegija:

Diana Bučiūtė

Paulius Garbačiauskas

Genovaitė Dručkutė

Rasa Matulevičienė

Kalbos redaktorės:

Donata Linčiuvienė

Asta Bučienė

Dizainas:

Zigmantas Butautis

Viršelyje panaudota Vikos Petrikaitės nuotrauka

Maketavo:

Audronė Peškaitienė

Korektūros:

Emilija Visockaitė

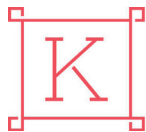
Redakcijos adresas:

Šv. Ignoto g. 5-264, Vilnius 01120

Tel.: 8 698 18116

El. p.: literaturosvertėjai@gmail.com

Leidinį remia

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

© Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga, 2018

